

T. C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

**ALEV ALATLI’NIN FİKİRLERİNİN SOSYOLOJİK AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Hazırlayan
Çağrı ASLAN

Danışman
Prof. Dr. Sezgin KIZILÇELİK

Yüksek Lisans Tezi

Malatya, 2013

**ALEV ALATLI'NIN FİKİRLERİNİN SOSYOLOJİK AÇIDAN
DEĞERLENDİRİLMESİ**

Hazırlayan

Çağrı ASLAN

T. C.

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI

Danışman

Prof. Dr. Sezgin KIZILÇELİK

Yüksek Lisans Tezi

Malatya, 2013

KABUL VE ONAY

Çağrı ASLAN tarafından hazırlanan “Alev Alatlının Fikirlerinin Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi” başlıklı bu çalışma .../.../.... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

(Başkan)

Prof. Dr. H. Bayram KAÇMAZOĞLU

(Danışman)

Prof. Dr. Sezgin KIZILÇELİK

(Üye)

Yrd. Doç. Dr. Vehbi BAYHAN

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet KARAGÖZ

“Prof. Dr. Sezgin KIZILÇELİK’in danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **ALEV ALATLI’NIN FİKİRLERİNİN SOSYOLOJİK AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ** başlıklı bu çalışmamın, bilimsel ahlâk ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım”

Çağrı ASLAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	v
GİRİŞ.....	vii
1. BÖLÜM: ALATLI’NIN HAYATI, ESERLERİ VE ETKİLENDİĞİ DÜŞÜNÜRLER.....	1
2. BÖLÜM: ALATLI’NIN METOT ANLAYIŞI.....	27
3. BÖLÜM: ALATLI’NIN DOĞU VE BATI TOPLUMLARINA BAKIŞI.....	44
4. BÖLÜM: ALATLI’NIN TÜRK TOPLUMUNA İLİŞKİN TEZLERİ.....	75
5. BÖLÜM: ALATLI’NIN TÜRK İNSANININ RUHÎ YAPISINA VE ANA ÖZELLİKLERİNE DAİR FİKİRLERİ.....	101
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	138
KAYNAKÇA.....	143

ÖNSÖZ

Türk toplumu, Tanzimat'tan bu yana hızlı bir Batılılaşma süreci içine girmiştir. Tanzimat'tan günümüze ülkemizde çeşitli buhranlar, ciddi sorunlar, önemli toplumsal değişim ve dönüşümler yaşanmıştır. Batılılaşmayla birlikte Türk toplumunun yaşadığı kimlik bunalımı, değer erozyonu, şiddet ve otoriteryen eğilimlerin artması, özgürlüğün yitirilmesi, aşırı bireyselleşme, tarih şuurunun kaybolması, yozlaşma, toplumsal belleğin yitirilmesi, bireylerin tarihe, topluma ve özüne yabancılaşması vb. sorunlar üzerine ülkemizde kafa yoran çok sayıda araştırmacı olmuştur. Romancı kimliğiyle tanınan Alev Alatl, bu araştırmacılardan birisidir. Fakat Alatl, Türk toplumunun Batılılaşma serüvenine, salt bir romancı değil, ayrıca bir aydın olarak eğilmiştir. Alatl, Türk toplumunun, Batılılaşmanın etkisiyle tarihine ve özüne yabancılaşan bir kimliğe kavuştuğunu dile getirmiştir. Alatl, Türk toplumunun topyekûn olarak evrensel ideolojik ve kültürel bir benzeşmeyle birlikte yabancılaşmaya kurban olması karşısında bir Türk aydını olarak derin bir kaygı duymuştur. Çünkü o, yabancılaşmayla birlikte narsizmin, sadizmin, mazoşizmin ve nekrofilinin Türk toplumunun damarlarına enjekte edildiğini iddia etmiştir. Ona göre, ana sorunumuz tam da budur, yani yabancılaşmadır. Alatl'nın, Türk toplumunu çözümlemek adına onlarca romanı, gazete yazıları, makaleleri ve konferansları bulunmaktadır.

Atl, Türkiye'de sosyal bilimler açısından geri planda kalan edebiyatı önemseyen ve onun malzemelerini kullanmaya çaba gösteren bir yazardır. Atl'nın metodolojisi, sosyal bilimleri aşarak fen bilimlerini de içine alan bir sistematığe sahiptir. Atl, konuları ve sorunları disiplinler arası bir bakış açısıyla ele almıştır. Atl, eserlerinde, Türk toplumunun sorunlarını irdelemiştir. O, sahip olduğu derin felsefi altyapısıyla Batı sisteminin geliştirdiği bilimsel yaklaşıma ve sosyal ilişki tarzına eleştirel bakmıştır. Batı biliminin ve Batılı bilginin putlaştırılmasına karşı çıkmıştır. Türk toplumunun, köklerinin bulunduğu Doğu medeniyetine sırtını dönmüş olmasını eleştirmiştir. O, Batı'nın karşısına Doğu'yu koymuştur. Atl, ülkemizdeki Batıcı zihniyeti ve kafayı eleştirerek, Türk toplumunun sosyal yapısıyla

ve dokusuyla yakından ilgilenmiş, Türk toplumunu ve insanını Doğu uygarlığı içine yerleştirerek analiz etmiştir. Bu çalışmada genel olarak, sorgulayıcı, eleştirel ve muhalif bir kafaya sahip olan Alatl 'nın, sosyal meselelere yaklaşımları, Doğu ve Batı toplumlarına bakışı, Türk toplumuna ilişkin görüşleri, Türk insanının ana özelliklerine dair tespitleri ele alınmıştır.

Tezin ortaya çıkmasında emeği geçen, eleştirileri, tavsiyeleri ve göstermiş olduğu derin sabrıyla beni yönlendiren hocam Prof. Dr. Sezgin KIZILÇELİK'e teşekkürü borç bilirim.

Çağrı ASLAN

ÖZET

ASLAN, Çağrı. Alev Alatlı'nın Fikirlerinin Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2013.

Türkiye’de edebiyat, Batı’daki değerinin aksine uzun yıllar sosyal bilimlerin odak noktasının dışında kalmıştır. Oysaki edebiyat disiplini, felsefe ve sosyal bilimler, özellikle de sosyoloji için çok değerli bulguların yer aldığı bir bilgi deryasıdır. Türkiye’de, romancı kimliğiyle tanınan Alev Alatlı, ülkemizdeki çoğu sosyal bilimcinin aksine, toplumsal konuları ve sorunları tahlil ederken, edebiyat alanından önemli ölçüde istifade etmiştir.

Atlalı, Aristoteles mantığının tek düzeliğine karşın “saçaklı mantık”ın önemine vurgu yapan, bütüncül düşünce biçimini öne çıkaran, anti-pozitivist, gerçekçi bir romancıdır. Atlalı, Doğu-Batı ayrımı hakkındaki düşüncelerini, coğrafyadan ayrı olarak, biyofilik ve nekrofilik yönden kâinatı algılama tarzındaki farklılıkların üzerine kurmuştur. Atlalı’ya göre, Türk toplumu, Doğu ve Batı arasında arafta kalmış, ahlâk yapısı kapitalist sistemin zorlamasıyla göreceli ahlâka kurban gitmiş, değerler dünyasında büyük karmaşalar yaşamış, genç nüfusu cehalete yenik düşmüş, insanları Batılılaşmanın tesiriyle çeşitli açmazlarla karşı karşıya kalmış, kimlik bunalımı yaşamış, fertleri birbirine yabancılaşmış bir toplum haline gelmiştir. Atlalı, Türk toplumunun Batılılaşma süreciyle nekrofilik bir ruha büründüğünü, kendi yapısına ve dokusuna ters düşen bir yabancılaşma yaşadığını iddia etmiştir. Atlalı, Türk insanının derin kültürel bağlarında yatan özgürlük ruhuna vurgu yapmıştır. Atlalı, dünyayı tahakküm altına alan yağma düzenine eleştirel bakmıştır. Türk toplumunu dünyanın emniyet supabı olarak görmüştür. Atlalı, Türk toplumunun sahip olduğu değeri ve önemi fark etmiştir. O, Türk toplumunun özünü bulması için eserler kaleme almıştır.

Tezimiz, Atlalı’nın kaleme aldığı yazıların ışığında, Türk toplumunu hangi dinamikler açısından nasıl değerlendirdiğini konu edinmiştir. Bunun yanı sıra tezimizde, Atlalı’nın toplum sorunlarına bakışını, Doğu-Batı ayrımına, Türk toplumuna ve insanına dair fikirlerini tahlil etmeyi amaçladık. Türkiye’de edebiyat dünyası ve sosyal bilimlerde önemli bir yere sahip olan Atlalı’nın görüşlerini genel

bir çerçeveye oturtmaya çalıştık. Tezimiz, genellikle edebi yönüyle ele alınmış olan Alatlý'yı, sosyolojik bir perspektifle bütün yönlerini incelemiş olan ilk çalışmadır.

Anahtar Sözcükler

Alev Alatlý, Aydınlanma, Modernizm, Postmodernizm, Pozitivizm, Oryantalizm, Yabancılaşma, Biyofili, Nekrofil, Batılılaşma, Türk Toplum, Türk İnsanı, Aydın, Bütüncül Düşünce, Kavram Kargaşası, Saçaklı Mantık, Rölativistik Ahlâk, Murat.

ABSTRACT

Even though literary criticism and studies are central in Western social sciences, little attention has been paid to literary studies in social sciences in Turkey. Since works of literature give insights about culture and society, literary insight is invaluable for social sciences, specifically for sociology. Alev Alatlı who is known as a novelist in Turkey, benefited from field of literature significantly in contrast to most social scientists in our country.

Atlalı is a realist and anti-positivist novelist who emphasizes importance of “fuzzy logic” and holistic thought instead of monotonicity of Aristotle's logic. Central to Atlalı’s argument is the cultural instead of geographical dichotomy of East and West in that she indicates how Eastern and Western cultures have different vision of the world; the former is identified as necrophilia and the latter as biophile. Atlalı identifies Turkey as a society in limbo in which Turkish society is the victim of morality of capitalism. Likewise, Atlalı argues that Turkey’s young generation faces defeat due to ignorance, and the society as a whole face various dilemmas and experience an identity crisis due to the influence of Westernization. Atlalı calls this condition as necrophilia in which people are alienated from Turkish culture due to westernization. Furthermore, Atlalı emphasizes the spirit of freedom that can be found in Turkish culture and society. While Atlalı is critical of plunder regime which dominates the whole world, she identifies Turkish culture as a safety valve of the world against plunder. Atlalı noticed that value and importance of the Turkish society. She wrote writings for Turkish society attain to its essence.

In my thesis, I identify the patterns of Turkish society in light of Atlalı’s writings. Indeed, I analyze the ways Atlalı identifies the dichotomy of East and West, and generally her arguments on Turkish society and culture. My thesis is important as Atlalı’s writings, which has been studied in literary studies, is for the first time analyzed sociologically.

Keywords

Alev Alatlı, Enlightenment, Modernism, Postmodernism, Positivism, Orientalism, Alienation, Biophilia, Necrophilia, Westernization, Turkish Society, Turkish Human, Intellectual, Holistic Thought, Conceptual Confusion, Fuzzy Logic, Relativistic Morality, Intention.

GİRİŞ

Türk toplumu uzun bir tarihsel geçmişe sahiptir. Türkiye, Orta Asya’da başlayan serüvenini bugün Anadolu’da devam ettiren, yüzyıllar boyu Eski Dünya olarak tabir edilen Akdeniz havzasına egemen olan bir devletin uzantısıdır. Toplumumuz, bünyesinde harmanladığı İslam ve Doğu medeniyeti özellikleriyle dünya tarihinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Türk ve İslam medeniyetiyle yoğrulmuş olan Türk toplumu her daim göz önünde olmuştur. Türkler, dünya tarihi açısından önemli bir yere sahiptirler. Nitekim, Türkiye’nin önde gelen tarihçilerinden İlber Ortaylı, Batılıların, Doğulu bir millet olarak Türkleri ele alıp kendilerini öteki üzerinden tanımladıklarını ve Türklerin dünya tarihi açısından belirleyici bir role sahip olduklarını bildirmiştir (Alatlı’dan aktaran; Özmen, 2008: 20).

Tarih boyunca birçok düşünür, bilim insanı ve devlet adamı yetiştiren Türk toplumu günümüzde sosyal açıdan derin bir açmaza sürüklenmiştir. Günümüzde yaşadığı toplumu yorumlamaya, sorunlarına açıklık getirmeye ve çözüm önerileri sunmaya çalışan birçok Türk aydını bulunmaktadır. Alatlı, bu aydınlar içerisinde ismi sıkça telaffuz edilen biridir. Alatlı, romancı kimliğiyle, Türk toplumunu bir sonraki çağa hazırlamaya kendisini adanmış bir entelektüelimizdir. Onu çağdaşlarından ayıran en önemli yönü, birden fazla bilimsel alanda sahip olduğu uzmanlığını roman türüyle harmanlayarak, geleceği adına derin endişeler taşıdığı Türk toplumuna bir ışık tutmaya çabalamasıdır. Alatlı, hâkim olduğu geniş düşünce perspektifiyle Türk toplumunu yorumlamaya çalışmaktadır. Alatlı’yı romancı kimliğiyle tanımlamak onu bütünüyle gözden kaçırmak anlamına gelir. Alatlı, yalnızca bir romancı değil, o aynı zamanda hem bir bilim adamı hem de önemli bir aydındır.

Bu tezin konusu, Alatlı’nın Türk toplumunun yapısına, tarihine ana özelliklerine ve temel sorunlarına ilişkin fikirlerini tahlil etmektir. Alatlı’nın, birden fazla bilim dalında sahip olduğu geniş bilgi yelpazesıyla getirmiş olduğu eleştiriler, ancak sosyoloji biliminin kapsayıcılığında net olarak ortaya konulabilir. Çalışmamızın önemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Nitekim, Alatlı üzerine daha önce yapılmış olan akademik çalışmalar, onun sadece romancı kimliğine vurgu

yapmış ve edebi yönünü konu edinmişlerdir. Bizim bu çalışmadaki temel amacımız, Alatlý'nın Türk toplumunun yapısı, ana sorunları ve açmazları üzerine özgün fikirler ortaya koyup koymadığını tespit etmektir.

Atlalı, halen hayatta olan, durmaksızın yazılar ve kitaplar kaleme alan bir yazarımızdır. Onun bu durumu, güncelliğini korumasında önemli bir etkidir. Romanlarındaki olaylar kurgusal olarak, genellikle 1950'li yıllar ve sonrasında Türkiye'sinde geçmektedir. Ancak Atlalı, olayları anlatırken sürekli olarak geriye dönüşler vasıtasıyla okuyucuyu bilgilendirme amacını gütmektedir. Atlalı, eserlerinde sosyal, siyasî, dinî, iktisadî, felsefî ve kültürel açıdan oldukça önemli konuları bir arada değerlendirmiştir. Bu noktadan incelendiğinde onun Türk toplumunun günümüzde sahne olduğu sosyal olayların çözümlemesine farklı alanlardan birçok bilgiyi tek potada eritme maharetine sahip olduğunu söylemek yeterlidir. Çalışmamızda, Atlalı'nın seçilmesinin öncelikli sebebi, onun Türk toplumuna ilişkin ileri sürdüğü fikirlerini sosyolojik manada tahlil etmektir.

Tezimizde Atlalı'yı ele almamızın bir diğer sebebi, yapmış olduğumuz literatür taramasında da görüldüğü üzere, Atlalı üzerine yapılmış akademik çalışmaların ekseriyetle onun edebi kişiliğine yönelik olmasından ileri gelmektedir. Söz konusu tezlerin bazıları yazarın sadece romancılığını incelerken, bir kısmı başka bir yazarla karşılaştırmalı edebiyat dalında hazırlanmış, bir kısmı da onun sadece bir konu üzerindeki düşünceleri ya da bir kitabı hakkındaki incelemelerini tahlil etmiştir. Bu çalışmalar kapsamında bakıldığında, Atlalı'ya dair genel bir çerçeve çizmenin sıkıntısı göze çarpmaktadır. Atlalı, romancı kimliğini öncelikle sosyal konulara aydınlık getirmek için kullanan bir yazar olarak birçok farklı araştırma konusunda ele alınmayı hak eden bir yazardır. Bu sebepten dolayıdır ki, Atlalı'nın bütün yönleriyle tatmin edici bir tetkikine rastlanılmamıştır. İşte, bu yüzden, biz, bu tezimizde Atlalı'nın fikir sistemini daha bütüncül bir şekilde analiz etmeye çalıştık.

Atlalı, gerçekçi bir yazardır. Gerçekçiliği tanımlayan Georg Lukács, insanın iç yaşamının, onun temel özelliklerinin ve temel çelişkilerinin ancak toplumsal ve tarihsel etkenlerle organik bir birlik içinde gerçek olarak çizilebileceğini ifade etmiştir (Lukács, 1987: 16). Lukács'ın gerçekçi akım adına önem verdiği tarih,

Alatlı'nın eserlerinde verilerine sıkça rastladığımız bir bilim dalıdır. Onun tarihe önem vermesi, eserlerinin geçtiği dönemleri belgelere dayandırmak suretiyle ruhunu yakalamaya çalışması, bu akımı takip ettiğini anlatmak için yeterli olacaktır. Yivli, Alatlı'nın romanlarında geniş bir biçimde yer tutan metinler arası ilişkilerden bahsetmiştir. Ona göre, romanlarında, hem metin ekleme hem de metin dönüştürme teknikleriyle oluşturulmuş yüzlerce metinler arası öge bulunmaktadır. Yivli, bu haliyle romanların, bilimsel eserleri andırdığını bildirmiştir. Alatlı bu şekilde bir yandan romanlarını zenginleştirirken öte yandan eserlerinin belgesel özelliğini artırdığını düşünmektedir. Yivli, Alatlı'nın, ileri sürdüğü düşüncelere kanıt oluşturmak, ele aldığı toplumsal ve siyasal ortamı aydınlatmak, romanın izleklerini güçlendirmek amacıyla metinler arası ilişkilere başvurduğunu belirtmiştir (Yivli, 2009: 419). Alatlı'nın etkilendiği edebiyatçıların gerçekçi akımın takipçileri olduğu bilgisi, bize onun bulunduğu ekolü tanımlamada yardımcı olmaktadır. Alatlı'nın romancı kimliğinin oluşmasında etkili olan Rus edebiyatının önemli simaları (Lev Tolstoy, Fyodor Dostoyevski, Nikolay Vasilyeviç Gogol, Ivan Turgenyev) ve Aleksandr Soljenitsin gerçekçi akımın önemli temsilcileridir. Özellikle Soljenitsin, çağdaşı olması sebebiyle Alatlı'nın romancılık tarzına önemli etkilerde bulunmuştur. Bunun yanı sıra onun etkilendiği isimlerden Kemal Tahir de gerçekçilik akımını takip eden bir yazarımızdır. Alatlı, *Gogol'ün İzinde* üst başlıklı Rus dünyası üzerine kaleme aldığı nehir romanıyla Mihail Aleksandroviç Şolokhov 100. Yıl Edebiyat Ödülü'ne layık görülmüştür. Ödülün adına verildiği Şolokhov Rus gerçekçi akımının temsilcilerinden biridir. Bunların yanı sıra Alatlı'nın eserlerinde alıntı yaptığı başka bir isim olan Mark Twain de bir gerçekçidir.

Alatlı'nın modernizmin hemen bütün yönlerine karşı takınmış olduğu eleştirel tutum, onun tarih hakkındaki fikirlerinin de özü gibidir. Nitekim, ünlü Rus tarihçisi Maksimilyen Voloşin'den mülhem fikri, insanlığın verili bir tarihte doğrusal olarak ilerlediği ya da ilerleyeceği inancının reddidir. Yine Voloşin, tüm ulusların, ama hızlı ama yavaş, tek bir standarda, küresel standarda doğru yol aldıkları şeklindeki tarih anlayışını modernleştirme Batıcıların temennilerinden ibaret görür ve reddeder. Buna karşın inişli çıkışlı “cylical tarih” anlayışını benimseyen Voloşin'in bakışı hem çok daha gerçekçi hem de nihayetinde dinamik sistemler olan insan topluluklarını

daha iyi kucaklamaktadır. Voloşin'in bu duruşunu destekleyen Alatlı, insanlığın, kibri bir yana bırakarak, tarihin inişli çıkışlı doğasını teslim edebilirse bu sayede yeni dünya düzeninin de tek yol olmadığının bilincine varabileceğini dile getirmiştir (Alatlı, 2006: 181). Alatlı'nın tarih hakkındaki bu tutumu, sosyolojide toplumsal değişimi açıklayan modellerden Pitirim A. Sorokin ve Vilfredo Pareto'nun savunduğu devri-dalgalı modele tekabül etmektedir. Bilindiği üzere, devri-dalgalı model, toplumdaki değişmelerin devri bir süreç içerisinde gerçekleştiğini savunurken, toplumların daima ilerleme ve gelişmeye doğru evrildiğini kabul etmez.

Tezimiz, beş bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, Alatlı'nın hayatı, eğitim süreci, ilgilendiği alanlar, etkilendiği düşünürler, esinlendiği düşünce akımları ve ortaya koyduğu eserler incelenmiştir. İkinci bölümde, Alatlı'nın metot anlayışı tahlil edilmeye çalışılmış, bilimsel açıdan takip ettiği yöntem ve teknikler irdelenmiştir. Üçüncü bölümde, Alatlı'nın Doğu ve Batı toplumlarına ilişkin ileri sürdüğü argümanlar değerlendirilmiştir. Dördüncü bölümde, Alatlı'nın Türk toplumuna ilişkin ezber bozan yaklaşımı ele alınmıştır. Çalışmamızın beşinci ve son bölümünde ise, Alatlı'nın Türk insanına ve onun sosyal psikolojik bağlamda ruh haline yönelik düşünceleri analiz edilmeye çalışılmıştır.

1. BÖLÜM

ALATLI’NIN HAYATI, ESERLERİ VE ETKİLENDİĞİ DÜŞÜNÜRLER

Alev Alatlı, 1944 yılında İzmir’in Menemen ilçesinde dünyaya gelmiştir. Babası subaydır. Annesi ise Cumhuriyet’in değerlerini benimsemiş bir kadındır. Işıl adında bir de kız kardeşi vardır (Yivli, 2009: 19). Alatlı’nın ailesi, Rumeli kökenlidir. Tiyatro yazarı Musahipzade Celal, Alatlı’nın annesinin büyük amcasıdır. Alatlı, Ankara’da Mimar Kemal İlkokulu’nda başladığı ilköğrenimini Erzurum Kültür Kurumu İlkokulu’nda tamamlamıştır (Işık, 2004: 126). Okuma alışkanlığını ve zevkini babası Ertuğrul Alatlı’dan almıştır. Babası, mesleği gereği görev yaptığı en yoksul bölgelerde, en parasız olduğu dönemlerde bile ona ve kardeşine dergiler ve kitaplar almıştır. Alatlı, çocukluğunda “*Doğan Kardeş*” dergisini ve “*Nedir, Niçin, Nasıl?*” dizilerini okuyarak yetişmiştir. *Polyanna*, *Robinson Crusoe*, *İki Senelik Mektep Tatili*’ni 1950’li yıllarda Erzurum’dayken okumuştur. Bu bakımdan yazarın yaşamında Erzurum’un özel bir yeri vardır. Bunun yanı sıra Erzurum’dayken ilkokul öğretmeni olan Emine Akkoyunlu’nun, Alatlı’nın kişiliğinin oluşmasında büyük katkısı vardır. Alatlı, kendisi hakkında çekilen biyografik filmde ilkokul öğretmenine özel bir yer ayırmış; bir nebze de olsa öğretmenine olan vefa borcunu ödemiştir (Yivli, 2009: 23). “Oluşumumda, asker çocuğu olmamın payı büyüktür. Bu özde Anadolu bilgisi, birikimi ve ilgisinin kaynağını Karaköse soğuşunda çıplak göğsünden buzlar sarkan, göz kapakları ters dönmüş ihtiyarlara komşu olmak demek...” şeklinde yorumlamaktadır. Cumhuriyet birinci kuşağının temsilcisi, idealist asker bir babanın etkisi ve onun Türkiye’nin kurtuluşunu, okumak ve adam olmakta gören kararlılığıyla yetişen Alatlı’nın Batılı eğitim süreciyle tanışması, babasının ateşemiliter olarak gittiği Tokyo’da gerçekleşmiştir (Alatlı’dan aktaran; Karaca, 2006: 41, 42). Alatlı, Ankara Namık Kemal Ortaokulu’nu bitirdiği yıl ailesiyle Japonya’ya gitmiş ve liseyi Tokyo THA Amerikan School in Japan

kolejinde okumuştur. Alatlý, 1965 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Ekonomi-İstatistik Bölümü’nden mezun olmuştur (Işık, 2004: 126).

Yurt dışında eğitim görmesi ve yabancı kültürlerle olan merakı; Alatlý’nın pek çok yabancı dille haşır neşir olmasını sağlamıştır. İngilizce, Japonca, Almanca ve Rusça öğrenmiştir. İngilizce ve Almancayı ileri düzeyde, Japonca ve Rusçayı orta düzeyde bilmektedir (Yivli, 2009: 22). Onun yabancı diller konusunda bu derece ilgili olması, sosyal bilimlerde çevirilerin azizliğinden ortaya çıkabilecek anlaşılma sorununu asgari düzeye indirmiş ve bilgiye metnin kaynağından ulaşarak sarih sonuçlara varmasını kolaylaştırmıştır.

Atlalı, önceleri doktorasını yurt dışında yapıp daha sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesi’ne hoca olarak geri dönmek niyetindedir. Sonradan evleneceği, üniversiteden sınıf arkadaşı olan Alper Orhon’la Fulbright bursu alarak öğrenim için Amerika’ya gitmiştir. Alatlý, Fulbright bursu ile gittiği Amerika’da master programını 1968 yılında Vanderbilt University, Nashville, Tennessee’de tamamlamıştır. Alatlý, Vanderbilt Üniversitesi’nde kalkınma iktisadı ve ekonometri yüksek lisansı yapmış; ancak ekonometri eğitiminden sonra doktora aşamasından vazgeçmiştir. Ekonomi biliminin çok fazla numaralandırılmış olmasını yanlış bulan Alatlý, nasıl düşünmek gerektiğini öğrenmek üzere ekonomiyi bırakıp felsefeye geçmeye karar vermiştir. Alatlý, New Hampshire’daki Dartmouth Koleji’nde felsefe yüksek lisansı yapmıştır. Yüksek lisans yaptığı yerde pozitivist felsefe eğilimi ön plandadır. Alatlý burada, önce düşünce tarihi, sonra da ilahiyat öğrenimi görmüştür (Yivli, 2009: 20-21) Alatlý, yurtdışında aldığı eğitimle yetinmemiş ve Amerika’dan dönüşünde Türkiye’de ve Kahire’de dinle ilgili konuları incelemeyi sürdürmüştür (Işık, 2004: 126). Orta Doğu Teknik Üniversitesi’nde öğrenci iken “Medeniyet Tarihi” ve “Ekonomiye Giriş” derslerine giren Prof. Fuat Çobanoğlu’nu zamanın çok ötesinde bir düşünür olarak değerlendirmiştir. Alatlý, ekonomi ve medeniyet tarihinin yanı sıra ilahiyat ve kimya gibi çeşitli disiplinleri bütünleştiren bütüncül düşünme biçimini kendisinden öğrenmiştir (Yivli, 2009: 23). Alatlý, Çobanoğlu’nu, hayatının akışını değiştiren birisi olarak nitelemiştir: “Bütünü görmeyi öğretti. İnsanın düşünsel serüvenini bütünü, sosyal bilimler, tabii bilimler, matematik, felsefe, ilahiyat, edebiyat ve sanat arasında bağlantı kurmayı öğretti” (Atlalı’dan aktaran;

Karaca, 2006: 41). ABD’deki macerası süresince tam bir kültür şoku yaşayan Alatlý, bu durumu ise řu şekilde dile getirmiştir: “Netice itibariyle ben Batılı yetiştim; bütün değerlerim oradan geldi. Ancak bütün bunların içerisinde bir nokta var. O önemli noktada Türkiye’yi keşfetmek zorundasınız. Türkiye’yi keşfetmek, başkalarının kalıplarıyla mümkün değil. Peki, döndüğünüz zaman ne yapacaksınız? Ülkeyi anlamanın en önemli unsuru, tabi ki dini unsur... Din eğitimi görmedim, ailemde yoktu... Okulda da hiç görmedim ve ondan sonraki hayatımda ise toptan koptum, Türkiye’ye geri döndüğüm zaman ‘nedir?’ diye bakmak ihtiyacı var... Açıkçası, beni hiç tatmin etmeyen bilgi kırıntıları ortaya çıktı” (Atlý’dan aktaran; Karaca, 2006: 41).

Atlý, bu dönemde yoğunlaştığı kapsamlı İslam araştırmalarına neden ihtiyaç duyduğunu Türkiye’deki aydın kesimi üzerinden yaptığı řu değerlendirmeye dile getirmiştir: “Solcular bir řey söylüyor, sağcılar bir řey söylüyor! İslamcılar başka bir řey söylüyor! Hal böyle olunca başından sonuna kendi kendime öğrenmem gerektiğine inandım. Bir de dediğim gibi böyle bir eğitimi olanın halkından kopması fevkalade kolay. Bu kopuşu, yabancılaşmayı önlemek istiyorsanız o zaman sizin de zahmet etmeniz gerekiyor. Nasıl olacaktı bu? Gayet sistemli bir şekilde, ben bunu öğreneceğim diye yola çıktım. Tabi, güvendiğim bir řey vardı: felsefe eğitimim... Gayet iyi bir felsefe eğitimi almıştım. Bu eğitimden yola çıktığınız anda kavramlar kolaylaşıyor, daha rahat öğreniyorsunuz... Onun üzerine döndüm geldim ve Türkiye’de uzun bir süre ‘bu iş nedir, neyin nesidir?’i öğrenmek yoluna gittim. Bu öğrenmeler sonucunda da Türkiye’de kendini aydın diye tanımlayan kesimin, aslında ülkeden ne kadar kopuk olduklarını gördüm. Çünkü ben dehşete uğruyordum öğrendiklerimden... Hiç bilmediğim şeylerdi. Bunları savunan insanları tanımak vs. gibi çabalara girmem gerekiyordu. Sonuçta; gerçekten iki kutup haline gelmiş olduğumuzu fark ettim. Bizim, yani bir yanda dil bilen, Batılı akranlarımızla diploma tokuşturan insanlarla, hizmetinde olduğumuzu sandığımız insanlar arasında hiçbir dil birliği olmadığını gördüm!.. Bunu gördükten sonra; -peki, biz ne yaptık acaba son 300 senedir?- diye baktığımız zaman, böyle bir sorunun varlığını gördük... Biz derken de, yani okumuş kesim, benim sınıfım demek istiyorum...” (Atlý’dan aktaran; Karaca, 2006: 42).

Alatlı'nın düşünsel anlamda geçirdiği evrim ise dini konulara duyduğu ilgiyle hâsıl olmuştur. Buna paralel olarak, bilim dünyasında rasyonel düşüncenin, gerçeğe ulaşma saiki karşısında yetersiz kalması bu değişim mümkün kılabilmiştir. Bu bağlamda Alatlı, şöyle demiştir: “İnsan sürekli kendini rasyonel terimlerle anlatmaya başlamak zorunda kalırsa natamamdır. Bu bir garip natamamlıktır. Böyle bir şey nasıl oluyor? Bir yandan insanlar benim türdeşim, güzel. Kelimeler, kelimeleri biliyoruz, dil de tamam, fakat natamam. Gelmiyor. Niye gelmiyor? O zaman meselenin Batını tarafının eksik olduğu ortaya çıkıyor. Bu beni çok yordu. Bir sene tek bir basılı şey gördüğümde midem bulanıyordu. Sonra felsefe eğitimiyle birlikte meselelerin farkına varmaya başladım. Sonuçta rasyonel düşüncenin, düşünce yöntemlerinden bir tanesi olduğu sonucuna vardım. Hint, Çin, İslamiyet ve tasavvufa dönmeye başladım. Bir de baktım, Batılılar da o yönde gitmeye başlıyor. Karl Popper’lar, Feyerabend’ler ve benzerlerini keşfetmeye başladım ve yalnız olmadığımı anladım” (Alatlı’dan aktaran; Can, 2000: 89).

Alatlı, 1968-1969 yılları arasında ABD’de Maine eyaletinde öğretim üyeliği yapmış ve Caan College’de kalkınma ekonomisi dersleri vermiştir. Alatlı, sonraki yıl İstanbul Üniversitesi’nde ve Devlet Planlama Teşkilatı’nda 1970-72 yılları arasında uzman olarak çalışmıştır. Alatlı, 1973-74 yıllarında Amerika’ya dönerek California Üniversitesi’nde araştırmalar yapmıştır. Bunun yanı sıra Berkeley’in Türkiye’de yürüttüğü bir psiko-dilbilim projesinin İstanbul ayağını üstlenmiştir. Alatlı, 1982-84 yıllarında Cumhuriyet gazetesi ile ortaklaşa Bizim English isimli, Türkçe temelli bir İngilizce öğretim dergisi çıkarmıştır. Bunların yanı sıra Alatlı, 1984-85 döneminde YAZKO yönetim kurulu başkan yardımcılığı yapmıştır (Işık, 2004: 126).

Alatlı, 1984 yılında hep yapmak istediği işi gerçekleştirmek için eve çekilmiş ve yazmaya başlamıştır. Bundan sonraki zamanını uyumak dışında sadece yazmak için kullanan Alatlı, sokağa çıkmaktan fazla haz etmeyen ve hemen her zaman masa başında çalışan, yazarlığı ciddi bir emek ve fazlasıyla alın teri isteyen bir iş olarak gören bir aydındır.

Alatlı, yazılarının büyük bölümünü Nokta, Yazko, Somut, Türk Edebiyatı vb. dergilerde, röportaj yazılarını ise Zaman gazetesinde yayımlamıştır. Alatlı, *İşkenceci* adlı romanıyla 1987 yılında Türkiye Yazarlar Birliği Roman Ödülü’nü kazanmıştır

(Işık, 2004: 126). Bunun yanı sıra Alatlı'nın, *Gogol'un İzinde* dörtlüsünün ilk iki kitabı, *Aydınlanma Değil Merhamet* ve *Dünya Nöbeti*, Rus diline Moskova Devlet Üniversitesi'ne bağlı Asya ve Afrika ülkeleri Enstitüsü Türkoloji Bölümü öğretim üyesi İrina Driga ve asistanları tarafından kazandırılmış, Alatlı'nın "halklara eşit mesafede durmak, yabancı bir kültürün serüvenine olağan üstü bir iç görüyle nüfuz edebilmekte gösterdiği başarı değerlendirilerek, 2006 yılında, büyük Rus yazarının 100. doğum yılı münasebetiyle verilen Mihail Aleksandroviç Solohov Edebiyat Ödülü' ne layık görülmüştür.

Alatlı'yı, romanlarından hareket ederek yalnızca bir sanatçı olarak okumak doğru değildir. Esas olarak onun araştırmacı ve sorgulayıcı yönünü ön plana çıkarmak gerekir. Alatlı için roman bir amaç değil, tarihe not düşmek için kullandığı araçlardan birisi esasında en önemlisidir. Romanlarına baktığımızda bunu görmek mümkündür. Alatlı'nın romanlarında gerilimin ve heyecanın doruğa çıktığı anlara pek rastlanmaz. Alatlı, gerilimin, parmağının işaret ettiği konuların önüne geçmesine izin vermez. Romanlarını genelde belgesel roman türünde yazmıştır.

Alatlı'nın eserlerinin büyük kısmı romanlardan oluşmaktadır. Bir eleştiri-deneme türü olan *Aydın Despotizmi*, şiir türünde yayımladığı *Eylül 98*, sinema ve ideoloji kapsamında bir inceleme olan *Hollywood'u Kapattığım Gün* ve gazete yazılarından derlenen birkaç eserin dışında, ilk önce bir tiyatro oyunu olarak yazılan *Kadere Karşı Koy A.Ş.* de dâhil olmak üzere geri kalan eserleri roman türünde ortaya konmuştur. Alatlı'nın romanlarında yansıttığı ana karakterler, romanın geçtiği mekân ve zamanla neredeyse eş değerde anlatılmaktadır. Alatlı'nın eserleri belgesel romancılık türünün örnekleri olarak kabul edilmektedir. Alatlı, olayların anlatımında çoğu zaman karakterlerin ve mekânın ötesine geçerek zamanın sosyal gerçekliğini ön plana çıkarmaya çalışmıştır. Öncelikli maksadı, okuyucuya manzarayı anlatmak ve o manzaranın içindeki insan hikâyelerini paylaşmaktır. Alatlı, Türk ve Müslüman bir aydın olarak en çok ağırlığını hissettiği sorumlulukları; yabancılaşmaya, anomiye ve sosyal parçalanmışlığa uğramış Türkiye'nin sorunlarını ve ülkesi adına öngörmüş olduğu idealleri anlatmak için neden roman türünü seçtiğini şu şekilde dile getirmiştir: "...Unutmayın ki sanatçılar hisseder. Bu rasyonelden çok batinidir. Bâtini bir şeyden yola çıkıp, işin rasyonelitesine döndüm. O yüzden hep söylüyorum,

benim romancılığımın temeli sosyal bilimlerdir, edebiyat falan değildir. Ben Türk edebiyatından yola çıkıp iş yapan biri değilim. Benimki söylenmesine, anlatılmasına mutlaka gerek duyduğum büyük oluşumun kaydı. Bir başka kaygım da Osmanlı'da romanın olmamasıdır. Bunun da çok talihsiz bir yanı var, roman -her şeyi bırak-bizde olmalıdır diye düşünüyorum. Tarih ciddi bir iştir. Bizdeki tarihçiler nihayet vakanüvistirler. Tarihi hadiseleri alt alta yazarlar. Ama bir sanatçının gözü hadiselere nüfuz eder ve geri kalanını örer. Ne olup ne bittiğini anlatır. Osmanlıların başlarına ne geldiğini hissetmek için bize roman lazımmiş. Bir Düyun-u Umumiye felaketi geçirildi. İnsanların buna karşı aldıkları tavır veya kendilerini konumladıkları yer hakkında hiçbir şey bilmiyoruz. Ne hissetti bu insanlar? Canları mı yandı, konakların içinde elma şurupları mı içtiler? Peki, ilk otomobili gördüklerinde ne yaptı bu insanlar? Sanatçı gözüyle kayda düşülmedi. Sadece tarihçilere kaldı. Aynı şekilde harf devrimi... Ben, düşünemiyorum, yarın sabah uyansam, bütün gazeteler birden Kiril alfabesine dönüşse, bu nasıl bir şoktur? Nasıl bir amaçtır? Nasıl bir sadmedir? İnsanlar ne hissettiler, bunları biz hiç bilmiyoruz. Bunu bilmiyor olmamız bizi yabancılaştırıyor. Çok ciddi bir eksiklik olduğunu düşündüğüm için istedim ki, kızım yaşındakiler, onun nesli, hiç değilse bizim ne tür badirelerden geçtiğimizi, ne dayaklar yediğimizi görsünler. Hissetsinler ki paylaşabilsinler. Yaşadığım topluma sahici kayıt düşmek istedim. Ve bu öyle bir kayıt olsun ki resmi tarihçilere rağmen kayıt olsun. Ki insanlar baktıklarında bu işin aslı da böyleymiş, diyebilsinler. Romana karar verme sürecim bu. Elbette ki roman belirli bir çatışmanın sonunda ortaya çıkan bir şeydir. Eğer hiç çatışma olmazsa roman çıkmaz ortaya. Ama çatışma var Türk toplumunda. Hem de çoktan beri var” (Alatlı’dan aktaran; Can, 2000: 87).

Alatlı, romanın özüne ve Batı’daki fonksiyonuna ilişkin şöyle demiştir: “Roman, öncelikle durum tespittir. Yazarın o an için yaşadığı toplumu değerlendirmesidir. Bu toplumun geleceğine ve geçmişine ilişkin düşüncelerini aksettirdiği bir formdur. Romanın başka bir işlevi daha var; - Batıda bu işlevi gördü ama bizde henüz tam yerine oturmadı- roman, topluma yön verir... Keza, edebiyattır topluma yön veren... Bir şey daha söyleyeceğim; tarih tarihçilere bırakılmayacak kadar önemli bir şeydir. Tarih, politikacılara bırakılmayacak kadar önemli bir

unsurdur toplum hayatında... Ve tarihin yorumunu romancı yapar, içinde bulunduğu zaman süreci içinde...” (Alatlı’dan aktaran; Karaca, 2006: 47).

Alatlı, Türk toplumunun şiddete olan yatkınlığını, değerler dünyasına karmaşanın hâkim olduğu bir toplumda bir bebeğin nasıl olup da bir işkenceciye dönüştüğünün hikâyesini *İşkenceci*’de anlatmıştır. Alatlı, *İşkenceci* adlı romanını, 12 Eylül darbesinden sonra sivil iktidarın başa geçmesini takiben birkaç yıl sonra yayımlamıştır. Alatlı, bu romanda, darbenin etkilerinin halen sıcak bir şekilde hissedildiği bir ortamda, toplumun büyük bir kısmının fizyolojik ve psikolojik olarak olumsuz etkilere maruz kaldığını dile getirmiştir. Alatlı, tasvir ettiği tabloda, yalnızca fiziksel şartların olumsuzluğunu ve güven ortamının kaybolmasını anlatmakla kalmamakta, Türkiye’nin içinde bulunduğu sosyal bunalımı ve anomiyi gözler önüne sermektedir. Alatlı’nın *İşkenceci*’si, marjinal veya uçlarda yaşayan, toplum tarafından dışlanmış psikopat bir karakter olmayıp, Türk toplumunda örneğine sıkça rastlayabileceğimiz bir yaşam deneyimine sahiptir. Romanın ana karakterinin, toplumun genelini yansıtabilecek bir psikolojik arka plana sahip olması, Alatlı’nın Türk toplumunda gözlemlediği ruhsal çöküntüyü anlatması açısından rahatlık sağlamıştır. Alatlı, söz konusu eserinde Türkiye’deki şiddet ve işkence olayları mercek altına almıştır. Aile içi şiddet, toplumsal şiddet, devlet şiddeti çeşitli tarihsel dönemler ve çeşitli sahnelerle anlatılmıştır. Metinde 27 Mayıs, 12 Mart ve 12 Eylül dönemlerinin yasallaştırdığı işkenceye özel bir vurgu yapmıştır.

Alatlı’nın, bir Türk aydını olarak toplumu adına en çok kaygılandığı durum, yabancılaşmadır. Yabancılaşma kavramı, Alatlı’nın romanlarında en çok karşılaştığımız kavramdır. Esasında Alatlı’nın endişesi önce Türkiye’de başlar, sonrasında dünyanın geri kalan toplumlarının sürgit ayrışmasıyla son bulur. Onun Türk insanının yabancılaşmasını anlattığı romanlarının ilki *İşkenceci*’dir. Bir insanın, insana, toplumuna ve dünyaya yabancılaşmasını, ilk olarak bu kitabıyla anlatmaya çalışmıştır. Kitabın ana temasının işkence olması, yakın dönemde yaşanmış olan toplumsal travmanın ayrıntılarının daha nitelikli bir şekilde görülebilmesini sağlamaya yönelik olarak değerlendirilebilir.

Alatlı’nın, yabancılaşmayı merkeze alarak ortaya koyduğu esas argümanları *Or’da Kimse Var mı?* dörtlü roman serisinde hayat bulmuştur. 1992-94 yılları

arasında yayımlanan bu dört kitapta, dönemin gündemi en çok meşgul eden olay ve olgular anlatılmıştır. Belgesel nitelikteki veriler ışığında, yine dönemin siyasal ve sosyal alanlardaki yapılanmalarının uzantısında eleştirel bir biçimde yansıtılmıştır. Eserlerde 12 Eylül darbesi sonrasında sahneye çıkan politikacılar, yüzünü iktisadi ve siyasi manada tam olarak Batı'ya dönmüş Türkiye ve bu karmaşa ortamından yararlanarak vurgun yapmaya çalışan küçük nitelikteki oluşumların mücadelesinde birbirine yabancılaşan insanların dramları anlatılmaktadır. Alatl'ya göre, yabancılaşma, “insanın kendisini ‘el’ gibi, yabancı gibi algıladığı patolojidir. Bireyin, dünyasını kendi adına biçimlendiremediği, kendisini ‘kendisine el’ gibi gördüğü, eylemlerini kendi dışından dayatılan bir düzenin normlarına göre sürgit ayarladığı durumdur. Eylemlerinin sonuçları kendisini çıkmaza sokar, benliğinden uzaklaştırır, kendisi ile olan iletişimini yok eder, kendisine duyduğu muhabbeti soğutur, ama yine de boyun eğer, hatta tapar eylemlerine” (Alatl, 2007a: 435-436). Yabancılaşan toplumda nekrofilinin (ölüsevıcılık) artmasını endişeyle gözlemleyen Alatl, Türk toplumunun biyofilik (yaşam-severlik) yönlerini ortaya koyarak, tutunmamız gereken özelliklerimize işaret etmeye çalışmıştır. “Ölüsevıcılık, Batı’nın hediyesidir. Türk toplumuna Batı’dan bulaşmıştır” (Alatl, 2007a: 113). Alatl, Batı dünyasına entegre olmak adına çıkılan bu siyasi istikrar yolundaki geçiş döneminin toplumsal sancılara derinlikli açılımlarıyla ayna tutmaya çalışmıştır.

Alatl’nın, ilk nehir romanı örneği olan *Or’da Kimse Var Mı?* serisi, çok keskin bir toplum eleştirisi ve aydın sorgulaması üzerine kurulu *Viva la Muerte*, *‘Nuke’ Türkiye*, *Valla Kurda Yedirdin Beni* ve *O.K. Musti Türkiye Tamamdır* adlı eserlerden meydana gelmektedir. Romanların genel olarak hikâyesi, toplumun değersizleşmesi, ahlâki çöküntü yaşaması ve yabancılaşması üzerine kuruludur. Yaşanan bu karmaşanın karşısında, toplumunun kaybolan benliğini arayan ve bir uçtan diğer bir uca savrulan bir aydının gözüyle anlatılmaktadır. ‘Or’da kimse var mı?’ feryadı da anlaşılacağı üzere romanların baş karakteri Günay Rodoplu’nun içinde bulunduğu duruma bir göndermedir. Alatl, Rodoplu aracılığıyla Türk toplumunu sorgulamıştır. Rodoplu bir aydındır. Rodoplu’nun çevresindeki farklı kültürel yapının mensubu insanlar, bu insanların hayata karşı temelde benzer teamüllerin içinde bulunmaları ve toplumun geneli ile çatışma halinde olmaları bir aydının gözüyle içeriden bir bakış açısının verdiği duyarlılıkla anlatılmıştır.

Alatlı, *Or'da Kimse Var Mı?* dörtlüsünü yazmaya iten sebebi de oldukça basit bir şekilde açıklamıştır: “Birileri zahmet etsin de 2010, 2020 yılındaki genç insanlar; ‘Peki, ne yapıyordu bu Türkler?’ dediği zaman, 90’lı yıllardan yazılmış bir malzeme olsun istedim. Yani ileriye attığım bir malzeme ama bu günün güncelliği içerisinde ve buna uygun nitelik taşıyan bir dörtlü yapmaya çalıştım...”(Alatlı’dan aktaran; Karaca, 2006: 46).

Alatlı, “Benim, Türkiye’nin; Türk-İslam toplumunun dünyanın emniyet supabı olabileceğine dair bir inancım var. Emniyet sibobu olabilir, gezegenin kurtuluşu olabilir” (Alatlı’dan aktaran; Özmen, 2008: 20) demiştir. Bu düşüncesinin altında yatan sebep Türk insanının halen yabancılaşmamış olmasıdır. Türk insanının manevi değerlerle bütünleşebileceğine dair inanç taşımaktadır. “Bilgi çağına giriyoruz. Ve dediğim gibi Batılıların hiçbir insanca hazırlıkları yok. Bir Fromm’la, bir Edward Said’le olacak iş değil” (Alatlı, 2007a: 178).

Ancak Alatlı, Türk toplumunun çürümeye doğru giden dünya için önemli olduğu düşüncesine vurgu yaparken, toplum olarak gelinen noktaya sorgulayıcı ve eleştirel bir yaklaşım getirmektedir: “Şöyle düşünüyorum; biz uzun yıllardan beri bir ritüeller ülkesi haline geldik. Yani ritüellerden kastım her şeyi yapar-bilir gibi yapmak... -mış/-miş gibi yapmak... diyorum ben buna. -Miş gibi yapmak- nasıl? Her yerde söylüyorum yine söyleyeceğim ama benimle kitabım hakkında konuşmaya gelen değil özellikle röportaj yapmaya gelen insanların kitabımı okumadan yaptığı röportaj gibi... Yani bu iş yapıyor (muş) gibi yapıyor... Eleştirmenler şu veya bu nedenden bana sempati duyuyorlarsa kitabı oku (muş) gibi yapıp, iyi bir kitap diyorlar. Yine şu veya bu nedenden dolayı beni sevmiyorlarsa kitabı okumadan oku (muş) gibi yapıp eleştiriye giriyorlar. Bu aslında benimle ilgili bir mesele değil. Bunu bir parça daha götürmek istiyorsanız, Türk eğitim sisteminde de bunu görüyorum. Örneğin biz, kopyanın kurumlaştığı bir toplum haline geldik. İlkokuldan itibaren kopya meşru bir şey. Bu ne demek yani? Öğreniyor (muş) gibi yapıp öğrenmeyen öğrenciler; öğrencisinin kopya çektiğini bile bile çekmiyor (muş) gibi yapan öğretim üyeleri... Siyasete bakıyorsunuz; bakanlığını şikâyet eden bakan, bakan (mış) gibi yapıyor, hâlbuki değil! Çünkü işi eline alıp götürmüyor. 1970-80 döneminde biz bunun fecaatında yaşadık... 12 Eylül sonrasında hapishane doktorları içeriye bakıp,

mahkûmu tedavi ediyor (muş) gibi yapan adamlar. Hayır, dokunmadan yapıyor! Sosyal Sigortalar Kurumu hastanelerimiz böyle... Doktorlar, doktor (muş) gibi yapıyorlar imkânları yok gibi... Bir cetvel satıyorsunuz memlekete, 30cm değil! Çünkü standardı yok! Öyle bir ülke ki, sanki çok büyük bir yalan da yaşanıyor ve bu yalan da herkesin işine geldiği gibi... Biz hiçbir işi sonuna kadar ve olması gerektiği gibi yapmadığımızdan ceza görmeyen bir ülkeyiz... Bu, ritüel ülkesi tabirinden kastım bu işte: ‘miş gibi yapmak’...” (Alatlı’dan aktaran; Karaca, 2006: 48 - 49).

Alatlı’nın *Or’da Kimse Var Mı?* serisinde yabancılaşıyla birlikte en çok yer ayırdığı konu, ahlâktır. Alatlı, Türk toplumunun yaşadığı ahlâkî çöküntünün kaynağını, yine yabancılaşıma kavramının ortaya çıkmasında temel teşkil eden Batı düşünce sisteminde bulmaktadır. Aydınlanma’yla birlikte şekillenen evren tasavvurunun sakatlığı, ahlâk kavramını da bireyselliğe, kısacası göreceliliğe indirgemesinde yatmaktadır. Alatlı’nın eserlerinde yer yer kullandığı, sonunda ahlâka ulaştığı bir çıkarımı vardır: “Anamızdan çocuk yapmayız dedik, türümüzü kedilerden, iguanalardan ve eğreltiotlarından ayırdık. Zayıf kollanmalıdır dedik, su kaplumbağalarından, çakallardan ayrı durduk. Ne farkınız var diye soranlara, ya Darwin’le ya da din kitaplarıyla karşı koyduk. Doğa’dan doğal olmayı talep ettik, insan olduk. İnsanı hayvandan ayıran nokta, ‘ahlâk’ diye bir değer farkında olmasıdır. Bu bilince din yoluyla varılmazsa dünyevi yollar varılır. Darwin dünyevi yolu temsil ediyordu. Döndüğümüzde, Ulysses’in hikâyesi, ‘ahlâk’ yokluğunun hikâyesidir. Bu dünya görüşünde mesele, ahlâklılık ya da ahlâksızlık değil, ‘ahlâk’ diye bir kavramın mevcut olmamasıdır. Ulysses’in amacına ulaşmasında doğru ya da yanlış yoktur. Ne ki Ulysses, bitki ya da hayvan değil, insandır” (Alatlı, 2001b: 170-171). Alatlı, ahlâk karmaşası söz konusu olduğunda Batılıya öfkelenir: “Vay, bu kaosu, ‘her koyun kendi bacağından asılır’ türünde aşağılık bir demokrasicilik kisvesi altında geçiştirmeye çalışan yabancıya”. Alatlı, bu karmaşadan kurtuluşu betimler: “Ahlâk kelimesini sürgünden geri getirmeyi, itibarını iade etmeyi öneriyorum. Dünya görüşümüzü onun üzerine yeniden yapılandırmalıyız. Geçerli ahlâk kuralları akılla da saptanabilir. Ve bunu Müslümanlar da yadırgamazlar. Çünkü, nihayet, akıl, insana Allah’ın bir lütfüdür. Akla dayalı, insancı ahlâk, dünyada insandan yüce, insandan daha vakur hiçbir şeyin olmadığı anlayışı üzerine

yapılanır ki, bu insan görüşü İslamiyet’e de ters düşmez. Ah Batılı dostlarımız akla dayalı, insancı ahlâk sistemini savunmakta zorluk çekerlermiş! İnsanın özde kötü olduğuna inandıkları için, ‘ahlâkın insandan yüce, onu aşan bir otoriteye dayandırılması gerektiğini savunurlar, insanın serpilmesini, yücelmesini savunan bir sistemin ahlâki olmayacağını düşünürlermiş. Ahlâk ilkeleri ihlal edildiklerinde, insanoğlu ussal ve duygusal çözülmeye uğrar. İslamiyet, bu durumu, ‘kişinin yaratıcısını unuttuğu için, kendisini de unuttuğu, kim olduğunu bilmediği, ne yapacağını, nereye gideceğini şaşırdığı durumdur’ diye tanımlar. Laik terminolojideki karşılığı ‘yabancılaşma’dır’(Alatlı, 2007a: 625-626).

Alatlı, insanının yabancılaşması karşısında duyduğu kaygı ve korkuyu şu feryadıyla yazıya dökmüştür: “Türkiye korkunç bir yalan yaşıyor. Bu o kadar büyük bir yalan ve bu yalanı o kadar çok insan paylaşıyor ki, bir sapığın mide bulunduran tehdidi ya da mahalle delisinin sayıklamaları gibi algılanır oldu. Hiçbirimizin işine gelmiyor! Ne hazin! Elli değil, yirmi yıl sonra bu dönemi yazmaya kalkan bir tarihçinin elinde bu kalpazanların (burada egemen sınıfı ve düzenin öz uzman aydınlarını kast ediyor) düzenledikleri sahte belgelerden başka bir şey olmayacak! Tıpkı 27 Mayıs gibi, tıpkı daha neler neler gibi 12 Eylül’ün de içinden çıkılamayacak. Mazlumların ebediyete intikal etmek gibi, ‘meçhul asker’ anıtları gibi bir avuntuları da yok” (Alatlı, 2007a: 15). Alatlı, tarihine yabancılaşan bir toplumun gelecek adına sağlıklı bir bellek oluşturmasının mümkün olmadığını da altını çizmiştir.

Alatlı’nın, eserlerinden bir diğer ise tiyatro oyunu olarak başlayıp sonra romanlaştırdığı sosyal eleştiri nitelikli *Kadere Karşı Koy A.Ş.*’dir. Ese, sosyal anlamda kendini gerçekleştirmiş, her biri farklı alanlarda uzmanlık sahibi, modern ve gayretli bir grup kadının, eşi tarafından ilgi görmeyen ve iş hayatında kendileri gibi başarılı olmayan bir arkadaşlarına yardım etme çabaları anlatmaktadır. Eserde Türk erkeğinin cinsellik anlayışı ve kadınların bu duruma karşı takındığı tavrı traji-komik bir şekilde ele alınmasıdır

Alatlı’nın en çok ses getiren eserlerinden ikisi *Schrödinger’in Kedisi Kabus/Rüya*’dır. Alatlı’nın bu eserleri yazarken kullandığı teknik, Türkiye’de eşine nadir rastlanılan bir tekniktir. Metinlerindeki farklı bir anlayışla Alatlı, hem

kurgudan öte “anti-ütopya” özelliğine hem de konusu itibariyle ulusaldan evrensele vurgu yapmıştır. Alatl, çok yönlü bir yazardır. Eserlerinde psikiyatri, ilahiyat, nöroloji, fizik, matematik, ekonomi ve felsefe gibi çok farklı alanlardan yararlanmıştır. Alatl, esere adını verdiği *Schrödinger’in Kedisi*’ni ve akabinde gerçekleşen değişimi şöyle betimlemiştir: “Schrödinger’in kedisinde sembolleşen Yeni Fizik ve onun türevleri olan Kaos Paradigması ve fuzzy (saçaklı) mantık, bizi siyah-beyaz düşüncenin cenderesinden kesin yargıların kabalığından ve zorlamasından kurtarıyor. Dünyada yüzde yüz doğru olan hiçbir tanım veya ölçü olmadığını idrak noktasına getiriyor. Peki, yüzde yüz doğru olan hiçbir tanım ya da ölçü yoksa, insanlar nasıl düşünürler? Nasıl karar verirler? Bunun cevabı da, düşünce biçimimizin bundan böyle bütünü kapsayacak şekilde değişeceğinde yatmaktadır. “Holistik” düşünce, ne kadar bölünürse bölünsün, maddenin temel olarak nitelendirebileceğimiz bir parçasının olmadığını, hiçbir parçanın diğerlerinden daha temel olmadığını, bütünün birbirleriyle örülü olayların devingen ağı olarak değerlendirilmesi gerektiğini söylüyor. Kuantum mekaniğinin Potinbağı Hipoteziyle örtüşen bu düşünce şeklinde, ‘madde’yi, yeryüzündeki yaşamın bütünü olarak yorumlamamız halinde sadece insan ırklarının değil, milletlerin değil, tüm canlı türlerinin birbirlerinin yaşamlarıyla örülü birlikteliklerini gözetmek durumundayız. Hiçbir ulusun yaşam biçiminin diğerininkinden daha temel, dolayısıyla daha vazgeçilmez, dolayısıyla daha üstün olmadığını teslim etmek durumdayız” (Alatl, 2004a: 5). Buradan yola çıkarak holistik düşünce biçimini yansıttığı eserinde Alatl, yaşanan değişimin toplumsal alandaki izdüşümü üzerine, Türkiye odaklı bir kurgulamaya girişmiştir.

Alatl, Rus dünyasına oldukça derin bir ilgi duymaktadır. Bu ilgisini dörtte üçünü yayımlamış olduğu *Gogol’un İzinde* serisiyle romanlaştırmıştır. Seri, *Aydınlanma Değil Merhamet*, *Dünya Nöbeti*, *Eyy Uhnem! Eyy Uhnem!* ve henüz yayımlanmamış olan *Düşünce Dalkavukları* adlı eserlerden meydana gelmektedir.

Alatl, Rusya’ya karşı duyduğu ilgiyi, Türkiye’nin bir sonraki adımını Rusya’da görüyor olmaktan duyduğu kaygıyla açıklamıştır. “Rusya’da rasyonel otorite yok oldu. Rasyonel otoriteden kastım, ülke insanını bir arada tutacak yasa, örf, milli kimlik, inançlar bütünü. Bakıyorsunuz, insanlar ne dini, ne milli nedenlerle

bir şeyleri yapmaktan geri durabiliyorlar... Aynı şekilde, “nomenklatura özelleştirmesi” dedikleri, gücü yetenin devlet varlıklarının – örneğin alimünyüm tesislerinin – üzerine oturmasını da önleyemez oluyorsunuz, çünkü adam bir de kendi “koruma” kıtasını kuruyor. Yargısız infaz, gasp durdurulamaz oluyor. Türkiye’nin bir sonraki adımı böyle olur demiyorum, çünkü biz henüz tükenmiş bir toplum değiliz ama özgürlük, demokrasi vb. söylemlerle bireysel çıkarlarımızı kadim değerlerin üzerine çıkarırsak neler olabileceğine dikkat çekmeye çalışıyorum. Son tahlilde, türdeşlerimizle paylaşmadığımız niteliğimiz yoktur çünkü” (Alatlı, 2005b: 1). Alatlı’nın, Türkiye’nin geleceğine ilişkin endişelerini, Rusya’da yaşananları göz önünde bulundurarak farklı bir boyuta taşımıştır. “Rusya’da Türkiye tarihinin bir sonraki sahnesini izliyor gibiyim... Ve bu beni korkutuyor” (Alatlı, 2005a: 166). Alatlı’nın bakış açısına göre, bu yönden bakıldığında da Türkiye’nin geçmişi, bugünü ve yarını için Rus kültürü, bilinmesi, ustaca değerlendirilmesi ve dikkatlice irdelenmesi gereken bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Alatlı, Rusya’nın *Viva la Muerte*’si olarak nitelendirilen bu seride Rus dünyasını en derin ayrıtlarına kadar gözler önüne sermiştir. Romanda, Rusya hakkında; tarih, edebiyat, toplumsal yapı, ekonomi, siyaset, din, coğrafya ve popüler kültür bağlamında bir inceleme mevcuttur. *Gogol’ün İzinde* serisi, özelde Türk okuruna “Rus ruhunu” anlatmaya çalışmaktadır. Alatlı’nın, Rusya’yı anlatmak istemesinin sebeplerinden birisi de yüzyıllardır komşumuz olan bir millet hakkında yazılmış elle tutulur bir eserimizin olmayışdır. Her ne kadar linguistik, dini ve kültürel farklılıklara sahip olsak da sonuç olarak tarihsel bir birlikteliğimiz olduğu inkâr edilemezdir. Alatlı, Rusya’ya ilişkin değerlendirmelerinin başında Rusların Batılı olmaktan ziyade doğulu bir halk olduğunu belirtmiştir. Rusya’nın Batılılaşma çabaları bizden daha önce başlamış ve benzerlikler içeren bir şekilde gerçekleşmiştir.

Sonuç olarak Alatlı, “Son 300 yıldır ne yaptık?” sorusuna cevap bulmak üzere yola çıkmıştır. “Tanzimat, hatta daha gerisinden bu güne, aydın-halk kopukluğu malzemem ve arayışım oldu...” diye eklemiştir. “Yazdıklarım, kendi ülkesini anlamak isteyenlerin elinde malzeme olsun istiyorum: 1900’ler öncesini hatırlayın, 1878’li seneler, Osmanlı İmparatorluğu çöküyor, Düyun-u Umumi’ye bir yandan, Fransızlar girmiş, İngilizler gelmiş falan filan... Bu dönemden şöyle bir

geriye dönüp baktığımız zaman ‘peki, insanlara ne oluyor’u anlamaya kalktığımız zaman malzeme yok! Onu görüyorsunuz ki, kimse bir şey yazmamış. Resmi tarihin dışında bir fecaat yaşıyorsunuz. 1878 Harbini falan düşünün. Bu gelmiyor! Cumhuriyetin kurulma yıllarına ilişkin de bir şey yok. Mesela ben çok merak ederim harf devrimi geldiği zaman bir gecede okur-yazarlıktan ümmiliğe düşen insanların tepkisi ne idi? O evlerde neler oldu? Kadınlar, erkekler, çocuklar ne yaptılar? Bu hiç gelmedi. Yine, başka bir şeyi öğrenmek isterdim; mesela şapka devrimi yapıldığı zaman fesi çıkarıp başına başka bir şey takan adam ne diyordu? Nasıl halleştiler bu sadmelerle? Bütün bunları bilmek isterdim” (Alatlı’dan aktaran; Karaca, 2006: 45 - 46).

Alatlı’nın düşün dünyasının biçimlenmesinde Cemil Meriç’in önemli bir yeri vardır. Neredeyse onun bütün eserlerinde Meriç’ten en az bir alıntıya rastlanılmaktadır. Alatlı, geçirdiği düşün serüveni açısından da Meriç’le benzerlikler göstermektedir. Alatlı’nın düşün dünyasındaki aksiyon tıpkı Meriç’te olduğu gibi önce Batı’ya, Batılı bilim anlayışına ve Batı felsefesine meyletmiş, sonrasında Uzak Doğu felsefesi ve dünya algısına son olarak da İslam düşüncesine dolayısıyla tasavvufa doğru bir yönelim göstermiştir. Alatlı’nın sıkça kullandığı ‘murat’ kavramı, gerçeğin ötesinde bir ideale ulaşma saikini simgelemektedir. Bunun uzantısını Meriç’te bulmak mümkündür. “Bana hakikati değil, muradını söyle. Olmak istediğin gibi görün, olduğun gibi değil! Çünkü her yalan bir yaratış” (Alatlı, 2007c: 98). Alatlı, yabancılaşmanın boyutlarını ve dildeki yansımalarını anlatırken de Meriç’e başvurmuştur. “Kavga, insanla kader arasında değil artık, insanla kelime arasında. Yığınlar onun için yaşıyor, onun için dövüşüyor, onun için ölüyorlar” (Alatlı, 2007a: 182). Meriç’in Doğu – Batı toplumlarına ilişkin değerlendirmesi, Alatlı’da, Batı’ya ilişkin nekrofilik çağrışımlar yapmıştır. “Yobazlık, Şark’ın nefis müdafaası. Yobaz samimiyet, yobaz kendini bir nass’a hapseden idrak; bir nass’a, yani sonsuza. Yobaza düşmanlık, tarihe düşmanlıktır. Yobaz biziz, en güzel tarafımızla biziz” (Alatlı, 2001a: 183).

Alatlı’nın ‘aydın’ kavramına ilişkin değerlendirmelerinde de Meriç’in izlerine rastlamak mümkündür. Alatlı, aydının kibre boğulmasına yönelik eleştirisini, yine Meriç’in ağzından yapmıştır. “Aydın, bir devin sırtına tırmanan cüce. Dev: Halk.

Şuursuz, sevimsiz ve tehditkâr. Yığın kadındır. Irzını teslim edecek zorba arar. Halk, çobansız rahat edemeyen kaz sürüsüdür” (Alatlı, 2002a: 6).

Alatlı’nın, düşüncelerinden etkilendiği bir diğer isim, Edward Said’dir. Alatlı, Said’e oldukça fazla bir önem atfetmiştir. Hatta, *Valla Kurda Yedirdin Beni* adlı eserini ona ithaf etmiştir. Said, Alatlı’nın düşüncesindeki aydın kimliğini tam anlamıyla kapsayan bir düşünürdür. Alatlı, aydın, aydınlanma, Batı düşüncesi ve oryantalizm üzerine vurgulamış olduğu argümanlarında Said’den oldukça etkilennmiştir. “Namuslu bir entelektüel olmanın çok ötesinde, Said, Batı’nın akademik paradigmlarını sorgulayan ve kadim felsefeciler geleneğinde bir ‘düşünce ekolü’ yaratmış olan bir dehadır. Bu düşünce ekolü, ‘Amerikalılardan farklı olarak, Fransız ve İngilizlerin -bir dereceye kadar da Almanların, Rusların, İspanyolların, Portekizlilerin, İtalyanların ve İsviçrelilerin- Batı Avrupa Tecrübesinde özel bir yeri olan ‘Orient’le halleşmek üzere uzun yıllar içinde geliştirdikleri bir gelenek var ki, ben bu geleneğe ‘Oriyantalizm’ adını vereceğim.’ cümlesiyle başlar, ‘Orient, Avrupa ile hem sınır olmasının ötesinde, en büyük, en zengin ve en eski sömürgesi, medeniyetlerinin ve dillerinin kaynağı, kültürel rakibi ve ‘Öteki’nin en derin ve sık tekrarlanan imajıdır. Dahası, Orient, Avrupa’nın (ya da Batı’yı) kendisinden farklı bir imaj, düşünce, kişilik ve tecrübe olarak tanımlamasına yardımcı olmuştur. Nitekim, Said’in Oriyantalizm ve ona ilişkin diğer düşünceleri, bölgeye ilişkin yazılar yazan Hristiyan ve Yahudi akademisyenler tarafından kabul edilmedi. Bir de buna, 2000 yılında Lübnan’a giden yazarın İsrailli askere taş atması eklendi. Bu hareketi sadece Batı basını değil, “ılımlı” denilen Arap gazetecileri de kızdırdı, Arapların saldırgan insanlar olmadıklarını ispat etmek için onca uğraş veren bir akademisyenin bunu yapmaması lâzımdı şeklinde yazılar çıktı. Gördüğüm o’dur ki, Said’i eleştiren akademisyenler, ‘Doğulu olmanın’ bitmez tükenmez ‘reformlar’ın saldırısına maruz kalmak, hükümsüzleştirilmeyi göze almak demek, olduğunu anlamak istemiyorlar. ‘Aydınlanma’nın kibri’ diye bir olgu olduğunun bilincinde değiller. Tek kelime ile ifade etmek durumunda kalsam, ‘hükümsüzleştirmek’ olarak tanımlayacağım, ‘Aydınlanma’nın kibri’ni görmüyorlar. İnsanları, yaşananları, idealleri, bilgi birikimini, inançları hükümsüzleştirmek, hiç olmamışlar gibi yapmak; teknolojik üstünlüğün revaç verdiği çok bilmişlik, kabalık, yüzeysellik, hafifmeşreplik. Kısacası, Filistin’in karşısındaki İsrail. Ve şimdi, Irak’ın karşısındaki

ABD. Said'in attığı o taşın, Filistin'in sorununda ahlâki sorumluluklarını üstlenmeyen entelektüellere atılan bir taş olduğunu biliyorum. Said, 'Liberal entelektüellerin hemen her zaman yaptıkları gibi, her iki tarafın da doğruları ve yanlışları olduğunu ileri sürmek ya da her durumun kendine özgü koşulları olduğunu söylemek, meseleyi sümen altı etmek demektir' demiş ve 'Çünkü Filistin-İsrail meselesinin temelinde asimetri vardır. Toprakları işgal edilmiş, savunmasız bir halkın karşısında, dev bir yüksek-teknoloji ordusu. İsraililerin Filistinlilere verdikleri zararlar karşılaştırıldığında, Filistinlilerin İsraililere verdiği zarar marjinaldir' diye eklemiştir" (Alatlı, 2003b: 2-3). Said, "liberal aydınların çoğunda saptadığı, olan biteni 'bir iyi, bir de kötü tarafından ele almak' yaklaşımını 'Ahlâki korkaklık' olarak nitelendirmiştir" (Alatlı, 2006: 9).

Alatlı'nın düşüncelerinden en çok faydalandığı isimlerden birisi de, Karl Marx'tır. Alatlı, Marx'ın siyasete veya iktisada ilişkin öne sürdüğü düşüncelerden çok, onun insan doğası ve insanın yabancılaşması hakkındaki argümanlarından yararlanmıştır. Marx'ın moderniteye karşı eleştirileri bunların başında gelir. Marx'ın da altını çizdiği yabancılaşma, kişinin kendi eyleminin, kendisinden 'gayri' bir güç, kendisi tarafından yönlendirileceği yerde, ona tepeden bakan ve karşı olan bir güç haline geldiği durumdur. Burada güç kavramının yerine 'modernite'yi koyarsak daha kolay anlaşılacaktır (Alatlı, 2006: 121). Alatlı, yabancılaşmayı Marx'ın tabiriyle, Batılı anlayış çerçevesinde tanımlamıştır. "Yabancılaşmanın diğer adı profesyonellik. Neye ve kime olursa olsun para karşılığı hizmet yabancılaşmadır. Para değil midir, sadakati ayıba, ayıbı erdeme, köleyi efendiye, efendiyi köleye, ahmaklığı akla, bilgeyi cahile dönüştüren?" (Alatlı, 2001a: 260). Alatlı, Marx'ın hep yanlış değerlendirildiğini veyahut da yanlış anlaşıldığını iddia etmiştir. Ona göre Marx, eksik anlaşılmış ve eksikliğiyle birlikte herkesin diline pelesenk olmuş bir düşünürdür. "Birileri Marx'ı yanlış okudu! Meriç'in dediği gibi -'Ölümsüzleşmek, milyonlarca budalanın dudağında tebessümleşmek ve binlerce yıl anlaşılmadan tekrarlanmak, kirlenmek, genelleşmek. Ebediyet, cehennemin ta kendisidir! Talihsiz Marx! Gerçekten de milyonlarca budalanın dilinde kirlendi. Marx için 'özgürlük', sadece sosyo-ekonomik baskıdan kurtulmak değil, insanın eşyaların ve olayların baskısından kurtulmasıdır. Marx'ın 'özgür insanı' gönlü zengin olandır... Marx, servet sahibi adam diye kendisi 'çok şey olan'dan bahseder, çok şeye sahip olandan

değil! Biyofiliktir. Ve bu bağlamda, Hazreti Muhammed'e küfreden bir Marksist olamaz! Varım diyorsa, ya Muhammed'i bilmiyor ya Marx'ı ya da hiçbirini. Pek muhtemeldir ki, bunlardan sonuncusu doğru!" (Alatlı, 2007a: 448-449).

Buna karşın Alatlı, Marx'ın, toplumların tarihsel dönüşümü hakkındaki fikirlerinin, evrensellik iddiasında olmasını ve bu uğurda insan unsurunu göz ardı etmesini eleştirmiştir. "Yıl 1853'tü. İngiltere, Hindistan'ı yok ediyordu. Marx, insanların ıstırapları ile meşgul tek bilim adamıydı. Bizimle gözyaşı döktü, yüreğimize aldık. Yıllarca dizinin dibinde oturduk. 'Kitap'a abdestsiz dokunmadık. Derken, bir gün, fazla ağlamış olmalıyız ki, 'Ama unutmayın' deyiverdi, Marx, İngiltere'nin, Hindistan'da yerine getirilecek iki görevi vardır: Birisi yıkıcı, birisi yapıcı. Yaşlı Asya toplumunu ortadan kaldırmak, onun yerine, Avrupa toplumunun kurallarını getirmek. Velhasıl, Hintliler öldürülmeye alıştırtılar" (Alatlı, 2007b: 349-350). Alatlı, Marx'ın, Hindistan'ın sosyalist toplumsal yapıya ulaşması için geçmesi gerektiğini düşündüğü sancıların İngilizler tarafından gerçekleştiriliyor olmasını haklı bulmasını eleştirmiştir.

Alatlı'nın biyofilya ve nekrofilya anlayışında temel oluşturan isimlerin başında ise Erich Fromm gelmektedir. Alatlı, Fromm'un "Yaşayanı sevmek ya da ölüyü sevmek! Her insanın karşı karşıya geldiği temel bir seçenektir. İnsanoğlunun yaradılışı biyofilyaya müsaittir; ancak, psikolojisi nekrofilaya yönelebilir" (Alatlı, 2007a: 180) yargısının altını çizmiştir. Fromm'un bu düşüncesi, Alatlı tarafından Aydınlanma düşüncesinin tek bir doğruyu ve ahlâk anlayışını dayatmasına karşın insanın özgür iradeye sahip olduğuna kanıt olarak göstermiştir. Bunun yanı sıra Alatlı, Fromm'un Aydınlanma düşüncesinin, insanı merkeze koyarak dünyayı anlamlandırmasına ve Batı dünyasının tahakkümcü anlayışına getirdiği eleştirilere de katılmaktadır. Bu eleştirilere, insanların sahip oldukları iddia edilen sonsuz özgürlüğün bir yanılsamadan ibaret olduğuna dair yapılan göndermeler de dâhildir. "İnsanoğlunun kendi kararlarını vermekte tümüyle özgür olduğu bir dünya tasavvurunu içime sindiremiyorum. Nitekim birbirlerinden bağımsız monatlardan/bireylerden oluştuğu iddia edilen insan toplulukları, zaman içinde, yönetenlerin ve yönetilenlerin zımni mutabakatıyla ölçülebilir, yönlendirilebilir, hatta feda edilebilir/tüketilebilir maddesel kitleler olarak algılanmaya başlıyor ki bu, Aydınlanma sonrasının doğaya ve diğer canlılara karşı geliştirdiği hükmedici tavrın

uzantısıdır. Beyaz adamın uygarlaştırma misyonu ve üstün ırk teorileri bu iklimde serpilmiştir” (Alatlı, 2005a: 29-30).

Alatlı’nın, insanın özgürlüğü söz konusu olduğunda eğildiği bir başka isim Kazancakis’tir. “En yüce şey sevgi değil, özgürlüktür. Sevgi, son değil başlangıçtır. İnsanların özgürlüğe doğru harekete geçmesi için sevgi gerekir. Özgürlük ise bir hedefe yönelmez. Yeryüzünde özgürlüğe rastlanmaz. Yeryüzünde rastlanılan tek şey, özgürlük uğruna verilen savaştır. Erişilmeze erişmek için savaşıyoruz, insan bu yüzden hayvanlıktan kurtuldu. Sonuç olarak özgürlük ölümdür” (Alatlı, 2007a: 189).

Alatlı’nın, psikoloji konusunda en çok faydalandığı isim, Sigmund Freud’dur. Onun, oldukça rahatsızlık duyduğu göreceli ahlâk anlayışının temelinde yer alan ‘insanoğlunun doğuştan iyi olduğu’na ilişkin anlayışa getirdiği eleştiride Freud’un da katkısı vardır. “Freud’un çizdiği insan tablosu, ‘sitayışkar’ olmadığı gibi, ‘kişiyi Tanrı’dan kopartıp iblisle evlendirmiştir’. Freud, ‘insanoğlunun dünyaya çirkinlik ve küllerin örttüğü bir ufacık iyilik kıvılcımı’ ile doğduğuna, bu kıvılcımın Tanrı, yani ruh olduğuna, ‘bir hazine gibi korunması, güçlü bir ateşe dönüşünceye kadar özenle bakılması’ gerektiğine, ‘külleri yok edecek olanın yine ateş’ olduğuna, ‘zor olanın iyiliğin düşmanlarının maskesini düşürebilmek’ olduğuna, ‘kayıtsızlık, tembellik, istibdat ve hatta dehanın iyiliğin düşmanı haline dönüşebildiğine’ dair Yahudi inancını inkâr etmekte, düpedüz küfre girmektedir” (Alatlı, 2001a: 25).

Alatlı’nın, kaygılarının en derininde yer edinen Anadolu insanının yabancılaşması ve maddi değerler karşılığında özgürlüğünü teslim etmesi hususunda, yüreğine su serpen düşünür, Kemal Tahir’dur. “Anadolu insanı özgürdür. Evet, aktif bir özgürlük değildir bu, pasiftir. Üzerine destanlar yazılmış bir özgürlük de değildir, ama asla zincire vurulamayan bir yapı geliştirmiştir. Bu özgürlüğün hiç aşınmayan iki dayanağı vardır: Çile çekme gücü ve azla yetinme gücü. Kemal Tahir’i anımsıyorum. İşte bu iki nitelik Anadolu insanını özgür kılar; köle olmaz. Ne patronun, ne paranın, ne inançların, ne kitaplarının, ne de geçmişinin kölesidir. Eskiye rağbet etmesinin, her duruma kolayca uyum sağlamasının nedeni de budur. Evet... Böyle bir özgürlüğü Jean Paul Sartre’ın varoluşçuları bile hayal edemezler” (Alatlı, 2007a: 332-333). Alatlı, Anadolu insanının özündeki ruhu Kemal Tahir’in bir cümlesiyle tanımlamıştır. “Kemal Tahir’e rahmet olsun. Paraya müdana etmemek, Anadolu insanının mayasında vardır” (Alatlı, 2007b: 407).

Alatlı, eserlerinde sürekli olarak “Ata Ruhları” olarak nitelendirdiği kişiliklerden bahseder. Onun Ata Ruhları olarak nitelendirdiği isimler, herkeste rastlanamayacak bir takım üstün özelliklere sahip olduğunu düşündüğü insanlardır. Alatlı, bu insanların izdüşümünde kendi özelliklerini tanımlamaktadır. Bu isimlerin en çok ön plana çıkanı Selahaddin Eyyubi’dir. Alatlı, Selahaddin Eyyubi’nin, biyofilik özelliklerine vurgu yapmıştır. “İnsanlık tarihinde yüreğin, inancın, ‘ifadesini bu kez İslamiyet’te bulan biyofilya’nın, nekrofil dayatmasının üstesinden geldiği bir ikinci olay yoktur. Eyyubi, Aslan Yürekli Richard’ın Akra’da başlarını uçurduğu iki bin beş yüz Müslüman’ın kederinin kendisini biçimlendirmesine, Kudüs’ten intikam almaya zorlamasına izin vermemiştir. Güçlüydü, ama Allah’ın Evi’ni zaptetmek gibi bir amacın bile, aracı meşru kıldığına hiç inanmamıştır. Oysa günümüzde bundan çok daha sefil kazanımlar için nice değerler yitiriliyordu. Eyyubi’nin verdiği mesaj, Batı’nın ‘bir şeyi yapmak mümkünse yapılmalıdır’ anlayışını, -bu durumda, Kudüs halkını cezalandırmak mümkünse cezalandırılmalıdır anlayışını- sorgulayacak, yabancılaştırmanın, kardeşçe sevginin yok olmasının bir kader olmadığını anlatacaktır. Öldürmenin kaçınılmaz olduğu durumların olabileceğini teslim edecek, ama her ölümün gözyaşı istediğini haykıracaktır” (Alatlı, 2007a: 534-535).

Alatlı, insanoğlunun evreni algılamak ve açıklamaya çalışırken, Batı düşüncesinin ürünü olan tek bir yöntemin dayatılmasına karşı çıkmıştır. Ona göre, bu zihniyet, insanı anlamaya değil, oluşturmaya çalışan bir zihniyettir. Bu anlayış dünyanın son 300 yılına hâkim olmuştur. Buna karşın Alatlı, Batı’daki bilimsel bir takım gelişmelerle umutlanmaktadır. Ona umut veren isimler aynı zamanda Yeni Fizik’in ortaya çıkmasında başrolü oynayan Albert Einstein, Erwin Schrödinger ve Werner Heisenberg’dir. 1920’lerde filizlenen Yeni Fizik, insanın ‘doğru-yanlış’ algılamalarını darmadağın etmeye koyulur. Zira Yeni Fizikte kesinlik yoktur ve doğru tek değildir. Einstein’ın ‘matematik kesin olduğunda gerçeği yansıtmaz, gerçeği yansıttığında kesin değildir’ saptamasıyla işaret ettiği Kuantum Devrimi, paradigmaları altüst etmiştir. Buna ek olarak kuantum fizikçisi Schrödinger’in kuantum deneyi, ışığın ne zaman nasıl hareket edeceğini asla bilemeyeceğimizi ve deneyde kullanılan kedinin hem ölü hem de diri olabileceğini ortaya koymuştur. Klasik fizik, atomistiktir. İkinci Aydınlanma Çağı’nın yolunu açan, Yeni Fizik ise

bütüncül. Atomcular, ‘bütün’ün daha iyi anlaşılabilmesi için mümkün olan en küçük parçalarına bölünmesi gerektiğini savunuyorlardı, bütüncüler ise oluşumların ya da sistemlerin doğasını anlamak için ‘bütün’e bakılması gerektiğini söylüyorlar. Çünkü ‘bütün’, parçalarının toplamından daha büyüktür (Alatlı, 2009: 20-24). Dahası, “Bazı şeylerin ilkesel olarak bilinemez olduğu”, Heisenberg tarafından matematiksel olarak kanıtlanmıştır ki, bu modernizmin aldığı en büyük yaradır (Duygun, 2008: 4).

Alatlı, Batılı bilgi anlayışının malul olduğunu idrak etmesiyle birlikte Uzak Doğu felsefesine ilgi duymaya başlamıştır. Bu durumda, hakikat arayışında Doğulu düşünürlerin tek bir yola bağlı kalmaması, bunun yanına sezgiyi de koyması önemli bir sebep teşkil etmektedir. Alatlı’nın Doğu zihniyetini anlamada eğilim gösterdiği düşünürler, Konfüçyus, Buddha, Lao-Tzu ve Çuang-Tzu’dur. Buddha, Aristoteles’ten iki asır önce yaşamıştır. Düşünce sistemi çelişkiler üzerine kuruludur. Güller hem kırmızıdır hem de değildir. Hem-hem de tarzı düşünce biçimi Lao-Tzu’dan çağdaş Zen’e kadar Uzak Doğu inanç sistemlerinin aslını oluşturur. Saçaklı mantığın aslı esası, ikili sisteme karşı, çoklu sistemdir (Alatlı, 2009: 18).

Alatlı, insanın doğanın bir parçası olduğunu, doğaya hükmetmeye çalışmanın faydasızlığını, onu aşmaya çalışmanın insanın harcı olamayacağını belirtmiştir. Alatlı’nın bu düşüncesine referans olan Uzak Doğu felsefesinin önemi burada yatmaktadır. “Lao-Tzu’nun felsefesi ‘Tao’, yani Tabiat’ın Yolu, dirayetli yaşamının yolu. Bir düşünce, daha doğrusu, düşünce biçimidir. Düşünce, yapay bir düzenlemedir. Sadece tartışmaya yarar. Hayata yarardan çok zarar getirir. ‘Yol’ aklın yapay düzenlemelerini ve avadanlıklarını reddederek bulunur. Alçakgönüllü bir geri çekiliş, kırsallık, doğanın sözcüklere dökülmeyen idraki. Malumat dirayet değildir, tersine, öğrenim arttıkça sahtekârların sayısı artar. Malumat erdem değildir, hiç kimse bilgelikten bir aydının uzak olduğu kadar uzak olamaz. Ustalar tartışmazlar, tartışmacılar usta değildir.” (Alatlı, 2007b: 334). Uzak Doğu felsefesinden bir başka isim olan Çuang-Tzu’nun bilgiye yaklaşımı, Uzak Doğu zihniyetinin özelliklerini betimler niteliktedir. “İnsan ömrü sınırlı, bilgi sınırsızdır. Sınırlı olanı sınırsızın peşine takmak ölümcüldür ama bildiğinin kesin doğru olduğunu sanmak, işte o, sahiden ölümcüldür (Alatlı, 2005a: 198).

Alatlı’nın aydının niteliğine, aydın-halk ikileminin çözümüne ve aydın portresinin çizilmesine ilişkin görüşlerinin biçimlenmesinde, Meriç’i ve Said’i bir

kenara koyarsak, Gogol, Dostoyevski ve Soljenitsin gibi isimlerden etkilendiğini belirtebiliriz. Alatl, Rusya'nın son üç asır süresince yaşadığı buhranlar, çalkantılar ve sefalet dönemlerinde ön plana çıkan bu isimlerin, aydında bulunması gerektiğini düşündüğü vasıflara haiz olduklarını dile getirmiştir. Bu vasıflar halktan kopmamak, cesaretli olmak ve dünyanın gidişatından endişe duymaktır.

Atl, genel olarak aydın ve özel olarak Rus aydınına ilişkin düşüncelerini şöyle betimlemiştir: “Ben iktidar arayan aydınlardan değilim, hayır. İktidar beni korkutur; çünkü dünyaya dair olup da yüzde yüz doğru ya da yüzde yüz yanlış olduğu ispat edilmiş tek bir olgu olmadığını iyi bilirim. Hal böyle olunca, kendi kurgumun kurbanı olmaktan öte, aynı zaman dilimini paylaştığım insanları kendi yanlışlarına ortak etmekten korkarım. Ama bu, elini ateşe uzatan çocuğa müdahale etmeyeceğim anlamına da gelmez. Gördüğünüz toplumsal realiteyi bir başka toplum üzerinden kurgulamak bir kaçış mıdır; değilse bir hayret olgusunun peşi sıra söze yer açma gayreti mi? İkinci nedeni de şu: Bütün içtenliğimle söyleyebilirim ki, dünya nöbetine Rus entelijansiyası kadar adanmışlık, sadakat, özen ve özveriyle talip olan birilerine rastlamış değilim. Beşeri bilimleri, fen bilimlerini, edebiyatı, ilahiyatı, sanatı, müziği içeren onca çabalarına karşın nihai trajediyi önleyememiş olmaları bana acı veriyor. Serüvenlerinin bizim tecrübelerimizle çakıştığı en azından şimdilik söylenemez; ama ayna tuttuğu muhakkak. Masumiyete sığınmamışlar, kaçmamışlar ve öylesine şeffaflar ki, hayranlıkla karışık kıskançlık hatta korku veriyorlar; ama insan olarak özdeşleşiyorsunuz ve gururunuz okşanıyor” (Atl, 2006: 174-175).

Atl'nın, bu isimler içinde en çok etkilendiği isim, Nikolay Gogol'dur. Nitekim Atl, Rus dünyasını anlattığı dört eserden oluşan serinin adını ‘Gogol’ün *İzinde*’ olarak belirlemiştir. Atl, bu durumu şu şekilde ifade etmiştir: “Gogol bitmez tükenmez ‘aydınlanma’ ve ‘reform’ çabaları, ussal düzenlemeler, toplum mühendisliği projeleri yaşamış; 1800’lerin daha birinci yarısında zekânın ahlâkın garantisi olmadığını, hayırdan ziyade şerre bükülebileceğini görmüş olan adamdır. Daha o zamandan insanoğlunun esenliğinin yönetim sistemi ya da laik yasaların ötesinde ruhani değerlerle kaim olduğunu sezinlemiştir. Bu bağlamda Gogol, Avrupa Aydınlanması’yla başlayan medeniyet projesi tuzaklarının ilk habercilerinden birisidir. Gogol, ‘Rasyonel insan savaştırmaz’ söyleminin kofluğunu, sanatın insan ruhunu inceltmeye yetmeyeceğini Hiroşima’yı görmeden bilen, Kafka’yı yüz yıl

önce yaşayan adamdır. Rusların, ‘edebiyat kehanettir’ saptamalarını doğrulamıştır. Gogol, Nizam-ı âleme burun kıvırmamayı önerir. Hayır, şer, iyilik, kötülük gibi olguların varlığını teslim etmeyi önerir. Hayırdan yana tavır almayı önerir. Puşkin’e, ‘En ufak bir tantanası, rüküşlüğü olmayan, en içten, en özgün mizah! Ve dahası; o ne şiiirdir, ne duygu yüklü incecik anlatımlardır onlar! Bütün bunlar bizim edebiyatımızda öylesine rastlanmadık şeyler ki, hâlâ kendime gelmiş değilim!’ dedirten bu adam, gün geliyor, yazdıklarının şerre hizmet etmeseler bile, insanı iyiye yönlendirmedikleri düşüncesine kapılıyor ve açlık grevine giderek, korkunç acılar içinde intihar ediyor. Edebiyatın meseller şeklinde de gelişebildiğini bilenler için anlaşılır bir kaygı” (Alatlı, 2006: 179).

Alatlı, Rus aydınları arasında Shakespeare’in ne denli önemli bir edebiyat algısı oluşturduğunun altını çizmiştir. Bu algının etki gücünü kırarak gözleri Rus dünyasına çeviren isim Gogol’dur. “Rus düşünce dünyasında, Shakespeare’in ‘İncile eşdeğer bir vahiyle kutsanmış olduğu’ şeklinde bir şöhreti vardır. Gogol bilinmeden Rus ruhu anlaşılabilir şeklinde bir görüş vardır. Gogol, Rus edebiyatını Puşkin’in mükemmeliyetçi şiirinden ve Shakespeare’in etkisinden kurtarıp yönünü Dostoyevski’ye çeviren adamdır. Gogol, Dostoyevski’nin elem dolu çırpınısının öncüsü olmuş, ideolojik ve dini bir yönelişe girmiştir. Sanatın, yurttaşları eğlendirmek için değil kurtarmak için var olması gerektiği inancını Rus edebiyatına sokan yazar Gogol’dur. Rusların sanattan bekledikleri, doyum değil kurtuluştur. Edebiyatı kehanet gibi algılıyorlar. Rusya’da edebiyat, yazarlar için ağır bir yükür. Bu ağırlığın altında çökebiliyorlar” (Alatlı, 2004b: 184).

Alatlı’nın aydın bir karakter olarak işaret ettiği Gogol’un halka yakınlığı, Fransız ve Alman vodvillerinin egemenliğindeki Rus tiyatrosuna ilişkin eleştirilerinde çok net bir şekilde ortaya çıkmaktadır. “-Tanrı aşkına artık bize Rus karakterlerini verin! Bize kendi üçkağıtçılarımızı, kendi uçuklarımızı verin! Sahneye onlarla çıkalım! Bırakın, herkes gülsün! Gülmek iyidir, insanı canından malından etmez ama suçluyu, tuzağa düşmüş tavşana çevirir. Yavan Fransız oyunlarına öyle alıştık ki, kendimizle yüzleşmekten kaçıyoruz... Ne kadar yazık! Oysa basmakalıp tipleri değil, ‘Bu adamı tanıyorum’ dedirtecek kadar canlı ulusal tipleri asıllarına uygun olarak yansıtmayı öğrenmemizin zamanı geldi geçiyor. Sahici hizmet ancak böyle verilebilir. Oysa biz tiyatroyu çocuk oyuncağına çevirdik. Yaşamın her alanını

kapsayan bir dersin anlatıldığı kürsü olduğunu, neşesin, parlak ışıkların, gürleyen müziğin ve kahkahanın hüküm sürdüğü yerde kötülüklerin gözler önüne serildiğini, saklı duyarlılıkların ortak bir anlayışla mırıldanan kalabalığa açık edildiğini unuttuk. Tiyatroyu, çocukların dikkatini başka yöne çekmek için kullanılan bir çingırağa dönüştürdük” (Alatlı, 2005a: 330-331).

Alatlı’nın Rus dünyasında etkilendiği bir başka edebiyatçı aydın, Lev Nikolayeviç Tolstoy’dur. “Kitaplarımda en çok bahsettiğim yazarın Tolstoy olduğu doğrudur; en önemli nedeni, Tolstoy’un benim anlattığım dönemde, 20. yüzyılın başlarında, toplumu derinden etkilemiş olması. Roman kahramanlarım sık sık Tolstoy’dan söz ediyorlarsa, 1917 devrimi öncesi Rus liberal ortamının böyle bir ortam olmasındandır” (Alatlı, 2008: 2). Rusya’da, 1800’lerin ortalarında yaşanan bir sosyal bunalım ortamı vardır ki 2500 aydın bu dönemde intihar etmiştir. 1870’de ‘cinnet yazı’ diye adlandırdıkları bir dönem var. Alkolik olan Mussorgski, ağır depresyonlar geçiren Tolstoy gibi yüzlerce birinci sınıf aydın var. Tolstoy 81 yaşında ölüyor. 90 tane eseri var; daktilo bile yok, kalemle yazıyor. Meseleleri, yazarak hakikate, doğruya gitmek, sonunda ‘pravda’ya gitmek. Pravda hem hak, hem adalet, hem doğru anlamındadır. Pravdanın karşılığı olarak ‘hakikat’ kelimesini düşünmem gerektiğinin farkına sonradan vardım! ‘Nizam-ı âlem’i tanımlamak istiyorlar, ama bu öyle bir nizam-ı âlem ki, bilimsel verileri de reddetmeyecek. Böyle bir ruh yapısından, dönemden sonra Bolşevik Devrimi gerçekleşmiştir (Alatlı, 2005c: 6).

Tolstoy’un, döneminin önde gelen isimlerinden olmasına karşın sahip olduğu tevazu, onu Batılı aydınlardan farklı kılan özelliklerden birisidir. “Bana deseler ki, yazacaklarımı bundan yirmi yıl sonra bugünün çocukları okuyacaklar, kâh gözleri dolacak, kâh gülümseyecekler ve hayata âşık olacaklar, tüm ömrümü ve tüm gücümü yazmaya adardım” (Alatlı, 2005a: 92). Tolstoy’un tüm gücünü harcayacağı bir amaç edebiyat ise bir diğeri de imandır. “Tolstoy, sorularının cevabının ‘akılcı bilgi’de bulunamayacağını keşfetmiştir. Çünkü bilgi, ‘sonlu’ olanın sahasıdır, Lev Nikolayeviç’in soruları ise ‘sonsuz’un alanına girer. ‘Hayatımın, ölümün bile yok edemeyeceği bir anlamı var mı?’ sorusunun cevabını imanda, ‘sonsuzla, Tanrı’yla, cennet’le bütünleşmede’ bulur. İnsanlığın bütünün sahip olduğu bir başka bilgi daha var, iman diyor. İman, insan hayatının anlamının bilgisi, insanoğlunun hayatına son vermemesine, yaşamını sürdürmesine neden olan bilgi. Yaşamın kaynağı iman. İnsan

yaşamaya devam ediyorsa, inanmaya devam ediyor demektir. Yaşamaya değer bir şeyin olduğuna inanmasaydı, yaşamazdı. Sonlu olanın bir hayal olduğunu görmese, idrak etmeseydi sonluya iman ederdi. Sonluya iman etmiyorsa, sonsuza inandığı içindir” (Alatlı, 2005a: 129-130).

Rus tarihindeki bu önemli isimlerin yanında, Alatlı’nın fazlasıyla değer verdiği bir başka Rus düşünür, Aleksandr İsayeviç Soljenitsin’dir. “Gogol’la başlayan, Dostoyevskî ile zirveye ulaşan, iki yüz yıllık Rus edebi geleneğinin son yıldızıydı Soljenitsin. Bu gelenek, edebiyatın kehanet gibi algılandığı, okurun/yurttaşın edebiyattan beklediğinin tatmin değil, kurtuluş olduğu gelenektir – ‘nihayet piyanoyu bir çare-i halâs olmak üzere kabul etti’ cümlesindeki ‘halâs’ anlamındaki ‘kurtuluş’. Bir yazarın büyüklüğü, eserlerinin düzmece ya da kurgu bağlamında yaratıcı kalitesiyle değil, yaşanan gerçekliğe dair verileri okurun elinden bırakamayacağı şekilde seçmek, düzenlemek ve bütünlük içinde sunmak becerisiyle ölçülür. Soljenitsin, bir Rus yazarının ‘en çetin görevinin gerçeğe hizmet etmek, ülkeyi ayaklarının altına alan, ezen, karalayan gerçeği diriltmek’ olduğunu söyler. 1982’de verdiği bir demeçte, ‘Sovyetler Birliğini terk edenler, Rus halkının dilinden ve deneyimlerinden uzak düşüyorlar, eserlerinde uluslararası bir yaklaşımı yeğliyorlar. Oysa ben, gelenekçi olmaya yatkın birisiyim” demiştir (Alatlı, 2008: 2). “Soljenitsin, Rusya’yı Rusya yapan manevi değerlere sahip çıkmayı davet ettiği için ülkesinin aydınlarını küstürmüştü, ‘yegâne terazisi seküler yasaların harfinden ibaret olan bir toplum, insanoğluna layık bir toplum değildir!’ demek suretiyle de Batı entelijansiyasını ve basınını küstürmüştür. Son kitapları çok düşük seviyelerdeydi. Artık yurttaşları da onu dinlemek istemiyorlardı. Seksen yaşındaydı, yine de vazgeçmiyor, yazıyor ve yazıyordu. ‘Bir yazar olarak görevimi, her türlü ahval ve şerait altında yerine getirdiğimi biliyorum,’ demişti. Mezarımda, hayatta olduğumdan daha da başarılı olacağım, çünkü doğruya giden yolu kimse engelleyemez. Ben bu yolda ölümü göze almış birisiyim.” (Alatlı, 2004b: 25). Alatlı’nın Soljenitsin’le benzer yönleri sadece insan olarak karakterine ilişkin olarak kalmayıp, romancılık anlayışında da öne çıkmaktadır. “Soljenitsin’in yazar olarak amacı sistemdeki bozuklukları, edebiyatın gücünü kullanarak önce kendi insanlarına, sonra da tüm dünyaya anlatmak olmuştur. ‘Gulag Takımadaları’, kesinlikle çağımızda kalemin kılıçtan daha keskin olduğunu kanıtlayan bir eserdir. Soljenitsin, yazar sorumluluğu

ile SSCB’de yaşanmış gerçekleri gerçek kişilerin yaşadıkları olaylar ile anlatmış, tüm dünyaya o zamanki kapalı bir sistemin iç yüzünü göstermiştir. Alatlý ise yazar sorumluluğu ile yaşamakta olduğuumuz toplumun, dünya gerçeklerinin iç yüzünü ütöfik eserinde didaktik ve bütöncöl bir şekilde anlatmıştır. Alatlý’nın amacı okurunu zorlamak, düşöndürmek, gerçeklerle yüzleştirmek, bilinçlendirmektir. Soljenitsin’in dünyaca önlöl özgörlölçöl bir yazar olması ve Alatlý’nın özgörlölük konusunda onunkine benzer düşöncelere sahip olması, dünyada olup bitenleri çok iyi okuyup anlamaya çalışan bir yazar olması, Alatlý’nın, Soljenitsin’in düşöncelerinden ve yazarlık anlayışından etkilenmesini kaçınılmaz kılmıştır (Güngör, 2006: 77).

Atlalı’nın, yabancılaşmayla birlikte yaygınlaşması sebebiyle rahatsızlık duyduğu “göreceli ahlâk” kavramıyla ilgili olarak Soljenitsin’in de eleştirileri bulunmaktadır. “Tanrı’nın nizamının yerine bireysellik ideolojisinin olmazsa olmazı ‘göreceli ahlâk’ sistemi ikame edildiğinde, radikal bireysellik kaçınılmaz bir gelişmedir. Radikal bireysellik, eninde sonunda ‘samoderjets’e davetiye çıkarır. Samoderjets dediği, ‘otokrat’. Adı üstünde; ‘autos’, kendi; ‘kratos’, kudret” (Atlalı, 2005a: 30).

Sonuç olarak Atlalı, Türkiye’nin toplumsal dokusunu yakından inceleyen, Türkiye’yi birçok farklı bilim dalıyla pekiştirdiği bilgi birikimiyle yansıtmaya çalışan bir Türk aydınıdır. Atlalı’nın, en büyük kaygısı, öncelikle ülkesinin birbirine yabancılaşmış bireylerden teşekköl olmaya başlamasıdır. Bu çerçevede Atlalı, Batı dünyasının tahakkömcöl bilimsel, siyasî ve felsefi yapısına eleştirel bakmış, Batı’nın karşısına Doğu’yu koymuştur. Batı dünyasının maddeci ve keskin çizgileri ile şekillendirmeye çalıştığı evren algısının, çok renkli ve çok költörlöl Doğu toplumları tarafından bozulacağını iddia etmiştir. Atlalı, Türk toplumunun Doğu’ya kulak vermesi, onunla tekrar tanışmasıyla birlikte içinde bulunduğu yabancılaşma illetinden kurtulacağını iddia etmiştir. Atlalı, bu yabancılaşmadan kurtulmak için Batı’nın eleştirilmeye başlanmasının, tartışmadan kabul etmekten imtina edilmesinin gerekliliğini savunmuştur. Atlalı, Türkiye’nin Batılı değerlerin yerine kendi değerlerini, göreceli ahlâk yerine, kendi ahlâki mutabakatını oluşturmaları gerektiğinin altını çizmiştir. Atlalı’ya göre, Doğu ile Batı arasında kurulacak bir dengeye ihtiyaç vardır. Bu denge toplumsal anlamda her alanda geçerlidir. Atlalı’nın düşöncesine göre, kendisiyle barışık, yüzöl dünyaya dönöl, toplumsal benliği oturmuş bir Türkiye,

dünyanın emniyet sibobudur. Alatlý'yı yazmaya iten sebep, Türk toplumu adına hissettiđi işte bu heyecandır. Dolayısıyla, Türkiye adına umudunu kaybetmediđi sürece Alatlý'nın yazmaktan vazgeçmeyeceđini söylemek mümkündür.

2. BÖLÜM

ALATLI’NIN METOT ANLAYIŞI

Alatlı, kendisini bir romancı olarak tanımlamıştır. Fakat Alatlı’nın bilime ve bilgiye ulaşmadaki yaklaşımı söz konusu olduğunda bir bilim adamının olması gerektiği kadar özenli davranmaktadır. Söz konusu bilimsel yaklaşımı Alatlı’yı Türkiye’de özgün bir konuma getirmiştir. Günümüz Türkiye’sinde sosyal bilimlerin çatısı altında sosyoloji, tarih, coğrafya, psikoloji ve iktisat gibi bilim dalları bir arada düşünülmemektedir. Oysaki Alatlı, bunların içine ilahiyat, nöroloji, fizik ve matematik gibi çok farklı bilim dallarını da katmıştır. Alatlı’yı özel kılan unsurlardan en önemlisi, eserlerini bütün bu dalları edebiyatla harmanlayarak ortaya koymaya çalışmasıdır. Bu son derece güç çabayı vermek için bu dalların her birinde bilgi sahibi olmak gerekir. Alatlı’ya göre bilimin temel amacı kâinatı anlamak ve yorumlamaktır. Bu amaç için bütün bilim dallarından yararlanmak gerekmektedir.

Alatlı’nın bilime bakışı Batılı anlayıştan farklıdır. Çünkü o, bilimi ve bilimsel yöntemi kâinatı anlayabilmek ve yorumlayabilmek için bir araç olarak görmektedir. Alatlı, bilimin putlaştırılmasına, diğer bilgi edinme yöntemlerine tahakküm kurmasına karşıdır. Bu manada Alatlı, anti-pozitivisttir. O pozitivistliği fen bilimlerinde kullanmak üzere bir araç olarak algılamaktadır. Kaldı ki 20. yüzyılda pozitivistliğin fen bilimlerindeki tahtı da sarsılmıştır. Buna rağmen insanı odak noktasına koyan sosyal bilimlerin pozitivist olması yazar için kabul edilemezdir. Alatlı’nın anti-pozitivist olarak nitelendirilmesinin sebebi, pozitivistliğin parçalardan hareket ederek bütün hakkında yargılara varması üzerine getirmiş olduğu eleştirilerdir. Alatlı, pozitivistliğin tümdengelimciliğine karşı tümevarımcı bir akıl yürütme tekniğinin takipçisidir. Alatlı, pozitivistliğin bu yönüne karşılık bütüncül düşüncüyü savunmuştur. Alatlı’nın taraf olduğu bütüncül düşünce biçiminin temeli, Aristoteles mantığıyla temellenen pozitivist felsefeye karşıt olarak ortaya çıkan bir anlayışa dayanmaktadır. Ona göre “modernizmin temelinde yer alan klasik fizik atomistiktir. Alatlı’nın tabiriyle İkinci Aydınlanma’nın yolu yeni fizik anlayışı olan kuantum fiziğiyle açılmaktadır. Bunun temelinde ise bütüncül düşünce yatmaktadır.

Alatlı, atomcuların herhangi bir bütünün parçalar ayrılabilceğı ve aralarındaki ilişkilerin incelenebileceğı fikrinin karşısına, bütünün parçalarının toplamından daha büyük olduğunu savunan bütüncüleri koymuştur. Ona göre atomcular, bütünün daha iyi anlaşılabilmesi için parçalara bölünmesi gerektiğini iddia etmektedirler. Oysaki bütüncüler, oluşumların ya da sistemlerin doğasını anlamak için tümüne bakılması gerektiğini söylemektedirler. Alatlı'ya göre bütüncülük bir fikir ya da felsefî kavram olarak atomculuğun tam karşısında yer almaktadır” (Alatlı, 2002c: 1). Bu yönüyle Alatlı, modern dünyayı biçimlendiren ve kâinatı anlamlandırmaya çalışan bilimin, yalnızca pozitivist felsefenin ürünü olan bir metodu kullanmasına karşı çıkar. Bu metotla birlikte karşı konulamaz bir güce sahip olan bilim ve bu gücün arkasına sığınarak belirli bir kâinat algısını küresel olarak dayatan bir Batı, Alatlı'ya göre kabul edilemez.

Alatlı'nın metodolojisinde başlangıç noktası, mantık anlayışıdır. Alatlı'nın temel aldığı mantık anlayışı, kendisinin 'saçaklı' olarak isimlendirdiğı, bulanık mantıktır. Onun pozitivistlik olan karşı duruşunun sebebi, Aristoteles mantığını esas olarak almasıdır. Ona göre, mantık anlayışı Doğu ile Batı arasındaki ayrımın başladığı yerdir. Alatlı, Batılı mantık anlayışından uzaktır. Batılı mantık anlayışının temelinde Aristoteles vardır. Alatlı, Aristoteles'in mantık anlayışının günümüz bilim anlayışını oluşturmasını tenkit etmiştir. “Alatlı, Aristoteles mantığının sahici dünyayı açıklamakta oldukça eksik kaldığını belirtmiştir. Çünkü Aristoteles mantığının sistematığı 'ya-ya da' tarzı keskin bir ayrıma götürmektedir. Buna siyah-beyaz ya da ikili mantık sistemi de denmektedir” (Alatlı, 2003a: 118). Alatlı, Aristoteles mantığının karşısına Uzak Doğu felsefesini ve mantık anlayışını koymuştur. Alatlı'nın temel aldığı mantık anlayışı Buddha'nın mantık anlayışıdır. Alatlı'ya göre Aristoteles mantığı dünyayı ak-kara şeklinde ayırmaktadır. Onun taraf olduğu Buddha ise bir şeyin ak ya da kara olduğunu iddia eden ikili mantığa karşılık hem ak hem de kara olabilmesi durumuna vurgu yapmaktadır. Alatlı'nın belirttiğı gibi “Aristoteles'ten iki yüzyıl önce yaşayan Buddha'nın mantık anlayışı Batı literatüründe 'fuzzy' ya da 'bulanık' olarak karşılığını bulan bir akıl yürütme yöntemidir. Bu mantık anlayışı Aristoteles'in 'ya-ya da' ayrımına karşıdır. Aksine Buddha mantığının sistematığı 'hem-hem de' tarzı bir birleşime dayanmaktadır” (Alatlı, 2003a: 118).

Alatlı'nın Batılı bilim anlayışına karşı tavrını anlayabilmemiz için, onun bu anlayışı nasıl tasvir ettiğini irdelemek gerekmektedir. Alatlı'ya göre, Batı medeniyetini gerçekleştiren bilim anlayışının temelleri Aristoteles'e dayanmaktadır. Bu bilim anlayışı Ortaçağ karanlığından kopuşu sağlamıştır. Ona göre, bu kopuşu sağlayan temel etken insanı başat konuma getirmekle mümkün olmuştur. O, bu durumu Aydınlanma felsefesinin temeline yerleştirilen 'insanoğlunun doğuştan temiz ve fitraten iyi olduğu' düşüncesiyle açıklamıştır. Ancak o, buradan hareketle, sorunların toplumun iç dinamiklerinden kaynaklandığı fikrine dayanarak, öncelikle insan, devamında da toplum mühendisliğine girilmesini eleştirmiştir. Alatlı'ya göre, Aydınlanma dönemi aydınlarının ilk işi Tanrı'yı 'öldürmek', sonrasında ise insanı doğuştan günahkâr olarak kabul eden Hristiyanlığın Katolik mezhebinin mabedi olan kiliseyi işlevsiz bırakmak olmuştur. Ortaçağ'ın sonu 'Aydınlanma Çağı'nın ilk işaretleri: Aristoteles'i kaynak edinen Copernicus, Kepler, Galileo ve Newton'la devam eden bir dizi buluş ve/ya da keşif gerçekleşmiştir. Bu keşiflerle birlikte Alatlı, semavi dinlerin dünya ve kâinatın işleyişine ilişkin açıklamalarını reddeden anlayışın doğduğunu vurgulamıştır. Böylece 'doğrular'ın vahiy ya da usavurumla değil, gözlem, ölçüm ve deneylerin sonucu belirlenebileceği ilkesinin kesin olarak benimsenmiştir. Alatlı, dünyanın çok sayıda olmakla birlikte tümüyle 'gözlemlenebilir ve çözümlenebilir' verilerden oluştuğunu iddia eden Newton'ın Aristoteles mantığını temele aldığını belirtmiştir. Newton, gözlem ve çözümleme sonucunda ortaya çıkacak birkaç sade, basit ve kesin kanunun 'bütün'e uygulanabileceğini, bu sade ve basit kanunların kâinatın bütününe kesin olarak açıklayabileceğini savunur (Alatlı, 2004c: 1). Alatlı, Aristoteles mantığını temel alan Newton fiziğinin, ortaya çıktığı dönemde bulunan ve sonrasında beliren yeni bilim dalları dâhil bütün alanları etkilediğini dile getirmiştir. Onun değerlendirmesiyle "modern dünyayı şekillendiren sanat, edebiyat ve hatta müzik bile Newton'ın bulgu ve savları doğrultusunda yeniden yapılanmıştır. Ona göre Newton'ın Kâinat Teorisi'nin evren ve dünyaya dair olup da açıklanmadık tek bir nokta bırakmamış olması, Tanrı'nın eserinin yaşayan bir olgu olarak algılanmayı sürdürmesine imkân bırakmamıştır. Alatlı, bu durumun kâinatı, kendisine özgü bir hayatı olmayan, belirli birtakım matematik kanunları uyarınca mekanik hareketler sergileyen madde'den ibaret kalmasına yol açtığını savunmuştur. Dolayısıyla Tanrı'ya en azından madde

dünyasında yer kalmamıştır. Alatlı'ya göre modern anlayış Tanrı'nın dünyadaki rolünü, eğer varsa, kâinatta ilk hareketi vermiş olmaktan ibarettir saymıştır. Ve o, burada Tanrı'nın hem kişiliğinin hem de bağımsız hareket sahasının yitirildiğini ifade etmiştir. Alatlı'ya göre Newton'dan sonra Batı'nın Tanrı'sı, evrenin sonsuzluğu ile özdeşleştirilen, insan hayatı üzerinde etkisiz bir soyutlamaya dönüşmüştür. Alatlı, John Locke'un 1690'da yayımlanan 'İnsan Anlığı Üzerine Bir Deneme' adlı eserini bu dönemin kırılma noktalarının önde gelenlerinden birisi olarak değerlendirmiştir. Bu makalesinde Locke, o günlere kadar Batı felsefe ve ilahiyatının temelini teşkil eden ruhani ve akli melekelerimiz eksiksiz olarak doğduğumuz fikrine karşılık, dünyaya boş bir levha olarak geldiğimizi, insanoğlunu maruz kaldığı fiziksel dürtülerin ve deneyimlerin biçimlendirdiğini ileri sürmüştür. Alatlı, bu makalenin en can alıcı noktası olarak özgür iradeyi yok saymasını görmektedir. Çünkü ona göre Locke, makalesinde maruz kaldığımız etkileri ne değiştirebilir, ne reddedebilir ne de silebilir olduğumuzu buyurmuştur. Alatlı, bu noktadan sonra insan mühendisliğinin önem kazandığından bahsetmiştir. Onun verdiği örnek, Fransız Claude Adrien Helvetius'tur. Helvetius 1758'de basılan *De L'esprit* isimli yapıtında, insan denilen bu boş levha'nın nasıl doldurulabileceğini anlatmıştır. Dediğine göre mükemmel bir çevrenin yetiştireceği insanlar mutlak surette mükemmel olacaklardır. Mükemmel çevre demek, uygun eğitim ve yasalar demektir. Alatlı'nın eleştirdiği toplum mühendisliği de buradan başlamaktadır. Çünkü Helvetius'un söyledikleri çerçevesinde toplumsal ve siyasi düzen insanın mükemmele ulaşmasını sağlayacak şekilde yeniden yapılanmalı, devlet azami sayıda insanı azami derecede mutlu edecek önlemleri almalıdır denmiştir. Alatlı'ya göre bu bilimsel ilke liberal ya da radikal, çağdaş tüm ideolojiler tarafından benimsenmiştir" (Alatlı, 2005a: 20-27).

Alatlı'ya göre, Batılı düşünürlerin toplumu yeniden yapılandırma amacında temeli oluşturan düşünce atomistik anlayıştır. Bu durumda toplumun en küçük yapı taşı olan 'insan'a eğilmek, insanı eğitmek ve insana biçim vermek yegâne meşgale olmuştur. "Ona göre yeni bir insan türü projesi Aydınlanma'nın ruhudur. Bu müthiş projenin varsayımı, insan ruhunun beyaz bir sayfa olduğu ve eğitimin bu beyaz sayfanın üzerine istenilen herhangi bir mesajı karalayabileceği inancıdır. Alatlı, doğal olana vurgunun Aydınlanma'nın temeli olduğunu dile getirmiştir" (Alatlı, 2004b: 468-469).

Alatlı, Aydınlanma'yla birlikte ortaya çıkan pozitivistimin, tek tip yöntem doğrultusunda insanlığı birer mahkûm haline getirdiğinin altını çizmiştir. Onun pozitivistime getirmiş olduğu eleştirilerden ilki, etimolojik açıdan kâinatla ilgili bilgi edinmek adına yalnızca maddi unsurlara eğilmesidir. Diğer eleştirisi ise kâinatı insan adına şekillendirme maksadıyla en küçük birimlerine ayırarak incelemeyi temel almasıdır. Bunlara karşın “Alatlı, pozitivist yöntemin karşısında ‘Potinbağı Teoremi’ni savunmuştur. Potinbağı Teoremi, ne kadar bölünürse bölünsün, maddenin temel olarak nitelendirilebileceğimiz bir parçasının olmadığını, bütünün birbirleriyle örülü olayların devingen ağı olarak değerlendirilmesi gerektiğine vurgu yapar. Alatlı, burada maddeyi, yeryüzündeki yaşamın bütünü olarak yorumlamıştır. Ona göre sadece insan ırklarının ve milletlerin değil, tüm canlı türlerinin birbirlerinin yaşamlarıyla örülü birliktelikleri incelenmelidir (Alatlı, 2007c: 71).

Alatlı, pozitif felsefeyi ayakta tutan dayanak noktası olan determinizme karşıdır. Alatlı'nın da betimlediği Newton'ın determinizm anlayışı, kâinatta belirsiz olan, bulanık olan, ortada olan hiçbir şeyin olmadığını iddia eden görüştür. Bu görüşe göre, kâinatı oluşturan parçacıklar, belirli fizik kurallarına göre hareket ederler. Birbirleriyle olan ilişkileri, nedensellik çerçevesinde gelişir. Ona göre Newton, nedensellik kurallarının neler olduğunun keşfedilmesiyle kâinatın nasıl işlediğinin öğrenilebileceğini savunur (Alatlı, 2003a: 117). Nedensellik, doğada yaşanan olayların tekrar edilmesine vurgu yapmakta ve aynı şartların sağlanması koşuluyla aynı sebeplerin yine aynı sonuçları doğuracağı düşüncesini simgelemektedir. Alatlı, determinizmin doğa bilimlerinde dahi geçerliliğinin tartışıldığını belirtmiştir. Buna ek olarak o, Batılı düşünürlerin onu sosyal alana indirgemekte sakınca görmediğine, toplumların da belirli olaylara her zaman belirli tepkiler verebileceğini öne sürmelerine eleştiri getirmiştir. Alatlı, pozitivistimin sosyal bilimlere yansımaları, Newton'ın katı deterministik anlayışının iktisat bilimine yaptığı etkiyi örnekleyerek dile getirmiştir. Onun nitelemesiyle, bu anlayıştan doğan ‘Homo Economicus’ tipolojisi ekonomide Adam Smith'in kişisel çıkarlarını kovalayan bireysel girişimcilerden meydana gelen insanlık görüşüdür. Bu görüş kapitalist/liberal anlayışın mesnedi olmuştur. Alatlı'ya göre Smith, Newton'ın akıl yürütme yöntemini izlemiştir. Ona göre bu yöntem gereğince iktisat, sistemi mümkün olan en küçük

parçacıklarına bölerek, parçacıkların davranışlarını gözlemlemiş, bütünün geleceğine dair kararlar vermiş ve buna müteakip tahminler yürütmüştür” (Alatlı, 2009: 22).

Alatlı, iktisatta ortaya çıkan bu görüşün fen bilimlerinin yöntem anlayışıyla hareket etmesini, insana bütünün herhangi bir parçası olarak bakmasını ayrıntıyı yakalama konusunda noksan olarak değerlendirmiştir. Alatlı’ya göre Smith’in ekonomik davranan insan tipolojisi fen bilimlerinden ithal bir düşüncenin ürünü olmakla beraber, deyiş yerindeyse iktisat biliminin atomu, temel bir parçacıdır. Alatlı’ya göre Smith, kitleler üzerinde hesaplamalara gidilmesini kolaylaştırmak için ortaya böyle bir dayanak noktası koymuştur. Alatlı, homo economicus’un bir ‘insan görüşü, bir insan tarifi olduğunu belirtmiştir. Onun yadsıdığı nokta, bu tarifin insanoğlunu, yaradılışı itibariyle, sonsuz istekleri olan, açgözlü ve çıkarıcı bir yaratık olarak tanımlamasıdır. Alatlı’nın sorunlu bulduğu bu noktayı, ekonomi bilimi bir veri olarak kabul etmekte; ve buradan hareketle, bu çıkarıcı ve açgözlü yaratığa, tüketim kavgasında nasıl başarılı olabileceğini göstermeyi hedeflemektedir. Ona göre amaçlanan, homo economicus’u dönüştürmek değil, H2O türünden bir değişmez olarak kabul edip çıkarlarına hizmet etmek, doyumsuz isteklerini, kısıtlı olduğu öne sürülen kaynaklarla nasıl karşılayacağını kararlaştırmaktır” (Alatlı, 2007a: 313).

Alatlı, iktisatta bu tarz bir tipolojiyi merkeze alarak bilim yapmanın kolay olması nedeniyle kabul gördüğünü belirtmiştir. Ona göre seçeneklerin mümkün mertebe ikiye indirilmesi, hesap kitap yapmayı kolaylaştırırken ihtimalleri de asgari düzeye indirmektedir. Alatlı, kolaycılığa kaçmanın yanı sıra insanın bu şekilde standardize edilmesinin, toplum mühendisliğine zemin hazırlayacak bir baskıcılığı beraberinde getireceğini düşünmektedir. Özellikle Alatlı’nın kritik ettiği bu noktada detaylar gözden kaçmaktadır. Ona göre bu detaylar, arada kalanlardır. Yani ne o taraftan ne de bu taraftan olanlar, sınıflamaya tam anlamıyla giremeyenler, bir tarafta olduğu varsayılanlardır. Alatlı, işte bu arafta olanların bütünüyle yok sayıldığını ve varlığının önemsiz kabul edildiğini dile getirmiştir. Alatlı’ya göre bu iktisadi anlayışın insanları arafta bırakmasının sebebi Aristoteles’in ‘ya-ya da’ mantığını temel almasındandır. Çünkü Aristoteles mantığına göre bir şey, ya doğru, ya da yanlış, ya siyah ya da beyazdır. Alatlı’nın da taraf olduğu Buddha mantığındaki gibi hem doğru hem de yanlış olamaz. Çünkü onun da eleştirdiği pozitivist bilimsel yöntemle saptanan doğru tektir. Alatlı, doğrunun ‘tek’ olduğu inancının, zaman

içinde modern dünyayı şekillendiren sosyal bilimleri, ekonomiyi, sanatı, edebiyatı, müziği daha da önemlisi siyaset bilimini şekillendirdiğini iddia etmiştir. Ona göre toplum mühendisliğini de ortaya çıkaran unsur, bu düşünce tarzıyla keskinleşen ideolojilerdir. Alatl, en çok eleştirdiği hususlardan birisi olan toplum mühendisliğinin, ‘doğru’yu, baskıcı ya da en azından Jakoben/tepeden inmecei yönetimlerle dayatmakta mahzur görmediğini dile getirmiştir. Ona göre toplum mühendisliği, gri alanları ve belirsizlikleri, yozluk, bozukluk ve şahsiyetsizlik anlamına geldiği için yok saymaktadır (Atl, 2004c: 1).

Atl, Batılı bilim anlayışının dayatmacılığına karşı bir duruşa sahiptir. O, Batılı bilimi, dünyayı şekillendirdiği iddiasıyla eleştirmiştir. Atl’ya göre “ister fen bilimlerinde, ister sosyal bilimlerde, ister toplumsal yaşamda, bir şeyi doğru ya da yanlış olarak nitelemenin gerçek ile ilgisi yoktur. Atl, bu nitelemelerin önceden koyulan kurallarla ilgisi olduğunu dile getirmiştir. Oysa Atl’nın bahsettiği Batılı bilimin tahakkümü burada başlamaktadır. Ona göre, Batılı bilim anlayışının belirlediği kurallar, doğru ile yanlışın neler olduğuna karar verme konusunda mühim bir güce sahiptir. Yanlış, kurallara ters düşen, doğru ise ters düşmeyendir” (Atl, 2003a: 543). Atl, kuralları belirleyen Batılı bilim adamlarının, düşünürlerin ve entelektüellerin dünya tasavvurlarının gerçeklikten uzak olduğunu dile getirmiştir. Atl, “Batılı bilim adamlarının bilim diye üzerinde durduklarının, briç veya satrançtan farksız olduğunu düşünmektedir. O, bilim adamlarının, bu bilim anlayışının içine üçgen veya piramit gibi tabiatla olmayan şekiller kurguladıklarını belirtmiştir. Bunun yanı sıra, kendi kurguladıkları üçgenin iç açılarının toplamının her zaman 180 dereceyi bulmasına sevindiklerini, oysaki komik bulduğu bu durumun sadece bir sağlama olduğunu dile getirmiştir. Atl’ya göre bilim adına yapılan her şey, koyulan kuralların diğer telmihlerini saptamaktan ibarettir. Atl, Batılı bilim anlayışının en önde gelen dalının matematik olduğunu teslim etmiştir. Ona göre matematikçilerin başarısı, kurguladıkları bu evrende, bitmez tükenmez çıkarsamalar yaparken kurallara ters düşmekten imtina etmeleriyle açıklanabilir. Atl’ya göre Batılı bilim anlayışı büyük bir totolojiden ibarettir” (Atl, 2003a: 543-544). Atl, matematiğin gerçek hayattan ne kadar kopuk olduğunu Einstein’dan yaptığı alıntı ile anlatmak istemiştir. Einstein’ın matematikle ilgili yorumu, matematiğin kesin

olduğunda gerçeği yansıtmadığı, gerçeği yansıttığında ise kesin olmadığıdır (Alatlı, 2004a: 5).

Alatlı'nın bilimsel yöntemine göre, incelenecek olan nesnenin öncelikle tanınması, sonra tarif edilmesi gerekir. Ona göre, ancak bu noktadan sonra olay ya da olgunun nedenlerinin saptanmasına geçilebilir. Bahsettiği yola göre, önce görür, hisseder, görüleni ve hissedileni daha sonra tarife çalışır, tarif etmeyi becerdikten sonradır ki matematiksel ya da bilimsel nedenlerine gelinebilir” (Alatlı, 2003a: 544). Alatlı'ya göre “bilimsel yöntem, elle tutulur verilere dayanır. Önce hüküm bildirip, ardından bu hükme delil aramaz. O, sonuca delillerden yola çıkılarak varılabileceğini dile getirmiştir” (Alatlı, 2007e: 160).

Alatlı, Batı'nın, ilerlemesine temel olan bilim anlayışının sadece maddi dünyayı ele almasını ve kendisi dışındaki bilgi edinme yollarını dışlamasını eleştirmiştir. Alatlı'nın Batılı bilim adamlarını en çok eleştirdiği noktalardan birisi Doğulu bilgi anlayışını küçük görmesidir. Alatlı, Batılıların Doğu'nun bilgiyle ilişkisini aşağı, gayrı ciddi ya da yetersiz görmesinin dünyaya eksik bakmalarına yol açtığını düşünmektedir. Alatlı, bilgiye ulaşma yolunda her iki anlayışa da ihtiyaç duyulduğuna bu yaklaşımların birbirlerinin yerlerini tutamayacaklarına vurgu yapmıştır. Alatlı'ya göre bilgi algısı kültürel görecelilikle ilintili hatta neredeyse eş güdümlüdür. Alatlı'ya göre Batılılar son iki yüzyıldır, matematiği ve dünyayı Aristoteles'in ak-kara mantığı ile açıklamaktadır. Alatlı, kültürümüzün, edebiyatımızın ve siyasetimizin, ‘Aristoteles’in mantık ve bilimden uzaklaşmak, Doğu mistisizminin mantıksız saçmalıklarına kapılmak demektir’ esası üzerine kurulmuş olmasından şikâyetçidir. Onun eleştirdiği Batılı bilim adamlarına göre, Doğulu düşünce biçimi, karışık kafalar demektir. Bu oryantalist düşünceye göre Doğulu bilgi, yanlış ölçümler, kötü tasarımlar, özensiz gözlemler, bilgisayara yüklenmesi imkânsız veriler demektir. Oysa Alatlı'ya göre sahici dünyada mantıklı düşünce diye bir şey varsa, o mantık, en iyi ihtimalle, saçaklı mantıktır. Alatlı saçaklı mantığın tek bir kuralı olduğunu, o kuralın da akla yatkınlık olduğunu belirtir. Bir şey akla yatkınsa doğrudur. Alatlı, saçaklı mantığı, Batı mantığının bittiği yerde başlatmıştır” (Alatlı, 2003a: 128-129).

Alatlı, Batılı pozitivist bilim anlayışının tek yöntemi dayatmasına sert bir şekilde yaklaşmıştır. Onun Batılı bilim adamlarına karşı takınmış olduğu tavır, 20.

yüzyıl ile birlikte ortaya çıkan gelişmelerle değişmiştir. Albert Einstein, Werner Heisenberg, Erwin Schrödinger gibi bilim adamlarının fiziğe daha gerçekçi bir açıdan yaklaşımları, fiziği, kâinatı şekillendirmek için değil, fakat onu anlamak için bir araç olarak kullanmaları, bu manada Alatlı'nın düşüncesindeki yöntem anlayışına da ışık tutmuştur. Bahsi geçen bilim adamlarının temelini attıkları kuantum mekaniği Newton fiziğinin tahtını sarsmış hatta bir bakıma onun yerini almaya başlamıştır. Fizikte kuantum kuramı belirsizlik ilkesi ve dalga kuramı gibi kavram ve kuramları da beraberinde getirmiştir. Vurgulanmak istenen ise yeryüzünde kesinliğin ve tekliğin egemen olduğu hiçbir olgu olmadığıdır. Alatlı'nın nitelemesine göre, o yıllara kadar ışığın, 'ya' cisimcik bölüklerinden, 'ya da' dalga serilerinden oluştuğu kestirilmekteydi. Oysaki bu gelişmelerle birlikte ışığın, Aristoteles mantığının 'ya-ya da' kuralına uymadığı, tersine hem dalga serilerinden hem de cisimcik bölüklerinden oluştuğu anlaşılmıştır. Bu bulgu, tam da Alatlı'nın eleştirdiği, bilim anlayışının 'doğru' yaklaşımını altüst etmiştir. Batılı bilim anlayışının temelindeki siyah-beyazcı Newton fiziğinin aksine, Alatlı'nın taraf olduğu kuantum fiziğinin şiarı 'Hiçbir şey kesin değil, hiçbir şey imkânsız değil' ibaresi geçmiştir (Alatlı, 2004c: 1). Alatlı'nın bilim dünyasında bir devrim olarak nitelediği kuantum mekaniğinin maskotu bir kedidir. Bu kedi Schrödinger'in ünlü deneyinde bahsedilen kedidir. Deney, deneyin sonunda ölü ya da diri olabilecek kurgusal bir kediyle ilgilidir. Kedinin ölü ya da diri olması, gözlemden önceki rastgele bir durumun sonucudur. Deneyde kapalı bir kutunun içinde bir düzenek ve başlangıçta canlı olan bir kedi konulmuştur. "Schrödinger, bu deneyle ışığın tetikleyeceği bir tabancanın namlusunun karşısına yerleştirilen bir kutuya konan kedinin ölü ya da diri olmasının, ışığın dalga ya da cisimcik gibi hareket etmesine bağlı olduğunu göstermeyi amaçlar. Işık, cisimcik gibi hareket ederse kedi ölecek, dalga gibi hareket ederse yaşamaya devam edecektir. Işığın ne zaman nasıl hareket edeceği 'asla bilemeyeceğimiz şeylerden biri' olduğu için, deney bizi kedinin ölümle/yaşamın üst üste bindiği, süperpoze bir durumda olduğu şeklinde garip ve tekinsiz bir gerçeklikle karşı karşıya getirir. Böylece aynı anda ölü ve diri olmak gibi bildiğimiz hayatta 'imkânsız' olduğu düşünülen bir keyfiyetin kuantum dünyasında bir gerçeklik olduğu vurgulanır" (Alatlı, 2004c: 2). Alatlı'nın burada üzerinde durduğu kısım, gözlem yapılmadan önce kutunun içinde neler olduğudur. Kutu açılmadan, yani gözlem

yapılmadan önce kedi ne durumdaydı? Ölü müydü, diri miydi? Alatlý böylelikle, Newton fiziğinin determinizminin söz konusu deneyle birlikte derin bir yara aldığını belirtmiştir. Çünkü kedinin pozisyonu klasik fiziğin akıl yürütmesi ile açıklanamamaktadır. Açıklanamayan bir olgunun da klasik fizik açısından var olmadığı aşikârdır. Fakat gerçekte kutunun içinde bir kedi vardır.

Atlalı, Schrödinger, Einstein ve Heisenberg gibi isimlerin öncülüğünü yaptığı “Yeni Fizik’in önümüzdeki bin yılın dünya görüşünü şekillendireceğine kesin gözüyle bakmaktadır. Atlalı, Klasik Fizik’in ‘Birinci Aydınlanma Çağını’ başlatıp, günümüze hâkim olan ‘mekanize’ dünya görüşünü şekillendirdiğini dile getirmiştir. Buna karşın o, kuantum mekaniğiyle başlayan ‘İkinci Aydınlanma Çağı’nın da insanın kendisine, kendi bedenine, topluma, kâinatı oluşturan canlı cansız tüm varlıklara hatta ‘canlılık ve ölümlük’ durumlarına bakışını bile radikal bir biçimde değiştireceğini öngörmüştür. Atlalı’nın kuantum mekaniği ile birlikte üzerinde önemle durduğu bir diğer konu ise ‘Kaos Paradigması’dır. Ona göre kaos teorisi, Klasik Fizik’in açıklamaya muktedir olmadığı için göz ardı etmeyi sürdürdüğü karmaşaya anlam kazandıran, ‘dinamik sistemler’ denilen fenomenlerin işleyişini açıklayan teoridir. Atlalı’nın dinamik fenomenlerden kastı, Klasik Fizik’in katı determinizminin ‘şunu şöyle etkilersen bu sonucu alırsın’ şeklindeki nedensellik ilişkilerinin işlemediği durumlardan bahsetmiştir. Onun buna ilişkin verdiği örnekler deniz dalgaları, girdaplar, borsa hareketleri gibi nedenleri kesin olarak saptanamayan, doğrusal olmayan sistemlerdir. Bu sistemlerin yanı sıra Atlalı, toplumların da dinamik sistemler olmasına ayrı bir önemle yaklaşmaktadır. Çünkü Atlalı, kaos paradigmasının toplum mühendisliği girişimlerini tümüyle anlamsız kıldığını belirtmiştir. Atlalı’ya göre, toplumsal ilişkilerin herhangi bir yerinde meydana gelen en ufak bir değişikliğin beklenmedik sonuçlar doğurabildiği aşikârdır. Bu durumun popüler söylemi ‘Kelebek etkisi’dir. Atlalı, kelebek etkisini, şu anda İstanbul’da kanat çırpın bir kelebeğin, bir süre sonra New York’ta fırtınaya sebep olabilmesi gibi bir durum olarak tanımlamıştır. Atlalı, ne kadar iyi düzenlenmiş veya denetlenmiş olursa olsun, herhangi bir toplumsal olayın bütün bir dünyayı sarsacak bir kelebek etkisini yaratabileceğini öne sürmektedir. Diğer bir deyişle Atlalı, ‘ateş olsa cürmü kadar yer yakar’ deyişinin hiç de gerçekçi bir deyiş olmadığını belirtmiştir. Atlalı’nın kelebek etkisinin önemi üzerine sürekli olarak

verdiği örnek, ‘bir mihın bir nal kurtardığı, bir nalın bir at kurtardığı, bir atın bir atlı kurtardığı, bir atlının bir muharebe kurtardığı, bir muharebenin bir ülke kurtardığı’ örneğidir. Alatl, buna dayanarak, dünyada hiçbir oluşumun, hiçbir hadisenin kesin olarak gözlemlenemediği ve kesin olarak ölçülenemediği yargısına varmıştır. Ona göre bu gerçek her zaman bilinmiş, ancak küsurat, bilimsel manada işlevsellik adına her zaman göz ardı edilmiştir. Oysa Alatl, burada göz ardı edilen küsuratın, bu küçük farkın dinamik sistemlerde ülke kaybına varıncaya kadar fırtınalar yaratabildiğini, ihmal edilmemesi gerektiğini dile getirmiştir (Atl, 2004a: 5).

Atl’nın metodolojisinde edebiyatın, bilhassa romanın oldukça önemli bir yeri vardır. Onun edebiyata ve sanata olan yaklaşımını yerele daha yakın olması ve toplumun yaşamına eğilmesiyle açıklayabiliriz. Onun edebiyatta özellikle romanı seçmesindeki neden, halkın yaşadıklarını daha yakından kaleme alabilme arzusunda yatmaktadır. Atl, büyük sistemlerin içinde kaybolmaya yüz tutmuş ve hiçbir hesapta dikkate alınmayan detayları, yani halkın gerçeğini yakalamaya çalışan bir yazardır.

Atl’nın romancılığı ve edebi üslubu, onun var olan gerçekliği ortaya koyma amacıyla vuku bulmaktadır. Lukâcs’a göre, amacın, eserin biçimini nasıl etkilediği konusunda önemli olan husus biçimsel anlamda anlatım teknikleri arasındaki ayrımlar değildir. O, mühim olanın, yazarın eserinin temelinde yatan dünya görüşü, ideoloji ya da weltanschauung olduğunu bildirmiştir. Lukâcs, yazarın amacını belirleyen ve belli bir yazının üslubunun temelindeki oluşturucu ilkenin, yazarın bu dünya görüşünü gerçekleştirme çabasından başka bir şey olmadığını ifade etmiştir. Ona göre, bu açıdan bakıldığında üslup biçimsel bir nitelik olmaktan çıkarak, daha çok özün bir parçası, belirli bir özün belirli bir biçimi olur (Lukâcs, 1986: 23). Atl’nın, edebi üslubunu bu perspektifi göz önünde bulundurarak değerlendirmek gerekmektedir. Atl, Türk toplumunun büyük değişimler geçirdiği dönemleri, tarih bilimine öncelik vererek eserlerine yansıtmaya çalışmıştır. Zira onun eserlerinde değindiği konuları bir belgeselci niteliğinde ele alma çabası, Türk toplumunun zayıflayan hafızasını tazelemek, iddia etmiş olduğu afazik ruh durumundan kurtarmak amacının bir uzantısı olarak kabul edilebilir. Kısacası Atl’nın amacını, Türk toplumunun gerçeklerini bütün yönleriyle ortaya koymak olarak

değerlendirirsek, onun romancılığının neden bu tür bir üslupla teşekkül olduğunu anlamamız daha kolay olacaktır.

Alatlı'nın edebi kişiliği, toplumsal çatışmayı ve bu çatışmanın insan üzerindeki etkilerini yansıtmayı amaçlayan Gerçekçilik akımıyla paralel bir şekilde değerlendirilebilir. Macar düşünürü Georg Lukâcs, Gerçekçi edebiyatın merkez kategorisi ya da ölçütünü, hem karakterlerde hem de durumlardaki genel ve öznel olanı organik olarak birbirine bağlayan ve kendine özgü bir sentez olan 'tip' olarak değerlendirmiştir. Ona göre bir tip'i tip yapan şey, onun yalnızca ortalama niteliği ya da bireysel varlığı değildir, onu bir tip yapan insani ve toplumsal bakımdan tüm belirleyicilerin en yüksek düzeyde onda bulunuşudur. Bunun yanı sıra tip, insanların ve dönemlerin zirvelerini ve sınırlarını somutlaştıran çizgilerin sonuna kadar temsilidir. Lukâcs'a göre asıl gerçekçilik, insanı ve toplumu, görünümünün şu ya da bu yanını göstermek yerine, eksiksiz, bütün varlıklar olarak betimler. Onun da belirttiği üzere gerçekçilik, canlı karakterler ve insani ilişkiler yaratan bir üç boyutluluk, bir çokyönlülüktür (Lukâcs, 1987: 13-15). Lukâcs'ın anlatımını göz önünde bulundurduğumuzda Alatlı'nın eserlerinde, sosyal ortamın gerçekçiliğinin hazırladığı zeminde belirli tip'lerin yaşamlarına odaklanarak anlatılan olaylar yer almaktadır. Alatlı'nın romancılığında, bahsi geçen olaylar ve karakterler arası ilişkilerle birlikte gerçek ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

Ancak Alatlı'yı, spesifik olarak bu Marksist temelli yaklaşımın ideolojik boyutundan ayrı değerlendirmek gerekir. Kaldı ki "Alatlı'ya göre toplumcu gerçekçilik denilen tutum, gerçeği bir ideolojinin doğrultusunda değil, olması istenen, özlenen gibi değil, olduğu gibi yansıtan bir tutumdur. Yazarın işi, toplumun nabzını tutmak, yaşam sürecinin gerçeğini yansıtmaktır. Ona göre bu yaşam süreci, tarih, sosyoloji ya da psikoloji uzmanlarına bırakılamayacak kadar ciddi insanlık dramları içerir. Alatlı, bu görevin farklı etkinlik alanlarının uzmanlarına bırakılamayacağını, çünkü uzmanlığın metodolojiyi şart koşacağını, metodolojinin de belli bir sınırlama getireceğini belirtmiştir. Ona göre bir bilim adamının yapamayacağı us atlaması romancı için serbesttir. Alatlı, yazarın, edebiyat alanındaki bu özgürlüğü sayesinde, düşünülme-yeni düşündürmek, beklenmedik bağlantılara işaret etmek olanağı bulduğunu dile getirmiştir. Alatlı'ya göre roman yazarı, fiziği

asla bir fizikçi kadar bilmez ama kesiflere yol gösterebilir” (Alatlı’dan aktaran; Sevgili, 2005: 7). Alatlı, romancının sezgi yönüne vurgu yapmaya çalışmıştır.

Alatlı’nın özelde edebiyata bakışı Rusların edebiyat algısıyla paraleldir. Ona göre edebiyat, toplumu anlatmalıdır. Alatlı, Rusya’da edebiyatın, bizdeki gibi bir tür ekstra, kişinin hayatı ve temel meşguliyetleri çerçevesinde bir aksesuar olmadığını belirtmiştir. Alatlı, edebiyatın, Rusların derin bir tutkuyla bağlı oldukları yaşam ve yetiştirme biçimleri olduğunu dile getirmiştir (Alatlı, 2004b: 10). Kaldı ki Alatlı’nın Rus edebiyatında önemle üzerinde durduğu Gogol, Tolstoy, Dostoyevski ve Soljenitsin gibi isimler Rus Gerçekçiliğinin önde gelen isimleridir. Ancak Alatlı’nın, adı geçen Rus edebiyatçıları, romancı yönlerinden çok toplum ve edebiyat karşısında duydukları bağlılık, sevgi ve saygı yönünden örnek aldığını söylemek daha yerinde olacaktır.

Alatlı’nın sanata ve edebiyata bakışı, edebi ve sanatsal yönlerinden çok toplumsal işlevi üzerinde odaklanmıştır. Ona göre, toplumsal bir soruna değinmekten kaçınan bir edebiyat ve sanat gereksizdir. Alatlı, “dünyanın içinde bulunduğu buhran durumunda sanatın akıl almaz bir lüks olduğunu iddia etmiştir. Ona göre sanat, bu noktada herhangi bir işe yaramamakta herhangi bir görev üstlenmemekte, hiçbir sorumluluğun altına girmemektedir. Oysa, Alatlı’ya göre sanatın bir görevi olmalı, bir misyon yüklenmelidir. Alatlı, sanatın insanlara üstünlük taslamak anlamına gelmediğini, bilakis sanatın anlamının ibadet gibi, dua gibi, doğruya biat etmek olması gerektiğini vurgulamıştır. Ona göre günümüz sanatı insanoğlunun masumiyetini sömürmektedir. Günümüz sanatçıları istismarcı olarak gören Alatlı, kitle üretiminin başlamasıyla birlikte üreticilerin yani sanatçıların robotlaştığını iddia etmiştir. Alatlı, bu iddiasını otomobil üretimini resim üretimine benzetmesiyle somutlaştırmaya çalışmıştır. Ona göre ressam, müzisyenler, hatta romancılar kendi kavramlarını üretmek yerine, üretilen kavramların illüstratörleri olmakta ve başkalarının ürettikleri kavramları resimlemektedirler. Alatlı, düşüncesinde biraz daha ileri giderek, topluma yararı olmayan sanatın var olmamasında da bir sakınca görmediğini vurgulamıştır. Çünkü Alatlı, topluma yararı olmayacaksa, hiçbir şey yapılmamasını yeğlemektedir” (Alatlı, 2007a: 17-18).

Alatlı’ya göre, sanat, toplumdan kopuk olmamalıdır. Sanatın sadece sanat adına yapılması, topluma uzak olması, Alatlı’ya, Gogol’un Fransız ve Alman

vodvillerinin egemenliğindeki Rus tiyatrosuna karşı eleştirisini hatırlatmıştır. Gogol, “Tanrı aşkına artık bize Rus karakterleri verin. Bize kendi üçkâğıtılarımızı, kendi uçuklarımızı verin. Sahneye onlarla çıkalım. Bırakın herkes gülsün. Gülmek iyidir, insanı canından malından etmez ama suçluyu tuzağa düşmüş tavşana çevirir. Yavan Fransız oyunlarına öyle alıştık ki, kendimizle yüzleşmekten kaçıyoruz... Ne kadar yazık! Oysa basmakalıp tipleri değil, ‘bu adamı tanıyorum’ dedirtecek kadar canlı ulusal tipleri asıllarına uygun olarak yansıtmayı öğrenmemizin zamanı geldi geçiyor. Sahici hizmet ancak böyle verilebilir. Oysa biz tiyatroyu çocuk oyuncağına çevirdik. Yaşamın her alanını kapsayan bir dersin anlatıldığı kürsü olduğunu, neşenin, parlak ışıkları, gürleyen müziğin ve kahkahanın hüküm sürdüğü yerde kötülüklerin gözler önüne serildiğini, saklı duyarlılıkların ortak bir anlayışla mırıldanan kalabalığa açık edildiğini unuttuk. Tiyatroyu, çocukların dikkatini başka yöne çekmek için kullanılan bir çingırağa dönüştürdük” diye haykırmıştır (Alatlı, 2005a: 330-331).

Alatlı’ya göre, edebiyat ve sanat, entelijansiyanın yüklendiği misyonu yayma araçlarıdır. Bunların da büyük bir sorumluluk olarak ortaya çıktığını belirten Alatlı, edebiyatın kehanet olarak algılandığını ve bu nedenle, kelam ile haysiyet özdeşleştirildiğini dile getirmiştir. Rusya’da edebiyatın yazarlar için ağır bir yük olduğuna vurgu yapan Alatlı, Rus edebiyatçılarının bu yükün altında çökebildiklerinin altını çizmiştir (Alatlı, 2004b: 480).

Alatlı, edebiyatın bir millet için oldukça önemli olduğunu dile getirmiştir. O, edebiyatın kurulacak gelecek adına ne kadar önemli olduğunu Ernest Renan’ın düşüncelerinden yaptığı alıntıyla anlatmıştır. Renan’a göre, “bir devleti kurtaran kuvvet manevi bir uyanıştır. Bu, milli ve romantik bir edebiyat demektir. Türkiye’de böyle bir edebiyat olmadığını ve olamayacağını belirten Renan, bu düşüncesini, Türk romantiklerinin çoğaltabilecekleri intikam duyguların olmayışına dayandırmıştır. Renan’a göre Türk edebiyatı sükûnet ve tasvir edebiyatıdır” (Alatlı, 2006: 136). Alatlı, Renan’ın söz ettiği romantik kavramını Türk toplumu ve edebiyatı açısından açmaya çalışmıştır. “Alatlı, romantik’in bizim belleğimizdeki yaygın karşılığını, temelsiz, hayalperest kurgulara yatkın; uygulaması olanaksız, hatta Don Kişot tadında uçukluklara teşne birisi olarak tanımlamıştır. Oysa Renan’ın romantikten kastı, On sekizinci yüzyılın sonlarında Avrupa’da başveren sanat ve düşünce akımıdır. Alatlı’ya göre bu akım, Avrupa Aydınlanması’nın resmi akılcığını,

mekanik, yapay ve aşırı kuralcı buldukları için reddeden, insanoğlunun sınırsız hayal gücü ve azminin aklın kurguladığı düzenin şablonlarını altüst edebileceğine inanan ‘Romantik’ Avrupalılar’ın ortaya çıkarttığı bir akımdır. Alatl, ‘Romantik Hareket’ ya da ‘Romantik Diriliş’ de denilen bu anti-Aydınlanmacı akımın ilk ve reddedilemeyecek biçimde şekillendiği ülkenin Almanya olmasını şaşırtıcı bulmuştur” (Alatl, 2005d: 2).

Alatl, dil konusunda fazlasıyla hassasiyet gösteren bir aydındır. Kaldı ki, Alatl, Türkçe’yi Türklerin en büyük icadı olarak görmektedir. Alatl, bu görüşünü, Türkçe’nin, bilim açısından yaratıcılığa imkân sağlayan bir dil olması düsturu ile desteklemiştir. O, bu iddiasını, Türkçe’nin dilbilimsel açıdan ‘logo’ benzeri yapı taşlarından oluşan bir yapıya sahip olması bilgisiyle pekiştirmiştir. Bu yapı Türkçe’ye, hecelerin yan yana getirilmesiyle oluşturulan ‘eklemeli’ bir dil özelliği katmaktadır. Ona göre bu niteliği Türkçe’yi kelime üretmeye fevkalade müsait bir dil haline getirmektedir. Bunun yanı sıra Alatl’ya göre bu özelliğin bir diğer telmihi sebep-sonuç ilişkisini tek bir kelimede ifade edebilme lüksüyle birlikte, matematik dili olabilme getirisi (Alatl, 2007e: 136-137). Böylece Alatl, Türkçe’nin bilimdeki yeniliklere paralel olarak yeni kelimeler üretebilme kabiliyetine işaret etmiştir. Ona göre, dilin bu şekilde bir manevra kabiliyetine ve esnekliğe sahip olması, bilimde ilerlemenin daha sağlam gerçekleşmesini sağlamaktadır.

Alatl, Türkçe’nin bilim açısından haddinden fazla kullanışlı bir dil olduğunu belirtmiştir. Bu açıdan bakıldığında Türkçe’nin geri plana atılması, Alatl’nın, Türk toplumunun gelişmesi yolunda en çok dert yandığı durumdur. Alatl’ya göre “bilgi dağılımını sağlamanın birinci yolu eğitimin Türkçe olmasından geçmektedir. Her ne olursa olsun Türkiye’de yabancı dilde eğitimi kaldırılması görüşünü savunan Alatl, buna karşın dil eğitiminin gerekirse tatil olmaksızın bütün yıla yayılabileceğini önermiştir. Bu konuda iyi yabancı dil öğretimi için yaz okulları, kurslar açılabileceğini, İngilizce öğreten okulların laboratuvarlarının yaz ayında yoğun şekilde çalıştırılabileceğini belirtmiştir. Ancak Alatl, Ortadoğu Teknik Üniversitesi, Bilkent vb. okullarda yabancı dilde eğitimin kesinlikle kalkması gerektiğinin altını çizmiştir. Alatl’ya göre yabancı dilde eğitim ancak ve ancak muallim yetiştirmektedir, âlim değil. Başta fen bilimlerinin mutlaka ve mutlaka ana dilde olması gerektiğini dile getiren Alatl, bu söyleminin Türklük-Şovenlik için söylenmiş bir şey olmadığını

bilinmesini istemiştir. Alatlý, bu görüşünün dil bilimciler ve psikodil bilimciler tarafından bilinen önemli bir mesele olduğunu vurgulamıştır. Özellikle bu dil konusunda siyasi ya da ideolojik bir tavır sergilemekten kurtulunması gerektiğini belirten Alatlý, ilmi gerekçelerinin ortaya koyularak yabancı dilde eğitimin kaldırılması gerektiğinin altını çizmiştir. Aksi halde ona göre toplum arasındaki bölünme de devam edecektir. Alatlý, örnek olarak Bilkentli ya da Boğaziçili olmanın hak edilmemiş bir böbürlenme olduğunu belirtmiş ve bunun bilimsel ilerlemeye de yaramadığını yinelemiştir. Alatlý, kelimeler üzerinde ana dilde konuşmanın yeni kavramları ortaya çıkarttığını, bunun da bireyi yaratıcılığa sevk ettiğini dile getirmiştir (Atlalı'dan aktaran; Özmen, 2008: 29-30).

Atlalı'ya göre, “temel bilimler, etkinlik olarak sanata benzer. O bunu ulusal kültürün izlerini taşıyan sanata benzetmiştir. Alatlý, bilimcilerin uluslar arası varlık gösterebilmeleri için seçtikleri araştırma dalları, geliştirdikleri kuram ve düşün dizgeleriyle kendilerine özgü bilim okulları, ekoller kurmaları gerektiğini belirtmiştir. Alatlý, Türkiye’de bu durumun bir aldatmacayla devam ettiğini dile getirmiştir. Ona göre bu aldatmaca ise bilimin uluslar arası olması, uluslar arası bilim dilinin İngilizce olması ve eğitimi İngilizce yapmaya karar verilmesidir. İngilizce’ye saplanıp kaldığımızı dile getiren Alatlý, İngilizce’nin türetim gücünden yoksun olduğu için Latince ve Yunanca’ya mahkûm olduğunu vurgulamıştır. Ona göre uluslar arası olan bilimin yöntemleridir. Alatlý, Boğaziçi Üniversitesi’nde Osmanlı Tarihi’nin bile İngilizce veriliyor olmasını eleştirmiştir. Buna karşılık Alatlý, kendi dilini kullanmayı, geliştirmek istemeyi şovenlik, İngilizce’yle eğitimi insancılık, ilericilik sayan bir toplum haline geldiğimizden yakınmıştır. Alatlý, Türk toplumunun, şovenliğin kişisel, toplumsal ve ulusal bağımsızlık ve onuru korumak değil, başka bir kültürü ezip yok etmeye çalışmak hatta anlamadığı bir kültürü hor görmek olduğunu anlamak istemeyen bir toplum olduğunu vurgulamıştır. Alatlý, gerçek insancılığın, Türk kültürünün de kendine yaraşır şekilde yaşamasını istemek olduğunu öne sürmüştür. Alatlý, Türk üniversitelerinde eğitim dilinin yabancı olmasını, Türk kültürünün son bin yıldır karşılaştığı en büyük tehlikeye bu şekilde davetiye çıkarmak olarak değerlendirmiştir (Atlalı, 2007c: 427-429). Alatlý, Türkiye’de yaşanan bu gerçekliğin yanı sıra, Türkçe eğitimin öneminin

sorgulanmasını dahi, aslında Türkçe eğitimin yaşamsal olduğunun açıkça kanıtı olarak değerlendirmiştir (Alatlı ve diğerleri, 2009: 51).

Sonuç olarak, Alatlı, bilgi, bilim ve yöntem konusunda Batılı bilim adamlarının kendi dünyaları eksenindeki evrensellik algısından uzaktır. Onun evrensellik anlayışı bütünün bilgisidir. Bütün ise, öncelikle Doğulu ve Batılı bilgi algılarının harmanlanmasından geçmektedir. Alatlı, Aydınlanmayla ile birlikte Batı’da yaşanan gelişmeleri, Batılıların dünyayı anlama adına giriştikleri yoğun çabayı takdirde karşılamaktadır. Onun eleştirdiği nokta, bu derin bilme iştihakına karşın, Batılıların kendi yöntem ve bilim anlayışlarını dünyaya dikte ettirme çabalarıdır. Alatlı, evrensel olan hiçbir şeye yakın durmamaktadır. Ona göre, önemli olan yereldir. Yerelin evrensele nispeten insana, insan olgusuna daha yakın olduğuna inanır. Evrensellik iddiası, sadece ismi değiştirilmiş bir baskı sistemidir.

3. BÖLÜM

ALATLI’NIN DOĞU VE BATI TOPLUMLARINA BAKIŞI

Doğu ve Batı medeniyetleri, neredeyse ezelden beri birbirlerine rakip olan iki farklı yakadır. Aralarındaki farklılıklar dini, kültürel, siyasi veya felsefik olmuştur. Bu farklılıklar, tarih boyunca birbirleriyle fiziki veyahut da psikolojik olarak savaşmalarına neden olmuştur. Söz konusu üstünlük savaşımı bazen Doğu’nun, bazense Batı’nın galibiyetiyle süregelmiştir. Ancak bunu bir oyuna benzetirsek, top en son Batı’nın elinde kalmıştır. Batı medeniyeti, Aydınlanma hareketiyle birlikte derin sosyal olaylara sahne olmuştur. Batılıların doğayı kontrol etmek adına büyük çabalar sarfetmesi, bilimsel manada gösterdiği yükseliş, onu oyunun da sahibi haline getirmiştir. Günümüzde Batı’nın iktisadi, bilimsel, sosyal ve politik alanlarda Doğu’yu alt ettiğini söyleyebiliriz. Doğu’nun içinde bulunduğu durum onun kendisini muhafaza etmesine bile olanak sağlayamamaktadır. Nitekim Batı’nın başı çektiği küreselleşme hareketleri, Doğu medeniyetini oldukça olumsuz etkilemektedir. Küresel güçler tarafından kuşatılmış Doğulu toplumlar, gitgide Batı kültürüne uyum sağlamakta, onlara benzemektedirler.

Alatlı, eserlerinde Doğu ve Batı ayrımı üzerinde sıklıkla durmuştur. O, Doğu ile Batı arasındaki ilişkiyi tarihi, felsefi ve sosyo-kültürel bağlamda incelemiş ve günümüze uzanacak çıkarımlarda bulunmuştur. Kendisini öncelikli olarak “Müslüman ve Türk olarak gördüğünü ifade eden” (Can, 2000: 93) Alatlı’yı bir bakıma Doğulu olarak tanımlayabiliriz. Ancak Alatlı’nın bu tutumunu etnosantrik bir refleks olarak görmekten çok bir sahiplenme olarak nitelendirmek daha doğru olacaktır. Burada bahsi geçen sahiplenme, muazzam bir tarihi, kültür çeşitliliğini, felsefeyi, coğrafyayı ve farklı inanç merkezlerini bünyesinde barındıran Doğu’nun sahiplenilmesidir. Alatlı’nın bu tutumunu, Doğu’yu içselleştirme, insana ve doğaya saygılı olan bir kültürü saygıyla yaşama kazandırma temayülü olarak değerlendirebiliriz. Alatlı, bugün bütün manevi ve felsefi zenginliği geçmişte kalmış olan Doğu’nun hak ettiği yere tekrar yerleşeceğine inanmaktadır. Özetle topun Doğu’ya geçeceği günü beklemektedir. Ayrıca bu noktada Türkiye’nin hayati bir

öneme sahip olduğunu iddia etmiştir. O “Türkiye’nin dünya adına bir tür evrensel emniyet sibobu olabileceği tahmininde bulunmuştur. Alatl, Türklerin, ölüseviciliğin daha da ilerlemesini hiç değilse geciktirecek bir denge unsuru olabileceğini umut etmektedir” (Atl, 2007a: 168). O, Türkiye’nin sahip olduğu değerin ve önemin her daim farkında olan bir yazardır.

Atl, Doğu ile Batı arasındaki ayrımı coğrafi olmaktan çok tarihi ve felsefi boyutlarıyla ortaya koymaya çalışmıştır. Atl, “Doğu-Batı şeklindeki bir ayrımın gerekçesinin ya da dayanağının, bu iki medeniyetin düşünce sistemlerindeki, yani parametrelerindeki, doğru-yanlış cetvellerindeki yadsınamaz farklılıktan kaynaklandığını dile getirmiştir (Atl, 1998: 97).

Atl’nın Doğu-Batı ayrımı, her ne kadar coğrafi geçerliliğı olsa dahi sınırları bağlamında kesinlik ifade etmemektedir. Onun görüşleri, Doğu ve Batı medeniyeti arasındaki coğrafi sınırların müphemliğinden bahsetmesi nedeniyle Mehmet Ali Kılıçbay’ın konu hakkındaki düşünceleri ile paralellik taşımaktadır. Kılıçbay, Doğu-Batı meselesini “...bu iki uygarlığın neden yön terimleriyle ifade edildiğine ilişkin bir sorun yoktur. Oysa problemin can alıcı noktası burada yer almaktadır. Uzayda yön yoktur. Yön, kişinin kendi konumuna göre belirlediğı itibariadlandırmadır, gerçek bir tabanı yoktur. Yani her yer Doğu veya Batı olabilir. Mutlak bir Doğu veya Batı konumlandırmasının olanaksızlığı, bizi bunların ancak birbirine nazaran ve karşılıklı kabul halinde varlık kazanabilecekleri noktasına götürmek zorundadır. Daha açık bir söyleyişle, bu adlandırmanın yegâne gerçekçiliğı, Doğu’nun Doğu, Batı’nın batı olmayı istemiş, kabullenmiş ve diğerini kendi aynasında üretmekten tat almış olmasıdır” (Kılıçbay, 1998: 58) şeklinde ifade etmiştir. Atl, söz konusu iki medeniyet arasındaki entelektüel farklılığın, sosyal yapılarına ve sistemlerine nüfuz etmesi sonucu oluşan farklılığın mevcudiyetin bahsetmiştir. Zira, Atl’nın bu konudaki düşüncelerini geliştirmesinde etkili olan Erich Fromm ve Edward Said Batılı aydınlar olmasına karşın Atl’nın ayrımında Doğulu özellikler göstermektedirler. Buna karşın günümüzde modernitenin peşinden koşmakta olan Doğulu toplumlarda despotik yönetimlerin varlığı da inkâr edilemez. Nitekim Atl’nın nitelemesine göre Batılı özellikler gösteren Stalin de Doğulu bir liderdir. Atl’nın Doğu ile Batı arasındaki ayrımı, onun düşün yapısını oluşturan saçaklı mantık jargonu ile açıklanmaya çalışılırsa, tam anlamıyla bulanık, belirsiz,

muğlâk kısacası fuzzy'dir. Yani, Aristoteles'in siyah beyaz mantığındaki gibi bir ayırım veyahut da Newton'ın ortada belirsizlik bırakmayan anlayışının kesinlik kuralları yoktur.

Dolayısıyla Alatlı'nın sınıflamasında dinin ya da milliyetin belirleyiciliği çok daha düşük bir etkiye sahiptir. Kaldı ki dini bakımdan Kıta Avrupası'nın Katolik toplumlarını Batı, Ortodoks olan Balkan milletlerini ve Rusları Doğu tarafında ele alan Alatlı, Yahudileri de Ortadoğu ve Avrupa Yahudileri olmak üzere iki ayrı tarafta değerlendirebilmiştir. Bu ayırımın temelinde de Doğu ve Batı toplumlarına atfettiği kâinat algısının temel alındığı belirtilmelidir.

Alatlı'nın Doğu uygarlıklarına duyduğu ilgi, onların kainatı algılayış tarzları ve manevi yönleridir. Ona göre Doğu ile Batı medeniyeti arasındaki fark temelde bir felsefe sorunudur. Alatlı, Doğu toplumlarını, Uzak Doğu felsefesinden hareketle, maneviyatçı, biyofil, kâinatla barışık, farklılıklara saygılı, çok renkli, yabancılaşmamış, özgürlüğüne düşkün, despotizme karşıt, bireyden çok toplumu ön plana alan, eşitlikçi ve insan odaklı olarak tanımlamıştır (Alatlı, 2003b: 2). Alatlı, Doğu ve Batı medeniyetlerini farklı yönleriyle değerlendirmiştir. Onun değerlendirmelerinde Batı medeniyetine ağırlık verildiği göze çarpmaktadır. Batı medeniyetinin yaklaşık olarak üç asırdır dünya tarihini şekillendirdiği göz önünde bulundurulduğunda onun neden daha çok Batı tarihi üzerinde durduğunu anlayabiliriz. Onun, Doğu-Batı temel aldığı birçok nokta vardır. Ancak Alatlı'nın Doğu ile Batı farklılaşması üzerine düşüncelerini anlamamız için felsefi altyapıları hakkındaki yorumlarını irdelemek gerekmektedir. Alatlı, Doğu ile Batı medeniyetinin ayrışılığının temeline inmiş ve iki farklı kaynağın izlerinden iki medeniyetin özelliklerini aktarmaya çalışmıştır. Söz konusu iki kaynak, Aristoteles ve Buddha'dır. Alatlı, bu iki düşünürü bütün yönleriyle irdelemiş ve karşılaştırmıştır. Onun Doğu-Batı ayrımı bu karşılaştırmada somutlaşmaktadır. Alatlı'nın, her iki medeniyeti etkilediğini ifade ettiği Aristoteles'in, Batı dünyasının günümüzdeki durumunu almasında en önemli figürlerden birisi olduğunu teslim etmek gerekir. Alatlı, Aristoteles'in Doğu medeniyetin önemli simgelerinden Buddha'ya tam ters bir eksenle olduğunu dile getirmiştir. Onun bu farklılığı başlattığı nokta mantık anlayışıdır. "Aristoteles mantığının sistematığı 'ya-ya da' tarzı keskin bir ayırma dayanmaktadır. Alatlı, sahici dünyayı açıklamakta oldukça eksik olarak

nitelendirdiği Aristoteles’in mantık anlayışına siyah-beyaz mantık sistemi de dendiğini belirtmiştir” (Alatlı, 2003a: 118). Alatlı, bu düşünürlerin felsefelerinden, bulundukları medeniyete ne ölçüde etkide bulunduklarını, bugünlere kadar sürebildiği izlerini ve nasıl sonuçlar doğurduğunu anlatmaya çalışmıştır.

Alatlı, öncelikle bu iki düşünürün evreni açıklamaya çalışırken kullandıkları akıl yürütme yöntemini ele almıştır. Onun benimsediği mantıki akıl yürütme sistemi, Buddha’nın öncülüğünü yaptığı saçaklı mantıktır. Buddha mantığının sistematiği ‘hem-hem de’ tarzı bir birleşime dayanmaktadır. Alatlı, Buddha’nın bakışıyla “gök mavidir” cümlesinin tek bir doğruya işaret ettiğini belirtmiştir. Çünkü ona göre bu bakış açısı göğün rengârenk olan aslını örttüğünü dile getirmiştir. Alatlı, Buddha’nın, bu tek doğrucu yaklaşımın üstenci tavrını kırdığını, bu düşüncenin arkasındaki dünyanın çelişkilerle dolu olduğunu bizlere gösterdiğini vurgulamıştır. Buddha’nın aynı önermeye yaklaşımı, gökyüzünün hem mavi hem de mavi olmadığını iddia eden düsturda belirginleşir. Alatlı, bu duruma, ışığın hem parçacık hem de dalga halinde yayılmasını örnek vermiştir (Alatlı, 2003a: 118). Doğu insanının evren algısının da bu yönde şekillendiğini belirten Alatlı, gerçeğin birden fazla yönünün ya da renginin olduğunu ve ancak bu bakışla kavranabileceğini dile getirmiştir.

Alatlı, Buddha’nın saçaklı mantığının tüm evreni, parçalarının bütünlüğüyle değerlendirdiğini ancak Aristoteles’in ikili mantığının ise parçalar arasındaki ayrımı desteklediğini ileri sürmüştür. O, bu durumun insanlar arasına da keskin bir set çektiğini belirtmiştir. Aristoteles mantığı, insanları bizdendir-onlardandır, Batılıdır-Doğuludur, mümindir-kâfirdir diye ayırmaya yönelmektedir. O, bu ayrımcı mantığı kabul etmeyi, modernist olmanın koşulu olarak görmüştür. Alatlı, Aristoteles’in düşüncesinin, aristokrasiyi ve köleliği meşru saydığını hatırlatmıştır. Ona göre, ‘özgür’ insanların ‘köleler’ üzerindeki hâkimiyetlerinin doğuştan geldiği düşüncesi Aristoteles mantığına dayanmaktadır. Düşünür, Aristoteles mantığının, Buddha’nın mantığında önemli bir nokta olan ahlâkı dışarıda bıraktığını vurgulamıştır. Alatlı’ya göre Aristoteles kelimeyi, bencilliği ve zekâyı, Buddha ise kaderi, diğerkâmlığı ve akli temsil etmektedir. Bu noktada Alatlı, akıl ve zekâ ayırımından bahsetmiştir. Ona göre kelimelerin ardındakini anlamaya, gerçeğin özünü bulmaya çalışan akıldır. Zekâ ise kısa vadeli bir amaca yarar, bütünü kapsamaktan öte bireye yönelir. Alatlı’ya göre akıl, kaçınılmaz kaderle, ölümle barışıktır. Bu nedenle o, akli dine, zekâyı ise

bilime benzetmiştir. Buddha ve Aristoteles'in ayrıldığı en ince nokta kâinatı algılama tarzlarıdır. O, Buddha mantığının, bireye, yaşamla arasındaki farklılığı bozmaksızın bütünleşme imkânı sunduğunu belirtmiştir. Oysaki Aristoteles düşüncesinin, aksine yaşamı kendine uydurmaya çalıştığını ve bunun bir tahakküm ilişkisi olduğunu belirtmiştir. Alatlî, Buddha'nın yaşam sever, Aristoteles'in ise ölü sevici olduğunu dile getirmiştir (Alatlî, 2003a: 393-394). Ölüsevicilik toplumları yabancılaştırmaya sürüklemekte, yaşam severlik ise daha içtenlikli bir birlikteliğe imkân sağlamaktadır. Bütün yazdıklarıyla yabancılaştırmaya karşı durmaya çalışan Alatlî, bu sebepten Aristoteles mantığının karşısına Buddha'nın felsefesini koymuştur.

Alatlî, Buddha'nın hayatı nasıl algıladığı konusuna eğilmiştir. Ona göre, Buddha'nın bakışıyla dünyada değişmeyen tek şey değişimdir ve hayat bir akıdan ibarettir. Alatlî, Buddha'nın düşüncesine göre her şeyin hücre hücre, molekül molekül değiştiğini belirtmiştir. Buddha'nın insanın nefsinin geçiciliğine yaptığı vurguya önemle eğilen Alatlî nefsin ıslah edilmesinin önemine değinmiştir. Onun bu felsefeden çıkardığı anlam, nefsin terbiyesi ile birlikte insanî acıların, düş kırıklıklarının ve ölümün, ebediyetin büyüklüğü karşısında yok olacağıdır. Bununla birlikte Alatlî, Buddha'nın hiçbir canlıya zarar vermemek ilkesine, bu ilkenin yücelttiği duygudaşlık ve merhamet hislerine değinmiştir. Ona göre bu ilke birleştiricidir ve bütünü esenliğini için meydana gelmiştir. Onun ön plana çıkarmak istediği bütün, bireye yeğ tuttuğu bütündür. Alatlî'ya göre bütün, sadece toplum değil, diğer bütün canlı varlıkları içermektedir. Ve bütüne sevgi duyulmazsa huzurun mümkün olmadığını dile getirmiştir (Alatlî, 2003a: 392).

Alatlî'ya göre, gerçek dünyada sınıflandırmanın ikiye ayrılması bir kenara, herhangi bir kesinlik dahi yoktur. O, Buddha'nın mantık anlayışı olan saçaklı mantığın özünde, her şeyin bir derece meselesi olduğu düşüncesinin yattığını ifade etmiştir. Saçaklı mantığa göre “aslında kesin hatlarıyla ölüm yoktur. Alatlî'ya göre ölüm saçaklı bir kavramdır. Onun, saçaklı bir kavramdan kastı, hiçbir noktada mutlak ölümden söz edilemeyecek olmasıdır. Ona göre ölüm ne tam manasıyla beynin bir halidir, ne bedeninin bir davranış biçimi, ne de DNA gibi bir kendini kopyalama becerisidir. Buddha'nın felsefesinde ölümü saçaklı yapan şey, hem bunların hepsi hem de hiçbirisi olmasıdır. Alatlî, saçaklı mantığa göre hiçbir şeyin keyfi olarak ölü ya da diri ilan edilemeyeceğini iddia etmiştir. Kaldı ki o, hayat ile

ölüm arasına çekilen her çizginin uydurma olduğunu ifade etmiştir” (Alatlı, 2003a: 165-166). Alatlı, hayata dair olan her şeyin bir derece meselesi olduğunu, her şeyin iç içe geçtiğini, dolayısıyla hiçbir şeyin ya o ya da bu şeklinde nitelendirilemeyeceğini belirtir. “Alatlı, hayata dair bütün algıların bu derece içinde konumlandığını belirtmiştir. Ona göre, özgürlük, eşitlik, dürüstlük, hak, adalet, vs. vs. gibi kavramlar da aslında birer derece meselesinden ibarettir. Bu kavramların Aristoteles mantığı çerçevesinde değerlendirilmesinin keskin çizgiler ortaya koyduğunu dile getirmiştir. Alatlı, buna örnek olarak ‘ya özgürlük ya ölüm!’ gibi bir söylemin siyah-beyaz olduğunu söylemiştir. Alatlı, insanların refleksif olarak her şeyi siyah beyaz mantığına göre uyarlamak için geri adım attıklarını, saçmaladıklarını, uydurduklarını, geçıştirdiklerini, abarttıklarını ve hatta düpedüz yalan söyleyebildiklerini dile getirmiştir. Oysaki Alatlı’ya göre, saçaklı mantığın evreninde sınır ya da kesinlik bulunmamaktadır (Alatlı, 2003a: 166).

Alatlı’ya göre, dünya üzerinde hiçbir olgudan bahsederken kesinliğe veya bir sınıra yer verilemez. Ona göre, her şey bir akış halindedir. “Alatlı, insan bedeninin atomlarının dünyanın atmosferine, atmosferin atomlarının uzaya geçtiği gibi ortada net bir sınırın olmadığını belirtmiştir. Alatlı, saçaklı mantığa göre, beden atomları ve bunun dışında beden atomu olmayan atomların olduğunu, ancak bir de aradakilerin varlığını ifade etmiştir. Ona göre, aradaki atomlar hem beden atomu hem de değildir. Çevremizdeki her şeyin akış halinde olduğunu belirten Alatlı, moleküllerin, atomların ve en küçük parçacık olarak kabul edilen kuarkların sürekli olarak toplandığını, dağıldığını, durmaksızın uçuşup birbirleriyle çarpıştığını dile getirmiştir. Ona göre, evrenin kozmolojik bir sıvı gibi sürekli halde akması denilen eylem budur. Ölüm ve dirimin bir derece meselesi olduğunu belirten Alatlı, bunların birbirlerine sızdığını, birbirleriyle içi içe geçtiğini savunmuştur. Çünkü ona göre, organizma, hayattan ölüme sıçramaz. Alatlı, bir hücrenin ne zaman ölü olduğunu belli olmadığını, arada kesin bir çizgi bulunmadığını ifade etmiştir. Alatlı’ya göre her şey iç içe geçmiştir. Ve bütün bunların altında yatanın da kâinatın varlığı olduğunu dile getirmiştir” (Alatlı, 2003a: 166-167).

Alatlı, Buddha felsefesinin yanı sıra Aristoteles’in de Doğulu düşünceye katkıda bulunduğunu ifade etmiştir. Batılıların aşağı gördüğü Doğu’lu âlimler de esasında Aristoteles’ten oldukça etkilenmiştir. Doğu medeniyetinin gelişiminde

Aristoteles'in etkisini göz ardı etmeyen Alatlý, Batý dünyasının en karanlık çağlarını yaşadığı dönemde İslam dünyasının altın çağlarını yaşamasında Aristoteles'in sahip olduğu role değinmiştir. "Atlalı'ya göre, Yunan'a dönüş olarak adlandırdığı Rönesans sadece Avrupa'ya özgü değildir. Fakat Atlalı, İslam'ın da Hellenleştiği olgusunun üstünün örtüldüğünü iddia etmiştir. Atlalı, Antik Yunan'ın felsefi mirasının Hristiyan Suriye aracılığıyla İslam düşüncesine girdiğini ve Müslüman İspanya yoluyla Hristiyan Avrupa'ya yeniden takdim edildiğini dile getirmiştir. Bunun yanı sıra Atlalı, Gazali, Farabi, İbni Sina, İbni Rüş ve İbni Haldun gibi Müslüman düşünürlerin Aristoteles'in felsefesiyle yoğrulduğunu belirtmiştir. Ona göre, İslam'ın algılanmasını da, İslam düşüncesini de Aristoteles mantığı yönlendirmiştir" (Atlalı, 1998: 98). Atlalı, "Yunan düşüncesinin, İslam medeniyetinin harcında var olduğunu belirtmiştir. Düşünür, 830 yılında, Bağdat'ta kurulan Hikmet Evi 'Beyt-ül Hikmet'in öneminden bahsetmiştir. Burada yirmi yıl içinde Aristoteles'in, Eflatun'un, Öklid'in, Hipokrat'ın ve diğerlerinin, hemen bütün eserlerinin Arapça'ya çevrildiğini öne sürmüştür. Ona göre, Müslüman aydınlar, Yunan felsefesini Kur'an'la uzlaştırmak için, en az Kutsal Kitabı irdeleyen Hristiyan düşünürleri kadar yoğun bir uğraş vermişlerdir. Yunan mantığının özü olan Aristoteles'in Organon'unun, Müslüman düşünürler tarafından çok iyi bilindiğini bildirmiştir. Atlalı, kelam bilimcileri olan Mute'zile Mezhebi'nin 700'lü yılların ortalarında oluştuğunu sözlerine eklemiştir. O, Mute'zile mezhebinin akla ters düşen ayet ve hadisleri mantık yoluyla yorumlayarak akılla imanı uzlaştırdığını dile getirmiştir. Ona göre, insan aklının Allah'ın gerçek tabiatını ya da niteliklerini bilemeyeceğini savunan Mute'zile, bazı şeylerin ilkesel olarak bilinemez olduğunu matematik formunda kanıtlayan Heisenberg'in öncüsü sayılmaktadır. Pitagoras matematiğini bütün bilimlerin temeli olarak benimseyen Feylesof-ül Arab El Kindi ise Atlalı'ya göre Yunan düşüncesinin Arap dünyasındaki etkisini anlatmak için iyi bir örnektir. El Kindi'nin, matematik bilmeden felsefe yapılamayacağı konusunda Eflatun'la aynı fikirde olduğunu belirten Atlalı, onun tıp, ecza ve müziği matematiğe döktüğünü ve Aristoteles İlahiyatı'nı Arapça'ya çevirdiğini eklemiştir. Atlalı, El Kindi'nin Aristoteles'i, Eflatun'la uzlaştırmaya çalıştığını, Öklid geometrisiyle yatıp kalktığını ve Roger Bacon'a, Optik konusundaki düşüncelerini verdiğini ifade etmiştir. Bunların yanı sıra dünya felsefe tarihinde isim yapan ilk

Türk, Türkistanlı Farabi, Aristoteles'in Fizik'ini kırk kere, De Anima, Ruha Dair'i iki yüz kere okumuş ve Falsafa Aristotalis'i yazmıştır. Ayrıca Farabi, otuz dokuz kitabında Aristo'yu anlatmıştır. Yunan etkisinin, Aristoteles'in Metafizik'i ile büyüdüğünü söyleyen İbni Sina ile devam ettiğini belirten Alatl, onun, Kanun adlı kitabında, Aristoteles'ten 'Hace-i Evvel' diye bahsettiğinin altını çizmiştir. Bu isimlere El Biruni'yi, Ortaçağın en büyük matematikçisi olarak bilinen ve dünyaya cebir'i armağan eden Muhammed İbni Musa el Harizmi'yi ekleyen Alatl, Ortadoğu'nun, en az Batı Avrupa kadar Batılı olduğunu iddia etmiştir. Bu manada Alatl, İslamiyet'i, bir Batı dini, tek tanrılı dinlerden birisi, semavi dinlerin bir mezhebi olarak görmüştür. Ona göre Müslümanlar, Avrupa kıtasında mukim Batılıların, daha çok bilime giden yolda tökezlemiş yoksul akrabalarıdır (Alatl, 1998: 98-99). Alatl, Doğu ile Batı arasındaki düşünce farklılığı sınırının, Aristoteles'in etkisiyle oldukça incelendiğini ifade etmeye çalışmıştır.

Alatl, kaleme aldığı metinlerde Batı dünyasına daha fazla yer vermiştir. Onun Batı'ya karşı duyduğu ilginin sebebi geçirdikleri büyük sosyal değişimler ve bilimsel manada yaptıkları büyük atılımlardır. Alatl'nın, karşımızdaki medeniyeti daha iyi tanımak/tanımlamak açısından Batı'yı tahlil etmeye özen gösterdiği yorumunda bulunabiliriz. Onun, Batı medeniyetinin bugünkü pozisyonuna ve yapısına sahip olmasına ilişkin argümanları oldukça açık ve yerindedir. Alatl, Doğu ile Batı'nın aynı kaynaktan beslenip Batı'nın nasıl bu denli farklılaştığını, buradaki dönüm noktalarını ve ortaya çıkan yeni dinamikleri bütünüyle ortaya koymuştur. Alatl'nın, Batı dünyasının Aristoteles'in düşüncesini temel almasından kastı, karanlık Orta Çağ'ı sonlandıran Aydınlanma hareketinin Antik Yunan'ı yâd etmesine yaptığı göndermedir. Alatl, Aydınlanma düşüncesinin önderlerinin Aristoteles'i ve onun kâinat algısını rehber edinerek ilerlediklerini öne sürmüştür. Ancak Alatl'nın Aydınlanma'yı eleştirdiği nokta, dünyayı kavramak adına büyük uğraşlar veren Batılıların bilimdeki ilerlemelerine karşın, tahakkümcü ve tüketici bir kültüre önyak olmasıdır. Alatl, Batı tarihini değerlendirirken Doğu medeniyetiyle ayrıldığı kırılma noktalarını gözler önüne sermeye çalışmıştır. Alatl, Batı kültürünü anlattığı değerlendirmesini, insanlık tarihinin en iptidai dönemlerine inerek başlatmış ve bu dönemi insanlığın benlik ve kâinat algısı üzerinden kritik etmiştir. Evvela Alatl, "İlkel toplumlarda evrenin cemaat, cemaatin dışında kalan her şeyin ise karanlıktan

ibaret olduğunu belirtmiştir. Ona göre cemaatten bağımsız oluşumlar marjinaldirler ve yok sayılırlar. Onun nitelemesine göre cemaat, tıpkı Türk mitolojisindeki Ülgen ya da Yahudilerdeki Yahova gibi, tanrının evreni kendisi için yarattığına inanır. Dolayısıyla yazar bu tanrı algısının cemaatin kendisine mahsus özel bir tanrı algısı olduğunu dile getirmiştir” (Alatlı, 1991: 4). Ancak bu algı Avrupa’nın karanlık olarak nitelendirilen dönemine girildiğinde yavaş yavaş değişmeye başlamıştır. Bu değişimin sosyal yapıdaki tezahürleri buna paralel olarak dönüşmüştür. Buna mukabil Alatlı, “Orta Çağ’a gelindiğinde evrenin nitelik olarak büyüdüğü ve cemaatin dışına taşıdığı tespitinde bulunmuştur. Bu evren, tabi ki dünyayı, gökyüzünü ve yıldızları da içermektedir. Bu manada Alatlı, Tanrı’nın evrenselleştiğini, dünyanın kâinatın merkezinde olduğu inancının yerleştiğini ve insanın, yaradılışın nedeni olarak görülmeye başlandığını dile getirmiştir. Alatlı, bu ortama hâkim ilâhî düzene göre, kozmos’ta herkesin bir yeri, önceden kararlaştırılmış bir konumu olduğu düşüncesindedir. Ona göre bu düşünce Doğu ile Batı arasındaki farklılıklardan birisidir. Çünkü Alatlı’ya göre, buradan hareketle Batılıların gözünde Lord lorddur, köylü de köylüdür anlayışı ortaya çıkmıştır. Alatlı, Lord’un köylülerinden hizmet talep etmesinin ve buna karşılık, onları asgarîde de olsa doyurmak ve korumak yükümlülüğünü taşımasının tanrısal bir hak olmasını bu algıya bağlamıştır. Ona göre, feodal sömürü, karşılıklı sorumluluklar ve birtakım örfi kısıtlamalar çerçevesinde bir dayanışma içererek gelişir. Alatlı, Batı insanının kapitalizm öncesi dünya görüşünün; insanın, kâinatın merkezinde yer aldığı dünya görüşü olduğunu ifade etmiştir. Ona göre on altıncı yüzyılın insanı her şeyin ölçüsüdür” (Alatlı, 1991: 4). Batı’nın böyle bir çağdan sonra geçtiği aşama, bütün bir insan-toplum-kâinat algısının ters yüz olmasına şahit olunan dönemdir. Sosyal yapı hızla evrim geçirmiştir. Bu döneme zemin hazırlayan etmenler çeşitli olmakla beraber, yeni kıta Amerika’nın keşfinin fitili ateşlediğini söylemek yersiz olmayacaktır. Zira Alatlı da “Avrupalı düşüncesinde insanın, evrenin merkezindeki yerini kaybetmesi ile coğrafi keşiflerin aynı yüzyıllara denk düştüğü tespitinde bulunmuştur. Ona göre durağan toplumu harekete geçiren, toplumsal hiyerarşiyi alt-üst eden olaylar, bu yüzyılda gerçekleşen keşiflerdir. Alatlı, bu keşiflerden sonra seçkin Lordların karşılıklarına maddi güçleri yerinde insanların geçtiği bir dönüşümün başladığından bahsetmiştir. Alatlı, bu dönemin Türkiye’nin kentleşme sürecini anımsattığını belirtmiştir. Bu dönemde, önce kilise arazilerinin, sonra da lordların topraklarının işgal edildiğini dile getiren yazar, Antwerp,

Rotterdam gibi Avrupa'nın güzel şehirlerinin bu topraklarda kurulan gecekondu mahallelerinden oluşmuş olduklarını hatırlatmıştır" (Alatlı, 1991: 4). Meseleye, bireyin zihinsel serüveni açısından baktığımızda sosyal dönüşümün ne denli bir etki gücüne sahip olduğunu kavrayabiliriz. Batılı bireyin günümüze kadar uzanan bir şekilde kendini kâinata konumladığı yer, bu dönüşümle birlikte daha da belirginleşmiştir. Alatlı, Batı ile Doğu insanının arasındaki farkın belirginleştiği anlayışın yerleşmesinin bu döneme tekabül ettiğini vurgulamıştır. Kaldı ki düşünür, "Avrupa insanının cemaatinden ayrı bir 'benliği' olduğunu fark etmesinin bu döneme rastladığının altını çizmiştir. Alatlı'nın nitelemesine göre, kendisini henüz 'birey' olarak algılayamadığından, 'Ben, biziz' diyen ilkel bir cemaat üyesinin, kendisini sorgulaması için feodalizmin yıkılması gerekmiştir. Ona göre, bireyselleşme, kişinin mensubu olduğu klandan baş vermesi ile başlamıştır. Bunun da ötesinde Alatlı'ya göre on yedinci ve on sekizinci yüzyılların kapitalizmi, birey olduklarını keşfeden, klan bağlarını kopartan insanların siyasî ve ekonomik özgürlüklerine kavuşmaları sayesinde gerçekleşmiştir" (Alatlı, 1991: 4). Kendisine yeni bir konum edinen ve bireyselleşmeyle birlikte özgürleşen insan, ekonomik sistemde de kendisine yeni bir konum belirlemiş, daha doğrusu oluşan yeni ekonomik sisteme, yani pazar piyasasına, kelimenin tam anlamıyla kendisini bırakmıştır. Alatlı'nın bahsettiği üzere "Batılılar, bu yüzyılda irrasyonel otoriteyi, yani akılla kavranamayan otoriteyi bilinç dışına itmişlerdir. Bu dönemde bireyselleşen insanların, emeklerini tasarrufu ve kudreti kendinden menkul bir lordun hizmetine sunmaktan imtina ettiğini belirten Alatlı bunun yerine emek pazarında, özgür iradeleri ile imzaladıkları bir kontratla sermaye sahiplerine para karşılığı sattıklarını ifade etmiştir. Alatlı, Avrupa tarihinin bu noktasının, dünyanın gelecek beş yüz yılını belirlemesi adına mukadder bir dönüm noktası olduğunu vurgulamıştır" (Alatlı, 1991: 4).

Avrupa tarihinin dünya tarihini de büyük oranda etkilediği bu dönüm noktası Alatlı'nın, Doğu-Batı ayrımında dayanak noktası olarak aldığı ve eleştirilerini üzerine bina ettiği noktadır. Tekabül eden yıllarda Doğu medeniyetinin bilimden uzak kalması, gelişiminde bir tür tıkanıklığın yaşanması, Doğu ile Batı arasındaki makasın, hem bilimsel hem de sosyal manada iyice açılmasına sebebiyet vermiştir. Doğu bu dönüşümü gerçekleştiremediğinden birçok kulvarda Batı'nın gerisinde kalmış; ancak Alatlı'nın olumsuz bir şekilde dile getirdiği yaşam tarzından tam da bu sebepten

dolayı uzak kalmıştır. Alatlý, “bu dönüm noktasında, Batılıların bireyselliğini tamamladığının, ancak bu nedenden dolayı dünya ve insanlarla yeni bir ilişki geliştirmek zorunda kaldığının altını çizmiştir. Alatlý, bu ilişkinin teorik olarak iki türlü gelişebileceğini öngörmüştür” (Atlý, 1991: 4). Atlý’nın iki medeniyet arasındaki farkı en net halinde betimlediği hal, işbu ilişki üzerinde cereyan eden biyofilik ve nekrofilik ilişki türünde cismanileşmektedir. Zira Atlý, “bu ilişki türlerinden ilkinin, bireyin kendisini dünya ve diğer insanlarla, öznel bütünlüğüne, bireyselliğine zarar vermeden bağdaştırabileceği bir ilişki türü olarak tanımlamıştır. Onun, laik terminolojide biyofilik ya da yaşamsever diye ifade ettiği bu ilişki, bir aşirete, klana, millete tapınma ilişkisi değildir. Bilakis, parçası olunan bir bütünlü kurulan paylaşımcı, iyileştirici, yapıcı ilişki, sevgi ilişkisidir. Atlý’ya göre, bu ilişkinin, kişinin kendi dışında birisi ya da bir şeyle kendi bütünlüğünü ve farklılığını bozmadan bütünleşmesi şeklinde gelişmektedir. Ona göre bu ilişki türü, toplumsal düzlemde, bireyin çevreden farklılaşmasına izin vermenin yanı sıra toplumunu olduğu gibi görmesini mümkün kılmaktadır. Atlý, biyofilik ilişkinin özünde dayanışma, özen, sorumluluk, saygı ve bilginin olduğunu belirtmiştir. O, dış dünyası ile böyle bir ilişki sürdüren bireyin, ailesinin, cemaatinin, ulusunun, sınıfının, toplumunun veya ideolojisinin hangi yolda geliştiği ile ilgileneceğini söylemiştir. Dolayısıyla, birey, seyirci olmaktan öte kendi dışındaki evrenin gelişmesinden ve mutluluğundan sorumlu olacaktır. Ona göre birey, kendi dışında kalan evreni, bireysel arzuları veya korkuları doğrultusunda algılayacaktır. Böylelikle, çarpıtmadan, saygıyla gözlemleyecek, tanıyacak, özüne inecek ve kendisiyle bütünleştirecektir. Atlý, biyofilik ilişkide zekâ ile akıl arasında bir ayrımın olduğunu belirtmiştir. Aklın, anlamaya, yüzeyin altında, kalani kavramaya, gerçekliğin özünü bulmaya yöneldiğini, zekânın ise, kısa vadeli bir amacı gerçekleştirmeye yaradığını vurgulamıştır. Ona göre, biyofilik ilişkide zekânın değil aklın kullanılması esastır. Fakat Atlý, on altıncı yüzyıldan itibaren bireyselliğini keşfeden Avrupalıların, dış dünya ile kurduğu ilişkinin, biyofilik ilişkiden farklı olarak, bireyin kendisinden daha büyük olduğunu düşündüğü bir şeye sığınması şeklinde geliştiğini dile getirmiştir” (Atlý, 1991: 5). Atlý, bununla birlikte Batılıların benlik ve kâinat algılarında nekrofilik ilişkiyi esas aldıklarını iddia etmiştir. “Bireyin, kendi dışındaki bütünün etkin parçası olmak yerine, kendisinden

daha büyük gördüğü o şeyle itaat ya da tahakküm yoluyla kurduğu ilişki nekrofiliktir. Bu ilişki türü, biyofilik ilişkinin makûs alternatifi olarak sınıflandırılmıştır. Alatlî'nin sözünü ettiği, ferdin kendisinden daha büyük olan o şey, kadın ya da erkek, bir başka birey, bir millet, bir aşiret, bir kavim, bir kurum, bir ideoloji veya bir dogmadır. Alatlî, bu noktada mazoşist ve sadist kişiliği nekrofil ilişki türüyle açıklamıştır. Nekrofilik ilişki türünde, kendisinden büyük bulduğu o şeye sığınan itaatkâr kişiliğe mazoşistik, o şeye hükmetmeye çalışan mütehakkim kişiliğe ise sadistik kişilik demiştir. Buradan hareketle Alatlî, nekrofilik ilişkiyi çıkmaz sokak olarak nitelendirmiştir. Buna sebep olarak ise bireyin özgürlüğünü kaybetmesi ile sonuçlandığını göstermiştir. Öyle ki Alatlî, son tahlilde, itaatkar ve mütehakkim bağlamda, kölelerin de firavunların da aynı düzene, yani elbirliği ile yarattıkları, putlaştırdıkları bir düzene mahkûm oldukları tespitinde bulunmuştur. Günümüzde bireyin içinde bulunduğu ailesi, aşireti, siyasî partisi veya ideolojisi, itaat edilen ve tahakküm altına alınmaya çalışılan puttur” (Atlî, 1991: 5). Atlî, nekrofilik ilişkinin, var olduğu toplumda ve sosyal dinamikler içerisinde farklı şekillerde ortaya çıkabileceğini anlatmaya çalışmıştır.

Atlî, biyofilik ilişki geliştiremeyen Batılıların tarihsel bağlamda köklerine inildiğinde nekrofilyanın izlerinin rahatlıkla sürülebildiğini bildirmiştir. O, “Batı medeniyetinin Yahudi-Hristiyan ve Yunan-Roma kültürü olmak üzere iki kaynaktan beslendiğini belirtmiştir. Yahudi-Hristiyan geleneği, Batı medeniyetine, bireyi hiçe indirgeyen bir kitle kültürünü dayatmıştır. Atlî, bunun açıklamasını, Yahudi, ruhunun bedeninden ayrılmak, bedenini ‘Kâinat’ın Sahibi’ ile birleşmek üzere terk etmenin hasreti ile kavrulduğuna inandırılması üzerinden yapmıştır. Onun bahsettiği nekrofilik meyil, Yahudilerin bunu gerçekleştirerek belirgin ve bağımsız bir varlık olan ‘doğal hali’ni yok etmesi istemiyle somutlaşmaktadır. Burada Yahudiler, özgür iradelerini, bireyselliklerini yok etme yolunda kullanmakla yükümlü olarak tanımlanmışlardır. Atlî, Yahudi inancına göre Rab Yahova’nın ‘bilgi’ ağacından elma yediler diye Yahudileri yeryüzünde çile çekmeye mahkûm etmiş olduğu inancının nekrofilik bağlantıları olduğunu vurgulamıştır. Hatta Atlî, İkinci Dünya Savaşı’nda, Almanlara kuzu gibi boyun eğmelerinin altında yatan anlayışın buradan kaynaklandığını iddia etmiştir. Batı dünyasına yön veren bir diğer kaynak olan Yunan-Roma dünyasının insan görüşüne göre ise, insanoğlu kaderini tanrıların

elinden kurtarabilmek, bağımsızlığını kazanabilmek için çırpınan bir varlıktır. Bu kültüre göre Alatlı, tanrıların dünyası ile sürgit bir çatışma halinde olan insanın mücadelesine mitolojiyi kanıt göstermiştir. Alatlı, Yunan mitolojisinde, tanrılar, insanların, ‘ben bilinci’ne erişmesine, bağımsız ve özgür olmasına, tabiat üstünde egemenlik kurmasına engel olmak için ellerinden geleni yaptıklarını belirtmiştir. Yunan mitolojisinde, Zeus’un ateşini çalan Prometheus’un bir kayaya bağlandığı ve her gece bir akbabanın gelip ciğerini yediği hikâyesinde olduğu gibi, en büyük günah, tabiat üstünde egemenlik kurma günahıdır. Buradan bağımsızlığa ve bireyin egemenliğine nasıl ket vurulduğunu anlamak mümkündür. Alatlı, Yunan mitolojisinin ardından, İsa Peygamber’in Petrus’la beraber Yahudi havralarında öğrettiği Hristiyanlık’ın Yahudilik’le eşgüdümlü olduğunu ifade etmiştir. Alatlı, Yahudilerdeki anlayışın benzeri bir ölü seviciliğin, Hristiyan Tarsuslu Paulus’un oluşturduğu ussal düzenlemeye bulmuştur. Paulus, ‘bir kadından doğan her erkeğin Âdem’in günahını devraldığını ve Tanrı’nın lanetinden ancak Tanrı’nın Oğlu’nu affettirerek kurtulabilineceğini’ söyleyen bir ilahiyat oluşturmuştur. O, bu ilahiyatın günümüzdeki Hristiyanlığı meydana getirdiğini de eklemiştir. Ayrıca Hristiyan ilahiyatını oluşturan Paulus’un, günahın kaynağı olarak gördüğü insanoğlunu sıradan bir yaratık olarak tanımladığından bahsetmiştir. Bunun yanı sıra Paulus’a göre akıl denilen şey, kutsal ve sonsuz olan Tanrı’dır. İnsanoğlu ne yaparsa yapsın, onu yargılayacak olan, bir başka ölümlü ya da kendi aklı değil, Tanrı’dır. Alatlı, bu anlayışın zaruri olarak nekrofiyaya dönüşmesini kaçınılmaz olarak nitelendirmiştir. Zira Alatlı göre, insanoğlu, bir başka ölümlü üzerine odaklaşmaktansa, gözlerini ölümlüden sonraki sonsuzluğa çevirir. Bu anlayış, ölümün aradaki bir aşamadan ibaret olduğuna işaret eder. Alatlı, bu görüşün, yaşamının anlamının, ‘yaşamının anlamı yok’ olarak biçimlenmesine sebebiyet verdiğini belirtmiştir. İlaveten, ölümsüzlük adı altında ölüme, ölü olana yönelişin bu şekilde vücut bulduğunu ve bunun da tam olarak nekrofiya olduğunu ifade etmiştir” (Alatlı, 2007a: 161-163).

Alatlı, Batılı düşüncenin köklerinde bulunan bu ilişki düzeninin, oluşan yeni dünya düzeniyle beraber, bireyin benliğinin elinden alındığını, dolayısıyla sosyal yönünün olumsuz etkilendiğini öne sürmüştür. Çünkü birey, yeni sisteme adapte olmak üzere, daha doğrusu sistemin çarklarını çevirecek bir dişli mahiyetinde sisteme entegre edilmek adına kendisine yabancılaştırılmaktadır. Alatlı, bu dönüşümü on

altıncı yüzyıldan başlayarak tarif etmiştir. Ona göre “Avrupalıların insanı ‘her şeyin ölçüsü olarak gören dünya görüşü on altıncı yüzyıldan itibaren değişmeye başlamıştır. Onun yerine her şeyin ölçütü olarak iş, üretim ve pazarın yerleştiğini belirtmiştir. Alatl, bu düşüncenin, insanı bir şey’e indirgediğini, emeğin, sermayenin satın aldığı herhangi bir mala dönüştüğünü tespit etmiştir. Bu düşüncenin köklerinin putperest Yunan-Roma geleneğindeki, ‘jus utendi et abutendi’ olarak süregelen, kullanmak ve tüketmek fikrine uzandığını öne sürmüştür. Ona göre, kullananın, yani işverenin ödeyeceği ücret dışında bir sorumluluğu olmadığı gibi, ücretin miktarı üzerinde de denetimi yoktur. Çünkü ücret, pazar denilen bir soyutlama tarafından kararlaştırılmaktadır. O, günümüz dünyasına şekil veren yabancılaşma patolojisinin bu şekilde filizlendiğini dile getirmiştir. Bu yeni dönemde, insanı her şeyin ölçüsü olarak kabul etmekte ısrar eden bireyin marjinalleştiğini, toplumun çeperine sürüldüğünü ifade etmiştir. Alatl, yeni düzene uygun yeni bir toplumsal karakterin geliştiğini ve bu makbul kişiliğin giderek yabancılaştığını belirtmiştir. Bu karakter, dış dünyası ile itaat ya da tahakküm bazında nekrofilik bir ilişki kuran karakterdir. O dönemin sosyal ortamına bir kısır döngünün hâkimidir. Alatl, bu döngünün, bireyi hayatta kalabilmesi için iş, üretim ve pazar soyutlamasıyla müteahhkim karakterli kapitaliste ya da sığınmacı yönüyle emekçiye dönüştürmektedir” (Atl, 1991: 5). Atl’ya göre, söz konusu iş, üretim ve pazar döngüsü şeklinde oluşan ‘yeni put’ Hristiyanlıktan beslenmiştir. Kaldı ki Batılıların, Roma Hukuku’ndan kalma kullanmak ve tüketmek hakkının kültürel kodlarına işlenmiş olduğunu teslim etmiştir. Bu nedenle, Batılıların hızla yabancılaştıkları halde, bu oluşumun putperest telmihinin farkına kolay kolay varmayacaklarını dile getirmiştir (Atl, 1991: 6). Çünkü Atl, bireyi yabancılaşmadan kurtarabilecek olan Batılı dini referansların aksine daha fazla yabancılaşmaya sebep olduğunu anlatmaya çalışmıştır.

Atl, bu düzende yabancılaşan insanların yegâne manevi kaynağı olan dinin emirleri ve yaptırımlarına değinmiş ve yabancılaşma hususunda dini yorumların telmihlerine yönelmiştir. Atl, “kitaplı dinlerin vazettiği Tanrı anlayışının, belirli bir kalıpta dondurulamayan bir Tanrı’yı tarif ettiğini belirtmiştir. Aynı anlayışa göre, Tanrı’nın suretinde yaratıldığı için insanın da bir nesne, bir ‘şey’ olarak algılanamaz olduğunun altını çizmiştir. O, üç büyük dinde nihaî amacın, insanın serpilmesi, ‘mutlak kemâl’e erişmesi olduğunu hatırlatmıştır. Bu konuda, Ali Şeriatî’den alıntı

yapmıştır. Şeriatî, insan ne bilim tarafından inançtan, ne de inanç tarafından bilimden alıkoyulmayacak; çevre tarafından biçimlendirilmektense, çevreyi biçimlendirecektir' buyurmuştur. Öyle ki, Şeriatî'ye göre toplum, gerektiğinde hâkimini 'kılıçlarıyla doğrultacak' kadar etken fertlerden oluşan bir toplum olmalıdır. Şeriatî, bireyin bir 'şey' olarak yaratılmadığına vurgu yapmıştır. Alatlî, bu tanımların, lâik terminolojide biyofilik bireye tekabül ettiğini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra Alatlî, dünya ile biyofilik ilişki içinde olan bireyi tanımlamaya çalışmıştır. Söz konusu bu birey, eylemlerini kendisi yönlendiren, eylemlerine hâkim olan ve eylemlerinin kendisinden yana bir güç olduğunun farkında olandır. Alatlî, bu durumun aksinin, lâik terminolojide yabancılaşma, dinî terminolojide ise putperestlik olarak isimlendirildiğini belirtmiştir. Onun bu duruma verdiği örnek, Kur'an'ın yabancılaşmayı 'kendi istek ve tutkularını ilâh edinmek' şeklinde tanımladığı ayetlerdir. Yaygın inanışın aksine Alatlî, İslam dininde putperestliğin, birden fazla tanrıya tapınmaktan ziyade, insanın kendi eyleminin şekillendirdiğine tapınması olduğunu belirtmiştir. Alatlî, bu bağlamda Tek Tanrıcılıkla putperestlik arasındaki ayrılığın, yapıcı (biyofil) ile yabancılaşmış (nekrofil) dünya görüşü arasındaki ayrımdayattığını dile getirmiştir" (Atlî, 1991: 5).

Avrupa'nın içine düştüğü bu yabancılaşma, ilk dönemlerde dünyanın geri kalanı için etkisizdir. 19. yüzyıla gelindiğinde ise, sanayileşmenin etkisi, kapitalizmin tam anlamıyla oturması ve yayılmasıyla sosyal yapı farklılaşmıştır. Bununla birlikte bireyin, kendisinin dışında kalan insanlar ve dünya ile muhabbetinin kesilmesine sebep olacak nitelikte yabancılaşmasına zemin hazırlamıştır. Atlî, 16. yüzyılda başlayan çözülmeye karşın, on yedinci yüzyılda Ortaçağ kültürünün etkisini henüz tümüyle kaybetmemiş olduğunu iddia etmiştir. Bu fikrini, o dönemde halen kâr yapmanın bir haddi olduğu düşüncesine dayandırmıştır. Ayrıca Atlî, o dönemde, bir tüccarın başka bir tüccarın müşterisini çalmak için fiyat düşürmesinin Hristiyanlığa uygun olup olmadığının dahi tartışıldığını dile getirmiştir. Bu durumu, toplum içinde bir grubu inciten ekonomik kalkınmanın sağlıklı olduğu düşüncesinin yaşıyor olduğuna işaret olarak görmüştür. Atlî'ye göre söz konusu dönemde, sosyal dengelerin bozulmaması gerekliliği şeklindeki geleneksel düşünce halen etkisini sürdürmektedir. Atlî, 1731'de yazılan, İngiliz Tüccarının Külliyyatı (Complete

English Tradesman) isimli eserin görüşlerini doğruladığı düşüncesindedir. Zira kitapta, sermayesi büyük olduğu için kredi kullanmak zorunda olmayan, mallarını doğrudan üreticiden, aracısız alan bir tüccarın, haksız rekabetle, ‘tamahkârlıkla’ suçlandığı yazılmaktadır. Alatlı, yine aynı dönemlerde, makinelere “işçi düşmanı” dendiğini belirtmiştir. Bunun yanı sıra, Montesquieu’nün, işçilerin sayısını azaltan makineleri “habis” olarak yorumlamasını, o dönemde henüz tam anlamıyla yabancılaşmadığına örnek olarak göstermiştir. Ancak Alatlı, bu durumun en fazla bir yüzyıl sürdüğünü, sonrasında ise homo economicus tipolojisinin, Hristiyan insan görüşüne galip geldiğini ifade etmiştir. Bu tipoloji, ekonomi biliminin temel aksiyomu halini almıştır (Alatlı, 1991: 5).

Alatlı’nın, ekonomi biliminin temel aksiyomu olarak nitelendirdiği “homo economicus” tipolojisinin ekonomi bilimine girmesi Newton’ın fiziği ile yakından alakalıdır. Ona göre, bu düşüncenin temeli Aristoteles mantığına dayanmaktadır. Alatlı, “modern dünyayı şekillendiren sosyal bilimlerin, sanatın, edebiyatın, hatta müziğin dahi Klasik Fizik’in kuralları doğrultusunda şekillendiğini ifade etmiştir. Alatlı, Newton’ın atomlardan oluşan Kâinat fikrinin, ekonomide Smith’in, çıkarlarını kovalayan bireysel girişimcilerden oluşan, kapitalist/liberal anlayışının mesnedini teşkil ettiğini dile getirmiştir. Ona göre benzerlik, Newton fiziğinde münferit atomların birbirleriyle olan ilişkilerinin ekonomide bireylerin birbirleriyle olan ilişkileri olarak algılanmasında sabittir. Alatlı, fizikte ve ekonomide kullanılan araştırma yönteminin aynı esasa dayandığını belirtmiştir. Ona göre bu esas, sistemi mümkün olan en küçük parçasına indirmek ve bu parçacıkların davranışına bakarak, bütünün geleceğine dair karar vermek ve tahmin yürütmektir” (Alatlı, 2004a: 2). Buna mukabil tamamıyla iktisadi rasyonalite çerçevesinde bireylerden oluştuğu tasavvur edilen, daha doğrusu tasarlanan toplum fikri, bir sonraki aşamada sistem için gerekli olan bireyi yetiştirmiştir. Kaldı ki Alatlı, “19. yüzyılın bu toplumsal karakterini, rekabetçi, istifçi, sömürücü, otoriter, saldırgan ve ben-merkezci bir karakter olarak tanımlamıştır. Ayrıca kapitalizmin öngördüğü, homo economicus’un serbest kalmasının topluma yarayacağı inancının, Hristiyanlık kalıntısı bir kaygının ürünü olduğunu vurgulamıştır. Onun değerlendirmesine göre, feodal dönemin tersine, bu dönemde farklı ve üstün olmak, insanlara bir içgüdü gibi yerleşmiştir. Bu gelişmeler

ışığında Alatl , sömürünün, istif iliğ n ve insan onurunun hiçe sayılması n, Batılı ulusların önce kendi i  i sınıflarını sonraysa Asya-Afrika'yı yağmalamaları ile sonuçlandığı tespitinde bulunmuştur” (Atl , 1991: 6).

Atl , kapitalizmin standardize edilmiş bir tipolojiden hareket ettiğinin altını çizmiştir. Buna ek olarak, niceliğine göre değerlendirilen emeğ n, belirli bir standardizasyonla birlikte bütün manevi yönlerinden soyutlandığını  ne sürmüştür. Atl , bu soyutlanmanın beraberinde getirmiş olduğu sefaletin bütün sorumluluğunun bireyin omuzlarına yüklenmesini ele tirmi tir. Ona göre, “emeğ n fiyatını biçen, soyut ve tabiatıyla sorumsuz bir pazar ekonomisi anlayışının, nekrofilik insanların direktmeleriyle, zamanla  deta dogmala an bir doğru olmasının kaçınılmazdır. Atl , i siz ve açlık noktasında çırpınan yüz binlerce insanın yaşadığı dramın, onların  anssızlığı, yeteneksizliği ya da düpedüz doğa kanunu şeklinde açıklanmış olmasını nekrofilik bir yaklaşım olarak yorumlamıştır. 19. yüzyıl kapitalizminin tanımlayıcı niteliğı, işçinin zalim bir biçimde sömürülüyor olması ger eğıyle örtüşmektedir. Öyle ki Atl 'ya göre, hak ve haksızlık gibi kavramlar kullanım dışı kalmıştır. Buna karşılık demokrasi ise sömürü fırsatı e itliğı ilkesini temel aldığından, çoğulcu iddialarının aksine ‘cemaat demokrasisi’nden öteye gidememi tir. Atl , burada cemaat nitelemesiyle, insanı eylemlerinin ölçüsü olmaktan çıkarmış olan ve  l  sevicisi anlayışın bayraktarlığını yapan insanlar bütününü kastetmi tir (Atl , 2007a: 445). Bu noktada, Batı’nın kendi insanlarını ve dünyanın geri kalanını sömürüsü sadece bu yeni iktisadi fikri ihraç etmekle mümkün olmamıştır. Batı’nın büyük düşünürleri ve bilim adamları yapılan sömürüyü aklile tirme, amaçları uğruna belirli bir kılıfa uydurma çabalarına giri mi tir. Atl , yaşanan bu bunalım döneminde kök salan yabancılaşmaya “Darwin gibi düşünürlerin destek attıklarını ileri sürmüştür. Bu düşünürlerin sayesinde, güçlünün ayakta kalması, zayıfın telef olması şeklindeki doğa kanunu, be er  bilimlerin de temel aksiyomu haline gelmiştir. Atl , insanoğlunun binlerce yıllık çabasının, orman kanununu yenmek, insan olmak olduğunun unutulduğunu dile getirmiştir” (Atl , 2007: 445-446).

Atl , Darwin’in g r   lerinin sosyal bilimler açısından destek görmesini, nekrofiloyı beslemesi nedeniyle sert bir şekilde ele tirmi tir. Darwin’in, Atl ’nın eleştirilerine maruz kalan doğal seleksiyon düşüncesi, Batı medeniyetinin temel aldığı referans noktalarından birisidir. Atl , “Darwin’i, beyaz adamın üstünlüğü’n  müdafaa

etmesi nedeniyle utanmazlıkla suçlamıştır. Alatlý'nın nitelemesiyle Darwin, evrim kavramını işlediği 'Türlerin Kökeni' adlı eserinde kara derililerin ırkların en aşağılığı olduğunu, insandan çok maymuna yakın olduklarını söylemiştir. Zira Alatlý'ya göre bu iddia, zamanının ırkçı eğilimlerini desteklemiştir. Alatlý'nın eleştirdiği Darwin'in düşünceleri şu şekildedir: 'Gelecekte, ki bu gelecek yüzyıllarla ifade edilecek kadar uzak bir gelecek değil, medeni insan ırkları hiç kuşkusuz dünyadaki vahşi ırkların kökünü kurutacak ve onların yerini alacaklar. Aynı zamanda insan biçiminde olan maymunlar da... hiç kuşkusuz yok edilecekler. O zaman insanoğlu ile en yakın genetik akrabası arasındaki çatlak daha da büyüyecek, zira bu çatlak daha medeni bir devlette insanların arasına girecek ve umulur ki, bir Beyaz'a kıyasla babun kadar aşağılık bir maymun neyse, günümüzde bir negro ya da bir Avustralyalı ve goril de o olacaktır'. Alatlý, Darwin'in kişisel ırkçı saplantılara sahip olduğunu belirtmiş, ayrıca bunun bilimsel çalışmalarına yansımakla kalmayıp, yaşadığı dönemin ırkçı ve yobaz akımlarını ateşlediğini ifade etmiştir. Avrupalıların, evrim teorisi ile birlikte bilimsel manada ırkçı bulgular ortaya koyduğunu öne sürmüştür. O, bu bulguların, Batılıların ırk farklılıkları üzerine bina ettikleri ayrımcılık, apartheid gibi uygulamalarının 'bilimsel gerekçesi' olduğunu dile getirmiştir. Alatlý, Batılıların söz konusu ölü sevicilik ırkçı tutumlarının Antik Yunan'da, insan ırkının genetik ıslahını ileri süren Eugenic'e dayandığını hatırlatmıştır. Bu düşünce geleneği, insan ırkının genetik ıslahını açıkça savunan Darwin'le devam etmiş ve 'en üstün ırk, Aryan ırkıdır' düşüncesini savunan Nazi ideolojisinin babası olarak bilinen Ernst Haeckel ile zirve yapmıştır" (Atlalı, 2005d: 2). Atlalı, Avrupalı düşüncesinin temellerinin bugün evrensel düzeyde alanlarında büyüklükleri tartışılmaz isimler tarafından atıldığını belirtmiştir. "Renan'dan, Marx'a kadar, düzinelerce düşünür, bazı ırkların diğerlerinden yaradılışları icabı daha üstün oldukları üzerine fikir beyan etmişlerdir. Örneğin Atlalı, Renan'ın, Sami ırklar, Araplar ve Yahudiler'i, hastalıklı bir çocuğun az gelişmiş anatomik yapısına sahip olduklarını iddia etmesini eleştirmiştir. Ayrıca Marx'ın, Doğulu oldukları için Hintlilerin acı çekmeyeceğini belirtmesini bunlara örnek verir. Atlalı'ya göre bu söylemler, geleneksel topraklarındaki olanakları tüketen homo economicusun, Asya-Afrika-Amerika olanaklarını gönül rahatlığı ile kullanmasını ve tüketmesini kolaylaştıran söylemlerdir" (Atlalı, 2007: 445-446). Oryantalist fikir adamları, Batı'nın dünya algısının mutlaklığını öne sürerken, kendilerinin dışında kalan

toplumları da Batılılara benzemek için benliklerinden kopan kitleler olarak tasvir etmişlerdir. Hatta Alatlý'nın değerlendirmesiyle, Batılı düşünürlere göre, “Müslüman halklar, ‘Şark zihniyeti’nin, Türkler ise, aşağılık ‘alaturkalık’ın yaşayan temsilcileri olarak kendilerinin içinde buldukları bu duruma kahrederler ve zihniyetlerini değiştirmek için paralanırlar” (Alatlý, 1998: 98). Düşünür, bu oryantalist düşüncelerin, Batı dışındaki dünyayı ötekileştirmek suretiyle yok saymak amacıyla olduğunu göstermeye çalışmıştır.

Alatlý, Avrupa’nın önde gelen düşünürlerinin mevcut bunalıma karşı bir çözüm getirmeye çalıştığını dile getirmiştir. Düşün dünyasıyla birlikte sosyal alana nüfuz eden dönüşüm, Avrupa’da derin bir sosyal bunalımın, anominin ve yalnızlığın sebebi olmuştur. Modern dönem aydınlarının düşün yapısı, çağını, toplumunu ve dünyayı içinde bulunduğu bu buhrandan çıkarmak üzere biçimlenmiştir. Alatlý’nın da değindiği gibi “19. yüzyıl reform hareketlerinin hepsi bu toplumsal patolojiyi düzeltmeye yöneliktir. Alatlý, anarşistlerden, Marksistlere kadar sosyalist hareketlerin tümünün sömürüyü ortadan kaldırmak üzerine şekillendiğini ifade etmiştir. Bu hareketler, emeği bağımsız, özgür, saygın yani yeniden insan kılmayı, sistemin merkezindeki yerine oturtmayı amaçlamışlardır. Alatlý, bu yüzyıldaki dinsel temellere dayalı çıkışların, geleneksel dine karşı olanlar tarafından yapıldığının altını çizmiştir. Ona göre, Hristiyanlık, bir örgütlenme ve dogma mesleği olarak kiliselerde icra edilirken, gerçek dindarlar inançlarını kilise dışında sürdürmeye devam etmişlerdir (Alatlý, 1991: 7).

Alatlý, Marx’ın geleneksel dine karşı olanlardan birisi olduğunu belirtmiştir. Ona göre, yaşadığı dönemi en iyi tahlil eden ve kurtuluş için çırpınan Marx, materyalizmin bayrağını taşımasına karşı düşüncesinin temellerini yine manevi yöne vurgu yapan dogmadan almıştır. Alatlý, “Marx’ın çıkış noktasının ve kurgusunun dinî olduğunu öne sürmüştür. Marx’ın insanı oturtmak istediği yer, özde kitabî dinlerin öngördükleri yerdir. Alatlý’nın eleştirilerinde Marx’la paralel olduğu yer, Marx’ın dine olan itirazının Yahudi-Yunan Roma-Hristiyan tanrısını şekillendiren anlayıştan kaynaklandığı noktasıdır. Alatlý, Yahudi-Hristiyan geleneğinde tarihin amacının; insanın kemâle ermesi, tamamlanması olduğunu belirtmiştir. Onun ifade ettiği gibi bu anlayışa göre, insanın kemale ermesiyle dünya Tanrı’nın bilgisiyle dolacaktır. Bütün uluslar tek bir ulus olacaklar, kılıçlar eritilecek, saban yapılacaktır. Bu sürece insan, pek çok hatadan, pek çok günahattan sonra varacak, Tanrının bir lûtfu olarak

gerçekleşmeyecektir. Tanrı'nın dışarıda bırakıldığı bu anlayışa göre, insan kendi kurtuluşunu kendisi gerçekleştirecek, kendisini doğuracaktır; Bu, yeni bir ahenk, yeni bir sulh demektir. Alatl, bu süreci, Mesih'in süreci olarak görmüştür. Ve Marx; aynı kavramı lâik dilde anlatmıştır. Ona göre Marx, sosyalizme kadarki süreci, yabancılaşma süreci ya da tarih öncesi süreç olarak tanımlar. Sosyalizm, bireyin tarihinin, özgürlüğünün başlangıcı olacaktır. Bunun da ötesinde komünizm, geçirdiği sosyoekonomik süreç gereği ihtiraslı, kıskanç ve iktidar düşkünü insanın bencil eğilimlerini bertaraf edecektir. Alatl, kardeş sevgisiyle yoğrulmuş makûl, adil ve sınıfsız bir toplumun, yeni bir dünyanın başlangıcı olabileceğini yinelemiştir. Ona göre Marx'ın Proleteryası, Yahudi ve Hristiyan tarihinin son döneminde, Mesih ile Mesih'e karşı olanların nihaî savaşındaki 'seçilmiş halk' görevini üstlenmektedir" (Atl, 1991: 7).

Atl, bu bağlamda dini bilginin yerle bir olmasına önayak olan Rene Descartes'a ayrı bir önemle değinmiştir. Descartes, Aydınlanma'nın ilk öne çıkan isimlerinden, ilk çiviye çakanlarından, Batı medeniyetindeki izleri günümüze kadar ulaşanlardan birisidir. Descartes'ın ontolojiye ilişkin felsefesi, nekrofilik bir yaşam biçimini perçinlemesi bakımından önemli bir yere sahiptir. Atl, "Descartes'ın öncülüğündeki 'Avrupa Aydınlanması'nı, Hristiyan toplumlarının, Müslüman veya değil, diğer toplumlardan koptukları nokta olarak nitelemiştir. Bu düşüncesinin temelinde ise ölümle uzlaşmış olmak ya da olmamak yatar. Ona göre, Descartes'ın o meşhur 'Düşünüyorum, öyleyse varım' tespitinin diğer yüzü 'Düşündüğüm sürece varım, düşünmüyorsam yokum' anlayışdır. Zira Atl, mensup olduğu Batı kültürünün ölüme bakışını değiştiren bir önerme olduğunu iddia etmiştir. Bu doğrultuda Batı, Descartes'tan itibaren ölümü fizikî bir oluşum olarak kabullenmeyi seçmiştir. Atl, bu noktadan hareketle Batılı dünya görüşünün, hayatın, bireyin mezara konmasıyla birlikte sona erdiği bir anlayışa meylettiğini ifade etmiştir. O, bunun yanı sıra yaşanmışlıklar da dâhil olmak üzere bu dünyaya ilişkin her şeyin anlamını yitirmesinin doğal kabul edildiğini sözlerine eklemiştir" (Atl, 2007d: 173). Atl, Descartes'ın bu düşüncesi çerçevesinde bir Doğu ve özelde bir Türkiye çıkarımına gitmiştir. Atl'ya göre "hayatın mezara girdikten sonra bittiği anlayışı, Türk toplumunda şiddetle karşı çıkılan "Benden sonra tufan" bireyselliği ve onun getirdiği müthiş özgürlükten başka bir şey değildir. O, buna karşın, tarih boyunca,

Descartes ‘Aydınlanma’sından nasibini yeterince almamış kùltùrlere mensup insanların, toplumlarını bir bütùn olarak tasavvur ettiğini dile getirmiştir. Onun betimlediğı bu düşünceye göre ölüm, hücrelerin öldüğü ancak organizmanın yaşamaya devam ettiğı şeklinde bir açılımla çözümlenmiştir. Alatlđ, bu düşüncenin sosyal alana yansmasını, aileye, millete, geleneğe ve töreye verilen önemle açıklamış, bireyin kendinden sonra da yaşayan bir şeyler kalacağından emin olmak gayretinin, bu iştıyakla anlam kazandığını nitelemiştir. Ona göre böylesi toplumlar, geride ebediyete kadar yaşayacak bir şeyler bırakmak için savaşırlar. Ölümsüzler kervanına katılma yolu, hoş seda bile olsa, bir şeyler bırakmak saikiyle bütünlüşmektedir (Alatlđ, 2007d: 173-174).

Alatlđ, Batı’nın dışında kalan toplumların biyofilik özelliklerinin altında yatan sebebin, değerlere sahip çıkma düsturuyla mümkün olduğunu savunmuştur. Batılıların birey-toplum ilişkisinde Batı-dışı toplumları gerici görmesindeki aşağılayıcı tavrı eleştirmiştir. Bu bağlamda “günümüz felsefecileri, Descartes’ten nasibini almamış toplumların ‘Ortaçağ dünya görüşünü’ yansıttıklarından bahsetmektedir. Dolayısıyla toplum denilen soyutlamayı halen bireyden yüce tutmaktadırlar. Bu görüşe mukabil Alatlđ, Ortaçağ dünya görüşünü yansıtan toplumların bireylerinin, yeryüzündeki hayatı, ömürlerinin tükenmesiyle birlikte sona erecek bir anlamsızlıktan ibaret görmediğini vurgulamıştır. Bu toplumların bireyleri, ebediyete kadar yaşayacak erdemleri kollamakta ve kendilerine bir tür ölümsüzlük inşa ettiklerini düşünmektedirler. Alatlđ, bu insanların ebediyeti yakaladıkları duygusuyla avunabilmeleri için, aidiyet, güven, ülkü ya da aşk gibi kendilerinden sonra da yaşayacak doğrulardan vazgeçemediklerine inanıyor olmaları gerektiğini dile getirmiştir. Onların gözlerinde ölümün, değerlerinin yok edilmesiyle çöken anlamsızlaşma ya da nafilelik duygusunun yanında coşkuyla karşılanacak bir kurtarıcı olabildiğini öne sürmüştür. Alatlđ, ölüme bu şekilde yaklaşan Batı-dışı toplumlara karşılık, Aydınlanma düşüncesiyle yoğrulmuş toplumları birbirinden ayırmıştır. Ona göre söz konusu Batılılar, değerlerini yitirme ya da anlamsızlık korkusunun ölüm korkusundan daha baskın olduğunu bilmemektedirler. Alatlđ, Batılıların bu histen yoksun olmaları sebebiyle, hiçbir değeri sonsuza dek yaşatmak üzere inşa etmeye, korumaya, sakınmaya kalkışmadıklarını da ifade etmiştir” (Alatlđ, 2007d: 174-175).

Alatlı, Batı'nın geçirdiği süreçleri yaşamayan, dolayısıyla nekrofilik ilişkinin zararlarından asgari düzeyde etkilenen toplumların şanssız olduklarını dile getirmiştir. Ona göre, Doğu felsefesinin, İslamiyet'in ve Orta Asya toplumlarının, Marx'ın tahayyül ettiği insan ve dünya tasavvuruyla saf bir şekilde buluşmaması bir talihsizliktir. Marx'ın öngörülleri ve düşünceleri her ne kadar idealist ve olumlu olsa dahi ölü seveci Batılı geleneğin elinde yabancılaşmadan korunması mümkün olmamıştır. Bu düşüncelerini mitoloji ve dinle temellendiren Alatlı, “sosyalizmin şanssızlığını, Marx'ın, Zeus yerine Ülgen'i, Yahudi-Yunan, Roma-Hristiyanlık yerine İslâmiyet'i tanımadan ölmesi olarak görmüştür. Ona göre Lenin, bireye inanmaksızın, insanlığa inanmak gibi bir yanılsa düşmüştür. O, Lenin'in, işçilerin ve köylülerin kendilerinden hareketleneceklerine inanmamasının nedeninin, dış dünya ile kurulan ilişkinin yabancılaşmış, nekrofil bir ilişki olmasından ileri geldiğini belirtmiştir. Alatlı, bireye inanmaksızın insanlığa inanmanın sahtekârlık olduğunu belirtmiş ve bu tutumun Doğu Avrupa diktatörlükleri gibi süreçler doğurduğunu dile getirmiştir. Avrupa ve Amerika'da, işçi sınıfının sorunlarının Marx döneminde hayal edilemeyecek bir biçimde çözülmüş olmasına karşın, Batılıların, Hitler, Stalin ve onlara öykünenlerden korunamamış olduğuna dikkati çekmiştir. Bunun nedenini ona göre, sosyalizmi uygulamaya kalkışanların, sermaye ve emeğin uzlaşmaz çelişkisinin iki sınıf arasında kim daha fazla pay alacak kavgasından ibaret olmadığını göz ardı etmiş olmalarında görmüştür. Buna karşın, Marx için kurtuluşun, sadece sosyo-ekonomik askıdan kurtulmak değil, insanın eşyaların ve olayların baskısından kurtulması anlamına gelmesini ironik olarak nitelemiştir. Zira Alatlı, Marx'ın arzuladığı özgür ve servet sahibi insanın, kendisi çok bir şey olan insan olduğunu, çok şeye sahip insan olmadığını dile getirmiştir. Kaldı ki ona göre bu düşünce Müslümanların yadırgamayacakları bir yaklaşımdır. Alatlı, uzlaşmaz çelişkiyi iki değer arasındaki bir kavga olarak tanımlamıştır. Ona göre, bu kavga eşyaların ve istifçiliğin dünyası ile hayatın ve onunla yapıcı bir biçimde bütünleşmenin dünyası” arasındadır (Alatlı, 1991: 7).

Söz konusu dönemden 20. yüzyıl kapitalizmine geçiş dönemi, Batı tarihi açısından bir başka kırılma noktasıdır. Kaldı ki, 20. yüzyıl kapitalizmi Avrupa ve Kuzey Amerika'dan çıkıp dünyanın geri kalan kısımlarına sirayet etmiştir. Sonrasında ise dogmatik bir tavırla tek iktisadi doğru olarak kabul edilmiş ve

dünyanın da bütünüyle bir bunalıma sürüklenmesine yol açmıştır. Alatl, “üretenin ürettiğine yabancılaşmasını, 20. yüzyılın patolojisi olarak tanımlamıştır” (Atl, 2007a: 449). İçinde bulunduğumuz çağın bunalımı, mekân ve coğrafya fark etmeksizin bir önceki yüzyılın Batılı insan tipine öykünen ve bununla birlikte benzer bir yabancılaşmanın kurbanı olan dünyanın trajedisidir. “Velâkin Atl, 19. yüzyıl kapitalizmini kişisel kapitalizm olarak tarif etmiştir. Sonrasında 20. yüzyılda ise anonim olduğunu iddia etmiştir. Atl, 19. yüzyılda, Batıların, yeni yöntemler ve ekonomi kurallarına uygun olarak yeni üretim teknolojileri geliştirdiğini dile getirmiş, bunun yanı sıra keşiflerinden ve ustalıklarından gurur duyduklarını eklemiştir. Batılılar doğayı kontrol altına almış, karanlık çağların hurafelerinden kurtulmuşlardır. Ancak Atl, bilimsel olmaktan ve kendilerinden başka karar mercii tanımamaktan dolayı ortaya çıkan mutluluklarının, 20. yüzyılda kaybolduğunu ifade etmiştir” (Atl, 1991: 7). O, 20. yüzyılın, Batı’nın kapitalist iştahının bütün dünyaya yayılması ve kontrolden çıkması ile birlikte önemli bir dönüşüm yaşadığını öne sürmüştür. Kapitalizm, bu yüzyılda ekonomik faaliyetin aktörleri arasında bir yer değişme yaşanmasını zorunlu hale getirmiştir. Ekonominin dinamikleri sistemi dönüştürürken, insanı tam anlamıyla edilgen hale getirmiştir. Atl’ya göre, 20. yüzyılda üretim elden çıkmış, üreteni yönetmeye başlamıştır. Pazar ekonomisinin kuralları sermaye sahiplerini işlerini istemeseler de büyötmeye zorlamıştır. Atl, her şeyin devletleştii bir dünyada duraksamanın, düşmek olduğunu, dolayısıyla söz konusu dönemde temeddülerin ertelendiğini, artı değerin yeniden sisteme gömölme zorunda kaldığını tespit etmiştir. Ona göre bu dönemin sihirli kelimesi ‘büyöme’dir. Atl, bu dönemin sosyal çözölmesini, nihaî ürünün toplumsal fayda sağlaması ve insanın yaptığı işten haz alması gibi kavramların ortadan kalkmış olmasıyla açıklamıştır. Atl, ölü seviciliğin sığınmacı-tahakküm ilişkisinde, Batıların, bu kez de kendilerini her an daha da büyüğe zorlayan Büyük Makine’nin kölesi haline geldiği gerçeğini dile getirmiştir (Atl, 1991: 8).

Büyük Makine, Atl’nın, Batı’nın ve yüzünü Batı’ya dönen dünyanın geri kalanının, kısır nitelikteki kapitalist iktisadi eylem döngüsüne mahkûm oluşunu anlatmak için kullandığı bir kavramdır. Büyük Makine’yi, Mary Shelley’nin ünlü romanındaki Dr. Frankenstein’in, parçalarını bizzat birleştirerek meydana getirdiği insan ötesi varlığa benzetmek mümkündür. Yaratığın, tanrısına başkaldırmasını

işleyen romanda, Dr. Frankenstein, kendi yarattığı canavarın karşısında duramamaktadır. Alatl, Batı'nın yarattığı bu canavarın, Büyük Makine'nin, 20. yüzyılda Batı'nın ilahı haline gelmesini eleştirmiştir. Alatl, "Büyük Makine'yi, insanı daha mutlu, dünyayı daha temiz, daha yaşanılır kılmak, açları doyurmak, yoksulları kollamak gibi hedefleri olmayan bir düzenleme olarak betimlemiştir. Ona göre bir amacı, kendisini aşan bir hedefi yoktur. 20. yüzyılın Büyük Makinesi, teknolojiyi bireyin elinden almış, insanı teknolojinin hizmetine vermiştir. Bireyi, Büyük Makine'nin her an ikame edilebilir bir parçasına indirgemıştır. Alatl, söz konusu bireyin sürüleşmesinin sebebini buradan hareketle açıklamaya girişmiştir. O, bu bireylerin, Büyük Makine'nin öz-uzman teknisyenlerinin öngördükleri bir ritimde yaşadığını, her biri bir bütünün parçası olduğunun bilincinde olan bu yığının, aynı gazeteleri okuduğunu, aynı TV'yi izlediğini ifade etmiştir. Bu bireyler birlikte üretir, tüketir ve kabullenir. Alatl, Büyük Makine'nin bireyi yok ettiğini iddia etmiştir. Ona göre, birkaç yüzyıl öncesinin feodal otoritesinin yerini, bugün 'kamuoyu ve pazar' denilen isimsiz otorite almış, karanlık çağların 'ben, biziz' söylemi tekrar ortaya çıkmıştır. Alatl, bu durumu, ilkel çağlarda insanların kendi cemaatlerinin dışında kalan hiçbir şeyi içselleştirememeye durumlarına benzer bir durum olarak görmüştür. Ona göre, bu dönemde farklı olmak, olmamakla eş anlamlıdır. Bireylerin türdeşlerine iletebilecekleri öz gerçekliklerinin soyutlaştırıldığı gibi; toplumların birbirlerine iletebilecekleri öz gerçeklikleri de soyutlanmıştır" (Atl, 1991: 8).

Atl, 20. yüzyıl Batılısının toplumsal karakterini, kalabalıklara rahatça uyum sağlayan, daha çok tüketmek isteyen, zevkleri standardize edilmiş, kolayca etkilenebilen ve öngörülebilir biri olarak tarif etmiştir. Bu insanların bir robottan farkı olmadığını belirtmiştir. Atl, Mısır uygarlığı ile başlayan sistematikleştirmenin, 20. yüzyılda son şeklini aldığı tespitinde bulunmuştur (Atl, 2007a: 452).

Atl'ya göre, Batılı bireyin yaşadığı yalnızlık, bunalım ve çözülme, yabancılaşmanın bireyi değerlerinden soyutlaması ile vuku bulmuştur. Bunun yanı sıra maddi olana dönüştürülemez olumlu nitelikler ve sıfatlar peyderpey yok olmaya yüz tutmuştur. Buna karşılık insanın kendisini işlevsel bir araca dönüştürmek amacıyla değişime zorlaması, sonuç olarak bireyin bir dişliye dönüşmesinin, özetle özne'nin nesne'ye karşı iktidarını kaybetmesinin tasviridir. Atl, "Batılıların bu dönemde, sadece kişisel gerçeklikle ilgilendiğini, sadece kendi gerçeği ile temas

kurduğunu, sadece kendi doğruları ile bütünleşerek kendi durumu ile halleştğini dile getirmiştir. Yabancılaşma olarak tanımladığı bu patolojinin, bireyin muhakeme kabiliyetini de azalttığı tespitinde bulunmuştur. Böylelikle bireysel vicdan, yerini topluma uyma ve dışlanma kaygısına bırakmıştır. O, yabancılaşmanın sürgit hâkim olduğu bu ortamda, onur, vekar, fedakârlık, iyilik gibi kavramların fiyatları olmadığından yok olduklarını iddia etmiştir. Bu doğrultuda insan ilişkilerinin niteliği pazar ve pazar ahlâki tarafından belirlenir olmuştur. Bunun sonucunda Alatlî, bireyin kendisini satılığa çıkarması, hangi kimliği ile en çok beğeni topluyorsa, o kimliğe soyunması gibi bir kimlik bunalımının yaşandığını ifade etmiştir” (Alatlî, 1991: 8).

20. yüzyılın Batılı bireyinin yabancılaşması, ürettiği nesne karşısında soyutlanması ve sağlıklı bir bağ kuramaması, Alatlî’ya göre, nekrofilayı ateşleyen kıvılcım olmuştur. Soyutlama, insanlık tarihi kadar eskidir. O, felsefe ve bilimin, insanoğlunun soyutlama yeteneği üzerine kurulmuş olduğunu ifade etmiştir. Yabancılaşmanın da temel ögesi soyutlamadır. Ona göre, önce kapitalistin kendisi, sonra da üretim soyutlaşmıştır. İnsanlar artık birisi için değil, bir şey için çalışır olmuşlardır. Alatlî, üretimin ise moderniteyle yükselen uzmanlaşma ve iş bölümünü soyutlaştırıldığını iddia etmiştir. Zira işçi, imalat sürecinin çok küçük bir parçası ile temastadır ve sabahtan akşama kadar tek bir makinenin kolunu indirmektedir. Bu durumda işçi, üretimin bütünüyle bağdaşamamakta ve yapıcı ilişki geliştirememektedir. Alatlî, yabancılaşmış toplumlarda, çalışma ve işin, yaratıcı bir faaliyet olarak dünyayı yeniden biçimlendirdiğini dile getirmiştir. Ancak öte yandan insanın kendisini biçimleyen bir faaliyet olmaktan çıktığı tespitinde bulunmuştur. O, çalışma ve eğlenme, iş ve kültür arasında uçurumlar oluştuğunu, çalışmanın artık doyum ve mutluluk veren bir uğraş olmaktan çıktığını öne sürmüştür. Bu durumda yabancılaşmış çalışmanın, hiçbir şey yapmamayı, tam anlamıyla tembelliği idealize ettiğini belirtmiştir. Diğer yönden ise çalışmaya ve onunla ilgili her şeye ve herkese karşı geliştirilen, kökleri derinde ve bir o kadar da bilinçsiz bir düşmanlığı beslemekte olduğunu ifade etmiştir. Her iki ruh hali de Alatlî’ya göre verimsizlik demektir (Alatlî, 2007a: 454). Alatlî, bireyin ve toplumların yabancılaşmasının sonuçlarının hesaplanamayacağını öne sürmüştür. Birey eylemlerine yabancılaştığı için eyleminin sonuçlarını öngörememektedir. O, “yabancılaşmanın, karıncayı incitmekten korkan bir adamı, dünyanın sonunu getirecek silahın yapımında gönül rahatlığı ile yer alabilecek

kadar boş verici kıldığını ileri sürmüştür. Bu noktada insanoğlunu kendisini yok etmekten ne dini inançlarının, ne vicdanının, ne de ideolojisinin kurtarabileceğini savunmuştur” (Alatlı, 2007a: 454).

Alatlı, sistemin bireyi silikleştirmesinin ve bünyesinde eritmesinin ideolojik bağlamda herhangi bir yönde olmasında değil, topyekun olarak manevi değerlerden kopuşta görmektedir. Söz konusu manevi değerler, Batılıların laiklik kavramıyla beraber dini arka plana atmasıyla ortadan kalkmamıştır. Kitaplı dinlerin yaptırımları, sekülerizm bağlamında sosyal hayatın içinde erimiş ve gittikçe yok olmuştur. Ortada dini müeyyideler bulunmaktadır ancak yetkinlikleri ellerinden alınmıştır. Alatlı, bu bağlamda “20. yüzyılı, birey açısından karanlık çağların bir tekrarı olarak tanımlamıştır. Ona göre, Tanrı'nın ölümü, sosyalizmin değil, kapitalizmin işine yaramıştır. Modern bir Batılının, kitaplı dinlerden hiçbirisi ile uzlaşmadığını iddia etmiştir. Ona göre, papazlar ve hahamlar, kiliseler ve sinagoglar çağdaş Batı toplumunun yabancılaştırıcı güçlerinin yanında yer almaktadırlar. Bütün yaptıkları, Batılı bireyi, tümüyle din-dışı bir sistemde iyi bir Hristiyan ya da Yahudi olarak yaşadıklarına inandırmaktır. O, bu anlamda dinin afyonluk görevini gerçekten iyi yürüttüğünü dile getirmiştir. Böyle bir sistemde, insanların Büyük Makinenin yani çağdaş putperestliğin farkına varamadığı görüşünde bulunan Alatlı, dolayısıyla, bireylerin en dindar hallerindeyken bile putperest olduklarının farkında olmadıklarını ileri sürmüştür. Alatlı, Batı'da 20. yüzyılda yaşanan Rönesans'ı, tek tanrıcılığın karşılaştığı en büyük tehlike olarak nitelemiştir” (Alatlı, 1991: 8).

Batılıların gözünde Tanrı, varlığı ve yokluğu belirsiz bir nesne haline dönüşmüştür. Alatlı, “Amerika Birleşik Devletleri'nin dindarlığının, doların üzerindeki ‘in God We Trust’ (Tanrıya inanınız) söylemiyle günlük emisyon hacmi kadar tekrarlanmasıyla ölçüldüğünü belirtmiştir. Buna karşın, din, vitrinde sergilenen mallardan sadece birisidir ve ABD Başkanı'nın dinî işler başdanışmanı ünlü Papaz Billy Graham'ın demesiyle ‘Dünyanın en mükemmel mamulü olan Tanrı satılırken, bir deterjana yapılan tanıtım faaliyeti ona da yapılmalıdır’ şiarı esas kabul edilmiştir. Alatlı, Tanrı'ya inandığını söyleyen çoğunluk için Tanrı'nın varlığının, inanmayanlar içinse yokluğunun çantada keklik olduğunu vurgulamıştır. Dolayısıyla ne varlığı ne de yokluğu umursanır. O, bu umursamazlık halinin dini ya da psikolojik sorunlar

yaratmadığını, deyim yerindeyse, Tanrı'nın da kişinin kendisinin varlığının da gündemden kalktığını dile getirmiştir ” (Alatlı, 2007a: 443-444).

Alatlı'nın Doğu ve Batı medeniyetleri hakkındaki düşüncelerini temel aldığımızda böyle bir ayrımın boyutlarının çok derin olduğu ortaya çıkmaktadır. Binlerce yıllık bir oluşumun sonucu olan farklılık, yine Alatlı'nın betimlemelerinde belirsizleşmeye başlamaktadır. Yabancılaşmanın etki alanının gitgide büyüdüğünü göz önünde bulundurduğumuzda Doğu ve Batı arasında tarih dışında herhangi bir ayrım noktası kalmamaktadır.

Doğu ile Batı arasında tarihten gelen ayrımın temel noktası, Alatlı'nın ölüsevicilik üzerine ortaya koymuş olduğu argümandır. O, biyofilik ilişkiyi, insanın kendisini dünya ve diğer insanlarla, bütünlüğüne, bireyselliğine zarar vermeden bağdaştırabileceği ilişki türü olarak tanımlamıştır. Ona göre bu ilişki bir aşirete, klana, millete tapınma ilişkisi değildir, bilakis parçası olunan bir bütünle kurulan iyileştirici bir sevgi ilişkisidir. Alatlı, bu sevgi ilişkisini, kişinin kendi dışında birisi ya da bir şeyle kendi bütünlüğünü ve farklılığını bozmadan bütünleşmesi olarak tanımlamıştır. Alatlı'ya göre biyofilik ilişki, kişinin iç dünyasını ortaya dökmesine izin veren, illüzyonsuz bir ilişki türüdür. Biyofilik ilişkide, taraflar kendilerini ve başkalarını olduklarından farklı görmeye ya da göstermeye gerek duymamaktadır. Ona göre, biyofilik ilişki, toplumsal düzlemde, bireyin çevreden farklılaşmasına izin vermekle birlikte, toplumunu olduğu gibi görmesini mümkün kılan hatta buna teşvik eden ilişki türüdür. Buna karşılık Alatlı, nekrofilik ilişkiyi, bireyin kendisinden daha büyük olan bir 'şey'e, bir nesneye, kadın veya erkek başka bir bireye, bir millete, aşirete, kavme, kuruma, ideolojiye karşı 'sığınma' şeklinde gelişen bir ilişki türü olarak izah etmiştir. O, bu türlü ilişkide, bireyin, bütünün parçası olmaktansa, bütünü kendisinin bir parçası haline getirmeye çabaladığının altını çizmiştir. Ona göre, birey bunu, ona ya itaat ederek ya da tahakküm ederek gerçekleştirebilir. Her iki durumda da bireyin özgürlüğünü kaybedeceğini vurgulayan Alatlı, itaatkâr ya da mazoşistik kişilik ile tahakküm edici, sadistik kişiliğin birbirlerini beslediğini iddia etmiştir. Alatlı, mazoşistik kişiliğin ve sadistik kişiliğin sonunda aynı kapıda buluştuğunu, birinin kendisinden üstün bulduğuna, ötekini ise alçak bulduğuna sığındığını öne sürmüştür. Her iki durumda da herhangi bir bağdaşmanın olmadığını dile getiren Alatlı, bağdaşmanın ancak kişinin ayrı bir benliği olduğunun bilincine erişmesi ile

gerçekleşeceğini belirtmiştir. Alatlý, bu durumda yabancılaşmamış insaný, ailesinin, aşiretinin, klanının, kliginin hatta çağının kölesi olmayan, tam tersine onlardan biri olduğunun bilinci içinde, onlara hayat veren, onları oluşturan insan olarak tanımlamıştır. Alatlý, yabancılaşmamanın koşulunu, kişinin eylemini kendisine yabancı bir güç olarak algılamamasý, kendisinin yönlendirdiği, eylemine egemen olduğu, kendisinden yana bir güç olduğunun farkına varması olarak izah etmiştir. Alatlý'ya göre Batılılar, insanın eyleminin ötesine geçmesini gerektiren bu farkındalığı sağlayamadığını iddia etmiştir" (Atlalı, 2007a: 441-443).

Atlalı, nekrofilya ve biyofilya bağlamında ortaya koymuş olduğu Dođu ile Batı karşılaştırmasında, Batılıların biyofilik ilişkiyi geliştirememelerinin sebebinin, Aristoteles'ten beri süregelen ayrımcı mantık anlayışında yattığını dile getirmiştir. Alatlý'ya göre, kendini beğenmişlik, kibir, narsizim ve şiddete yatkınlık gibi ruh halleri, ikili mantık sisteminin ürünüdür. Alatlý, doğrusal mantık ve matematiksel kesinliğin, ölü seviciliği doğurduğunu ileri sürmüştür. Alatlý, 'ya ben – ya o' anlayışının, şiddeti ve kıyıcılığı körüklediğini, çünkü özne ile nesnenin bir arada olabileceği fikrini en başından reddettiğini savunmuştur. O, bu mantık anlayışının, bireyi, bir arada olunamayacaksa, birinin yaşayabilmesi için diğerinin ölmesinin gerektiği bir zorunluluğa götürdüğünü belirtmiştir. Alatlý, nekrofilyaýı, Aristoteles'in izinden giden bilim anlayışının dünyaya hediyesi olarak algılamıştır. Alatlý'ya göre ölü sevicilik, kurgunun yüceltilmesi, yapayın, soyutun, mekanik olanın çekici olmasıdır. Buradan hareketle Alatlý, ölü seviciliğin, sahicî dünyanın, sahicî insanın yerini kurguların alması, insanın ve hayatının kurgulaştırılması olarak yorumlamıştır. Alatlý, son tahlilde ölü seviciliğin, dikkati sahiciden kurguya, teoriye, giderek eşyalara, dogmaya kaydırđıđını, ritüellerde ve mutlak doğrularda yoğunlaştırdığını ifade etmiştir. Alatlý'nın ifadesiyle ölü sevicilik, güncel gerçeekliğe değer vermek yerine, kurgusal dünyayı tehdit eden her türlü değişimi, dođa yasalarını ihlal eden bir suç olarak görmektedir" (Atlalı, 2003a: 389-390). Aristoteles'in mantığı, bugünkü Batı'nın köklerini teşkil etmektedir. Batı ne kadar yabancılaşmış ise bunda Aristoteles mantığını yegâne bilimsel yöntem olarak kabul etmesinin o kadar payý vardır.

Atlalı, Batı medeniyetinin ilerlemesini, Aristoteles'in mantık anlayışına borçlu olduğunu ifade etmiştir. Ancak Alatlý'nın, Batı medeniyeti üzerinden yapmış

olduğu eleştiriler tam da bu kaynaktan beslenmektedir. Alatl, Batı'nın maneviyattan yoksun, dünyevi olanı ilah edinen, dünyevi olanla yetinerek, bu amaç doğrultusunda karşısında durabilecek hiçbir unsura yaşam hakkı tanımayan duruşunu eleştirmiştir. Ona göre, Batı medeniyetinin bu karakteristiği, Aristoteles'in felsefesiyle şekillenmiştir. Alatl, "Batı zihniyetini şekillendiren kültürün ve kâinata dair parametrelerinin tanziminin eski Yunan'a dayandığını belirtmiştir. O, Batıların kâinata ilişkin düşüncelerinin temelinde bazı isimlerin önemli bir yere sahip olduğuna değinmiştir. Alatl'ya göre bunlar, Demokritos'un atomlar ve boşluktan ibaret olan kâinat fikri, Eflatun'un keskin üçgenlerle dolu dünyası ve Aristoteles'in siyah-beyaz kurallarla örölü mantığıdır. Alatl, Aristoteles'i izleyen kuşakların, akli ve kâinatı onun mantığı ve bilimsel eğilimleri doğrultusunda algılamayı sürdürdüklerini öne sürmüştür. Ona göre, çağdaş bilim, matematik, mantık ve kültür, dünyanın siyah-beyaz olduğu ve bu niteliğinin değişmezliği esasına dayanmaktadır. Bu bağlamda her hükmün, ya doğru ya da yanlış olması gerekliliğine dikkati çeken Alatl, her yasa, her yönetmelik ve her kuralın kesin olma zarureti taşıdığını ifade etmiştir. Alatl, bilimin günümüzdeki en önemli eseri olan dijital bilgisayarın 0/1 sisteminin, siyah-beyaz dünya anlayışının ve doğrusal mantığın zaferi olarak değerlendirmiştir. Alatl, doğru düşünme sanatının 2000 yıldır Aristoteles'ten sorulduğunu dile getirmiştir. Batı, matematiği de, dünyayı da, Aristoteles'in siyah-beyaz mantığıyla açıklayagelmıştır. Alatl, Batıların, edebiyata, siyasete, mantığa ve bilime olan yaklaşımlarında, ötekileştirdikleri Doğu mistisizminin mantıksız saçmalıklarına kapılmak esası üzerinde kurulmuş olmasını eleştirmiştir. Alatl, Batıların gözünde Doğulu düşünce biçiminin, 'karışık kafalar, yanlış ölçümler, kötü tasarımlar, özensiz gözlemler, bilgisayara yüklenmesi imkânsız veriler' demek olduğunu belirtmiştir. Ve Alatl, Batıların deyişiyle, böylesi kafaların, Meriç Nehri'nin doğu yakasından itibaren mebzul miktarda bulunduğunu, hatta egemen olduklarını vurgulamıştır (Atl, 1998: 97-98).

Atl, Batı'yı tanımlarken "Aydınlanma'nın kibri" olarak ifade ettiğı bir kavramı kullanmaktadır. Bununla anlatmak istediğı, Antik Yunan'dan yola çıkılarak, nekrofiya, despotizm, hümanizm, narsizm, sadizm, yabancılaşma, bireycilik, ölümcül rekabet, farklılıkların mağlubiyeti, ırkçılık, tahakküm, kendini beğenmişlik, kibir ve maddiyat kavramlarıdır. Batı medeniyetinin Doğu

karşısındaki tutumu söz konusu olduğunda Alatlý'nın Baykan Sezer'le benzer düşüncelere sahip olduğu dikkat çekmektedir. Nitekim Sezer, Batý'nın kendi dışında toplumlarla kurmuş olduğu ilişkinin (Atlý, diğeri toplumlarla ve kainatla olan ilişkisini tahakküm kavramıyla ifade etmiştir) öncelikle egemenlik ilişkisi olduğunun altını çizmiştir. Sezer, Batý'nın, kendi dışındaki dünyayı horlamak ve küçümsemek ve böylece söz konusu alanda gerçekleştireceğı her türlü talanı haklı çıkarmakla yetinmeyeceğini belirtmiştir. Çünkü ona göre Batý, başka bir yolla ya da becerisiyle aynı üstünlüğü sağlaması olanaksız görüldüğü için Doğı'ya aynı ilişkileri dayatma yolundan gitmektedir (Sezer, 1998: 41-42).

Atlý, Türk toplumunu, düşün yapısının yönü çerçevesinde Batılı olarak kabul etmiştir. “Evet, ne yazık ki, Batılıyız. Ve doğrusal mantığın, ya-ya da anlayışının, matematiksel kesinliğin, kaçınılmaz sonucu olan toleranssızlık, kendini beğenmişlik, kibir, narsizm, ölü-sevicilik ve şiddetle malulüz” (Atlý, 1998: 99). Fakat Atlý, Türk toplumunu, her ne kadar son iki asırdır Batılılaşma yönünde büyük atılımlar dâhilinde ele alsada, daha çok Doğulu yönüyle açıklamaya çalışmıştır. Bu çabaları, onun Türklerin Doğulu kökenlerine vurgu yaparak, özümüzü hatırlatma endişesi olarak ifade edebiliriz.

Atlý'nın, yöntemi ve amaçları bakımından kendisine yakın ve biyofilik gördüğü sosyalizm düşüncesi, Batılı kökenleri nedeniyle maddi unsurlara eğilmiş ve esas amacından sapmıştır, özetle nekrofiya hastalığına kapılmıştır. Atlý, “sosyalist düşüncenin, kapitalizmin ölü seviciliği kültürüne yenildiğini belirtmiştir. Atlý, özünü aradığını iddia ettiğı sosyalizmin, İslam diniyle birlikte aradığı sentezi yakalayabileceğini ileri sürmüştür. Zira Atlý, sosyalizmin meselesinin, tanrılardan nefret etmek ya da etmemek değil, ölü seviciliği tanrılaştıran dünya görüşünün kimler tarafından, nasıl biçimlendirildiğinin sorgulaması olması gerektiğini vurgulamıştır” (Atlý, 1991: 8). O, İslamiyet'i, yabancılaşma ve nekrofilinin karşısında durmak adına önemli bir yerde görmüştür. “Kuramsal olarak, Batı medeniyetinin nekrofilik kıyıcılığının alternatifinin, biyofilik İslamiyet olduğunu dile getirmiştir. Bu noktada Fromm'dan alıntı yapan Atlý, onun ‘yaşayanı sevmek ya da ölüyü sevmek! Her insanın karşı karşıya geldiğı temel bir seçenektir. İnsanoğlunun yaradılışı biyofilyaya müsaittir; ancak, psikolojisi nekrofiyaya yönelebilir’ derken, Müslümanların 1400 yıldır söyledikleri bir şeyi tekrar etmiş olduğunu ifade etmiştir. Atlý'nın, Fromm'un

görüşlerine paralellik taşıdığını iddia ettiği İslam'ın, insanoğlunun çamur ve Allah'ın nefesi gibi birbirine zıt iki unsurdan oluşmuş olmasını bildirmesine dayandırmıştır. Kaldı ki Alatl, İslam'a göre insanın, yaratılışındaki çamura, yani nekrofilaya doğru alçalmanın olduğu kadar Allah'a, yani biyofilyaya doğru yükselmenin de kendi iradesinde olduğunu dile getirmiştir. Çünkü İslam dinine göre insanın özgür iradesi vardır" (Alatl, 2007a: 181).

Alatl, İslam dininin biyofilik yönleri olduğunu ve Doğu felsefesiyle uyduğunu dile getirmiştir. Türk toplumunun her iki kültür alanına birden girebilen nadir toplumlardan olduğu varsayımıyla özel bir yerde bulunduğumuzu iddia etmiştir. Zira Türk toplumunun bu düşünce tarzına nasıl olup da bu kadar uzak kaldığıdır Alatl'nın tartışma odağını belirleyen esas konu. O, Türk toplumunun nekrofilyanın kısıcılığından kurtulup yaşam sever ilişki tarzıyla kâinatla bütünleşik bir toplum olabileceği hayaline inanmaktadır.

Kısacası Alatl, Doğu ve Batı ayrımının felsefi köklerinin derinliğini gözler önüne sermeye çalışmıştır. Onun derinlerde aradığı izler ayrımın başlangıcını ve gelişimini oluşturmaktadır. Alatl'nın karşılaştırmasında, insanın doğuştan getirmiş olduğu özellikler belirleyici değildir. O, sonradan öğretilmiş olan kültürün ve kâinat algısının farklılığı üzerinde durmuştur. Alatl'da, kâinat algısı ve insanın kâinat içindeki yeri sorunu, Doğu ve Batı toplumlarını tahlil etmede başlangıç olarak ele alınmıştır.

4. BÖLÜM

ALEV ALATLI’NIN TÜRK TOPLUMUNA İLİŞKİN TEZLERİ

Alatlı, eserlerinde sıklıkla Türk toplumu ve tarihine ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur. Alatlı, Türk tarihine dair fikirlerini, herhangi bir belgeye ya da metne dayandırmadan kaleme almamaya özen göstermiştir.

Alatlı, Türk toplumunu Doğulu olarak görmüştür. Türk toplumuna dair yaptığı yorumları hep Doğulu bir toplum üzerinden dile getirmiştir. Türk toplumunun hem kökleri, hem dili hem de özgün kültürü itibarıyla Doğulu bir toplum olduğunu ifade etmiştir. Türkler Asyalı olduğunu; Hititlerle, Aryanlarla ya da Samilerle bir olmadığını, Yunanlardan, Mısırlılardan, Romalılarından farklı olduğunu bildirmiştir. Milattan önce 9000 yılındaki Türkistan kültürünün torunları olduğumuzu belirtmiştir. Kendimize özgün bir toplumsal yapıya sahip olduğumuz için, Araplar gibi Müslüman olmadığımızdan bahsetmiştir. Devlet dini olarak kabul ettiğimiz İslamiyet’i bile Türk örfi kanunlarıyla bütünleştirme gereği hissettiğimizi bildirmiştir (Alatlı, 2007a: 508-510). Alatlı, Türk toplumunun devletçi olduğu gerçeğini teslim etmiştir. Onun, Türklerin İslamiyet’e, devletten gelen diğer dayatmalar gibi kabullenerek geçtiğini ifade etmesi buna bir örnektir.

Alatlı, Türk toplumunun bu genel özellikleri dışında daha da ayrıntıya inme gereği hissetmiştir. Türk toplumu hakkında öne sürdüğü argümanlar özgündür. O, metodolojisi gereği toplumsal yaşamın detaylarına inmeye çalışmıştır. Toplumu, en temelinden, bireyler üzerinden yola çıkarak açıklamaya çalışmıştır. Bu bağlamda, “Türk toplumu hakkında sürgit ataerkilliğin ön plana çıkartılarak yapılan değerlendirmelerin aksine Türklerin kadınsı ilkenin baskın olduğu bir toplum olduğunu iddia etmiştir. O, Türk toplumunu tahlil ederken bireyin özüne yönelik bir ayrıma gitmiştir. Onun bahsettiği ayırım toplumların kadınsı ya da erkeksi ilkeye dönük karakter yapıları üzerinedir. Alatlı’nın tanımlamasına göre Türk toplumunun kültürel kodlarına ‘kadınsı ilke’ hâkimdir. Bunun yanı sıra Alatlı, Türkiye’nin kadınsı bir toplum olmasının, teknolojik bağlamda ilerlemesini önlediğini öne sürmüştür” (Alatlı, 2003a: 34). Kadınsı ilke kavramı, kadının, doğurgan, korumacı ve

muhafazakâr tavrı sebebiyle bireyin bu yöndeki karakterine vurgu yapmaktadır. Alatlî, “erkeksi ilkenin ‘ben’lik bilincinin temsilcisi, kadınsı ilkenin ise ‘biz’lik bilincinin temsilcisi olduğunu belirtmiştir. Bilinç öncesini ifade eden ögeler ise anne, kadın ve doğadır. Alatlî, insanın kendisini doğuran, besleyen, koruyan anne/doğadan ayrılmamış, onun himayesinde, doğa güçleri tarafından sürüklenmekte olduğu dönemi, bilinçsizlik, bilinçdışılık dönemi olarak adlandırmıştır. Her insanın ve her kültürün, kadınsı ilkenin yani Anacılık’ın bireyin kişilik yapısında belirleyici olduğu bir gelişim döneminden geçtiğini ifade etmiştir. O, İnsanın bireyselleşmesinin, kişinin kendisini ön-insan/çocuk dönemindeki tek referans kişisi olan anne/doğadan ayrıştırması, anne/doğayı sınırlaması, anne/doğadan farklı olduğunu algılaması ile mümkün olacağını savunmuştur. Ona göre, bilinçlilik, anne/doğadan ayrılarak, göbek bağıni kopartarak, yaşamı sürdürme olasılığının ilanidir. Burada Alatlî, temel olarak doğumun, çaba gerektirmeyen bir durumdan kendi eylemlerinin sorumluluğunu üstlenmeyi gerektiren bir yaşama geçmek olduğunu vurgulamıştır. O, bilinci ve bilinçliliği veri değil, kazanım olarak tanımlamıştır. Ayrıca Alatlî, bu kazanımların, bir canlı türü olarak insanın oluşumunda ve gelişiminde etkili olduğunu dile getirmiştir. Bunlar, bireysel düzeyde de insanın ruhsal doğumunda ve bireysel varoluşunda, belirleyici özelliklerdir” (Atlî, 2003a: 35-37).

Atlî’nin sözünü ettiğı kadınsı ilkenin karşıtı olan ‘erkeksi ilke’ ise, bireyin, ilerlemeci, bağımsız ve yenilikçi yönünü tasvir etmek için kullanılan bir kavramdır. Atlî, “bilincin taşıyıcısının, erkek ve erkeğe ait ögeler olduğunu belirtmiştir. Erkeksi ilke, teknolojiyi ve bilinci simgelemektedir. Zira Atlî, soyutlama ve yanılsayarak canlandırma yetisinin erkeksi ilkeye ait özellikler olduğunu dile getirmiştir. Atlî, bireysel varoluşun ve bireyselleşmenin motor eyleminin Babacılık olduğunu iddia etmiştir. Ona göre sağlıklı ön-insan/çocuğun, kendisini anne/doğanın kurallarından kurtarması, erkeksi bilincini güçlendirmesi beklenmektedir. Atlî, güçlenen erkeksi bilincin, doğa ve maddenin temsilcisi ‘dişil’i egemenliğı altına alacağını belirtmiştir. Erkeksi ilkenin kontrolü eline alması ile doğa/annenin inisiyatifi kaybolur, yaratma iradesi ve hükümranlılık hakkı ‘eril’in eline geçer. Böylece Atlî, anne/kadının, ocağın, ailenin, kökenin, var olanın koruyucusu olarak kaldığını belirtmiştir. Oğul/baba/erkek’in ise, ideallerin, fetihlerin, tektanrılı dinlerin,

ideoloji ve ütopyaların taşıyıcısı sıfatıyla, ufka yelken açtığını öne sürmüştür” (Alatlı, 2003a: 35-37).

Alatlı’ya göre, Batılı düşüncenin hâkimiyeti, cinsiyet kavramını deforme etmiştir. Buradaki en önemli ayrıntı, toplumların erkeksi ve kadınsı özelliklerinden hangisinin baskın oluşu meselesinde ortaya çıkmaktadır. Kaldı ki, bu sorun yalnızca Türk toplumunun değil, evrensel mahiyette insanlığın sorunudur. “İnsanlık tarihinde, anaerkillikten ataerkilliğe dönülen zaman ne zaman? Akıl, mantık gibi erkeksi öğelerin öne çıktığı bütün dönemlerde, kadim Yunan’da, kadim Roma’da, Konfüçyüs Çin’inde, erkekler majör olup, kadınların minöre dönüşmesi, tesadüf olabilir mi? Aynı şekilde, erkeğe ait olduğu düşünülen nitelikleri edinen, yani açık, akli, yaratıcı, analitik, mantıklı, nedensel, kanıtsal, sözel olan kadın, kadın olmayı sürdürebilir mi? Sürdüremez, çünkü kadınlık bilgisini yitirir ve feminist olur. Feminist, yani, Yin suretinde bir Yang... Homoseksüalitenin artması da bu dönemlere denk geliyor olabilir mi? Çünkü düşünürsen, feminizm, erkeğe atfedilen niteliklere en az erkek kadar sahip olduğunu iddia eden, erkek iktidarına oynamıyor mu? Yani, tıpkı, feminizm gibi, homoseksüellik de aslında, kadının, alıcının, ananın, yeryüzünün, toprağın, erkek karşısındaki mağlubiyetini anlatmıyor mu? Tıpkı, dinlerin akıl karşısında mağlup düşmeleri gibi kadınlar da erkeğin karşısında mağlup düştüler. Beynin sol yarı küresi, sağ yarı küresine galip geldi. Erkek-baba, dişi-anaya galip geldi (Alatlı, 2001a: 271). Bireylerin toplumsal kimliklerindeki müphemleşme ve cinsiyet algısının farklılaşması yabancılaştırmanın farklı tezahürleri olarak yorumlanabilir.

Kadınsı ilke, ‘biz’ kavramını nitelerken, erkeksi ilke ‘ben’in üzerinde durmaktadır. Kadınsı ilke cemaati, erkeksi ilke ise işaret ettiği bireyselleşmeyle birlikte cemiyeti simgelemektedir. Alatlı, “erkeksi” Batılıların karşısına “kadınsı” Doğulu toplumlarını koyarak aralarındaki farkı belirgin hale getirmeye çalışmıştır. Türk toplumunun kadınsı bir toplum olduğunu öne sürerken, kültürel kodlarımıza yerleşen bu anlayışla çıkarımlarda bulunur ve başka kavramlara yol alır. Alatlı, Türk toplumunda en sakıncalı gördüğü davranış biçimlerinden birisi olan ‘uzlaşma yönetimi’ diye adlandırdığı olgunun kadınsı ilkedен kaynaklandığını dile getirmiştir. “Türk toplumu ‘uzlaşma yönetimi’ne mahkûmdur. O, uzlaşma yönetiminin belirleyici niteliğinin ideoloji yokluğu olduğunu belirtmiştir. Türkiye, ideolojiden,

siyasi ilkelerden, teorileriden, ideallerden ve kendine özgü bir felsefeden de yoksundur. Alatlı, Türkiye'nin belirli bir yönünün, hedefinin, pusulasının ve öngörüsünün olmadığı gibi, liderlerinde de entelektüel unsurlarının olmadığı tespitinde bulunmuştur. Türkiye kültürünün, duyguların egemenliği altında olduğunu ve başat duygunun da 'korku' olduğunu iddia etmiştir" (Alatlı, 2003a: 85). Korku kültürünün oluşturduğu baskının insanlarda bıraktığı iz, değişime karşı takındıkları olumsuz tavırda net bir şekilde belirlemektedir. Değişime karşı durmak, var olanı muhafaza etmek kadınsı ilkeyle yetişmiş bir toplumun reflekslerinden birisidir. Nitekim Alatlı, "Türkiye'nin özde anacıl ve çocuksu bir toplum olduğunu ileri sürmüştür. Ona göre, anacıl ve çocuksu toplumların temel özelliği, statükoyu değiştirmekten korkmalarıdır. Türk toplumunun bireyler arası ilişki gerçeğini 'idare etmek' kavramıyla özdeşleştirir. Ona göre Türk toplumu, insanları kırmamak için susan, durumu idare eden bir kültürün ürünüdür. Bahis konusu olan geçiştirmek, Türk kültürünün en belirgin vasıflarından birisidir. O, bir süre sonra bu geçiştirmek fiilinin yerini vazgeçmişliğe, boşverciliğe bırakacağını iddia etmiştir. Türkiye'de kuşaklar arası kavga olmamasının nedenini de buna bağlamaktadır. Türkiye'de ana-baba hangi partiye oy veriyorsa, çocukların da aynı partiye oy veriyor oldukları şeklindeki gerçeği, statüko bozulmasından duyulan korku ile bağdaştırmıştır. Alatlı, derleyen, toparlayan, herkesi idare eden annenin hâkimiyetinde büyümüş bir toplumun statükoyu korumak istemesinin altında yatan nedeni, aynı rahatlığı, korunmayı sürdürmek istemesine bağlamıştır. Ailede koruyucu karakterin annede vücut bulduğunu, ileride ise örneğin parti liderinin olabileceğini belirtmiştir. Ona göre, 'lider sultası', yalnızca liderin despotik eğilimlerinin sonucu değildir. Lidere sığınmak isteyenlerin ortak iradesinin sonucu olarak da gelişebilmektedir. Bu bağlamda Alatlı, Türkiye'yi şekillendiren dinamiğin ideolojiler değil, psikolojiler olduğu tespitinde bulunmuştur. Bu nedenle, tepki oylarının bu ruh halinin tezahürü olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, Türk insanının ideolojisi, psikolojisi doğrultusunda, her an değişebilir ve revize edilebilir bir yapıdadır" (Zencirkıran, 2004: 11-12).

Alatlı, politika ortamında uzlaşma kültürü ya da ödün kültürünün etken durumda olduğunu ifade etmiştir. Kaldı ki, devletin ekonomik hayatta aktör olarak rol aldığı durumlarda, baskı grupları siyasilere/bürokratlara istediklerini

yaptırabilmektedirler. Devlet ekonomiyi yönettiğinde, kimlerin, nasıl destekleneceğini belirleyen, baskı gruplarının gücüdür. Ayrıca Alatlý bu noktada objektif ölçülerin ya da ilkelerin geçersiz olduğunu vurgulamıştır. Böylesi durumlarda, ilkesizliğin kural olduğunu ve dolayısıyla devletin baskı gruplarını ancak ödünlerle zapturapt altında tutabildiğini dile getirmiştir. Ona göre, baskı gruplarını bir arada tutmak adına pazarlık toplumu haline geldiğinde objektif ilkeler kaybolmaktadır. Bunun nedeni ise pazarlığın bir razı olma durumu olmasıdır. Alatlý, pazarlık sürecinin uzamasıyla tarafların hem akıldan hem de ahlâktan taviz vermek durumunda kaldığını belirtmiştir. Akla ya da ahlâka olan güven duygularını yitiren bir toplumda insanlar bir tür oto-sansür geliştirirler. O, bu oto-sansürün, insanların doğru bildiklerini söylemekten imtina etmeleri, bunun yerine kiminle birlikte hareket etmeleri gerektiğini süzmek için sürgit etrafı kollamaları ile ortaya çıktığını ifade etmiştir. Alatlý, bu durumda insanların, çıkıntı olmaktan kaçtıkları ve mümkün olduğu kadar ana-arter, yani genelde kabul gören doğrulara hizmet ettiklerini ileri sürmüştür” (Zencirkıran, 2004: 18-19).

Atlalý, Türk toplumunu empati kurmaktan yoksun, genel kabul gören doğruların gereksiz tekrarlarını yapan, idealleri ve ideolojisi olmayan bir toplum haline geldiğini işaret etmiştir. Atlalý, “ideolojisiz yaşamayacağının idrakinde olanların, çocukluk dönemini geride bırakmış, ‘us’lanmış birey ve toplumlar olduğu belirlmesini yapmıştır. Türkiye’nin ideolojisi anti-ideolojidir. Bir diğer adıyla Uzlaşma Yönetimi. Atlalý, uzlaşmanın, çoğunluğun kendilerini doğrudan tehdit etmediği için tümüyle reddetmediği, genel kabul edilebilir siyasi düşünceleri kapsadığını vurgulamıştır. Böylece genel kabul edilebilir siyasi düşünceler, asgari müşterekleri içerdikleri için “ılımlı siyaset” denilen, amacı toplumsal asabiyeti yatıştırmak olan, sözel törenle sonuçlanmaktadır. Ona göre uzlaşma yönetimi, aklın değil, akla uydurmanın yönetim biçimidir. Uzlaşma yönetiminin, ödün vermeyen düşünceleri ‘aşırı uçlar’ olarak mahkûm ettiğini belirten Atlalý, aşırılığın kötülükle, fanatizmle eş tutulurken, ılımlılığın erdemlerin en yücesi olarak alkışlandığını ifade etmiştir” (Atlalý, 2003a: 85-86).

Atlalý, 1980’ darbesinden sonra başa gelen sivil iktidarla birlikte oluşan Türkiye portresini, tam bir olumsuzluklar silsilesi şeklinde açıklamıştır. “Türkiye’de, sağcı, solcu, Türkçü, İslamcı, liberal ya da Cumhuriyetçi, tüm düşüncelerin çoğunluk

tarafından kabul edilebilecek şekilde yontularak merkezde toplanmış olmasının yazılı olmayan bir kural olduğunu iddia etmiştir. Ona göre, liberalizm-sosyal demokrasi, liberalizm-İslamcılık gibi aksi kutuplarda yer alan siyasi düşüncelerin birliktelikleri, uzlaşma kültüründe ancak ve ancak tarafların ideolojilerinden taviz vermeleri halinde mümkün olabilmektedir. Oysaki Alatl , aklın ve ahlâkın hâkim olduğu yerde ılımlılık diye bir şeyin var olamayacağını savunmuştur. İlk bakışta siyasi bir istikrar varmış gibi görünmekle beraber, ekonomik açıdan tam bir özgürlükler ve denetimler karmaşası olan ‘karma ekonomi’, uzlaşma yönetiminin doğal sonucudur. Alatl , özgürlükleri ve denetimleri tanımlayacak ilkelerin, kuralların ya da teorilerin olmadığı karma ekonomilerin  n-koşulunun ödün olduğunu ifade etmiştir” (Atl , 2003a: 86-87).

Türkiye’de iktisadî bir sistem olarak uygulanan karma ekonomi, Atl ’nın nitelendirmesiyle Türk insanının kadınsı sosyal yapısına bir hayli uygundur. Zira “karma ekonomileri, baskı gruplarının yönettiğini ve bu grupların da özel çıkar sağlamak için ahlâk dışı bir iç-savaş sürdürdüklerini ifade etmiştir. O, bu grupların, hükümet mekanizmasını kısa bir süre için ele geçirerek, h k meti, kendilerine başkalarının sırtından çıkar sağlayacak yasalar çıkarmaya zorlamayı amaç edindiklerini iddia etmiştir. Devlet ise, baskı gruplarını kontrol altında tutmak için ödün verme yoluna gitmektedir. Atl , karma ekonominin var olduğu bir toplumda, hayatın her safhasında, maddi, manevi, entelektüel alanlarda ödün vermenin zorunluluğundan bahsetmiştir. Öyle ki, eğer ödün verilmezse, baskı gruplarının elden çıkması ve zaten  r k olan sistemi büsbütün çökertecek taleplerde bulunmaları önlenemez. Ödün kültü, karma ekonomilerde yeşerir. Ona göre, karma ekonomilerde bireylerin davranışlarını yönlendirecek standartlar yoktur. Herkes, günlük çıkarı doğrultusunda hareket etmeye koşullandırılmıştır. Ödün verilmeyen değer, erdem ya da düşünceler, karma ekonomilerin düşmanıdır. Ödün vermeyen bireyler, gruplar ya da eylemler karma ekonomilerin karşısındadır. Bunun yanı sıra Atl ’ya göre, tutarlılık karma ekonomilerde kaybeder, buna karşılık bu sistemde dönekler her zaman kazanırlar. Bu sistemde mesele, kimin daha iyi baskı koyduğuna, dalavere yaptığına, halkla ilişkiler gücüne sahip olduğuna, kazık atma, yalvarma, rüşvet verme ve ihanet etme potansiyeline göre şekillenmektedir” (Atl , 2003a: 87-88).

Alatlı, sosyo-ekonomik yapının bu denli hassas dengeler üzerinde bulunduğu bir ortamda, devletin, yeri gelince despot, yeri gelinceyse güç dengeleri arasında arabulucu konumda olduğundan söz etmiştir. “Güçlü devlet, karma ekonominin ödüne tabi olmayan tek ilkesidir. Kaldı ki güçlü devlet, sistemin kuralları gereği güçlü çıkar grubunun yanında olan devlettir. Alatlı, güçlü devletin, yapanın yaptığının yanında kalmasını sağlayan ve özgürlük taleplerini anında yok eden devlet anlayışı olduğunu vurgulamıştır” (Alatlı, 2003a: 88).

Türkiye’deki iktidar kültürünün oluşumu ve otorite tipinin nasıl belirlendiği sorusu, Alatlı’nın üzerinde durduğu konulardan biridir. Alatlı, Türkiye’de, insanların sivrilmeğe kalabalığa kaynayıp uyum sağlamak üzerine oturttukları psikolojilerinin makro düzeyde toplumsal alana nasıl bir etkide bulunduğunu izaha çalışmıştır. O, “Türkiye’de insanların, ekonomide, bürokraside, siyasette, medyada, hatta sanatta ‘büyük aileler’ şeklinde örgütlenmiş oldukları gerçeğini dile getirmiştir. Onun bu görüşü çerçevesinde, her zaman bir ‘aile reisi’ vardır ve insanlar bu reisin etrafında toplanırlar. Aile reisi çevresindekileri kollamakla yükümlüdür. Alatlı, devlet yönetiminde, iş dünyasında, sanatta ya da edebiyatta akrabalık ilişkisinin daima liyakatin önüne geçmiş olduğunu belirtmiştir. Baskı grupları ailelerden oluşmuştur. Türkiye’de demokrasinin işlememiş olmasının temel nedeni, özgürlükten korkan insanların, aile yapılanmalarına sığınmalarıdır. O, buradan hareketle, siyasi partilerdeki ‘liderlik sultanı’nın aşılmasını ve ‘hemşerilik’ meselesini buna dayandırmıştır. Akraba, eş dost kayırma gibi, özde, bir grubun ötekini üzerinde hâkimiyet sağlaması anlamına gelen anti-demokratik çarpıklıkların nedeni, insanların yetişkin birey olmanın getireceği yalnızlıktan korkmalarıdır. O, insanların radikal bir adım atıp kendileri için düşünüp, kendileri için yaşamaktansa, kabul gören düşünceleri benimseyerek kabul gören yaşam tarzlarını tekrarladıklarını öne sürmüştür” (Alatlı, 2003a: 89).

Farklılığı reddeden ve bireysel kimliğini oluşturamamış insanlardan teşekkül bir toplum, bireylerin cemaat tarzı bir yapılanmayla sosyalleşmelerine yol açmaktadır. Birbirlerinden kopamayan bireylerden müteşekkil bir toplum, dışarıya karşı güvensiz olduğu için yeniliklere karşı direnecek ve asla beklenen ilerleme gerçekleşmeyecektir. Bu doğrultuda Alatlı, bireylerin kimler tarafından nasıl yetiştirildiklerinin önemini vurgulamıştır. “Dişil ilkenin egemenliğinde büyüyen kız

ve erkek çocukların, ‘biz’ toplumunu oluşturduğunu belirtmiştir. Onun nitelemesine göre biz toplumu, ‘ben’in sürüden ayrılmasına, uçmasına izin vermeyen toplumdur. Kaldı ki Alatlý Türk insanının da yaratıcı olmamasının altında bu sebebin yattığını düşünmüştür. Dünyada değişimi sağlayan faktör, onun belirttiği üzere statükodan ayrışma, yabancılaşma ve sıçramalardır. Her sıçrama, sıçranılan kültürden farklı bir ‘kültür taslağı’ çizer. Ona göre, sıçrama eylemi, içinden çıktığı kültürü, ortak bilinci sorgular, değişmeye zorlar. Alatlý, Türkiye’de yaratıcılığın, açılmasına izin verilmeyen bir potansiyel olarak kalmış olduğu tespitinde bulunmuştur. Türk insanı yeni bir şey yaratmaktansa, çoğunluğun beğenilerine ters düşmemeye özen göstererek toplumun onayladığını taklit etmekle yetinmektedir. Ona göre bu durum, Türk insanının, sanatta ve edebiyatta dünyaya yeni öneriler sunamamış olmasının temel nedenidir” (Atlalı, 2003a: 39).

Atlalı’ya göre, uzlaşma kültürünün gerçekte var olanı saklama veya duyuları kapatıp yok sayma gibi bir davranış biçimi getirmesi, her şeyin içini boşaltır ve insanlar rahatsızlıklarını sürekli olarak geçirirler. Atlalı, “böyle bir gelenekten gelen insanların, ne aile içinde ne de kamu alanında muhalefetlerini ortaya koyabileceklerini iddia etmiştir. Ona göre, insanları bu tavırdan uzak tutan durum en iyi ihtimalle ayıp olacağının düşünülmesidir. Bu eğilimi kırarak olan ise eğitim sistemidir” (Zencirkıran, 2004: 12). Bireyin sürekli olarak tekrara düşmesi, kendisini aşamaması ve kitlenin farklı unsurlara yer vermeden farklılığı soyutlaması yeniliğin kısır döngüye yenik düşmesine sebep olmaktadır. Yaratıcı yönü kazandıracak, onun yeşermesini sağlayacak olan kurum eğitim kurumudur. “Ancak Atlalı, eğitim sisteminin statükonun hizmetinde olduğunun altını çizmiştir. Onun nitelemesine göre ailede annenin yerini sınıf öğretmeni alır. Oysa Atlalı, öğrencinin düşündüğünü söylemesine izin verilmesinden öte teşvik edilmesi, eleştirmeyi, eleştirilmeyi öğrenmesi gerektiğini savunmuştur. Ve bu durumu ‘kollektif anneler’ olarak adlandırmıştır. Kollektif anneler, Türkiye’de çocukları birden fazla kadının; anne, annecanne, abla, teyze, komşu teyzenin yetiştirdiği durumdur ki, buna bir de kadın öğretmen eklenmiştir. Türkiye’de ilköğretim öğretmenlerinin ezici çoğunluğunun kadın olduğu gerçeğini dile getiren Atlalı, kadınların elbirliği ile kadınsı bir toplum yetiştirmekte olduklarını ileri sürmüştür” (Zencirkıran, 2004: 12-13). Yetişen kadınsı toplum, belirli bir ülkü ya da idealler bütünü oluşturamadığı gibi, bir

ideolojik sistemden de yoksundur. İdeolojisi veya felsefesi oturmamış, kaygan, şartlara göre yön değiştiren toplumların sosyal bakımdan bir çöküntüye, erozyona uğramaları işten değildir. Zira Alatlı, “toplumların, felsefi temelleri kadar sağlam oldukları gerçeğini ifade etmiştir. Ona göre, siyasi felsefesi olmayan bir ülke, okyanusun ortasında, rüzgârın merhametine sığınmış, rastgele yol alan bir gemi gibidir. Gemideki yolcular kamaralarına sığınmış ve geminin sallanmaması için birbirlerini hareketsiz kalmaya teşvik etmektedir. Ona göre, bu durumdaki toplumun bireylerinin yaşadıkları korku, kaptan köşkünün boş olduğundan duyulan endişedir. Ancak bu gerçeğin farkına varabilmek için idrak gerekmektedir. Ve Alatlı, kadınsı ilkenin hâkim olduğu toplumların henüz anne/doğadan bağımsızlığını ilan edememiş ‘çocuk’ gibi idrakten yoksun olduklarını ifade etmiştir. Bu toplumun bireylerindeki temel özelliklerin, tıpkı bir çocuk gibi yakın çevrelerinde bulduklarına tutunmak, değişikliğe karşı durmak olduğunu dile getirmiştir. Bu insanlar, görmezden geldikleri sürece onları rahatsız eden gerçekliğin ortadan kaybolacağına inanmaktadırlar” (Alatlı, 2003a: 85).

Alatlı, Türk toplumun bireyselleşememesinde en önemli detayı, mikro ortam olan ailede baba figürünün dışlanmış olmasında görmektedir. Ona göre, bu durum erkeği dışarıda bıraktığı gibi erkeksi ilkenin oluşmasını da sekteye uğratmaktadır. Anne figürü ailenin temelini oluştururken, makro düzeyde devletin de yeri gelince baskıcı yeri gelinceyse şefkatli ve arabulucu olmasının temelini burada aramaktadır. Alatlı, “Türkiye’de kız ya da erkek çocuğunu yetiştiren babanın olmadığı tespitinde bulunmuştur. Türk ailesinde babanın, sürekli idare ettirilen, arkasından iş çevrilen konumda olduğunu da eklemiştir. Erkek modelinin evde olmadığı gibi, okulda da olmadığını belirten Alatlı, erkek öğretmenlerin sadece ilkokulda değil, ortaokul ve lisede de devreden çıkmış durumda olduklarını dile getirmiştir. Üniversitelerde kadın öğretim üyesi sayısında ileri düzeyde olmamız kadınsı erkin devam ettiğini gösterir. Bunun bir diğer sakıncası ise, üniversitenin bilgi üreten merkez olmaktan çıkmasıdır. Alatlı’ya göre, üniversiteler kadınlar için rahat bir iş yeri, hoş bir kariyer adresi haline gelmiştir. Kadınsı ilkenin üniversitelere tahakküm kurmuş olması nedeniyle Türkiye’de üniversiteler, âlim değil, muallim yetiştiren merkezler haline gelmişlerdir. Bunlar göz önünde bulundurulduğunda, Türk toplumunun kendisini ‘maço’ olarak görmesi ise bir ironidir. Alatlı, erkeksi ilkenin bu kadar aşağılandığı,

kenara itildiği, bütün bireylerin özünde annesinin sözünden dışarı çıkmadığı bir ülkeden muhalefetin kolay çıkmayacağını dile getirmiştir. Bu durum psikolojik bir olgudur, bir sendromdur” (Zencirkıran, 2004: 13). Erkeksi ilkenin silinmeye yüz tutmuş olması ile bireysellik de kaybolmaktadır. Alatlý’ya göre, Türk toplumu, “bireyin ocağı, memleketi bırakıp gitmeye, ufka yelken açmaya duyduğu özlem ile doğa/annenin dölyatağına dönme arzusunun her zaman çatışmış olduğu bir toplumdur (Alatlý, 2003a: 591).

Modernizm, erkeksi ilkenin kadınsı ilkeyi tamamen bastırmasına yol açan akımdır. Ben’lik bilincinin güçlenmesi, biz’lik bilincinin kaybolmasına neden olmuştur. Batılı toplumların bilim ve teknolojiye ilerlemesinin yegâne sebebi tam da erkeksi ilkeye göre hareket etmeleridir. Bu sayede bireyselliğin başat olduğu, bağımsız bireyler yetiştiren Batı, bu bireylerin üzerinde inşa edilen bir medeniyete dönüşmüştür. Erkeksi ilke, kişinin kendisini bir alanda haddinden fazla odaklamasına, aşırı bir soyutlamaya girişmesine ve sonucunda aşama aşama karanlık alanların aydınlatılmasına neden olan ideallerin bütünüdür. Bağımsızlığını kazanan kişiler idealist olabilirler. İdealist insanlar ancak bu şekilde yetiştirilir.

Alatlý’nın temel olarak temenni ettiği şey ise, kadınsı ilkenin erkeksi ilkeyle dengelenmesidir. Sıhhatli bir toplumun özü, ne kadınsı ögenin başat olduğu kapalı bir toplumda, ne de erkeksi ögenin yerleştiği yabancılaşmış bir toplumda saklıdır. Alatlý, Türkiye’nin bu konudaki geleceği hususunda karamsar değildir. “Kadınsı ilke ile erkeksi ilke arasındaki dengenin elbet kurulacağını düşünen Alatlý, bunun da ancak eğitim felsefesinin oturtulması kaidesine bağlamıştır. O, Türk eğitim sisteminin nasıl bir adam yetiştirmeye çalıştığının bilinmediğini dile getirmiştir. Bu karakter, milliyetçi mi, yeni Avrupalı mı, Müslüman mı, Hristiyan mı, ateist mi, agnostik mi, New Age’ci mi? Belli değildir. 21. yüzyılı göğüsleyebilecek, yakalayabilecek donanıma sahip Türkler nasıl insanlar olacaklardır?” (Zencirkıran, 2004: 13). Alatlý, bu soruların cevaplanması ve bir ideoloji yolu tutulmasıyla birlikte gelişimin gerçekleşeceğine inanmaktadır.

Alatlý, eğitim sistemindeki bu sorunun, toplumun kendi iç dinamiklerindeki eksiklikten kaynaklandığını öne sürmüştür. Türk toplumundaki bu sorun henüz nasıl bir toplum olmak isteyip istemediğimize karar verememektir. Halen toplumsal anlamda mutabakat sağlanamamış önemli konular olduğunu da dile getiren Alatlý,

bununla birlikte bir kimlik oluşturmamız gerektiğini savunmuştur. Alatlý, “uluslarla ilgili olarak toplumsal kimlik denilen, muhayyel bir mankenden bahsetmiştir. Onun dile getirdiğı bu manken, sosyal manada hiç kimseye tam uymayan, ama herkesin kendisini bir biçimde özdeşleştirebileceğı bir mankendir. Türk toplumuna gerekenin de bu tür bir manken olduğunu dile getirmiştir. Ona göre, bilimde ilerleyebilmek için bile başlı başına bir manken gerekmektedir. Türk toplumu olarak bir medeniyet tasavvurunu hayata geçirmek için bu medeniyet tasavvurunun bir mankeni olmak zorundadır. Alatlý, medeniyet tasavvuru oluşturulurken Türk toplumunun kendisini nasıl tanımladığının önemine değinmiştir. Yüzyıllar boyunca Batılıların Doğululara göre kendi kimliklerini inşa etmesi örnek alınabilir. Tam tersi olarak Türk toplumu kendisinin tersi olarak Batı medeniyetini görmeye çalışabilir. Ona göre bunu yapmak için öncelikle, toplum olarak önce karşı durulan noktaların belirlenmesi gerekmektedir. O, bahsettiğı medeniyet tasavvurunun iyi yerleştirildiğı takdirde ihraç edilmesinin de zorunlu olduğunu belirtmiştir” (Atlalý’dan aktaran; Özmen, 2008: 19-20).

Atlalý, bahsettiğı bu mankenin oluşturulması için öncelikle eğitim yönünde gerçek bir atılıma ihtiyaç olduğuna değinmiştir. Eğitimin ise yönünün ne olduğunun bile muamma olması onun Türk eğitim sistemine getirmiş olduğu şiddetli eleştiridir. Atlalý, eğitim sisteminin yenilenmesi ile birlikte kendi medeniyetimizi dışarıya ihraç edebileceğimizi iddia etmiştir. Kendi medeniyetimizi kurmamızın gerekliliğini dile getiren Atlalý, “bunun öncelikle özgün bir döküm olması gerektiğini ifade etmiştir. O, bu döküm doğrultusunda mankeni kurulacağını, eğitim sisteminin ilkokuldan itibaren, bu mankene hizmet edecek şekilde düzenleneceğini ve ondan sonra bunun ihraç edileceğini ileri sürmüştür” (Atlalý’dan aktaran; Özmen, 2008: 21).

Eğitim sisteminin yenilenmesi için öncelikle eğitim felsefesinin oturtulması gerekmektedir. Burada da aydınları göreve çağırın Atlalý, “devlet memurlarından, müsteşarlardan veya bakanlardan bu sorunu çözmelerini beklemenin yanlış olacağını düşünmüştür. Ona göre felsefeciler bağımsız, devlet sektörü dışı yaratıklardır. Düşünür ve önerirler” (Zencirkıran, 2004: 13). Aydınların bu konuda sorumluluk almasından yana olan Atlalý, bugün tarihsel ve toplumsal olaylar arasında bağlantı kuramadığımızdan yakınmıştır. Bağlantı kuramamak demek, yorumlayamamak demektir. Ona göre bilginin motoru olarak gördüğü aydın kesiminin işinin de bu

bilgileri yoğurarak yorum getirmesidir. Ancak Türkiye’de, hayati bir konu olarak gördüğü eğitim meselesi ile ilgilenen, müfredatı irdeleyip, öneri getiren tek bir aydının olmaması Alatlý’yı kaygılandırmaktadır (Zencirkıran, 2004: 11).

Alatlý’ya göre, aydın, insanoğlunun yeryüzündeki serüvenini anlamaya, içselleştirmeye yönelen kişidir. İnsanoğlu derken de buradan her türlü din, kültür, dünya görüşü, anlayış ve yorumu kastetmiştir. Ancak insanoğlunun ortak paydasını saptamaya yönelik faaliyetlerde bulunmanın, mutlak özgürlük ve müdahanesizlikten geçtiğini dile getirmiştir. Buna göre aydın, eleştirmeye olduğu kadar eleştirilmeye, ana arter doğruların, hazların dışında kalmaya razı olmalıdır. Aksi halde bağımsız kalamaz. Ona göre, müdahanesi olmayan, aynı zamanda birikimini maddi çıkara dönüştürmeyen kişi aydındır. Alatlý, ülkenin içine düştüğü kimlik bunalımında önemli bir payının olduğunu düşündüğü Türk aydınlarının derinliğine incelenmesi gerektiğini dile getirmiştir. Bu bağlamda aydınlar, politikacılar kadar suçludur ve çoğu zaman da ülkeye halka ihanet etmişlerdir. Alatlý, Türkiye’de entelijansiya çıkışlı dürüst bir muhalefetin oluşturulamadığı için siyaset ortamının bu kadar yoz bir hale geldiğini belirtmiştir. Bunalım çağında Batı’ya çağ atlatan entelijansiya ve edebiyat olduğunu hatırlatmış ve Türkiye’den bir Sartre, Ortega y Gasset, Arthur Koestler çıkmadığı eleştirisinde bulunmuştur (Zencirkıran, 2004: 8).

Alatlý, Batı’daki gibi aydınları çıkaramamamızın sebeplerinden birisinin özgün olamamaktan iler geldiğini vurgulamıştır. Ona göre, Türk aydınının gözü kulağı sürekli Batı’dadır. Batı’daki gelişmeler takip edilir sonrasında ise her gelişme taklit edilir. Böylelikle Batı medeniyeti, özü anlaşılmadan üstünkörü gayretlerle Türkiye’ye girmiştir. Alatlý’ya göre, en az iki asırdır süren bu üstünkörü Batılılaşmanın işe yarar bir şeyler bulmak umuduyla Batı’nın çöplüğünü karıştırmaktan bir farkı yoktur. Ülkemize sürekli olarak Batı’dan maddi manevi, taze ürünler ve düşünce kırıntılarının duhul etmekte ve Türk aydını Batı’dan gelen bu çöplere heyecanla atılmaktadır (Alatlý, 2007a: 244).

Alatlý, farklılık yaratabilecek bir Türk aydını bulmanın güçlüğünden söz etmiştir. Buna mukabil o, Batı’dan gelen her unsuru alkışlayarak ülkesine getirmeye çalışan Türk entelijansiyasını eleştirmiştir. Ona göre Türk entelijansiyası oldukça kalabalık ve niteliksizdir. Niteliksizleşmenin yanı sıra Türkiye’de aydın sıfatının enflasyona yenik düştüğünü dile getirmiş ve bununla birlikte aydının belli bir taraftan

yana olmasını kavramın doğasına aykırı bulmuştur. Alatlý, “aydýn sýfatýnýn bu kadar kolay verilmemesi gerektiđini dile getirmiştir. Öte yandan, Türk toplumunda aydýn olarak görülenlerin çođunun, bir amaca, bir dünya görüşüne hizmet ettiklerini, bizatihi bu tutumları ile bağımsızlıklarını feda ettikleri için entelektüel kategorisine giremeyeceklerini ifade etmiştir. Karşı tarafı, ötekini anlamak gibi bir amacı olmayan kiři aydýn olamaz. Oysa Alatlý, Türkiye’de, örneđin sol aydýn ya da İslamcı aydýn denildiđinde söylemlerinin ne olacađının belli olduđunu belirtmiştir. Aydýnın etiketi olmaz. Alatlý, Türkiye’de bu şekilde etiketsiz aydýnların olduđunu fakat onların birilerine yaranmak gibi bir meseleleri olmadıđı için ortalıkta görünmediklerini belirtmiştir. Buna mukabil Alatlý, Türkiye’de etnosentrik ve ksenofobik aydýnların olduđunu ancak bir o kadar kozmopolit hatta neo-mandacı aydýnların da var olduđunu ileri sürmüştür” (Zencirkıran, 2004: 9).

Türkiye’de sanıldıđı kadar çok sayıda gerçek aydýn olduđuna inanmadıđını belirten Alatlý’ya göre, her mürekkep yalamış, üniversite diplomalı, aydýn deđildir. İnsanođlunun serüveni şöyle dursun, Türkiye’nin serüvenini yorumlamak için bile ilahiyat, tarih, düşünce tarihi bilmek gerektiđini söylemiştir. Bunlar bir kenara aydýn, fen bilimleriyle de en azından popüler düzeyde ilgili olmalı, dünyayı takip etmelidir. Türkiye’de aydýn niteliđine sahip olduđunu düşündüđü dört ya da beş ismi ancak sayabileceđini belirten Alatlý, bunlardan birisinin de Meriç olduđunu belirtmiştir. Kaldı ki, Alatlý’ya göre, Türk aydını, baştan Dođu-Batı ikilemini aşmış olmalıdır. Çünkü, paradoks kelimesi avam için sorundur, entelektüelin böyle bir problemi olmamalıdır (Zencirkıran, 2004: 10).

Atlalý, Türk toplumunun geleceğine dair öngörülerinde cahil insanlardan çok, aydýn kesiminden daha fazla kaygılandığını dile getirmiştir. Aydýn insanların, bilgili olmanın sorumluluğunu nasıl taşıyacaklarıdır onu endişelendiren. Çünkü Alatlý, bir kandırmaca olarak gördüğü “eşitlik” kavramına sığınan bu insanların, cahil insanları her fırsatta ezeceklerini düşünmektedir. “Burada Alatlý, eşitliğin ilkel bir paylaşım biçimi olarak aslında fazla büyütüldüğünü düşünmekle beraber, bu kavrama inanmadığını, yerine kardeşlik’e inandığını dile getirmiştir. Alatlý, eşitliği fiilen mümkün olmayan bir kandırmaca olarak tanımlamıştır. Ona göre, insanlar kardeşir ancak eřit değildir. Alatlý, küçük kardeşiyle boks yapmaya kalkan bir ağabey örneğinde olduğu gibi bazen, bu eşitlik denen şeyin, güçlülerin güçlü olma

sorumluluklarını sırtlarından atmak için uydurdukları bir kavram olabileceğini dile getirmiştir. İnsanın optimum pay alması başka şey, eşit pay alması başka şeydir. Alatlı, paylaşmayı, azami doyumu sağlayacak bölüşümü becerebilmek olarak yorumlamıştır. Zira Alatlı'ya göre, önemli olan, biri aç kalırken ötekinin önüne yiyemeyeceği miktarı koymak değil, bu bölüşümü gerçekleştirecek biyofilik yapılanmayı gerçekleştirebilmektir” (Alatlı, 2007a: 179).

Alatlı, hayal ettiği biyofilik yapılanmanın gerçekleşmesi için daha çok fazla yol kat edilmesi gerektiğinin farkındadır. Bu düşüncesini, Türk aydınlarının ve Türk toplumunun gitgide yabancılaşması ve ölüsevicili bir karakter kazanmasına ilişkin derlediği tarihsel verilerden çıkarmak mümkündür. Söz konusu verilerde Türkiye'deki güç ve statü paylaşımının ne eşit ne de kardeşçe olduğunu anlatmaya çalışmıştır. Alatlı'ya göre, aydın kesimin de desteklediği egemen sınıflar, çok başlılığa müsaade etmemektedirler. “Türkiye’de ne zaman bir lider belirmeye başlasa, ortadan kaybedilmiş olduğunu dile getirmiştir. Çünkü, Türk egemen sınıflarının Anadolu’yu Said Nursi ile paylaşamayacağını, Adnan Menderes’i cumhuriyet rejimlerine yakıştıramadıklarını, Deniz Gezmiş’in düzenlerini tehdit ettiğini ve bütün bu sebeplerden ortadan kaldırıldıklarını ileri sürmüştür. Alatlı, bu durumdan daha korkunç olanının, Said’i Nursi’nin cenazesinin kaybedilmiş, Menderes’in asılmış olmasına, bir yönüyle de olsa hak veren bir ruh halinin topluma yerleştirilmiş olması olduğunu ifade etmiştir. Bu durum, nekrofilyanın, ölüseviciliğin, giderek toplumsal sado-mazoşizmin bu ülkede yerleşmeye başladığının işaretidir” (Alatlı, 2007a: 236).

Alatlı, her türlü toplumsal paylaşımda ve ilişkilerde kullanmak istemediği eşitlik kavramının Türkiye’de entelijansiya tarafından suistimal edildiğini düşünmektedir. Ona göre, Türkiye’de entelijansiyanın öncülük ettiği egemen sınıfı halka karşı eşitsiz güç uygulamaktadırlar. Egemen sınıfı, konumunu tehlikede gördüğü zaman halkını oyunun dışında bırakmaya teşnedir. Alatlı, Antonio Gramsci’den mülhem ‘organik’ olarak nitelendirdiği ve bir meslek grubu haline geldiğini iddia ettiği, Türkiye’deki mevcut aydın kesimini şu şekilde tanımlamıştır: “Her toplumsal sınıf, kendi gelişmesine en elverişli koşulları yaratmakla görevlendirdiği kendi öz uzman aydınlarını yaratır. Ben diyorum ki, senin bağımsız ve özerk bellediğin bu iç-çevre, İttihat Terakkiden bu yana, egemen sınıfların

toplumsal ekonomik, siyasal ve kültürel alanda yarattıkları aydınlar katmanlarından birisidir. Kapitalistin kendisiyle birlikte sanayi teknisyenini, ekonomi politik profesörünü, efendim hukukçusunu yarattığı gibi, İttihat Terakki ile hızlanan ‘Türkleri uygarlaştırma misyonu’ da kendi organik aydınını yarattı! Bugünün iç çevresi, deyiş yerindeyse, İttihat Terakki cuntasının aydın kategorisidir! Aydın tipini, tabii, edebiyatçı, filozof, sanatçı simgeler. Gazeteciler, kendilerini edebiyatçı, filozof, sanatçı olarak gördükleri için ‘aydın’ olduklarını düşünürler” (Alatlı 2007a: 57). Alatlı, Türkiye’deki egemen sınıfın, akademik kullanımı itibariyle ‘Beyaz Türkler’in, mevcut konumlarını tehdit edecek hangi ideoloji olursa olsun yok etmeye koşullandığını belirtmiştir. Bunun yanı sıra Alatlı, bu durumun bir tür faşizm olduğunun da altını çizmiştir. Alatlı’ya göre “faşizm, bir düşünce biçimidir, hayatı algılama biçimidir. Faşizm generallerle, blucinli ressamlarla veya kültürel açıdan deforme olmuş halktan bireylerle olsun herhangi bir şekilde ortaya çıkabilir. En az yüz elli yıldır, hariciyeyi, üniversiteyi, edebiyatı, sanatı, basını, dolayısıyla siyaseti ve Türkiye’nin gündemini yönlendiren, ordu destekli bir Batılı aristokrasinin varlığından” (Alatlı, 2007a: 240) söz etmiştir. Ona göre “bu aristokrasiyi oluşturan egemen sınıflar, Türkiye’de, kanunlarda vazedilmeyen, üyeleri ve yöntemleri kimse tarafından bilinmeyen bir hükümet oluşturmuşlardır. Alatlı, başa hangi siyasi parti gelirse gelsin, kuracağı hükümetin mutlaka egemen sınıfların asli hükümetinin hizmetinde olacağını iddia etmiştir. Bu kesim, gizli hükümetin ajanları, düzenin öz uzman aydınları, üniversitelerden basına, sanat çevrelerinden dışişlerine, ilahiyat fakültelerinden Yeşilçam’a ve siyasi partilere kadar, halkın kaderlerini etkileyebilecek her kuruluşa yayılmışlardır. Ona göre bu egemen sınıf, kararlarını hiçbir belge olmaksızın vermekte, gizli konuşmalarla, örneğin, uluslar arası bir sergiye kim gidecek, kime ödül verilecek, kim alkışlanacak, kim konuşturacak, kim yokmuş gibi davranılacak türünden binlerce işe ilişkin düzenlemeler yapmaktadırlar (Alatlı, 2007a: 310). Alatlı’nın bahsettiği egemen sınıf, çıkarlarına ters düşen, hayat standartlarına uymayan, gözlerine hoş görünmeyen unsurları da tasfiye etmeye kalkışmaktadırlar. Hatta o, “siyasi tercihleri ya da meslekleri ne olursa olsun egemen sınıfların, bir noktaya gelindiğinde, gecekonducuların İstanbul’da yaşamaya hakları olmadığı şeklindeki duygularını dahi mutlaka açık ettiklerini ifade etmiştir” (Alatlı, 2007a: 310). Ona göre, kırsal kesimden gelen insanların köylerinde tutulma meselesi

oldukça önemlidir. Egemen sınıf açısından önemi ise kente ayak uydurup, özensiz yerleşimleriyle kentlerin planına programına çomak sokarak konumlarını tehdit etme potansiyeli taşımalarından ileri gelmektedir. Alatl, “egemen sınıfın düşüncesine göre, Anadolu yerlisinin bu toprağa yakışmadığını dile getirmiştir. Amaçlarının, köylüleri ne yapıp edip köylerinde tutmak olduğunu belirten Alatl, olmazsa bu defa da kanunsuz yerleşimi önleyecek yıkıma, boşaltılan yerlerde uygulanacak debdebeli şehir planlarını çiziktirmeye giriştiklerini hatırlatmıştır. Alatl, egemen sınıfın toplantılar ve sempozyumlar düzenleyerek gecekondulaşmayı ortadan kaldırmaya çalıştıklarını, ancak kimsenin, göz önünden kaldırmak istedikleri bu insanların fikirlerini sormadığını belirtmiştir” (Atl, 2007a: 310). Atl, egemen sınıfın, avam olarak gördükleri ve şehirlerine yakıştıramadıkları bu insanları aşağı gördüklerini dile getirmiştir. Ancak egemen sınıfın bu insanlardan korkmasının sebebi ise “müziğinden mimarisine, edebiyatından yönetimine kadar egemen sınıfın her şeylerini tehdit ediyor olmalarıdır. O, bu insanların, egemen kesim tarafından eğitimsiz, bayağı ve açgözlü olarak tanımlandığını belirtmiştir. Egemen sınıfın bu durumla bütünleşerek yaşam sever değil, onu yok ederek ölüsevicisi bir yolu seçtiğini ifade etmeye çalışmıştır. Bunun yanı sıra, Türk toplumunun tamamına nüfuz etmiş olan, sorunlarla yüzleşmektense onu görmezden gelerek hallolmasını beklemek davranışının egemen sınıfa da yansıdığını dile getirmiştir. Eğer yokmuş gibi yaparlarsa, gözlerini kapatırlarsa, kırsaldan şehre gelmiş bu insanların evlerine geri döneceklerini tahayyül ettiklerini iddia etmiştir” (Atl, 2007a: 311).

Türk toplumunun bu tavrı, yaşanan bütün olumsuzlukları hasıraltı etme, görmezden gelme, gözlerini kapama şeklinde cereyan ederken, sorunların birikmesine ve bütün bunların sonucunda her an yaşanabilecek bir sosyal patlamaya zemin hazırlamaktadır. Bu bakımdan Atl, Türk toplumunun, hiçbir şeyin hakkını vermeyen bir toplum haline geldiğini iddia etmiştir. Ona göre, Türk toplumu, sürgit, “-miş” gibi yapan bir toplumdur (Atl, 2001a: 274-275). Bunun yanı sıra Atl, “Türkiye’yi bir ritüeller ülkesi olarak tanımlamıştır. İnsanların her zaman ‘...’ miş gibi, rencide olmuş gibi, bıçak kemiğe dayanmış gibi, isyan edermiş gibi, inanırmış gibi, hatta eğlenirmiş yapıyor olduğunu ileri sürmüştür. Türk toplumunda her kim daha iyi “-miş” gibi yaparsa onun kazandığını belirtmiştir” (Atl, 2007a: 54). Gerçekte hiçbir şey yapmadan, varsayarak, boş vererek, geçiştirerek, oldubittiye

getirerek idame ettirilen yaşamlar, toplumsal yabancılaşmanın bir diğer ayağını oluşturmaktadır.

Alatlı, toplum olarak, yaşadığımız sosyal bunalımın acı veren gerçeğinden sıyrılma iştiafinın daha büyük bir çöküntüye yol açtığını belirtmiştir. Ona göre, Türk toplumunda hâkim olan anlayış, gerçeklerin halının altına süpürüldükçe kaybolacağı, ya da gözümüzü kapatınca yok olacağı düşüncesidir. O, Türk toplumunun, gerçeklerle yüzleşmekten kaçınan bir toplum halini almış olduğu tespitinde bulunmuştur. Bu durumu Alatlı, “Büyük Yalan olarak adlandırmıştır. Herkesin –mış gibi yapıyor olması. Böylece kuralsızlığın, baskıdan kurtulmak, özgürleşmek olduğu sanısının zihinlere yerleştiğini iddia etmiştir. Alatlı, toplumda yaşanan ürkütücü olayların birbirini aratmadığını belirtmiştir. Ona göre, bu kötü olaylar doyum noktasına ulaştığında, kitle duyarlılığı yalama olmaktadır. Nitekim o, Türkiye’de artık kimsenin yüzü kızarmadığını dile getirmiştir. Türk erkeğinin sahici tepki gösterdiği tek şeyin karısının kendisini aldatması olduğunu vurgulayan Alatlı, namus kavramının ne denli ucuzladığını örneklendirmek istemiştir. Türk insanının zihninde olumsuz kavramların, olumsuzluklarını yalnızca bel altı namustan aldığını belirtmiştir. Alatlı, toplum olarak oportünist bir toplum olduğumuzu, insanları başkalarına yaptıkları ile değil, bize olan muameleleri ile ölçtüğümüzü belirtmiştir. Ona göre, bu bana dokunmayan yılan bin yaşasın anlayışı ile birbirlerinin sorunları karşısında duyarsız kalmaları, insanların birbirlerinden soğumalarına sebep olmuştur. Kimsenin kimse için parmağını kıpırdatmadığı, her kaptanın kendi gemisini kurtarmaya çalıştığı bir ortamın toplum için kaçınılmaz bir felakete doğru gidişin işaretleri olarak nitelendirmiştir” (Alatlı, 2007a: 271-272).

Alatlı, Türk toplumuna yön vermesi beklenen aydınların da kimsenin kimse için parmağını kıpırdatmadığı moda anlayışa uyum sağladıklarını öne sürmüştür. Türk intelijansiyasının tinsel üretim yetersizliği çektiğini dile getiren Alatlı, bu insanların teknoloji ile tırnak makasından öte bir alışverişlerinin de olmadığını iddia etmiştir. Alatlı’ya göre, Türk aydınlarının öne çıkan özelliklerini sıralamıştır. Bunların içinde onulmaz bir uyuşukluk, eylem uyaran dürtülere bigâne kalabilen kireçlenme, tepkiyi olanaksız kılan tinsel zafiyet, yatalakları yüzlerinde oğullaşan sinekleri kovmaktan alıkoyan acizlik bulunmaktadır. Alatlı, çağımız tinsel nüzüllülerinin kendilerini eğlendirmek için hiçbir şeyin olmadığını belirtmiştir

(Alatlı, 1995: 79). Zira Alatlı, aydınların mesuliyetleri konusunda Noam Chomsky'nin 1967'de New York Review'da yayımlanan "Entelektüellerin Sorumluluğu" adlı makalesinden alıntılar yapmıştır. "Aydınlar, yönetimin yalanlarını teşhir edebilecek; icraatları, nedenleri, amaçları ve çoğu kez gizlenen niyetleri itibarıyla çözümleyebilecek durumdadırlar. En azından Batı dünyasında, bilgiye ulaşım, ifade özgürlüğü ve siyasi bağımsızlıklarından kaynaklanan güçleri vardır. Aydınların ayrıcalıklı bir bölümünün tahrif, yanlış takdim, ideoloji ve sınıfsal çıkar perdesinin altında gizlenen doğruları araştırarak eğitim, imkân ve konforları vardır. Bu ayrıcalıklar ışığında, aydınların sorumluluğu halkın sorumluluğundan çok daha derindir" (Alatlı, 2006: 9). Alatlı, taşın altına elini sokmayan Türk aydınının bu tutumundan şikayetçidir. Kaldı ki, bu tür insanları aydın sınıfından görmemektedir.

Alatlı, Rusya'da ortaya çıkan yeni aydın tipi olan "Zapadniki"leri anlatırken Türkiye'deki benzerlerine atıfta bulunmaya çalışmıştır. "Zapadnikiler, hemen her türlü yargı sistemine şüpheyile yaklaşan, Rusya'yı kendileri için kolay yaşanabilen, yani Batılı ekonomilerin kendi zihinlerindeki varlıklı imajına uygun bir ülke yapacak, atak olduğu kadar da soyut 'toplum mühendisliği' rüyaları gören, özü itibarıyla köksüz, yurtsuz olan bir gruptur. Bu grup Dostoyevski'nin '...Sahici hayatın düşmanları, bağımsız olmaktan korkan modası geçmiş liberaller; düşünce dalkavukları, bireysellik ve özgürlük düşmanları, kokuşmanın ve çürümenin sarsak avukatları. Yegâne önerileri bunama, burjuva türü görkemli sıradanlık, iğrenç yüzeysellik, kıskanç eşitlik, bireysel onura yer vermeyen eşitlik, 1793 Fransızlarının anladığı cinsten eşitlik olanlar. Daha da kötüsü, sürüyle alçağı aralarında barındırırlar, sürüyle alçağı' dediği gruptur" (Alatlı, 2006: 112).

Alatlı, Zapadniki ahfadının bir örneğini bugünkü Türk aydını tipolojisinin kökenleri olarak gördüğü, Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerine damgasını vurmuş olan grupla benzeştirmiştir. "Çoğu Osmanlı ricali (nomenklatura) kökenli varlıklı ailelerin İstanbul doğumlu çocuklarıydılar. Hepsinin Osmanlı düzenine adam yetiştirmek üzere oluşturulmuş kurumlardan ruhsatları vardı. Bu bağlamda ve kaçınılmaz olarak sarayda yüksek mevkilerindeki hamilerine sadakatlerini sergilemekle yükümlendirilmişlerdi. Sivil ve askeri paşaların becerikli yardımcıları olarak, dış seyahatleri yapmak ve Batı'nın gelişmiş dünyasını tanımak şansına sahiptiler. Batı üzenindeki karşıtlarına kendilerin ilerici liberaller ve

Batılılaştırmacılar, hatta egemen gerici seçkinlerin arasında nasıl yaşaya kalmayı başaran, Şark despotlarının baskılarına dayanan muhalifler olarak takdim etmişlerdi. Batılı dostları, çoğunlukla iyi Fransızca konuşan, Batı kavramları ve teorik modelleri ile oynayan, iyi giyimli kibar ve (sıradan Müslümanların mahzun ve bitkin yüzlerinin tam tersine) yüzlerinden tebessüm eksik olmayan ‘Türk liberal’lerine zaman geçtikçe daha çok ilgi duyar oldular. Osmanlı İmparatorluğu’nun yeni kuşağının Batılı seçkinler nezdinde inanılabilirlik ihlas etmeleri hayati bir gereklilikti. Çünkü neresinden bakılırsa bakılsın, Müslüman ve Türk kimliklerinin son artıklarından kurtulmaya ve kendilerini Avrupalı düzene entegre etmeye hazırlanıyorlardı. Son dönem Osmanlı oligarşisinin parçası ve olmazsa olmazı olmakla birlikte, halkın aşırı eğitilmiş, kozmopolit, bireyci ve yaşam tecrübesi yoksun gördüğü bu genç ve ayrıcalıklı grup, siyasi sorumluluk gerektiren mevkilere gelemedi, ancak iktidar emellerinin yabancı ülkelere seyahat, öğrenim, elçiliklere görev, basın gibi alanlarda politika yaparak tatmin etmek yoluna gittiler. Bu reformcuların Osmanlı oligarşisinin çekirdeği ile paylaştıkları pek fazla bir şey yoktu, ancak toplumun ayrıcalıksız katmanlarından daha da uzaktılar ve çoğu Türkleri çok tembel, uşak ruhlu ve Batılı tüketicilerin sahip olduğu hayat standardına layık olamayacak kadar cahil buluyorlardı. Ayrıca, bireysel çıkarların önde geldiğine inanıyor, İstiklal Savaşı’nı ve 1920’lerin ütöpik sosyal hedeflerini küçümsüyorlardı. Dostoyevski’nin 19. yüzyıl Rus liberalleri için söylediklerinin çoğu bu reformcular için de geçerliydi” (Alatlı, 2006: 153-154). Alatlı, tıpkı günümüz aydınlarını gördüğü bu gürhün toplum adına sorumluluk almaktan kaçınmasını eleştirmiştir.

Alatlı, günümüz aydınlarının toplumu olduğu gibi kabul etme eğilimlerinden ve toplumun itibar ettiği değerleri yüceltmek hususunda oluşan mutabakattan rahatsızlık duyduğunu dile getirmektedir. Ona göre aydınlar etliye sütlüye karışmamakta ve topu taca atmaktadırlar. Ahlâki değer yargısı içeren konularda açık tavır almaktan, önyargılı ya da bağınaz olmakla suçlanmaktan imtina ederler. Olası itibar kaybını, muhtemel fonların kurummasını göze almaktan evla görmektedirler. Alatlı, topu taca atmayı, gidişatı seyretmekle yetinmek, yani ideolojisizlik olarak ifade etmektedir. O, demokratik kurumların tam işlemlerini sağlamanın ve halkın kendi seçimini yapmasının önündeki engelleri kayıtsız şartsız kaldırmanın yeni bir toplum yeşertmeye yetip yetmeyeceği konusunda şüphe duymaktadır. Ona göre bu

kadim bir meseledir. Çünkü insanlık tarihinin, ahlâki değerler tarafından denetlenmeyen özgürlüklerin şer lehine bükülmelerinin kaçınılmaz olduğuna dair bir deneyime sahip olduğunu belirtir. Bunun yanı sıra Alatlı, kurallar esnetilip, mezhepler genişletildikçe, kuralları ihlal edenlerin alkışlanmaları hatta cezasız kalma ihtimallerini artırdığını öne sürmüştür. Ona göre, mesele, popüler kültür diye geçirtilen hatta akademisyenlere konu olan aykırılıkların kökünde yatan ideolojisizliktedir. Mesele, toplumların insanoğlunun yıkıcı dürtülerine karşı duracak donanımına sahip olup olmadıklarında yatmaktadır. Mesele, yıkıcı ve sorumsuz özgürlüğe terk edilen alanın sınırlarının nerede çizileceğinde, özgürlüklerin suiistimalinde, genç ruhların ihlalinde, porno, dehşet, tecavüz üzerine kurulu gösterilerin yaygınlığında, ‘sanat’ın bütün bunlara mazeret olabilmesinde yatmaktadır. Alatlı, toplumun sorunlarını çözmenin, “değer yargılarından arındırılmış” bir toplum yaratmaktan geçtiği düşüncesine karşı çıkmıştır. Aydınlarla seslenen Alatlı, gelişmeler karşısında sessiz ve tarafsız kalanların, sorumluluklarını bir kez daha değerlendirmeleri gerektiğini belirtmiştir (Alatlı, 2006: 9-11).

Alatlı, bu noktada, malumat ile bilgi kavramlarını birbirinden farklı olarak tanımlamış ve ayırmıştır. “Bilgi esasa, öze dönük, hayatın bütünüyle çakışan, hayata asılan, hayatı açıklayan, yorumlayan, aydınlatan ‘ışık’; malumat ise öğretilmiş, belleğe stok edilmiş, ama hayata iğreti duran kazanımlar bütünüdür. Malumat sahibi olmak erdem değildir. Tersine amaçsız malumat, insanların zihni ve ahlâki masumiyetlerini kaybetmelerine neden olur. Malumatçılar, asla kullanılmayan eşyalarla tıklım tıklım dolu bir odada, her ani bir şeye çarpıp devirmek korkusuyla hareket edemeyen, iğdiş edilmiş istifçilerdir... Ve hiç kimse bilgelikten, bu istifçilerin, bu entel’lerin uzak oluşu kadar uzak değildir. Bu olgu, özellikle de, Türkiye’de, olanca çıplaklığı ile gözlemlenebilir, sahtekârlığın, malumatçı eğitimin yaygınlaşması ile doğru oranda artar”. Alatlı, malumat istifçileri ettiği bu insanları nitelendirmek için Freud’un bir tanımlamasından yola çıkmıştır. “Freud’un anal karakteri... Dışkı ile, yani yaşama artık hizmet edemeyen, kullanılıp insanın yaşamsal sürecinin dışına atılmış olanla haşır neşir olan, inatçı, düzenli, hasis, istifçi... Malumat istifçilerinin haşır neşir oldukları dışkı, yaşanan gerçeklikle hiçbir ilişkisi olmayan, yaşayan insanın gerçeği ile çakışmayan, ona hizmet etmeyen bilgi kırıntılarıdır. Anal-istifçi karakterin dünya ile ilişkisi mülkiyet ve denetim üzerine

kurulur, çevresi ile sevgiyle bütünleşmesi söz konusu değildir. Sanki enerjisi, akli kapasitesi çok sınırlı olduğu için o güne kadar biriktirdiklerini saklaması, elindekini kaçırmaması gerektiğini düşünüyor gibidir. Canlıların kendilerini tekrar tekrar yenileme kapasitelerini farkında değildir. Kendisini güvencede hissedebilmek için elinde olana asılır. Bu bağlamda, ister solcu, ister sağcı olsun statükocudur... Hayatta kalmanın ancak yenileme ile mümkün olduğunun bilincine bir türlü varılamadığı için, bir zamanlar bilgi olmuş ama artık posası kalmış kırıntılarına kaskatı yapışılır. Türkiye’de otuz yıldır aynı gündemin dayatılmasının nedeni de budur -mesela, bizim sahamızda, bir Tevfik Fikret-Mehmet Akif meselesi vardır ki, bu konuda, aynı insanlar, en az otuz yıldır, yılda bir kez, en az iki tam gazete sayfası yazı yazarlar-köhne gündemlerini yani ‘mal’larını koruyabilmek için ellerinden geleni artlarına koymaz, gerektiğinde despot kesilirler” (Alatlı, 2007a: 29-30).

Alatlı, ahlâk kavramının önemini, namus kavramıyla somutlaştırarak aydınlara ve edebiyatçılara dair eleştirilerde bulunmuştur. Alatlı, “kelamı, bütünüyle namus olarak görmektedir. Ona göre namus, doğaüstü bir ahlâk kuralı değil, toplumun somut çıkarlarının dayattığı bir davranış biçimi, bir iletişim yöntemidir. O, Tevfik Fikret’in, Hugo’dan ‘Han-ı Yağma’yı çevirip, kendi adıyla imzalamasını ve ünlenmesini, dil bilmez Türk insanını kandırmak olarak nitelendirmiştir. Çalmayı, kopyayı şiddetle cezalandıran Batı toplumu bunu toplumun somut çıkarlarını korumak için yapar. Ama tabii, bu noktaya gelebilmek için toplumsal birikim gerekli, yani, namussuzluğun kolektif zarar verdiğini yıllar yılı sınımış, ikna olmuş, ikna etmiş olmak lazım.” (Alatlı, 2007a: 32-33). Alatlı, yaşanan bütün bu sıkıntıların ancak demokrasiyle halledilebileceği olgusuna da itiraz etmiştir. “...Demokrasiyle de ilgisi yok, belki de tersine. Demokratik toplumlarda yalan özgürlüğüne de saygı göstermek zorundasın. Sahtekârlığı önlemek Hazreti Süleyman adaletinin geçerli olduğu totaliter rejimlerden belki de daha kolaydır. Uygulamalı namusun, toplumsal bilinçle, toplumsal mutabakatla ilgisi olduğunu düşünüyorum. Kaldı ki, resmi tarihi, sahtekârlığı alt etmenin yolunun da, her şeyden önce ‘kelam’ın bütünüyle haysiyet olduğu bilincinden geçtiğini düşünüyorum. Her şeyden önce, görecelikli ahlâk sisteminden kurtulmalıyız” (Alatlı, 2007a: 32-33).

Alatlı, güçlü ile zayıfın olanın arasındaki dengenin eşitlikle değil, kardeşlikle çözüleceğini düşünmüş ve bu manada herkesin azami şekilde doyuma ulaşması adına

eşitliğin zorunlu olarak dayatılmasını eleştirmiştir. Hatta bu durumun güçlü insanların üzerindeki baskıyı hafifletmeye yaradığını dile getirmiştir. Bunun anti-demokratik bir durum gibi düşünülebileceği fikrine karşılık Alatl, su geçirmez ahlâki kurallarla desteklenmeyen demokrasinin demopedi'ye, yani ayak takımının idaresine dönüşeceğini belirtmiştir (Alatl, 2007a: 179).

Alatl, Türkiye'de aydın kesimin, avamın cehaletinden dolayı uzak durmasına karşılık, demokraside her zaman onların tercihlerinden etkileniyor olmaları gerçeğini dile getirmiştir. "Aydınlara uğruna canlarını vereceklerini haykırdıkları demokrasinin, demopedi, yani ayaktakımı'nın idaresi olduğunu anlamak zorundaydılar" (Alatl, 2007a: 311). Türkiye'deki aydınların bunu anlamak istemeyen bir yönü olduğunu vurgulayan Alatl, aydınların, kendi menfaatleri adına, gerektiğinde demokrasinin sekteye uğramasını bile alkışlayabileceğini belirtmiştir. "Bizim aydınımız, totaliter rejime ancak kendi doğrultusunda gitmediği zaman karşı çıkar. Yoksa bakanı da olur, umum müdürü de" (Alatl, 2007a: 377).

Alatl, güçlü ile zayıfın mücadelesinde sözü edilen demokrasinin, ahlâk kurallarıyla çevrelenmediği takdirde, bir gün şerrin eline geçmeyeceğinin garantisi olmadığını dile getirmiştir. Ona göre önemli olan güçlünün ne kadar güçlü olduğu değildir. O, ölüseviciler olan bir güçlünün mezalim silsilesine girişmesine katkıda bulunabilecek bir eşitliğin olmasına karşıdır. İyi ile kötünün mücadelesinde salt sayılarla düşünmenin bizi yanlış yere götüreceğinin altını çizmiştir. "Clint Eastwood, Çirkin Joe ile teke tek vuruşacak. Kasabadan kimse karışmayacak. Kim güçlüyse o kazanacak. Sonuçlarına katlanılacak. Kader! Sayı birebir olmalı. Birebirlik kutsal bir kuraldır. Kasabalılar Clint Eastwood'a yardım etmedikleri için, Çirkin Joe kazanır, kızlar tecavüze uğrar, kasaba tarumar olurmuş, ne gam. Biz, iki heybetlinin erkeklik ritüeline kaptırır, huşuya durur, kötülüğe razı olurmuşuz. Olur mu öyle şey... Davul kötünün elinde, tokmak iyinin. Olmaz, olmaz. Ne birebir, ne ikiye iki, olmaz. Ölüseviciliğinin iktidara demokrasi ile gelmiş olması hiçbir şeyi değiştirmez" (Alatl, 2007a: 180).

Alatl, aydınların kendi aralarında oluşturdukları ve Türk toplumu içinde iç-çevre adını verdiği grubun bağımsız ve özerk olmadıklarını iddia etmiştir. Bu konuda Gramsci'nin terminolojisini kullanan Alatl'ya göre "aydınsallık" bir meslek kategorisi haline gelmiş durumdadır. "Her toplumsal sınıf, kendi gelişmesine en

elverişli koşulları yaratmakla görevlendirdiği kendi öz uzman aydınlarını yaratır. ...bu iç-çevre, İttihat Terakki'den bu yana, egemen sınıfların toplumsal, ekonomik, siyasal ve kültürel alanda yarattıkları aydın katmanlarından birisidir. Kapitalistin kendisiyle birlikte sanayi teknisyenini, ekonomi profesörünü, hukukçusunu yarattığı gibi, İttihat Terakki ile hızlanan 'Türkleri uygarlaştırma misyonu' da, kendi organik aydınlarını yarattı. Bugünün iç çevresi, deyiş yerindeyse, İttihat Terakki cuntasının aydın kategorisidir. Aydın tipini, tabii, edebiyatçı, filozof, sanatçı simgeler. Gazeteciler, kendilerini edebiyatçı, filozof, sanatçı olarak gördükleri için aydın olduklarını düşünürler. Şimdi, biraz araştırırsan, Babiâli'nin ileri gelenlerinin hep bir ucundan İttihat Terakki'ye bulaşmış ailelerden geldiklerini görürsün" (Alatlı, 2007a: 57).

Alatlı, Türkleri uygarlaştırma misyonu'nun bu ülkeye dayattığı "otoriteci ahlâk" sisteminin Büyük Yalan'ı doğurmada en büyük etken olmuş olmasına işaret etmiştir. Alatlı, Türkiye'nin bu durumdan kurtuluşunun da ancak halkın Büyük Yalan'ı yüzümüze vurmasıyla -yani, açık toplumla- mümkün olabileceğine inanmaktadır. Ona göre aksi halde, düzenin organik aydınları "yeni"ye, görevleri gereği geçit vermeyeceklerdir (Alatlı, 2007a: 57).

Alatlı, eserlerinde birçok kez, Batı dünyasına kendisini kabul ettirmek için kökenlerinin bulunduğu Doğu kültürünü aşağılayan ve kendisini aydın olarak gören insanlardan duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir. Batı'da Doğulu bu insanların rağbet görmesini sağlayan durum "Batı'nın kafasındaki kültürden kurtarılması gereken 'Doğulu' kavramını perçinliyor olmalarıdır. Batı ancak görmek istediği Doğu'yu anlatana sıcak bakar. Evrensel olduğu iddia edilen bir kültür dayatılıyor ya...o evrensel kültüre duydukları özlemi, daha doğrusu kendi 'ilkel' kültürlerinden ne denli nefret ettiklerini dile getirdikleri sürece itibar görürler. Hoş itibar da değil ya bu. Saraya kabul edilmek gibi bir şey" (Alatlı, 2007a: 81). Alatlı, Esin Afşar'ın Türk halk müziğine yeni bir biçim vererek Batılı tarzda eserler seslendirdiği Paris konserlerini örnek göstererek "Allah aşkına, arabeske inat olsun Paris'te türkü bozmak nasıl bir hamakattır... hamakat, anlayışsızlık, duyarsızlık, bönlük, ahmaklık. Ah bu entellerin uğursuz kibri. Aşiretinin ağaçlarını kökünden söktün attın da, yerine -hele de o ekolojide- ne yeşertebileceğini sanırsın... Yapılmak istenene baksana. Batı kültürü getirilecek, Batılı olmayan bir toprak parçasında -o toprak parçasında

yaşayan yerli çoğunluğun varlığı ve istemleri tümüyle kulak arkası edilerek- yeni bir vatan edinmesine yardımcı olunacak. Batı'nın kültürünün, yerli kültürü istediği gibi tasarruf etmek hakkının, yerli kültürü korumak hakkından daha yüce, daha iyi, daha saygın, daha çağdaş, daha akılcı olduğu şeklinde tartışmasız doğrular yerleştirilerek yardımcı olunacak. Mesela Türk müziğini çoksesli kılma, teksesli olmak özelliğini korumak isteminden, bireyselliği yüceltmek, geleneksel aile yapısını korumak isteminden; pizzacıları yaygınlaştırmak, lahmacuncuları korumak isteminden daha yüce bir uğraş, hatta bir hak sayılacak. Kim yapacak bu işleri? İşgalcilerin öz uzman aydınları, tabii” (Alatlı, 2007a: 81).

Alatlı'ya göre, aydın bağınaz olmaz, insanları aşağılamaz, çünkü bilir ki her insan kendi içinde bir değerdir. Türk aydını kendi halkını her zaman aşağılamış ve ona karşı her zaman acımasız olmuştur. Yüzde sekseni aptaldır diyerek ya da lahmacun kültürü diye hor görerek. Bu ulusun itile kakıla güvensiz ve kimliksiz bir hale getirildiğini dile getiren Alatlı, şimdi de bu halkın tepkisiz oluşundan yakınıldığına şaşırdığını, oysaki bu aydınların halkta kişilik bırakmadığını ileri sürmüştür (Zencirkıran, 2004: 10).

Alatlı, ülkemizde, halkın asla sistemin ekseni haline gelmediğini iddia etmiştir. Kimliksiz bırakıldığını düşündüğü halk, hep kenardan idare edilen karakter olmuştur ona göre. “Türkiyeli sistemin merkezine hiç oturmadı! Ondokuzuncu yüzyıl Jön Türk'ü, kendisiyle halkı dediği birileri arasına bir çizgi çektiğinden, onları ‘ıslah edilecek yerliler’ halinde takdim edecek kadar ecnebiştiğinden beri, oturmadı! Anadolu'nun altını üstüne tercih ettiğinden beri, oturmadı! Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye radyolarından, pırtık diye köylüleri Atatürk Bulvarı'na sokmadığı günden beri, oturmadı! Adnan Menderes asıldığı günden beri, oturmadı!” (Alatlı, 2007a: 500).

Alatlı, toplum olarak içinde hepten küçük görülme durumunu özetlemiş ve Türk toplumunun trajedisinin iki yönlü olduğunu belirtmiştir. Birincisini, medeniyet olarak Batı karşısındaki iktidarsızlığımız olarak görmektedir. “Türk'ün içi boşaldı. Kendimizi gerçekten de iktidarsız hissediyoruz. Sindik. Korku içindeyiz; yarın ne olacak korkusu, gelecek korkusu, hiçbir şeyi doğru yapamayacağımız korkusu, asla adam olamayacağız korkusu. Çocukluğu sürgit aşağılanmakla, dayakla geçmiş yetişkinlerin ruh hali bizimkisi”. Alatlı'ya göre, bunun diğer yakası ise kitlelerin

kendi ülkemiz içindeki iktidarsızlığıdır. “Bürokratik despotizm. Aydınlar devleti. Oligarşi. Silahlı ve silahsız bürokrasinin, mürekkep yalamışların, ‘dışarıdakiler’ üzerindeki Tanrısal denetim tutkusu. Geliştirdikleri grup narsizmi: Kendi düşünceleri, kendi duyguları, kendi gereksinimleri dışındaki dünyaları gönülden algılayamamaları. Giyimden damak zevkine kadar kendilerinden olmayanı, onaylamadıklarını algılayamama, aşağılama, eşyalaştırma, yok sayma tutkusu. Sosyal sadizm” (Alatlı, 2007a: 177-178).

Alatlı’ya göre, Batı karşısındaki iktidarsızlığımız kendi kimliğimizi ortaya koyamamaktan ileri gelmektedir. Kendi kimliğini belirleyemeyen bir toplum, başkaları tarafından tanımlanacaktır. Türkiye’de de Batı’nın Türkler adına yaptığı tanımlama fazlasıyla taraftar bulmaktadır. “Aydın olmayan yoktur ki. Her insan eninde sonunda mesleği dışında bir entelektüel etkinlikte bulunur. Aydınlar dilekçesini hatırlasana. Her insan bir düzeyde filozof, bir sanatçı, bir beğeni adamıdır. Aydınsallığı meslek edinmişlerin görevi, herkeste belli bir gelişme düzeyinde var olan entelektüel faaliyetin, Batıcı dünya görüşü doğrultusunda şekillenmesine öncülük etmektir. Edebiyatta, sanatta, sinemada, Batıcı dünya görüşü öylesi bir haklılıkla ortaya konur ki, Batı’ya muhalefet toplum düşmanlığı ile eşleşir. Oryantalizmin de gelişmesi böyle oldu. Birkaç tarihçi, birkaç papaz başlattı belki, ama çığ gibi büyüdü, tartışılmaz bir bilgi oldu. Sümüklü bir İngiliz tezgâhtar kızın ya da Alman dazlağının içine Türklerden fiilen üstün olduğu gibi bir bilgi nasıl yerleşti dersin? Türkiye’deki ‘beyaz dizi’ daktilosunun kendisini hatim indiren anneannesinden daha kültürlü bellemesinin nedeni aynı türden bilgi değil mi?” (Alatlı, 2007a: 82).

Alatlı, aydın konusuna ilişkin Meriç’in Daneil Defoe’dan aktardığı bir bölümü de alıntılarıştır. “Hakikati bulan, başkaları farklı düşünüyor diye onu haykırmaktan çekiniyorsa, hem budala, hem de alçaktır. Bir adamın ‘benden başka herkes aldanıyor’ demesi güç şüphesiz, ama sahiden herkes aldanıyorsa, o ne yapsın”. Alatlı, sonuçları ne olursa olsun, insanın doğru bildiğini söylemek ve yapmakla yükümlü olduğunu düşünmektedir (Alatlı, 2007a: 62).

Alatlı, gerçek aydın olarak gördüğü kişilerin Türkiye’de çektikleri en büyük sıkıntının, herhangi bir durumu anlamının bile insanlara ihanet gibi gelmesidir. Ona göre, anlamaya çalışmak, duygudaşlık geliştirme ihtimalini ortaya çıkarır. İnsanlar

bunu kaldıramayabilirler çünkü kendi geçmişlerini irdelemek zorunda kalırlar. Geçmişlerini irdelerlerse, yanlışlar bulabilirler. Alatl, yanlışlarla karşılaşan insanların bunu düzeltmeye çalışabileceklerini, düzeltmeye yönelirlerse de dönem muamelesi göreceklerini belirtir (Atl, 2007a: 66). Atl'nın deyişiyile, anlamak ille de hemfikir olmak değıl; yanlışları görmemek hiç değıldir (Atl, 2001b: 73).

Sonuç olarak Atl, Türk toplumunun esasen Doğulu kökenleriyle halleşemediğini dile getirmiştir. Öyle ki, Doğulu olmak Türk toplumuna kadını ilkenin hâkim olduğı bir kimlik bırakmıştır. Türk toplumunun Batılılaşmaya çalışan bir toplum olduğunu belirten Atl, bu noktada ilerlemeye dönük olarak nitelendirdiğı erkeksi ilkenin eksikliğinden yakınmıştır. Türk toplumunun bu ilke arasındaki dengeyi kuramadığını, arafta kalmışlığıyla sürgit daha da sıkıntılı dönemler yaşamak zorunda kaldığını ileri sürmüştür. Atl, bu iki ilkenin uyumunun biyofilik bir topluma götüreceğini dile getirmiştir. Bu noktada Atl, aydınlara düşen görevden bahsetmiştir. Ancak Atl, Türk aydınının bu yükü kaldırabilecek düzeyde olmadığını, özgünlükten yoksun, Batılı görüşlerin tekrarlarını yorumlamaktan başka bir unsuru ifade etmediğini dile getirmiştir. Atl'nın bahsettiğı nekrofilik özellikler ise, Türk toplumunun halen bir kimlik sahibi olmaması nedeniyle ortaya çıkmıştır.

5. BÖLÜM

ALATLI’NIN TÜRK İNSANININ RUHÎ YAPISI VE ANA ÖZELLİKLERİNE DAİR FİKİRLERİ

Alatlı, zamanının büyük bir bölümünü Türk toplumu ve insanının sorunları üzerine kitaplar yazmaya adanmıştır. Eserlerinde yoğunlaştığı konular arasında Türk insanını aydınlatmak önemli bir yere sahiptir. Alatlı, hemen hemen bütün incelemelerinde Türk insanını anlatmaya çalışmıştır. Rus dünyasını anlattığı *Gogol’ün İzinde* serisinde bile Türk insanına ve toplumuna ilişkin değerlendirmelere yer vermiştir. Alatlı, Türk insanını ve onun ruhî yapısını tarihsel gelişimi içinde, yani Orta Asya’dan bu yana geçen süreç çerçevesinde değerlendirmeye çalışmıştır. Bu süreç, Türk mitolojisinden Şamanizm ve İslam dinine, Doğulu kâinat algısından Batılı materyalist evrene kadar Türk insanının serüvenini tüm yönleri kapsamaktadır.

Alatlı, Türk insanının Orta Asya’dan bu yana taşıdığı özelliklerin üzerinde önemle durmuştur. O, Türklerin ruhuna inebilmek için yer yer Türk mitolojisine değinmiştir. Alatlı, Türk insanının dünyasına daha da yaklaşabilmek için mitolojiyi kullanmıştır. Yazılı eserlerin yetersiz olduğu bir dönem hakkında bilgi edinmek adına mitoloji oldukça değerlidir. Türk mitolojisi, Türk insanının iç dünyasını kavramak için ona büyük bir imkân sunmuştur. Alatlı, Orta Asya’dan günümüze kadar gelen özelliklerin izlerine göçebe kültürde, Şamanizmde ve Doğu düşün yapısında rastlanabileceğini belirtmiştir. Türk mitolojisinin kaynağı Şamanizm’i; özde, Gök Tanrı başta olmak üzere, güneş, ay, yer, ata ve ateş kültlerinden oluşan bir din olarak tanımlamıştır. Ancak Alatlı, bu noktada Şamanizm’in, Yunan-Roma ya da daha doğrusu Yakın Doğu putperestliğinden gece ile gündüz gibi ayrıldığını belirtmiştir. Bir kere “P’an Ku” gibi, Şaman tanrılarının da “yoktan var etme” güçleri yoktur. Yani, yaratmak için ellerinin altında ezelden beri mevcut olan maddeleri kullanırlar. Alatlı, bu maddeci anlayışa Yunan Epikuros ve atomun babası kabul edilen Demokritos’un, binlerce yıl sonra ancak geldiğini tespit etmiştir. İkincisi, Şaman tanrıları insanlarla didişmezler. Tam tersine, insanlarla kardeşirler, insanlara yardım ederler. Alatlı, Yunan mitolojisinde Zeus’un, kendisinden ateşi çalması

sebebiyle Promete'nin ciğerini akbabalara yedirdiğini hatırlatmıştır. Buna karşın, Türk mitolojisindeki Gök Tanrı, Ülgen gökten biri kara biri ak iki taş getirir, kuru otları avucunda ezerek taşların birisinin üstüne koyar, diğeri ile üstlerine vurur, alevlendirir; insanlara ateş yakmasını bizzat kendisi öğretir (Alatlı, 2007a: 519). Türk mitolojisinde insanlar, tanrıyla aralarındaki ilişkiyi bir baba-oğul ilişkisi gibi otoriter nitelikte değil de kardeşlik ilişkisi gibi eşit bir düzeyde konumlandırmaktadırlar. Alatlı'ya göre, "Türk tanrıları kâinatı şekillendirirken yanlarında hep bir 'insan' vardır. 'Kişi'yi topraktan şekillendirirler ama bu 'kişi' onlarla kardeş olur. Onlar, ağabeydirler. Kendilerini çocuk değil, 'kardeş' olarak şekillendirmeleri ilginçtir. Örneğin, İsa'nın 'çocukları' vardır. Bunların yoktur, çünkü insanlarla ilişkiler, otoriter değil, kardeşçe bir ilişkidir. Rab Yahova ile Yahudiler arasında olduğu gibi, hırçın bir aşk-nefret ilişkisi yoktur" (Alatlı, 2007a: 521).

Alatlı'nın Türk insanının ruhuna ilişkin en çok öne çıkan yorumu, özgürlük üzerinedir. Türk insanı özgürlüğüne tutkuyla düşkündür. O, Türklerin tanrılarıyla aralarındaki kardeşlik ilişkisinde, tapınma ve kulluk ilişkisinin olmadığını iddia etmiştir. Onun bahsettiği Türk mitolojisindeki ilişki bir tür ortaklık gibidir. "Kul kavramı, bu dünya görüşüne tümüyle yabancıdır. Örneğin Yunan Hades'inin karşılığı, bir Erlik vardır. Erlik, Ülgen'e isyan eden kardeşidir. Kötüdür, öldürdüğü insanları yer altındaki dünyasına götürür, kendisine uşak yapar. Ama insan, Ülgen'in yardımıyla Erlik'i her zaman yener. Buradaki ceza da ilginçtir. Verilecek cezanın yakmak filan değil de, 'kendisine uşak yapmak' olması da ilginç değil mi? Bazen, o zamanının Türklerinin, ölmekten değil, birilerine uşak olmaktan korkmalarının ardında bunun yattığını düşünürüm. Hatta belki de, 'o zamanın insanı' diye kısıtlamam da yanlış. Kore savaşında, en az esir veren ulus yine bizdik. Belgelerle sabittir. Anadolu insanı özgürdür. Evet, aktif bir özgürlük değildir, ama asla zincire vurulamayan bir yapı geliştirmiştir. Ne patronun, ne paranın, ne inançlarının, ne kitaplarının ne de geçmişinin kölesidir" (Alatlı, 2007a: 521). Alatlı, Türklerin özgürlüğüne düşkünlüğüne vurgu yaparken, Türkleri bulundukları coğrafyanın kendi özelliklerini barındıran bir hayvanı ile bir gördüğünü ifade etmiştir. Alatlı, Türk insanının kendisini "Turna" ile özdeşleştirdiğini belirtmiştir. Turna, "Gururlu olduğu kadar da utangaç bir kuştur. Dünya görüşünden ödün vermeyen, dünya görüşünü bizim dünya görüşümüze uyarlamayı reddeden bir kuş. Sınırsız çayırliklardan başka

özgürlük tanımayan, kendi yaşam biçiminden gayrisine boyun eğmeyen bir kuştur. Yalakalığa tenezzül etmeyen, laubali olmayan, vakur bir kuştur” (Alatlı, 2007c: 65). Alatlı, Turna’nın nezdinde Türk insanının yapısına, karakterine ve dünyadaki yerine ilişkin değerlendirmelerde bulunmuştur. Türk insanının Batı medeniyetine cevabını yine Turna’nın ağzından vermiştir. “Ben sizin ırkınızdan değilim. Ben hayata ve hayatın hakiki ritmine dair acımasız gerçekleri yüzünüze vuran Asya Kavimleri’ne aیدim. Beni uygarlığınızın yüz bin süngüsüyle kuşatıp tecrit etmekle iyi yapıyorsunuz, çünkü şayet bir gün hapsoldüğüm zulmetten kurtulur da süslü laflarınızın peşine harbiden düşersem, benden çekeceğiniz var” (Alatlı, 2007c: 64). Alatlı’nın, bu düşüncelerine istinaden, Türk insanını, özünde halen bir Asyalı olarak gördüğü anlamını çıkarabiliriz. Günümüzde her ne kadar Batılılaşmaya çalışsak da özümüzde hep bir Asyalının olduğunu düşünür. Onun Turna’nın zarafetini tarifi ise, özünde muazzam bir güzelliğı barındıran, ancak günümüzde yabancılaşarak özünü yitiren Türk insanına bir göndermedir. “Turna, uzun boy, uzun gövde, uzun bacaklar, uzun kanatlar, narin bir silüete ve ressamaları heyecanlandıran aerodinamik hatlara sahiptir. Tanrısal bir zarafetle taşıdığı gövdesinin üzerine ihtimamla çalışılmış koyu sarı tüyleri çerçeveleyen siyah saten lekeler vardır. Başını süsleyen kusursuz şarabi saç tüyleri, çıplak yanaklarının bayağılıktan uzak pembe allığı, pliyosen çağına uzanan soylu bir geçmişı vardır turnanın” (Alatlı, 2007c: 64).

Alatlı’nın bahsettiğı turnanın memleket diye bellediğı yerler ise sonsuz mavi gök, uçsuz bucaksız otlaklar, köpüklü ırmaklar ve sarp dağlardır (Alatlı, 2007c: 68). Dağlar, modernitenin karşısında ilkelik, zulme uğrayanlar için bir kaçış, bir yuvadır. Alatlı, Türk insanının ruhunda dağların ayrılamaz bir yeri olduğuna vurgu yapmıştır. Alatlı’nın üçlemesinin son parçası ise Turna’ya yol gösteren, yönünü tayine yardımcı olan Seher Yıldızı’dır. Alatlı’ya göre, Seher Yıldızı, Dağlar’ın yolunu tutma zamanının geldiğini bildiren yıldızdır (Alatlı, 2007c: 69). Dağlar, bugün de Anadolu insanının yüreğinden çıkan türkülerde yer almaktadır. Çünkü, dağlar özgürlüğü simgelemektedir. Alatlı, bu kavramların Türk insanının bilinçaltının en derinlerinde yer aldığını ve asla silinemeyeceğini öne sürmüştür. Ona göre bu kavramlar birden fazla alt anlam taşımaktadır. Alt metinde yer alan anlamlar, sonsuz mavi gök, uçsuz bucaksız otlaklar, sarp dağlar, köpüklü ırmaklar, kekik aromalı tertemiz hava, kar serinliğı, seher yeli, seher yıldızı, özgürlük, bağımsızlık, gezi, sağık, güvenlik,

bereket, haber, aşk, bağlama, misket, estetik, metanet, sükûnet, sadakat, ahenk, sıra, çağrı, davettir (Alatlı, 2007c: 69). Alatlı, Turna metaforu ile hayalini kurduğu insan tipine de vurgu yapmıştır. Ona göre turnalar, insanlara kendileri dışındaki bir varlıkla kendilerinin ve onun farklılığını bozmadan, onu kendilerine benzetmeye çalışmadan ve onun kendisini insanlara benzetmesine meydan bırakmadan bütünleşmeyi öğretir, örnek olur. Turnala, kâinatı birlikte oluşturduğu varlıkları tanımayı, özüne inmeyi, yüreğinde hissetmeyi öğretir. Turnalar aşkı öğretir insanlara. Aşkın dayanışma, saygı, özen ve emek olduğunu öğretirler (Alatlı, 2007c: 92).

Alatlı, turnalarla özdeşleştirdiği Türklüğü, modern terminolojiden bağımsız bir şekilde tanımlamıştır. Çünkü, ona göre, modernist bir yaklaşım tarzı Türklüğe hak ettiği değeri vermektense, onu bir safsata olarak ele almaktadır. Bu nedenle Alatlı, Türklük kavramına yaklaşımını, köklerini dayandığı Doğu felsefesiyle temellendirmiştir. Alatlı'ya göre, "Türk olmak ya da olmamak, Türk'ün varlığı ya da yokluğu felsefi bir meseledir. Tanrı'nın varlığı yokluğu gibi bir mesele. Meseleye modernistler gibi bakılırsa, 'Türk olmak' gibi bir tanım ciddiye alınamaz, abestir, lüzumsuz ve gayesiz bir temrindir, üzerinde düşünmeye bile değmez. Zira neyin Türk neyin Türk olmadığını kesin olarak saptamak mümkün değildir, ne biyolojik ne de diğer bakımlardan. Ancak Alatlı modernizmin kesinliğe vurgusuna dikkat çekmiştir. Kesinlik, rasyonel sorulara rasyonel cevaplar, bunlar matematikçilerin kurgusal dünyalarına ait değerlerdir. Alatlı'nın üstünde durduğu, 'Türk'ün yoktan çok var' olduğu şeklindeki fuzzy bilgidir. Kesinlikle tanımlayamadığımız ama işaretlerini algıladığımız bir oluşum. Alatlı, bu durumu Carl Jung'un 'kolektif bilinçdışı' dediği, simgeler birliği ya da ortaklığına değinen kavramıyla açıklamıştır. Alatlı, Türklüğün taşıdığı manevi değeri, Yeni Fiziğin anthropic ilkesini göz önünde bulundurarak Hawking'den yaptığı alıntıyla açmaya çalışmıştır. Hawking, kâinat nasılsa biz O'nu öyle görürüz, çünkü eğer gördüğümüzden farklı olsaydı, biz burada olup O'nu görüyor olamazdık gibi bir argümanda bulunmuştur. Alatlı, 'kâinat' kavramını kaldırıp yerine 'Türk' kavramını koymayı düşünmüştür. Türk öyle olduğu için siz ve ben böyleyiz, veya siz ve ben böyle olduğumuz için Türk öyle. Ona göre, Türkler, Telli Turna'yı onlarca tasarımla birlikte algılıyor olmasaydı, biz burada olup o kavramları sıralayamazdık. Alatlı, her milletin, her halkın, her ulusun kendi Turnasını şekillendirdiğini belirtmiştir. Ona göre, bir milleti oluşturan bireyler, kendi

Turnalarının peşinden ayrılmamalıdır, çünkü o birey, Turna var olduğu sürece vardır (Alatlı, 2007c: 69-71). Her toplumunun kendisini doğadan bir parçayla özdeşleştirme durumu gelenekselleşmiş bir olgudur. Toplumlar, tarihlerini, köklerini, geleneklerini, kendilerinde bulunan ya da bulunması arzu edilen özelliklerini yansıtan – genellikle – bir hayvanı simgesel olarak kendilerini ifade etme ve kimliklerini tanımlama aracı olarak kullanmışlardır. Bu hayvan, toplumların tarihlerinde veya mitolojilerinde önemli bir rolü olan bir hayvan da olabilmektedir. Simgeleşen hayvanlar, o insanın varolan ya da olması istenen karakterine birer göndermedir. Almanların “Kartal”ı, Fransızların “Horoz”u, İngilizlerin “Aslan”ı, Rusların “Ayı”yı veya Çinlilerin “Ejderha”yı seçmiş olmasında bu tür nitelikler mevcuttur. Türk mitolojisinde daha popüler olarak yer alan ve esarete gelmeyen “Bozkurt”tan ziyade Alatlı, Türk toplumunu Turna’yla özdeşleştirmiştir. Alatlı, Turna metaforunda Türklerin, tıpkı Bozkurt gibi bağımsızlığına düşkün hüviyetinin yanı sıra farklı özelliklerine de değinmiştir. O, Türk kültürünün ve insanının taşıdığı zarafete vurgu yapma, bu zarafeti Doğulu bir kimlikle pekiştirmek açısından böyle bir yolu seçmiştir.

Alatlı’nın, Türklük üzerine öne sürdüğü argümanlarını, aynı çıkış noktasından ele aldığımızda dikkat etmemiz gereken bir diğer önemli kavram ise ‘murat’ır. Alatlı, murat kavramını, bireyin kâinatı öznel bir şekilde algılaması ve onu şekillendirmesi üzerinden açıklamaya çalışmıştır. Murat hava, nefes, irade, maneviyat veya maneviyatın enerjisi olarak düşünülebilir. Murat, bedensel mükemmeliyetin tek başına beceremeyeceği türden güç ve canlılıktır. O, Türk kültüründe murat sözcüğüyle açıkladığı kavramı, Uzak Doğu felsefesinde ‘Toplam Yaşam Enerjisi’ anlamına gelen ‘Çi’ ile özdeşleştirmiştir (Alatlı, 2007c: 94). Murat, bir toplumun hayatı algılayışı, hayattan beklentileri ve beklentileri gerçekleştirebilecek kuvvetini anlatmaktadır. Türk kültüründe varolan bu kavram, insanımızın, farkında olamasa dahi, büyük idealleri gerçekleştirebilecek manevi yapıya sahip olduğunu ifadesidir.

Alatlı, murat kavramını, Meriç’ten yapmış olduğu alıntıyla daha belirgin hale getirmiştir. Meriç’in, ‘bana hakikati değil, muradını söyle. Olmak istediğin gibi görün, olduğun gibi değil, her yalan bir yaratış’ düsturunu temel edinmiştir. Zira Alatlı’ya göre, hakikat tek değildir. Hakikat dalga fonksiyonunu çökertebilen bir

olasılıktan ibarettir. Ona göre, insan düşündüğünde, aynı anda sınırsız konumda olabilir. Bu insanın sanal gücüdür. Sanal güç, insana ait yegane bağımsız, yegane özgür güçtür. Alatl, ihtiyatlı entelektüellerin sanal güce kuşku ile baktıklarını ve bu gücün usa vurulmadığını sandıklarını belirtmiştir. Oysa ona göre, sanal güç, aslının çok değişkenli hem/hem de mantıkta yattığı gizli dürtüdür. Alatl, bu dürtünün, insanın kâinata ilişkin sahip olduğu ‘Batını bilgi’ olduğunu ileri sürmüştür. Alatl’ya göre Batını bilgi, kısıtlamaya ya da sansüre gelmeyen, zapturapt altına alınamayan bilgidir. Ona göre, tam da bu noktada murat, aynı anda sınırsız sayıda olasılıklar üretebilir. İnsanların hayatları boyunca hayalleri, ihtirasları, kışkırtmaları, pişmanlıkları ya da keşkeleri vardır. Bunların her biri, birbirleriyle çelişen, çelişmeyen, hatta birbirini ortadan kaldıran sayısız olasılığa sahiptir. Birey, bu olasılıklardan birisini seçip yerleşinceye kadar, kuantum sistemi birisine çökünceye kadar, olasılıklar sonsuz sayıda ve aynı anda var olurlar (Atl, 2007c: 176). Atl, murat’ın, bu sonsuz olasılıkların herhangi birisinin gerçeğe dönüşebilmesini sağlayacak olan enerji olduğunu anlatmıştır. “Yaşam bir büyü. İlhamını ortak temennilerden alan bir murat. Siz neye niyetleniyorsanız yaşam, öyle oluşuyor. Tıpkı kâinatın kendisi gibi. Size, sizin temennileriniz doğrultusunda açılıyor” (Atl, 2007c: 98).

Atl, murat’ın sırrının, insanın gönlünde sakladığını içtenlikle seslendirdiği taktirde, düşüncesinde yalnız olamayacağı fikrinde yattığını ifade etmiştir. Ona göre, murat, bize büyük adamların parlaklıklarıyla mest olup edilgenleşmektense, kendi gönlümüzden yükselen Işık’ı keşfetmemizi, o Işık’ı güçlendirmemizi öğütler. Kaderimizi büyük adamların parlaklıklarına teslim etmememizi öğütler. Atl, murat’ın, düşüncelerimizi sırf kendimize ait düşüncelerdir diye terk etmememizi telkin ettiğini dile getirmiştir. Atl, bir gün, küçümseyip de yol verdiğimiz düşüncelerimizin süslenmiş, püslenmiş büyük adam olduğu söylenen birisinin eserine kurulmuş olabileceğini belirtmiştir. Onun burada özellikle bahsettiği kendine güven, Türk toplumunda eksikliği hissedilen bir unsurdur. Atl, Türk toplumunun ya düşünüyordu bir gelecekte yaşadığını ya da hayal ettiği bir geçmişte kaldığını dile getirmiştir. Ona göre, millet olarak kendimize ait bir cümlemiz bulunmamaktadır. Türk toplumunda ‘Şimdi’ kavramının olmadığını söyleyen Atl’ya göre ‘Gün’ kavramı kaybolmuş gibidir. Zira, ‘Gün’ü acımasızca

tükettiğimizi ve zaman öylece akıp giderken bizim millet olarak bütünüyle edilgen, beklemede olduğumuzu iddia etmiştir. Alatl, toplum olarak, Batılıları kıskanmamızın nedeninin bilgisizliğimiz olduğunu, taklitle intiharın aynı anlama geldiğini, ne isek o olmamız gerektiğini, dünyayı bilmeyenin dünyanın maskarası olduğunu dile getirmiştir. Hatta Alatl, kendimizi ifade edemediğimiz gibi, belki tam da bu sebepten, Türk olarak tanımlanmaktan da utandığımızı dile getirmiştir. Alatl'ya göre, murat bize, aslımızı yadsımanın kurtuluşu olmayan bir kaçış olduğunu öğretecektir (Atatl, 2007c: 115-116).

Atatl'nın, murat kavramına bu denli önem vermesinin sebebi, tam da Türk olarak anılmaktan utanmamızdan, özümüzü kaybetmemizdendir. Alatl, günlük yaşamda sıkça kullandığımız, ancak mahiyetine oldukça uzak kaldığımız murat kavramını bu sebepten tekrar tanımlama gereği duymuştur.

Türk insanının ruhu tarihsel süreç içinde bozulmuştur. Bu bozulmayı betimlemeye çalışan Alatl, yabancılaşmanın Batı toplumundan kaynaklandığını ileri sürmüştür. Batılılaşmaya çalışan Türk toplumu ise öncelikle Batı karşısında bir yenilmişlik duygusuna kapılmış, sonrasında Batılı kavramların diline yerleşmesi ile bir tür kavram karmaşası yaşamıştır. Türk entelektüel çevresince bu kavram karmaşası onskurantizm olarak adlandırılmıştır. Alatl'nın, Türk toplumunun yaşadığı bu kavram karmaşası ile birlikte bir tür psikolojik rahatsızlık olan “Afazi”ye tutulduğunu iddia etmiştir. Batılı yaşam tarzının Türk toplumuna gittikçe yerleşmesi maddeci bir kâinat algısını ve beraberinde ahlâk kaosunu getirmiştir. Türk toplumu Alatl'ya göre günümüzde tam anlamıyla her şeyi –miş gibi yapan bir toplum haline gelmiştir.

Atatl, insanoğlunun ve spesifik olarak Türk toplumunun düşün dünyasının bu şekilde dönüşmesini aydınlanma felsefesine dayandırmaktadır. Ona göre, Aydınlanma felsefesi maneviyatı beşerin dışına çıkararak bunu gerçekleştirmiştir. Alatl, Aydınlanmadan itibaren maddeci bakış tarzının yerleştiğini belirtmiştir. Ona göre, insanoğlu çiçeklerin bir tanesi gibi görülmeye başlandığında, topluma şekil vermek üzere toplum mühendisliğine doğru gitmek kaçınılmaz olmaktadır (Atatl'dan aktaran; Özmen, 2008: 23).

Atatl, toplum mühendisliğinin en başta insanı şekillendirmekle başladığını, bu konuda da iktisadın önemli bir rol oynadığını belirtmiştir. Muhtemeldir ki bir

sosyal bilim olan iktisat, fen bilimlerine nispeten, ortaya çıktığı kültürün kodlarından daha fazla etkilenecektir. Dolayısıyla iktisadın Hristiyan kökenli olduğunu hatırlatan Alatl, Doğulu bir toplumu tasnif etmesinin zorluğundan bahsetmiştir. Alatl'ya göre, “homo economicus Hristiyan insan görüşüdür. Kitab-ı Mukaddes'e göre, insan doğuştan günahkârdır, çünkü yasak meyveye tamah etmiştir. Hristiyan insan görüşü beden in aşağılık kötü, ruhun yüce asil olduğu şeklindeki ruh-beden ikilemini benimser. Karanlık ortaçağlar boyunca Hristiyan Batılılar, ruhun bedene galip gelmesi için çalışmış, çilenin yüceltilmesinden insanoğlunun ruhundan şeytanları kovmayı amaçlayan türlü engizisyon tatbikatlarına, günahkârları yakmaktan cadıları kaynatmaya varıncaya kadar bedene her türlü işkence etmiş ve sonuçta mağlup düşmüşlerdir. Rönesans bu mağlubiyetin adıdır. Bu dönüşü izleyen akımlarda, sarkaç bu defa da öteki yana sallanmış, mesele, ‘homo economicus olduğumuz kabul edip ‘sonsuz isteklerimizi nasıl tatmin edebiliriz’i araştıralım’ meselesi haline gelmiştir. Ekonomi biliminin babası Adam Smith’in 1700’lerin son yarısında ortaya çıkması tesadüfî değildir” (Alatl, 2007a: 331). Alatl, böylelikle iktisadın, Smith’in önderliğinde palazlandığı dönemlerde, bir bilim niteliğiyle insanlığın faydasına odaklanmak yerine, insana yeni bir kıyafet giydirmeye ona bir biçim vermeye çalıştığını ifade etmiştir. Hristiyan düşüncesinin ortaya koymuş olduğu ruh-beden ikileminin hastalıklı bir ideolojik yapılanmayı ortaya çıkardığı görüşünde olan Alatl, bizim kültürümüzde bunun yerinin olmadığını düşünmektedir. Alatl'ya göre, “Bizde ruh-beden ikilemi ve bu ikilemin sonucunda, Batı düşüncesinin vardığı, ruhun iyi, beden in kötü olduğu sonucu yoktur. Yani, biz, etimizle, kemiğimizle bütünlüklü, ruh sağlığı kusursuz ve en önemlisi ‘hayatla barışık’ insanlardık. Hemen her hazda şeytanı gören, dünyayı ve teni lanetleyen, en doğal arzularını perhizle cezalandıran insanlar değildik. Ülgen, seninkiler (Hristiyan anlayışındaki) gibi, insana haz verdiği gerekçesiyle müziği, beyaz ekmeği, sıcak banyoyu –Papaz Tertullian’ı hatırlıyor musun?- filan yasaklamadı. Fizik ötesi korkularla bunalmazdık biz. Hala da bunalmayız” (Alatl, 2007c: 523).

Alatl, beden in cezalandırıldığı Orta Çağ Avrupa’sının Aydınlanma ile birlikte liberal felsefeyle birlikte yeniden hazzın yüceltildiği bir medeniyetin beşiği konumuna geldiğini ifade etmiştir. 20. yüzyılda kapitalizme dönüşen liberalizm, ulaşmak istediği hedef uğruna insanı biçimlendirmeye çalışmaktadır. Alatl, bu

durumun insanlığın doğasına aykırı olduğunun altını çizmiştir. Nitekim günümüz ekonomi biliminin insanı dönüştürmek, sonsuz isteklerine gem vurmaya öğretmek, perhizin erdemlerini ululamak gibi bir misyonu yoktur. Tersine, günümüz dünyasında istemlere gem vurmaya, delilik değilse bile, garip bir çilekeşlik özlemi olarak algılanır. O kadar ki, Amerika Birleşik Devletleri'nde çok başarılı bir işadamı, günün birinde her şeyi bırakıp örneğin bir kulübede, çok basit bir yaşam sürmeye niyetlense, aklından zoru olduğuna ilk önce kendisi karar verip, psikiyatrist psikiyatrist gezecektir” (Alatlı, 2007a: 320-321). Batılı düşünce, gerçek olarak kabul ettiği bilgilerin ve tanımların dışında hareket edilmesini kendini beğenmişlikle dışlayan bir sisteme sahiptir.

Alatlı, yabancılaşmanın, Türk insanını patolojik bir vakıya indirgediğini belirtmiştir. Yabancılaşma, insanın kendisini ‘el gibi’, yabancı gibi algıladığı patolojidir. Putlara tapmanın yabancılaşmanın bir eseridir ve bu insanın kendi emeğine tapmasından başka bir şey değildir. Dolayısıyla insanın kendi eyleminin sonucu olan bu nesne, insana yabancı, tepeden bakan ve insanın üstünde ve ona karşı bir güç halini almaktadır. Alatlı, insanın yapabileceği sınırsız şey varken kendi eylemini yine kendi varlığının sebebi olarak görmesini yabancılaşmanın en üst noktası olarak görmüştür. Kaldı ki Alatlı, bu manada Çağdaş Batılı toplumların tam anlamıyla yabancılaştığını, ancak Türk insanının ise bu yolda olmakla beraber halen yabancılaşmamış kısıtlı bir kültüre sahip olduğunu belirtmiştir. Türk insanının yabancılaşmasını put metaforu üzerinden çözümleyen Alatlı, Türk insanının putu olarak, günümüzün toplumsal karakterini örnek göstermiştir. Bu karakter topluma iyi uyarlanmış başarılı bir tipolojiye işaret eder. Alatlı’nın nitelemesiyle bu karakter, para, şöhret, güç, sevgi, saygı, inanç, ideoloji, özen, rikkat, bilgi ve hoşgörü adına ne varsa yağmalar. Ona göre, Türk insanı kendi elleriyle yaratmış olduğu bu insana boyun eğip ve tapar (Alatlı, 2007a: 435-437). Alatlı, put olgusunu, tarihteki putperestlikten çıkartmış ve günlük hayatta sıklıkla karşılaştığımız bir olgu olarak bize sunmuştur. Böylelikle, put kavramının, her daim somut bir şekilde tezahür emeyebileceğini dile getirmiştir. Bu bir davranış biçimi de olabilmektedir.

Alatlı’ya göre, Aydınlanma’yla birlikte Batı medeniyeti karşısındaki duruşumuz toplumsal yapımızı uzun müddet düzelmeyecek şekilde olumsuz etkilemiştir. O, Türk toplumunun, kapitalizmin önderliğindeki Batı medeniyetinin

karşısında bir mağlubiyet duygusuna kapıldığını ifade etmiştir. “Türk’ün içi boşaldı. Kendimizi gerçekten de iktidarsız hissediyoruz. Sindik. Korku içindeyiz; yarın ne olacak korkusu, asla adam olamayacağımız korkusu. Çocukluğu sürgit aşağılanmakla, dayakla geçmiş yetişkinlerin ruh hali bizimkisi” (Alatlı, 2007a: 177).

Alatlı, Türk toplumunun, Batı medeniyetinin iktisadi ve teknolojik manada kendisinden fersah fersah ileride olması karşısında eziklik yaşadığını ifade etmiştir. Alatlı, yabancılaşma patolojisinin, nasıl olup da Batı ile benzer sosyal ve iktisadi dönüşümleri yaşamayan Türk toplumuna nüfuz ettiğini irdelemeye çalışmıştır. Ona göre bu durum Türk toplumuna özgü bir şekilde manipülasyonla mümkün olabilmiştir. Tarih sıçrama yapmaz, her toplum bugün gelinen durumunda kendi tarihinin ürünüdür. Türk toplumu, Batı’da yaşanan süreci geçirmeden Batılı bir yaşam tarzını benimsemiş olmasından dolayı yabancılaşmaktadır. Bu sonuç Türk toplumunu, Batılı toplumların alışık olduğu, hiç olmazsa bağışıklık kazandığı hastalıklarla karşı karşıya bırakmaktadır. Alatlı, Avrupalıların, Büyük Makine’nin buyruğu altına muhteşem buluşların ortaya konmasıyla girdiğini ifade etmiştir. Bilim ve teknolojiye gelişmeler Batılıları daha da büyüğe, daha da büyümeye zorlamıştır. Batılılar keşiflerinden ve buluşlarından gurur duyduğu bir dönem yaşamıştır. Doğayı kontrol altına almış, karanlık çağların hurafelerinden kurtulmuş, kendinden emin ve mutlu, sadece aklın kurallarına bağlı, kendi kararları doğrultusunda hareket etmekten övünçlü bir dönem yaşamıştır Batılılar. Edison, dünyanın en zengin adamlarından birisi olarak öldü ama insanlığa ışığı hediye etmiştir. Türkiye’de, bu ara dönem, kişinin yasal, siyasal ve ekonomik özgürlüğü tattığı, yaratıcılığını sonuna kadar zorladığı bir dönem hiç yaşanmamıştır. Türkler daha ‘ne oluyoruz’ diyemeden, feodal otoriteden, 20. yüzyılın Altın Buzası’nın emrine atlamıştır. Türkiyeli, akılla kavranamayan tutkuların kölesi olmuştur. Güce, paraya, şöhrete duyduğu şehvet, insanlığı ve sonsuzluğu ile temasını kopartmıştır. Türk insanı, arka planının, kültürünün kendisine sunduğu sayısız niteliklerini bir yana bırakmış, sadece bu tutkularını ilan etmiştir. Ancak Türklerin, hiç olmazsa son üç yüz yılda, ‘şunu da insanlığa ben hediye ettim’ diye övünebileceği hiçbir şey yoktur. Ne bir ideoloji, ne bir felsefe, ne bir din, ne bir coğrafya keşfi, ne bir makine, ne bir enerji kaynağı. Ama kendisine yabancıdır. Kendinden ağıyardır. Alatlı, bu denli yabancılaştığını düşündüğü Türklerin nasıl olup da bu hale geldiğini sorgulamış ve bu şekilde

yabancılaşmak için pazar ekonomisinin, teknolojinin dayatması dışında bir yol daha olduğu kanaatine varmıştır. Manipülasyon. Alatl, Türk toplumunun, son üç yüz yılını manipülasyonla geçirdiği tespitinde bulunmuştur. Osmanlı İmparatorluğu’nu, halifeliği, İslamiyet’i, Cumhuriyet’i ve demokrasiyi ayakta tutmak için sürekli manipülasyon yapıldığını iddia etmiştir. O, en dar kapsamıyla zekâmızı kastederek, maymunun yaptığı gibi, iki sopayı birbirine bağlayıp muzı düşürmekten başka bir şey yapmadığımızı belirtmiştir. Alatl’ya göre, günümüzde yaşanan patolojiyi, Türk toplumu üç yüz yıldan beri yaşamaktadır. Ona göre, koşullara inanılmaz bir uyarlama yeteneği sergiliyormuş gibi, dünyanın dört bir tarafında başarı ile yaşıyormuş gibi görünen bir millet olmamız sıhhatli bir psikolojiye sahip olduğumuz anlamına gelmemektedir. Bilakis, sağlıklı toplum bireyin topluma uyarlandığı toplum değil, toplumun insanın ihtiyaçlarına uyarlandığı, insanın merkez alındığı toplumdur Alatl’ya göre. Yoksa yeri gelince kişi bir topluma köle olarak da uyarlanabilmektedir. Alatl, toplumların sağlığının, mensuplarının akıl sağlığını geliştirmek ya da engellemek yolunda aldıkları mesafe ile ölçülebileceğini savunmuştur. Onun sağlıklı toplum tarifi, insanın insanı sevme, yaratıcı çalışma, aklını ve nesnelliğini geliştirme, yapıcı güçlerinin bilincinde olan bir benlik duygusuna sahip olma kapasitelerini geliştiren bir toplum şeklindedir. Sağlıksız toplum, ise karşılıklı düşmanlıklarını körükleyen, insanı başkalarının kullandığı ve sömürdüğü eşyaya, bir otomata dönüştüren, inançsızlığı yaratan toplumdur (Atl, 2007a: 497-499).

Türk insanının yabancılaşmasını manipülasyon kavramıyla izah etmeye çalışan Alatl, ortaya koymuş olduğu bütün argümanlarına rağmen, Türk toplumunun Batılı anlamda yabancılaşmasının mümkün olmadığını iddia etmiştir. Zira Alatl, Türk insanının mülkiyete karşı yaklaşımı sebebiyle asla kapitalist olamayacağını belirtmiştir. İçinde bulunduğumuz sorunlu ruh haline alışık olmadığımızı, bunun bizim için yeni olduğunu dile getirmiştir. Eğer tarihimize göz atarsak bugünkü duruma ne kadar yabancı olduğumuzu göreceğimizi belirtmiştir. Kaldı ki Alatl, kendi tarihimizin de toplum tarafından pek bilinmiyor, tarih kitaplarının yeterince ahlâklı ve gerçekçi yazılmıyor oluşundan ayrıca şikâyetçidir. Alatl, Türk tarihine bakıldığında, Anadolu’ya yerleşmeden önceki Orta Asya’daki göçebe yaşamlarında, bir nevi ilkel komünizmin yaşanmış olduğunu belirtmiştir. Alatl, “bizim Orta

Asya'daki ekonomik rejimimiz, ilkel komünizmdir. Epikürosçu, Demokritosçu düşüncenin Şamanizm'e ne kadar yakın geldiğinden bahsettim. Doğal kaynakların sahiplerinin olmadığı bir rejimdi. İlkel kaynaklar ortak kullanıma açıktı. Cemaate aitti. Cemaat üyesi aileler, bu kaynakları elde etme hakkına eşit olarak sahiptiler. Hazreti Muhammed gelip de mülkiyetin bir kişinin hakkı olmadığı gibi, bir grubun ya da bir sultanın hakkı olmadığını, malın sahibi ister tek kişi, ister bir ortaklık, ister bir devlet olsun, sahip olunan malın toplumun malı olduğunu söyleyince, çok yakın geldi" (Alatlı, 2007a: 532). Alatlı, bu duruma örnek olarak o dönem toplumlarına ilişkin cömertlik, konukseverlik ve otlakların paylaşılması ve imece gibi niteliklerin varlığını göstermiştir. Alatlı, bu tür bir ilkel komünizm temeli üzerine onuncu yüzyıl civarında bir de 'Göklerde ve yerde ne varsa hepsi Allah'ındır' diyen İslamiyet'in yapılandığını öne sürmüştür (Alatlı, 2007a: 324-325). Alatlı, İslamiyetle harmanlanmış olan Türk kültürünün kapitalist düşünce ve davranış tarzının filizlenmesi için uygun olmadığı görüşünü savunmuştur. O, "Müslümanların, hele de Şamanist arka planlı Türklerin kapitalist olmaları kadar absürd bir şey olmadığını düşünüyorum" (Alatlı, 2007a: 532) diyerek konu hakkındaki görüşünü net bir şekilde ifade etmiştir.

Alatlı, kapitalizmin Batılı bilim anlayışının bir ürünü olduğunu, ancak malul bir tanımdan hareket ettiği içindir ki sahici insanı ifade edemediğini dile getirmiştir. Alatlı, bu bilim anlayışının Türk toplumundaki bu noktaları göremiyor olmasını, Batılı bilimin, insanı açıklarken gerçek olandan uzaklaşmasına ve teorilere hapsolmasına bağlamıştır. "Bilimler aksiyomlar üzerine kurulur, aksiyomlar üzerine bina edilirler. Aksiyomların değişmesi halinde o güne kadar bilimsel olduğu iddia edilen edinimler işlevlerini kaybederler. Ekonomi biliminin temel aksiyomu ekonomik insan'dır. Bu bir insan görüşüdür; insan tanımlamasıdır. İnsan tarifidir. Bu tarife göre, insanoğlu yaradılışı itibarıyla, sonsuz istekleri olan, açgözlü ve çıkarıcı bir yaratıktır. Böyle olduğu için, doyumsuz arzuları ile cimri bir doğanın arasında kalır ve uyanık geçirdiği saatlerinin çoğunu istekleriyle karşılaştırdığında kısıtlı olan kaynakları nasıl kullanması gerektiğine karar vermeye ayırır. Ekonomi bilimi insanoğlunun maddi çıkarına nasıl uygun geliyorsa öyle hareket ediyor olmasını bir veri olarak kabul eder. Sonrasında ise bu çıkarıcı ve açgözlü yaratığa, tüketim kavgasında nasıl başarılı olabileceğini göstermeyi hedefler. Amaçlanan, insanı

dönüştürmek değil, H₂O türünden bir değişmez olarak kabul edip çıkarlarına hizmet etmek, doyumsuz isteklerini kısıtlı olduğu öne sürülen kaynaklarla nasıl karşılayacağını kararlaştırmaktır. Ekonomi biliminin ders kitabı tarifi budur. Ekonomi biliminin tanımı gereği insanoğlu hiç doymayacağından, ekonomik sıkıntı hep sürecektir. Ekonomi bilimi, bir yöntem bilimidir. Bir yöntem bilimi olduğu için tek ve mutlak çözümler önermez. Tarih içinde insanoğlunu tatmin etmenin yolları araştırılmış, çok iyi bildiğiniz gibi en serbest piyasa ekonomisinden en katı merkezi planlamaya, katıksız kapitalizmden katıksız komünizme kadar pek çok yöntem önerilmiştir. Ancak, insanoğlunun her halükarda öz çıkarını kollayacağını yazan temel aksiyom aynıdır. İnsanoğlu, ömrünü, işçi ise en yüksek ücreti almaya, işadama ise en karlı ürünü üretmeye, yapabileceği en yüksek karı yapmaya adayacaktır (Alatlı, 2007a: 313-314). Sonuç olarak Alatlı, iktisadın temel argümanının sakat olduğunu iddia etmiştir.

Alatlı, Batılıların modern devlet anlayışının temel hedefi olan “refah devleti” kavramını ele almıştır. Ona göre, hedeflenen bu amacın, yalnızca Batılı teorisyenlerin öngördüğü şekilde gerçekleşeceğini düşünmek bir yanılgıdır. Alatlı, bunun farklı yollardan da gerçekleşebileceğini kendi tarihimizden verdiği örneklerle pekiştirmiştir. Alatlı, Osmanlı Devleti’nin, ekonomik facia ile uğraşmanın tedirginliği yerine ihtiyaç diye bellediği şeylerin bütünüyle karşılandığı bir refah toplumunun güvenliği içinde huzurlu bir devlet olduğunu iddia etmiştir. Ona göre, Refah toplumu halkının bütün isteklerinin karşılandığı bir toplumdur. Ancak, isteklerin kolayca karşılanmasının ve refah toplumuna erişmenin iki yolu vardır. Çok üretmek veya az istemek. Ve Alatlı’ya göre, insanlar düşük bir yaşam standardında ama bolluk içinde yaşayabilirler (Alatlı, 2007a: 317).

Kapitalizmin temeli olan bu tipolojinin Türk toplumunda hiç var olmadığını ve olamayacağını belirten Alatlı, bunun neden olamayacağını da belirtmiştir. Alatlı’ya göre, “Türkiye’de kapitalizmi içselleştiren birey yoktur. İşsizliğin kol gezdiği bir ülkede, eğer bir inşaat ameleşi ya da tamirci kalfası, iş adabı denilen şeye uymuyorsa yani iki gün çalışıp üçüncü gün ortadan kayboluyor, beşinci gün tekrar işe geliyorsa... bu insanların tembel olduklarını falan değil, bir tür refah toplumunda yaşadıklarını gösterir. Refah toplumunda, yani üyelerinin isteklerinin tümüne yakın

bir bölümünü elde ettiklerini düşündükleri bir toplumda yaşadıklarını, paraya müdana, dalkavukluk etmediklerini gösterir” (Alatlı, 2007a: 320-321).

Alatlı, söz konusu tipolojinin tanımı itibarıyla yalnızca Türkleri değil, genel olarak insanoğlunu evrensel manada ihtiva edemeyeceğini düşünür. Ona göre bu nitelik, insanın özünden getirdiği bir nitelik değil, bir yakıştırma, öğretilmiş davranış biçimidir. Nitekim Alatlı, “Türkiye insanının açgözlü ve çıkarıcı ekonomik insan tanımını yadsıdığını düşünmektedir” (Alatlı, 2007a: 314). Hatta Alatlı, Türk insanının, Batılı bilim adamlarının çizmeye çalıştığı insan tipine tam olarak oturmuyor olmasının, bizim adımıza hayırlı sonuçları olduğunu vurgulamıştır. “Henüz birbirimize homo economicus olacak kadar yabancılaşmadıysak, bu tipin kaçınılmaz uzantıları, bireysellik, benmerkezcilik, acımasızlık, yok olan aile yapısının sokağa saldırdığı çocukları, bunları izleyen uyuşturucular gibi felaketlerden görelî de olsa uzaksak, bu konumumuz üzerinde iyi düşünmek zorundayız” (Alatlı, 2007a: 322) demiştir. Alatlı, Türk toplumunun mayasında kapitalizm olmadığına ilişkin de bir anekdot aktarmıştır. Olay, o dönemde Anadolu’da bulunan Alman Mareşal Von Moltke’nin hatıralarında bulunmaktadır. Mareşal ve yanındakiler, Anadolu’da, Ankara civarında bir yerde, otomobille seyahat ederlerken, tipi altında bir çuval odun taşıyan bir ihtiyara rastlamışlardır. Nereye gittiğini sordukları adam, kestiği odunları aşağıdaki köye satmaya götürdüğünü söylemiştir. Von Moltke ve yanındakiler adamın haline acımış, kaçta satmayı planlıyorduyorsa, ona o parayı vermeyi, yükünden kurtarmayı teklif etmişlerdir. Adam, önce kabul edip, parayı alıp, yükünü karın ortasına bırakmıştır. Ama hemen sonra kendisine gelmiş ve ‘Yok’, demiştir. Adam, ‘insanlar aşağıda soğuktan titreşirlerken, ben bu odunları buraya üç misli para verseniz de, bırakamam. Alın paranızı geri’ demiş ve odunlarını gerisin geriye toplayıp, yürümeye devam etmiştir. Alatlı, üretimden amaçlanan tüketime sahip çıkmanın en iyi örneğinin bu hikâyeye olduğunu ifade etmiştir (Alatlı, 2007a: 454).

Alatlı, Türk insanının, kapitalizme karşı sahip olduğu doğal bağışıklığın bizi hayata bağlayacağı ve insanoğluyla barıştıracığı yönünde umut beslemektedir. Alatlı, kapitalist üretim tarzına karşı, bu gezegenin bu üretimi kaldıramadığını itiraf etmemizin önemine değinmiştir. “Böyle dediğiniz anda, demek ki ahlâkî öne çıkarıyorsunuz. Bu ahlâkî bir sorun. Burada çoluğumuzun çocuğumuzun,

insanoğlunun çoluk çocuk bekasından bahsediyoruz. Demek ki bir ahlâk sorunu ortaya koymamız gerek. O zaman Batı medeniyetine göre bizim konuşlanacağımız ikinci önemli kavram ahlâk olmalıdır, yeryüzündeki yaşam olmalıdır. Hemen bunun arkasından ne yapmamız gerekecektir? Üretime bu denli prim vermediğimiz için kendimizi yemememiz gerekecektir” (Alatlı’dan aktaran; Özmen, 2008: 23). Ayrıca ona göre Türk milleti üretime prim vermemektedir. Dolayısıyla Türklerden kapitalistin çıkmayacağını düşünmektedir. Alatlı, bu ahlâki tutarlılığın devamlılığının olması halinde bizden kapitalist çıkmıyor olmasının da iyi bir şey olduğunu dile getirmiştir. Ona göre Türklerden kapitalist çıkmamasının sebeplerinden birisi, hâlâ, helal kavramını bilen bir ulus olmamızdır. Alatlı, bu kadar yozlaşmaya rağmen toplum olarak bu özelliğimizi kaybetmediğimizi düşünmektedir. Alatlı, kapitalist olmamıza engel olacak, toplumun kültürüne yerleşmiş olan bazı örnekleri dile getirmiştir. Ona göre, iflas eden yan komşunuzun mallarını alamıyorsanız, hâlâ ‘Ben siftah yaptım, git ondan al, o da siftah yapsın’ diyen bir ulussanız, hâlâ ‘kefenin cebi yok’ diyen bir ulussanız, siz hâlâ üçüncü kuşak sermayeciyi devam ettiremeyen bir ulussanız, bir şey sizi durduruyor demektir. Bence hem fiili durum bu, hem de dünyanın geleceği için olması gereken de budur” (Alatlı’dan aktaran; Özmen, 2008: 23). Alatlı’nın bu noktada ahlâk kavramına vurgu yaptığına şahit olunmuştur. Onun, kapitalizme karşı bir duruş için olmazsa olmaz gördüğü unsurlardan birisi ahlâktır. Alatlı’nın önem verdiği ahlâk kavramının değerini yitirmesi obskürantizmin ortaya çıkışıyla paraleldir.

Alatlı, Türk toplumunun yabancılaşma sürecinde önemli evrelerden birisinin yaşadığı kavram karmaşası olduğunu dile getirmiştir. Kavram karmaşası, Türk insanının günlük hayattan akademik bilgiye kadar karşılaştığı yeni kavramları özümseyememesidir. İnsanoğlu kavramlarla düşünür. Türk diline giren yeni kavramlar, hem tam anlamıyla oturmamakta hem de yerine kullanıldığı kavramın içini boşaltmaktadır. Türkçenin yozlaşmasına en büyük katkı kavram karmaşasından gelmiştir. Birbirleriyle iletişim kuramayan bir toplumun sağlıklı düşünce üretmesi beklenemez. Böylesi bir toplumda en ufak bir tartışma bile amacına ulaşamaz. Toplumsal iletişim sekteye uğrar. Alatlı, Batı kültürünün baskısı karşısında Türklerin Batı’nın kültürel yaşamına uyum sağlamak için Batılıların diline temayül ettiğini bildirmiştir. O, Batı’nın baskısı ile oluşan bu etkiyi yine Batılı literatürden bir kelime

ile ifade etmeye çalışmıştır. Bu kelime obskürantizmdir. “Alatlı, obskürantizmi, ilerlemeyi ve aydınlanmayı önlemek amacıyla kavram ve meseleleri muğlaklaştırmak, saklamak, olduğundan başka türlü göstermek, karartma, üstünü örtme, afazi (Alatlı, 2002a: 2) kavramlarıyla tanımlamıştır. Yunanca aphasia’ın olan bu durum, sözcükleri anlama/kavrama yetisinin kısmi veya tümünden kaybı ki, beynin kendisine gelen uyarıları belli bir düzen içinde otomatik olarak anlamlandıramadığı durumlarda ortaya çıkar. Ne gibi? Din ve modernlik gibi, birbirinin taban tabana zıddı anlamlar ifade eden iki kelimenin ‘...arasında bir çatışma olmaz’ iddiasıyla içlerinin boşaltılması, üstlerinin örtülmesi gibi (Alatlı, 2006: 107-108). Alatlı, obskürantizm meselesi üzerine Meriç’ten de alıntı yapmıştır. “Rahmetli Cemil Bey, ‘Bu yedi cedit yabancı alüftenin dilimizde adı yok’ derdi. ‘Obskürantizm heyulası yok edilmedikçe, herhangi bir diriliş hayaline kapılmak çılgınlık’. Çok doğru. Biz birbirimizle konuşmuyoruz, birbirimizi geçiştiriyoruz” (Alatlı, 2007a: 284). Kısacası Alatlı, toplumsal olarak iletişimimizin koptuğuna işaret etmiştir. Bu kopuş, akabinde derin bir sosyal bunalımın da sebebini oluşturacaktır.

Alatlı, Türk toplumundaki kavram karmaşasının, toplumsal bilincin çökmesi sonucunu verebileceğini belirtmiştir. Ona göre, yaşanan kavram karmaşası, kültürel kodlarımızın, yeni ve sürekli haldeki anlamlarla silikleşmesiyle mümkün olmuştur. “Mimar Sinan’ın kabrinin abdesthaneye dönüşmüş olması ya da daha sonraki yıllarda Parmentonun tavanlarından sarkan çiğ köfte yumruları ya da atıklarını baraj gölüne dökecek şekilde inşa edilen villalar... Bunlar ‘Mimar Sinan’, ‘Parlamento’, ‘içme suyu’ kelimelerinin zihinsel karşılıklarının olmadığını gösterir” (Alatlı, 2003a: 56).

Kavram karmaşası, makro düzeyde Batı’nın kültürel baskısı ile gerçekleşmiştir. Ancak Alatlı, toplumsal olarak yaşadığımız bu bunalımı, nörolojik delilleriyle sunmuştur. Bireylerden yola çıkan Alatlı, onun iç dünyasının gelişimini aktararak bu bunalımı tam anlamıyla kavramamızı sağlamaya çalışmıştır. Hem kavramların anlam kaybı, hem de kavrama yetisinin kaybıyla ortaya çıkan tablonun büyük resmi betimlenmiştir. O, kavramlarda anlam kaybının beynin çalışma sistemi ve faaliyetleri ile olan ilişkisini tasvir etmeye çalışmıştır. “Ferde nazaran hatta aynı şahsın muhtelif hayat safhalarına göre değişen heceli kelam melekesine ‘Phaise’ denir. İster sözlü ister yazılı olsun, kelamı alakadar eden herhangi bir bozukluğa

‘Aphasie’ umumi ismini vermek adet olmuştur... Lisan, malum, serebrumun özel alan ve bağlantıları tarafından ortaya konan bir fonksiyonlar bütünüdür. Nöropsikolojik açıdan bakıldığında, uzun tarihsel gelişme sürecinde –ki bu kültür oluyor- yaratılan kodlama sistemidir. Bu kodlama sisteminin dejenerasyonu, açık ya da kapalı kafa travmalarının ötesinde, iletilen mesajların tutarlılığına bağlıdır. İletilen mesajlar çelişkiliyse, tutarsızsa, kodlama ve anlaşılma görevi yapan Wernicke alanı dejenere olur. Duyulanları, söylenenler, phaise, biçimine dönüştüremez. Wernicke alanının primer işitme korteksiyle arasındaki bağlantı mükemmel, işitme fonksiyonları yerinde de olsa, söyleneni alamaz, çünkü kodlama sistemi çelişkili mesajlarla altüst edilmiş veya oluşması büsbütün engellenmiştir. Bu durumda beyin formatlanamaz veya formatlamayı reddedip, amneziye sığınabilir. Beyinde bir hasar yoksa, buna karşın kodlama sistemi çalışmıyorsa, bu bir çocuk ya da ön-insan tablosudur. Wernicke’in çalışmamasının bir telmihi de anne/doğa’dan ayrışamama; anne/doğanın himayesinde doğa güçleri tarafından sürüklenme durumudur” (Alatlı, 2003a: 139-140).

Alatlı, söz konusu mevzuda dil ve beynin kombinasyonundan bahsetmiş ve ikisinden birisinin hasar görmesi ile diğersinin de buna mukabil malul olacağını dile getirmiştir. “Bilinç demek lisan demekse; lisan, insanın oluşumunda ve gelişiminde, bireysel varoluşunda, us’lanma sürecinde, belirleyici ögeyse; insanın ve insanlığın tarihinin mutlak bilinçsizlik kutbundan, mutlak bilinç kutbuna yönelmesi lisanın gelişmesine koşutsa, bu tablo ön-insanlıktan çıkamama ya da ön-insanlığa geri dönüş tablosudur. ...Lisan, doğumdan sonra biyolojik faktörün otomatik olarak işlerlik kazanmasıyla oluşmuyor. Konuşma, tekrarlama ve isimlendirme... Bunların gelişmesi için bebeğin konuşma içinde yer alan sesleri duyması ve anlaması gerekmektedir. Pepeleme aşamasındaki bebek, işitseli görsel ya da bedensel uyaranlara yetişkinlerin ses formatında, alfabelerinde yer almayan bir takım seslerle tepki verir. Bunu ben hep çalmasını bilmeyen birisinin bir saksafondan çıkardığı rastgele seslere benzetmişimdir. Ses çıkmasına çıkar da, müzik değildir. Müzik olması için ille de nota dediğimiz yüksekliği, şiddeti ve tınısı tanımlanmış, formatlanmış sesler gerekir. Nasıl ki, müzikle gürültü arasındaki fark, müzik sesini meydana getiren titreşimlerin düzenli, diğerlerinin düzensiz olmasıdır, konuşma ile pepeleme arasındaki fark da konuşmayı meydana getiren hecelerin, kelimelerin,

düzenli kullanımı, diğerlerinin rastgele, düzensiz olmalarıdır. Biyolojik olarak sağlıklı bir bebek, formatlanmış uyarınları yorumlama görevini üstlenen özel kortikal alanların ve bunlara bağılı subkortikal ve kortikal yolların gelişmesiyle birlikte düzenli uyarınları düzensiz uyarılardan ayırtırmaya başıyor. Pepeeleme aşamasını geride bırakıyor, taklit ve tekrar, ekolali aşamasına geçiyor. Yetişkinlerin o uzun tarihi gelişim sonucu düzenledikleri, anlamlı kabul ettikleri sesleri, heceleri, sözcükleri ve nihayet cümleleri ayırtırmaya ve aynen taklit etmeye çalışıyor” (Alatlı, 2003a: 140-141).

Alatlı, bebeklikten örnek vererek toplumsal manada bilincimizin nasıl çıktığını açıklamaya girişmiştir. “Ya uyarınlar düzensizse? Ya ekolali aşamasındaki bebeğe sunulan format her an değişiyorsa? ‘A’ sesi, mesela, bir ‘A’ bemol bir ‘A’ diyez gibi sunuluyorsa? Heceleri oluşturan seslerin yerleri değişiyor, anlamlar kayıyorsa? Uyarınlar düzensizse, tarihi gelişim kesintiye uğramış yani kültür bütünlüğünü kaybetmiş demektir... Böyle bir durumda beynin isimlendirme fonksiyonunun zedelenebileceği, bebeğin ekolali aşamasında takılıp kalacağı iddia edilebilir. Sonuç, bitmeyen bir ayırtırma ve taklit etme çabasına mahkûmiyet. Uyarınları yorumlama görevini üstlenen özel kortikal alanların gelişebilmeleri için, uyarınlara formatlanmış gelmeleri lazım. Düzenli olmaları lazım. Spesifik olmaları lazım. Anlamlı, bütünlüklü olmaları lazım. Kemanınızın tellerini ‘ses’ kabul ettiğiniz notaları verecek şekilde akord edeceksiniz ki, konçerto çalabilsin. Kemanın keman olabilmesi için keman gibi düzenlenmesi lazım. Beynin, insan beyni gibi düzenlenmesi lazım ki, düşünce üretebilsin. İnsan beynini tavşan beynini algıladığımız için mekanik olarak algılayamayız. İnsan beyni, kendi kendisini oluşturur çünkü. Kendi kültürünü, formatını oluştururken, oluşturduğu kültür, format tarafından da oluşturuluyor. İnsan beynini lezyonlar sonucu bozulan bir organ olarak değerlendirmek, modernist bir yaklaşım olur. İnsan beyni nesne değildir. İnsan, beyniyle ben ve öteki ilişkisi geliştiremez. Çünkü kendi beynimizi kendimiz inşa ederiz. Lakin, isimlendirme fonksiyonunun yerleşmesi için uzunca bir süre isimlerin tekrar duyulması lazım. İsimlerin ait oldukları nesnelere defalarca dokunmamız, dokunulmaz izlenimleri almamız lazım. Konuşacağımız lisana ait sembolleri öğrenmemiz ve bellekte tutmamız lazım. Kodlama sistemi dejenere edilirse, fonoloji,

leksiyon, morfoloji, sentaks hatta semantik oluşamaz, sonuç, bilerek isteyerek davet edilen afazidir “(Alatlı, 2003a: 141-142).

Alatlı, bu durumda Türk insanının ekolali aşamasında takılıp kaldığını iddia etmiştir. Ona göre, Türk toplumu, anacılığın baskın olduğu bilinçsizlik döneminden çıkamayan, ön-insan hüviyetini aşıp bireyselleşemeyen, bağımsız düşünme ve soyutlama yetisini kazanamayan bir toplum haline gelmiştir. Alatlı, bu durumda ekolali aşamasındaki bebekten siyasi ilkeler, teoriler, idealler geliştirmesinin, kendi ideolojisini oluşturmasının beklenemeyeceğini belirtmiştir. ...Afazilerde lisan yetersizliğinden çok daha önemli ve çok daha ciddi olan şey, genel entelektüel kapasitenin belirgin düşüklüğü olmasıdır. Lisan ve bilinç ayrılmaz bir bütündür. Bilincin ve lisanın içeriğini ve düzeyini sosyo-kültürel etkileşimler ve çeşitli uyaranlar belirlemektedir. Entelektüel yetenek, bu içerik ve düzeyin bir özeti olarak lisana yansıdığı gibi, lisan da entelektüel yeteneğe yansır. Alatlı, buradan lisanın küçülmesiyle ya da dejenere olmasıyla, entelektüel yeteneğin de sakatlanmasının mümkün olduğu sonucuna varmıştır (Alatlı, 2003a: 142-143).

Alatlı’nın, Türk toplumunun afazik durumu hakkında ortaya koymuş olduğu argümanlar, onun toplumsal manada basiretsiz kalmışlığımızı açıklamasına yardımcı olmuştur. Nitekim Alatlı, entelektüel yeteneğin zedelenmesinin ve kendisini tekrar işlevsel kılamamasının, fikri üretim safhasında toplumu menfi etkilediğini dile getirmiştir. Alatlı, akıl-zekâ ayrımını, Türk toplumunun kantarın hangi tarafında olduğunu ve bunlarla birlikte entelektüel yeteneğin malul olmasıyla nasıl etkilendiğini irdelemeye çalışmıştır. Ona göre, Aydınlanma’yla birlikte ortaya çıkan yabancılaşma, zekânın akla galip gelmesiyle sosyal alanın her köşesine yansımıştır. Alatlı’nın en fazla önem atfettiği mesele ise ahlâk meselesidir. O, bu yabancılaşmanın ahlâk kurumunu nasıl etkilediğiyle ilgilenmiştir.

Alatlı’ya göre, Aydınlanma’yla birlikte zekânın akla hâkim olması, bireyi hazza yöneltmiş, bireyselleşme, narsizm, hedonizm ve göreceli ahlâkı da beraberinde getirmiştir. Alatlı, ahlâk kavramının yokluğunun sonuçlarını ve bu kavramın nispeten anlamsızlaştığı Batı lüiteratüründe hangi kavrama tekabül ettiğini açıklamaya çalışmıştır. “Ahlâk ilkeleri ihlal edildiklerinde, insanoğlu ussal ve duygusal çözülmeye uğrar. İslamiyet bu durumu, ‘kişinin yaratıcısını unuttuğu için, kendisini de unuttuğu, kim olduğunu bilmediği, ne yapacağını, nereye gideceğini şaşırıldığı

durumdur' diye tanımlar. Laik terminolojideki karşılığı yabancılaşmadır. Akılcı inanç gibi, akılcı ümitsizlik de bir ulusun yaşamına ilişkin tüm unsurların derin ve eleştirel bilgisi üzerine yapılır" (Alatlı, 2007a: 627).

Batılı toplumların geçirdiği bu dönüşüm, Alatlı'ya göre deyim yerindeyse bir tür irtica, geriye dönüştür. Onun bahsettiği, Batı'nın tekrar putperest Antik Yunan'a dönüşüyle ölüsevicilik, tekrar belirmiştir. Alatlı, akılcı ölüseviciliğin temelini pozitivist bilim anlayışı olduğunu ileri sürmüştür. Çünkü bu anlayıştır ki, dünyayı biçimlendirmeye, insanın acıdan kaçarak hazzıya yaklaşmasına olanak sağlamak için dünyaya şekil vermeye çalışır. "Rasyonel nekrofil, dünyaya yaklaşımındaki en büyük desteği bilimden alır. Ve bu ortaçağdan beri böyledir. Ölüsevicilik aydınlanma ile serpilmiştir. Aydınlanma ölüseviciliğin müsebbibi değildir, o daha önceden vardı, ama Rönesans Avrupalı ruhunun putperest eski Yunan'a geri dönüşüdür. Medeniyet tarihinde dünya görüşleri bugünden yarına değişmezler. Ancak Avrupa'nın kadim Yunanistan'ı keşfedip, Ulysses'i ata ruhluğuna terfi ettirmesiyle, O'nun temsilcisi olduğu dünya görüşünün amorallık ilkesinin, tabii –ve giderek sosyal- bilimlerin olmazsa olmaz prensibi haline gelmesi de tesadüfi değildir. Tıpkı, hedefi Truva'yı ele geçirmek olan Ulysses'in bu uğurda her yolu mubah sayması gibi, atom bombası ya da kanser ilacı olan bilim adamının da denemediği yöntem yoktur ve başarısı şey'leri manipüle edebilmesindeki ustalığı, zekâsı ile doğru orantılıdır. Tabii bilimlerin uğraş alanı şey'ler, sosyal bilimlerinki, şey'leştirilmiş insanlardır. Sosyoloji olsun, psikoloji olsun, iktisat olsun, insanı, tıpkı bir fizikçinin molekülleri çözümlediği gibi çözümler, adeta atomlarına ayırırlar... Tabii bilimlerde malzeme yabancıdır; sosyal bilimler, malzemelerine yabancılaştıkları oranda gelişirler. Bilimsellik ya da bilimsel düşünce, objektivite, duygusallıktan uzak olma, bu tutumun, günümüzdeki şık, yani ululanan ifadeleridir (Alatlı, 2001b: 181-182). Alatlı'nın bahsettiği şey'leşmiş insanlar, insanın bilimin incelemesi için hazır hale getirilmiş bir nesneden ibaret görülmesi, ilahi dinlerin kabul ettiği insanın biricik bir varlık olması durumunun göz ardı edilmiş olması Aydınlanma'yla oluşan ortamın getirileridir. Alatlı'ya göre, 20. yüzyıl, insanı rakamlarla ifade eder, bireyler olarak değil. Alatlı'nın verdiği örnek ise bir Nazi subayı olan Himmler'dir. Nürnberg Mahkemeleri'nde yargılanırken, onca insanı nasıl öldürdüğü sorulduğunda Himmler, bir yetişkini şu kadar dakikada boğmak için şu kadar metre küp gaz gerekir, odalar şu

boyutlardadır, metre kare başına şu kadar adam düşmektedir mealinde işin tekniğini anlatmıştır. Alatlı, insan unsurunun bu denli ortadan kaybolmasını, yabancılaşmayla açıklamaktadır (Alatlı, 2001b: 84).

İnsanın şey'leşmesi, Büyük Makine'nin bir dişlisi haline geldiğinin ifadesidir. Büyük Makine'nin dişlisi olmak, insanın bireyselliğinin bir nevi elinden alınması, her türden üretimin iradesiz bir parçası olmak demektir. Alatlı'ya göre kâmil insanı gerçekleştirmenin yolu hayatı biçimlendiren sürecin içinde yer alabilmek, hayata entegre olabilmekten geçer. Ona göre insanın, benim düşüncem, benim kararım, benim yargım, benim eylemim diyebileceği hiçbir faaliyeti yoksa şey'leşir. Şey'lerin benliği yoktur. Şey'leşmiş insanların benliği yoktur (Alatlı, 2001b: 53). Alatlı, Büyük Makine'nin esiri olan insanı, narsist, hazcı, bireyselleşmiş, zekânın yüceltilmesi ile en büyük put olan başarıya giden yolda her aracı mubah kabul etmiş insan olarak tanımlamıştır. Alatlı'ya göre, "uygarlığın patolojisi çok sayıda insanın maddesel yoksulluğu değil, özgürlük ruhunun ve özgüvenini kaybıdır. Owen, Proudhon, Tolstoy, Bakunin, Durkheim, Marx, Einstein, Schweitzer'in eleştirilerinin ortak noktası, bu sistemdeki 'insan'da, bu sistemde 'insana ne olduğu'nda yoğunlaşır. Kapitalizmi emekçiyi sefil ettiği için lanetlerler ama esas karşı çıktıkları, bu sistemin üreten insanın hayatın merkezindeki yerini kaybetmesine neden olan bir sistem olmasıdır. İnsanı ekonomik hedeflere ulaşmakta kullanılan bir alete indirgeyen, diğer insanlar ve doğa ile olan somut bağlarını kopartan, yabancılaştıran bir sistem olmasıdır. Kapitalist sistemde insan her şeyin kendisinde toplandığı, sistemin öznesi ve nesnesi olduğu bir merkez olmaktan çıkmış, bir reseptöre, bir pazarlama faaliyetine indirgenmiştir. Ben bilincini yitirmiştir, deyiş yerindeyse onay bağımlısı olmuştur. İtaatkâr ama güvensizdir. Tatminsizdir, bunalımlıdır, tedirgindir. Enerjisini sisteme uyum sağlamaya harcamaktadır (Alatlı, 2007b: 396-397). Alatlı, bireyin topluma değil, toplumun bireye uyarlandığı bir sistemin sağlıklı topluma işaret olduğunu düşünmektedir.

Günümüzde, Batılı anlayışın da dayattığı üzere insana, acıdan kaçma, hazzı yaklaşıma ilkesi üzerinden muazzam bir hedonizm enjekte edilmektedir. Alatlı, hazcılığın, insanda ahlâk kaidelerini dışlaması ile sonuçlanacak süreci pekiştirdiğini ifade etmiştir. Alatlı, Türk toplumu adına, 'bana haz veren her şeyi yaparım' düşüncesinin Müslüman bir topluma yerleşmesinin sebep olduğu etkinin akıldışı

otoritenin tahakkümüne sebebiyet verdiğini öne sürmüştür. Bu tarz bir hedonizm ‘hazzın biyolojik evrim sürecindeki nesnel işlevi nedeniyle’ sevap olduğunu düşünen bireyleri oluşturmaktadır. Hazzın ululanmasının sebep olduğu bu kaosun ‘her koyun kendi bacağından asılır’ tarzında bireyselliği ve bencilliği teşvik etmesini Alatl, aşağılık bir demokrasicilik kisvesi olarak değerlendirmiştir. Alatl’ya göre, Türk toplumu kitaplı dinlerin, eski Yunan’ın hatta kadim Çin’in gerisine düşmüştür (Atl, 2007a: 625).

Atl’ya göre, narsizm ise, insanın kendisine biçtiği öznel değerdir. Atl, güzelliğiyle ünlü bir film yıldızının kendisine biçtiği değerin, güzelliği olduğunu belirtmiştir. Ve oyuncunun her ne pahasına olursa olsun güzel kalmakla ölümsüz olacağını anlatmaya çalışmıştır. Bu insan güzelliğinin zorunluluğunu hissettiği, güzelliğinin geri gelmez şekilde kaybolmasına dayanamayacağı için, bu uğurda yok olmayı bile yeğleyebilmektedir. Ona göre bu tür insanlar, kendilerine başkalarının biçtiği değeri, mesela, bir anne olarak, bir eş olarak değeri kabullenemez, küçük görürler. Narsizmin derecesine göre bu film yıldızı, güzel kalabilmek için her şeyi yapacak bir ruh haline girerse, bundan sadizm çıkar. Atl’ya göre, mutlak başarı ihtiyacı sadizmle sonuçlanır. İnsan bu ihtiyaç uğruna çevresini, ailesini, çocuğunu göz ardı eder, onlara verdiği zararı ya düşünmez ya da idealinin yanında bu zararın bir hiç olduğuna inandırır olmuştur. Böyle bir inanç, kişinin idealini putlaştırmasını gerektirir. Putlaştırmasını, yani mutlak doğru bellemesini gerektirir. Atl’ya göre burada putlaştırılan güzelliğin dünya yüzünde her şeyden kutsal olduğu inancı hâkim olmalıdır ki, onun uğruna verilecek kurbanların değeri küçümsenebilsin (Atl, 2007b: 143-144).

Atl, mutlak başarı putunun, günümüz insanını yabancılaştıran bir başka unsurdur. Mutlak başarının yüceltilmesi, toplumda en değerli unsur haline gelmesi insanın bireyselleşme katsayısı ile doğru orantılıdır. Birey, başarı yolunda ahlâk kaidelerini gözetmeksizin, kullanabileceği bütün araçları kullanacak, gerekirse hileye, aldatmaya başvuracak, zekânın onu götürdüğü ölçüde amacına ulaşmaya çalışacaktır. Atl, zekânın ahlâk karşısında üstün olmasını, maddi olana karşı duyulan huşu ve hazla açıklamıştır. Atl, zekâyı, insanı geri planda bırakarak en üst mertebede kullanma iştiağının da kendi kültürümüzde pek rastlanılmayan bir durum olduğunu belirtmiştir. “Ussal düzenlemeler, ince ayar ister, sürekli adanmışlık ister,

dünyevi tutku ister, saplantı ister. Kısacası, Ulysses'in niteliklerini ister. Sadece askerlikte, politikada değil, bu, bilimde de, sanatta da, edebiyatta da böyledir. Hangi Türk ressamı kulağını kesecek kadar tutkuludur? Hangi Türk yazarı, şairi, çoluğunu çocuğunu terk edip dağ başına yazmaya göçer? 'Bu dünyada iz bırakmak' diye bilinen tutkunun, denizin üzerine yazı yazmak kadar anlamlı ya da anlamsız olduğunu biz bilmez miyiz? Doğrudan doğruya hayata, gözle görülür, elle tutulur faydaya dönük olmayan hemen hiçbir şeye soyunmayız. Sırf oradadır diye hiçbir şeyle uğraşılmaz. Öte yandan, dağ başında delinen benzin deposuna çare bulmakta bizden zekisi yoktur. Türkiye'nin uzun vadeli çıkarlarını gözeten dış politika entrikaları üretmekte zorlanmamızın altında yatan da aynı anlayıştır. Bizi ilgilendiren, hayatın şimdisi'dir, 'an'dır. An'ın bilgisi ise, Hint'in Zen'inden, Çin'in Kung Fu'suna, Hristiyan'ından, Müslüman'ına kadar tüm tasavvurların sırrı" (Alatlı, 2001b: 175-176).

Alatlı, pür zekânın hükümlerindeki bireyin, kendisinin dışında kalan yaşayan bir sürece dahil olamayacağını bildirmiştir. Ona göre, bu birey, kendisinden sonra gelecek olanı değil, içinde bulunduğu an'ı düşünür. Yabancılaşmış bu birey, içinde bulunduğu zamanı, kişisel çıkarlarını olumlu yönde beslemek adına kullanacaktır. Bu şekilde yaşamının tamamını maddi hazlarla donatabileceğini düşünmektedir. Alatlı, tarihimizde, hareket ederken zekâyı geri planda tutarak akli rehber edinen örneklerinin varlığından bahsetmiştir. Hallacı Mansur, öldürülmeden önceki son duasında, Allah'a dönerek, "Şu topluluk senin kullarıdır. Dinlere olan bağlılıkları yüzünden ve senin rızanı kazanmak umuduyla beni öldürmek üzere toplanmışlar. Onları affet. İyi biliyorum ki, bana açtığın sırları onlara açsaydın yahut onlardan gizlediğini benden de gizleseydin, bu hal başıma gelmezdi" (Alatlı, 2001b: 173). Hallacı Mansur, zekâsını kullanarak bulunduğu olumsuz durumdan kurtulmak yerine kaderiyle bağdaşmayı seçmiştir. Alatlı, kaderiyle barışık insana bir başka örneği ise İbrahim Paşa'dan vermiştir. "1683 Viyana Kuşatması'nda, Şehir'in arkasındaki kaleler alınmadan hücum edilmesinin yanlış olacağı şeklindeki muhalefetinden dolayı Veziri Azam Kara Mustafa Paşa tarafından idam edilen Budin Beylerbeyi Arnavut Koca İbrahim Paşa vardır. Yeniçeri ocağından yetişme, Bektaşî'dir. Paşa'nın celladına Padişah'a iletmek üzere emanet ettiği bir vasiyeti vardır: O beni garaz üzerine idam ettiriyor ama selamet-i devlet için kendisine sakın

kıyılmasın. Şimdi, Ulysses'in dünyasında böylesi tutumları tahayyül dahi edemezsin. O'nun dünya görüşünde bu anlayış ve bu anlayışın kaynaklık ettiği davranış şekli, eğer düpedüz geri zekâlılık değilse, küçümsenmeye davetiye çıkaran, horlanmayı hak eden az gelişmişlik tezahürlerinden birisidir (Alatlı, 2001b: 173-174). Alatlı'nın verdiği örnekler, bireyin kendisini, kendisinden daha üstün olana, yani kaderine biat etmesine işaret eder. Bireyin, akış halinde olan yaşama kendisini bırakması, benden sonrası tufan egoizmini barındırmaması, kendisinin bu kâinatın sadece bir parçası olabileceği gerçeğini teslim etmesi anlamına gelmektedir.

Alatlı, zekânın hükümrânlığını ve ahlâk kavramını yok etmesini Antik Yunan'a kadar dayandırmıştır. “Zekânın batı medeniyetine Yunan'dan miras kalan kadim temsilcisi, akıl ve bilgelik tanrıçası Athena'nın verdiği ilhamla yaşam yolunda her güçlüğe bir çözüm üreten ata ruhu kurnaz, cesur, usta, saplantılı, tutkulu Ulysses'tir. Odyseia'daki Truvalı Helen hikâyesini hatırla. Ulysses, Menelaos ile birlikte Truva'ya gelir. Şehri kuşatırlar, tam on yıl. Bu on yıl içinde Ulysses, kadın kılığında saraya sızmandan tut, dilenci kılığında Truva tapınağına girip tılsımı çalmaya varıncaya kadar her türlü savaş hilesinde fevkalade başarılı olur. Sonunda da o tahta atı yapıp içine girerler. Yunanlılar geri çekiliyormuş gibi yaparlarken Anadolu lular, atı surların içine alırlar, olan olur. Ulysses'in hikâyesi ahlâk yokluğunun hikâyesidir. Bu dünya görüşünde mesele, ahlâklılık ya da ahlâksızlık değil, ahlâk diye bir kavramın mevcut olmamasıdır. Ulysses'in amacına ulaşmasında doğru ya da yanlış yoktur. Hanımeliyi boğan Afgansarmaşığının haklı ya da haksız olduğundan ne kadar söz edilebilirse, Ulysses'inkinden de o kadar söz edilebilir. Ne ki, Ulysses, bitki ya da hayvan değil, insandır” (Alatlı, 2001b: 170-171).

Alatlı, Türk toplumunun Batılı tarzda zekâyı ön plana almaya çalışırken, ahlâkından olması durumunu izah etmeye çalışmıştır. Alatlı, Meriç'in oryantalizm konusunda entelektüellerimize getirmiş olduğu “Hristiyan Batı'nın göğsümüze ilaştirdiği bu idam yaftasını bir ‘nişan zişan’ gibi gururla benimsedi aydınlarımız.” eleştirisine nispeten katılmakla beraber bir noktada itirazını dile getirmiştir. Zira Alatlı'ya göre, yaftayı ilaştiren, Hristiyan Batı değil, putperest Batı'dır. Ortaçağ sonrası Ulysses'i ata ruhu edinen Batı'dır. O, putperest olarak nitelendirdiği Batı'nın, kapitalist süreçte Tanrı'yı öldürüp, yüzünü eski Yunan'a döndüğünü iddia etmiştir. Alatlı, Hallacı Mansur olsun, Arnavut İbrahim Paşa olsun, her iki adamın durumunda

da, gerçekliğin özünü bulmaya yönelik aklın var olduğunu ifade etmiştir. Ona göre, her ikisi de, zekâlarını kullanıp, şey'leri manipüle edip, ölümden kurtulabilirlerdi, ama yapmamışlardır. Görünenin altındaki öz'e yönelmişlerdir. Mansur ve İbrahim Paşa, ölümünün nedenini kavradığında kaderi ile barışmıştır. Alatlî, her ikisinin de kendilerini aşan farkında olduğunu eklemiştir. Tarihimizde bu karakterlerin aksine öykünen insanlar olsa da bu örnekler, hiçbir zaman Müslüman Türk'ün toplumsal karakterini temsil etmemiştir. Ona göre, toplumsal karakter, numune karakter, toplumun alkışladığı, öykündüğü karakterdir. Alatlî, bu örnekler toplumsal karakteri temsil etmediği için Türk toplumunda ne komünizmin, ne emperyalizmin, ne de faşizmin Batı medeniyetinin ölçülerinde serpilebilir olduğunu belirtmiştir. O, Türk toplumunun apayrı bir medeniyetin çocukları olduğunu, çok daha eski, çok daha asil, çok daha insanca bambaşka ölçüleri olan bir toplum olduğunu ifade etmiştir. Bu nedenle, zekâ konusunda, yani şeyler'in manipülasyonunu isteyen rejimlerin uygulanmasında toplum olarak geri kalmamız Alatlî'ya göre doğal bir durumdur (Atlî, 2001b: 174-175).

Atlî, akıl ve zekâ kavramlarının arasındaki farkın hayati olduğunu iddia eden bir yazardır. Akıl ve zekâ, Atlî için, insanın kainatı nasıl algıladığının şifresini vermektedir. Onun Doğu-Batı ayrımında da belirleyici olan biyofili ve nekrofil kavramlarının özü akıl ve zekâ farkında gizlidir. Bu ayrımlar çerçevesinde akıl, Doğu'yu, Buddha'yı, biyofilyayı, saçaklı mantığı işaret etmektedir. Zekâ ise, Batı'yı, Aristoteles'i, nekrofiyayı, ikili mantığı özetlemektedir. Akıl doğayla barışık olan, zekâ ise doğayı biçimlendirmeye çalışan bireyi simgelemektedir. Atlî, Türk toplumunun mazisinde, zekâdan öte akli ön plana çıkartan naçizane örnekler olduğunu belirtmiştir. Ancak buna karşın toplumun, zihinsel açıdan darbeye uğraması sebebiyle, ahlâki değerlerin, sosyo-kültürel bağlamda yeniden üretiminin olanaksızlığının da altını çizmiştir. Atlî, Türk insanının düşün dünyasındaki kavramsallaştırmanın, Batılı yeni kavramlarla birleşmesi sonucu ahlâk kavramının, yerini bir karmaşaya bıraktığını ifade etmiştir. O bu durumu ahlâk kaosu olarak nitelemektedir. "Ahlâk kaosu, 'Büyük Yalan'. Türkçe'de kelimelerin içi boşaldığı için ahlâkı da yeniden tanımlamak lazım. Örneğin, Ayşe ahlâksız bir kadındır, desem, ilk akla gelen, Ayşe'nin kocasını aldattığı olur. Oysa ben, Ayşe ahlâksızdır, çünkü muhasebeciliğin m'sinden anlamadığı halde muhasebeci geçinir demek istiyor

olabilirim. Aynı şekilde falan profesör ahlâksızdır dediğim zaman illa da, o adam yolsuzluk yapıyor demiyorum. Son on yılda tek kitap okumadığı halde, hala ameliyat yapma cüretini kendisinde buluyor, tembelliğinin masada bıraktığı canlara kayıtsız kalabiliyor diyorum. Türkiye’de profesör olmak için iki yabancı dil bilmek gerekirken, bir dil olsun bilen profesör sayısı parmakla sayılacak kadar azdır diyorum. Bir bilimi ona doktorluk edebilecek kadar iyi bildiklerini iddia ettikleri gibi bir Büyük Yalanı paylaşırlar. Bu yetersiz insanlar zamanla öyle bir şebeke, bir mafya oluştururlar ki, iktisattaki kötü paranın iyi parayı kaçırması ilkesi gibi ‘sahici’ profesörlere, hatta sahici profesör olma yolundakilere geçit vermezler. Türkiye’de istisnasız her alanda yaşanan facia budur. Zabıta, rüşvet almayı barındırmaz; politika, yalan söylemeyi; piyasa, sözüne sadık tüccarı. Bu kıyım böyle gider. Batıların negative selection, makûs seçim dedikleri oluşumu besleyen de budur. Darwin’in teorisi tam tersine işler. Yani, ayakta kalmaya en layık olan değil, tam tersine en zayıf, en yetersiz olandır. Tabii, fiziki yetersizlikten bahsetmiyorum. Güçsüzün, yetersizin yerinde kalabilmesi için, çevresinde kendisinden de yetersiz olanları toplaması gerekir. Onu yapar. İzleyen, katlanarak hızlanan çöküştür. Türkiye’de, ahlâklı insanların yaşam sahanlığı tehdit altındadır. Namussuzlar, namusluları, ayaklarına dolaşmayacakları bir yerlere sürmüşlerdir” (Alatlı, 2007a: 55-56).

Alatlı’ya, ahlâk tarafından denetlenmediği takdirde şerre bükülmesini muhtemel gördüğü zekânın, Freud’un literatüründeki ego’yu tatmine yönelik olarak yapılandığı tespitinde bulunmuştur. Ona göre, ahlâk kavramı zekâ kavramının karşısındadır. Ahlâkın bütünleştiği olgu akıldır. Akıl ise süper ego’ya tekabül etmektedir. Alatlı, ahlâk kavramının kökenlerine inmeye çalışmış, onu yaşayan bir olgu olarak betimlemiştir. “Kelime ‘şey’dir. Yaşamayan ölü bir ‘şey’. Şeyler’i işlevsel kılma becerisi de zekâ. Akıldan farklı olarak zekâ, elde olanı olduğu gibi kabul edip, belirli amaçlar doğrultusunda yeni kombinasyonlara sokarak işlerlik kazandırır. Biyolojik anlamda hayatta kalmak sürecinde kullanılan bir düşünce biçimidir. İki sopayı birbirlerine bağlayıp ağaçtan muz düşüren maymun, zekâsını kullanıyordur, aklını değil. Kelimeleri, yani ideolojileri, kalıp bilgileri, düşünce biçimlerini belirli amaçlar doğrultusunda yeni kombinasyonlara sokarak kullanan zekâdır. Akıl’ın kısa vadeli elle tutulur bir amacı olmamasına karşın, zekâ belirli bir

amaç ister” (Alatlı, 2001b: 170). Tam da bu noktada Alatlı, Türk toplumunun, Batı dünyasında hâkim anlayış olan kapitalizmin gereklerini yerine getirmeye çalışırken, bir Batılı zekâsının gelişim sürecini yaşamadığı için bozguna uğradığını dile getirmiştir. Batılı toplumlar, kapitalist ahlâka en azından üç yüz yıldır aşına oldukları içindir ki dünyaya bakışlarını ve kurumlarını buna göre yapılandırmışlardır. Oysaki Türk toplumu, sekülerleşme yolunda, inanç sisteminin zorladığı ahlâk anlayışını bir kenara koyarak kapitalist düzene ayak uydurmaya çalışmıştır. Bu noktada Türk toplumu, İslami ahlâk anlayışını dışladığı gibi, kapitalist ahlâkı özümseyememiş, tam bir kaostan yaşandığı toplum halini almıştır.

Alatlı, ahlâk kaosunun diğer yandan rasyoel otoriteyi saf dışı bırakarak akıldışı otoriteye güç sağladığını iddia etmiştir. O, rasyonel otoriteyi, öğretmenle öğrenci, bilenle bilmeyen arasındaki otorite tipi olarak tanımlamıştır. Ona göre, bilginin paylaşılması durumunda kendiliğinden yok olduğu için rasyoneldir. Bunun yanı sıra Alatlı, rasyonel otorite kaybının ya da olmamışlığının toplumumuzu uğrattığı zararlarının ve sorumlularının tespitinin yeterince önemli olduğunun altını çizmiştir (Alatlı, 2006: 85). Alatlı, yabancılaşmanın etkisiyle arafta kalan, akıldışı otoritenin hâkim olduğu Türkiye toplumunun yapısına ilişkin olarak ağır eleştiriler getirmiştir. Alatlı, Türkiye’de meselenin hızla ‘ya biz ya onlar’ meselesi haline geldiğini belirtmiştir. Onun nitelemesine göre bir milyondan fazla yükseköğretim öğrencimiz var ama eğitimimiz; yüz binlerce camimiz var ama Müslüman olduğumuz; hükümetimiz olmasına rağmen iktidar olduğu; Türkçe konuşmamıza karşın birbirimizi anladığımız yalandır. Türkiye’deki standart eksikliğine de dikkat çeken Alatlı’ya göre metrelik cetvelimiz vardır ama yüz santim olduğu, kullandığımız kilogramın bin gramı tartabildiği yalandır. Dünyanın en eski uluslarından olmamıza rağmen tarihimizin de yalan olduğunu iddia eden Alatlı’ya göre, NATO’nun en büyük ordusu bizde olsa bile ülkemizi savunabileceğimiz yalandır. Cumhuriyet rejimi var olsa bile demokrat olduğumuzu reddeden Alatlı, konukseverliğimizle ünlü olduğumuzu ancak birbirimizi sevmekten bile uzak olduğumuzu itiraf etmiştir (Alatlı, 2007a: 54-55). Alatlı, Türk toplumunda ortaya çıkan bu göreceli ahlâk sorunun, insanların hayatlarını idame ettirdikleri mesleklerine de yansıdığını öne sürmüştür. Ahlâk kavramının, mesleki ahlâk kavramını da kapsadığını anlatmaya çalışmıştır. “Aritmetik bilmeden ‘doktor’ unvanı alan uzmanlar

yetiştiren bir kurumun başı olmaktan utanılmaz mı? Enjeksiyon yapmasını bilmeyene ‘doktor’ unvanı veren bir tıp fakóltesinin dekanı intihar etse yeri değil midir? Elalemin kitabını çaldığı ortaya çıktıığında, hiç utanmayan... bir de üstelik terfi eden akademisyenlerle bir toplum nereye gider? Hiç utanmadan, ‘YÖK akademik hürriyetimizi elimizden aldı’ diye bağıırken; apartma hürriyetini hoşgören bir sistemden hayır gelir mi? Bizzat profesörün kendisin kopya çektiğı üniversitede meslek ahlâkından söz edilebilir mi?” (Alatlı, 2001a: 141-142). Akıldığı otorite yabancılaşmamış toplumun hastalıklarından birisidir. Alatlı, akıldışı otoritenin Türk toplumunda baştan ayağa hüküm sürmeye başlamasının sakıncalarını ifade etmeye çalışmıştır.

Alatlı, akıldışı otoritenin, Türk toplumunda bütün kurumlara sirayet ettiğini, bu durumun da makûs seçim olarak nitelendirilen olguyu tersine çevirdiğini belirtmiştir. Bu olgunun tersine işleminde temel mesele, bireyin içinde bulunduğı topluma ya da gruba adaptasyonu kadar güçlü olmasında kilitlenmektedir. Alatlı, bu durumda yabancılaşmanın ihtiva ettiğı narsizm ve güç tutkusunu öne çıkarmıştır. Yabancılaşmanın sebep olduğı ölüseviciliğı, narsizmin ve güç tutkusunun ayakta tuttuğunu ileri sürmüştür. “Güce tapınma teknolojiyle örtüşmektedir. Güç teknoloji ile doğru orantıda artmaktadır. Güce tapan, teknolojiye de tapacaktır ve de tersi, yani teknolojiye tapan güce tapandır. Düşünür, güç ile teknoloji arasındaki bağlantının, birbirlerini tetikleyecek şekilde nekrofilik bir bağlantı olduğunu belirtmiştir. Teknolojiye tapınma meselesi sadece silahlara tapınma değildir. O, bunun ürünlere tapınma ya da işleyen bir düzenlemeye hayranlık olarak belirebileceğini bildirmiştir. Alatlı, günümüz Türk insanının ilgisinin artık doğanın ve yaşayanların üstünde olmadığını, mekanik olan, yaşamayan, insan yapısı nesneler üzerinde yoğunlaştığını ileri sürmüştür. İnsanımız, otomobile kadınına gösterdiğinden daha fazla ilgi gösterir, daha şefkatli davranır olmuştur. Motordaki en ufak bir arızayı anlamaya çalışırken, kadının gözündeki gölgeyi görmez bile. Kadınına bir dal getirmeyi akıl etmezken, otomobile vazo takar. Alatlı’ya göre, Türk erkeğı, otomobilinden gurur duyan, aziz tutan, kendi elleriyle yıkayan, cilalayan, sevecen isimler takan bir insan haline gelmiş ancak çocuğına aynı ilgiyi göstermez olmuştur. Okul aile birliğı toplantısına gitmeyen erkek, tamirhaneye gitmeyi ise bir tür zorunluluk olarak görmektedir. Alatlı, Türk erkeğinin durumunun, otomobilsiz hayatı, kadınsız

hayattan daha dayanılmaz olarak algılayabildiği bir hale geldiğini iddia etmiştir. Ona göre, Türk ev hanımlarının alet düşkünlükleri de benzer bir örnektir. O, bu düşkünlüğün nedeninin o aletlere duyulan gereksinimde değil, o aletlere sahip olmanın verdiği güçte yattığını düşünmektedir. Alatlı, TRT'nin 'Kit' isimli dizisinin, Türkiye'nin en sevilen dizilerinden birisi olduğunu hatırlatmıştır. Kit, konuşan, uçan bir süper otomobildir. Sürücü ise ikinci plandadır. Bu otomobilin simgelediği gücün öyle bir albenisi vardır ki, sıradan bir insanın hayatı ile kıyaslandığında daha değerlidir. Alatlı, bu durumu, araba vapuru batacak olsa, Kit'in kurtarılmasının miçonun kurtarılmasından daha önemli olacağı, şeklinde özetlemiştir (Alatlı, 2007a: 54-56).

Alatlı'ya göre, güç tutkusunun diğer yanı ise toplumsal huzur ortamının dejenere olmasıyla yüzeye çıkar. İnsanların tatminsiz, güvensiz, bunalımlı ve tedirgin olduğu karmaşa ortamı, her daim olayları menfi sonuçlara götürecektir. Nitekim Alatlı, insanların savunmasız olduğu bir ortamda, bir silahın ya da orta kuvvette birkaç kolun yapabileceğinin sınırı olmadığını belirtir (Alatlı, 2007b: 142). Alatlı, Türk toplumunda en büyük zorluklardan birisinin erkeklerin özgüven yitirmişlikleri olduğunu dile getirmiştir. Ve bu durum sadece zihinsel olarak değil, bedensel olarak da böyledir. Nitekim en ufak bir terslikte silaha sarılan bir toplum olmamızın nedenlerinden birisi de budur (Alatlı, 2007c: 120). Alatlı, silahın, bireyi ölüme yabancılaştırması, ölüme götüren bütün sebepleri hafifletmesi gibi etkileri olduğunu belirtmiştir. Ona göre, tetik üzerinde hafif bir uygulamaktan ibaret basit bir hareketin, bütünüyle kendisine ait bir momentumu vardır. Tetiğe dokunduktan sonra bu momentum, yaratıcısı olan insana yabancılaşır, kurbanını kendisi tespit eder ve onulmaz bir tahribat yaratır. İnsan çoğu zaman bu sonuca inanmaz ama küçük kurşun parçasını ciddiye almayı kendisine yediremediği için soyutlar, eşyalaştırır. Sonuç olarak insan hasmını canından etmeyi başarmış olmakla beraber nekrofil bir coşkuya, kendini beğenmişliğe kapılır. Alatlı, silahtan, silahın sağladığı güçten, Cadillac marka bir limuzinin sağladığı güçten korktuğu gibi korktuğunu dile getirmiştir (Alatlı, 2007b: 142-143).

Güç tutkusu ve yok etme iştiağı bireyin yabancılaşmasının tezahürleridir. Alatlı'nın bahsettiği nesneler yoluyla edinilen yok edebilme kudreti şeytanidir. Ona göre, yok etmek ve güç sahibi olmak kavramları her zaman fiziki manada buluşmak

zorunda değildir. Akıldışı otoritenin etki alanında bulunduğu her yer gücün asimetrik kullanımına da hazırlanmış bir zemin demektir. Alatlı, bu dürtünün alt metninde ise yine nekrofiliyayı görmektedir. “Ölüseviciliğini güç tutkusundan ayrı düşünemezsiniz. Ölüsevici, ancak kendisini güçlü hissederse tatmin olur. Sadist, güçlü olmak zorundadır. Güçlü bir gazetenin güçlü bir yazarı, mahallenin güçlü hırtı, ülkenin güçlü işadamı, güçlü generali (Alatlı, 2007b: 143).

Alatlı, rasyonel otoritenin kaybolduğu yerde, gücü elinde bulunduran erkin, yabancılaşmanın barındırdığı kendini beğenmişlikle birlikte ölüsevici bir karakterden ayrılamayacağını öne sürmüştür. Kaldı ki onu o noktada tutan şey, çevresini kontrol edebilme iktidarındır. Kendisinden sonra gelene imkân tanımayan erk ölüsevici dir. Alatlı’ya göre, bir kişinin bu iktidara sahip olmasının onu yabancılaştırmaması düşünülemez. Alatlı, yabancılaşmanın ortaya çıkardığı narsizmin, bütün liderlerde, bütün diktatörlerde var olduğu gerçeğini teslim etmiştir. Ona göre, narsizm olmasa, hemcinslerine liderlik etmeye kalkışmazlar zaten (Alatlı, 2001b: 177). Alatlı’ya göre, nekrofil lider, içine doğduğu dünyaya sığınan liderdir. Kâinatın bilgisine katılmayan, onunla ilişkisini ya hâkim olmak ya da boyun eğmek şeklinde nitelendiren kişi nekrofiliktir. “Odysseia’yı hatırla yine, Ulysses’in sığındığı Yunan’ın putperest dünyası ilahların birbirlerini ve insanları yedikleri bir dünyaydı. Ulysses, bu dünyaya, ya itaat ya da tahakküm ederek sığınacaktı. Narsist olduğu, kendi yetilerine fevkalade güvendiği için, tahakkümü seçti. Şimdi ister köle ol, ister firavun, sığınmacı ilişkide dayanışma, özen, sorumluluk, saygı, bilgi gibi kavramlara yer yoktur. Sığınmacı ilişki özde a-moral, la-ahlâk bir ilişkidir. Büyük İskender’in, Gordion’daki düğümü çözmeye bir efsane değil, bütün bu söylemin, nekrofil dünya görüşünün, bir başka tezahürüdür. Çünkü nekrofilin herhangi bir sorunu ya da anlaşmazlığı çözmeye biçimi, kaba kuvvet ve saldırdır. Kuvvet kullanımının gerçekten gerekli olup olmadığı sorgulanmaz bile. Nekrofilin tanımlayıcı özelliği, kaba kuvveti, yani insanoğlunu cesede dönüştürecek gücü, her şeyde ilk ve son çözüm olarak görmesidir (Alatlı, 2001b: 179-180).

Alatlı, akıldışı otoritenin toplumsal bilincimize yerleşmiş olmasının, Türk insanını gerçekleri görme ve sonuçlarını tayin etme konusunda kısır bıraktığını iddia etmiştir. Ona göre, Türk insanı, devlet denilen soyutlamaya zarar vermesin diye en galiz işkenceyi, partiye zarar vermesin diye Süleyman Demirel’in mason olduğunu

saklar. Mafya liderinin dostunu devlet sanatçısı ilan eder, dandik listelerle kazanılan seçimleri demokrasinin zaferi diye alkışlar. Çünkü akıldışı otorite kendi putlarını yaratmıştır ve bu düzende kazanmak en önemli şeydir. İster kerhane maması olarak, ister kokain satarak, ister oy sandığı kaçırarak, ister yalan yazarak, kazanmak. Çünkü kazanmak kişiye kendi değer yargılarını, ahlâk sistemini dayatma ve koruma olanağı sağlar. Otoriter ahlâkın egemen olduğu düzende, günah itaatsizlik, sevap itaattir; bağışlanmayacak tek suç, düzene, yani ‘Devlet’e, ‘Parti’ye, ‘Lider’e, ‘Para’ya karşı gelmektir” (Alatlı, 2007a: 624-625).

Alatlı, buna karşılık olarak rasyonel otoriteyi biyofilik liderlikle eş tutmuştur. Ona göre, “burada önemli olan, liderliğin biyofil, yani yaşam sever ya da nekrofil, ölü seveci eğilimleridir. Yaşam sever liderlik, her şeyden önce rasyonel liderliktir, rasyonel otoriteyi temsil eder, yani, öğretmenle öğrencinin, usta ile çırağın, mürşit ile müridin arasındaki ilişki gibi, boynuz kulağı geçtiğinde kendiliğinden kalkan liderliktir. Alın teriyle, emekle elde edilmiş liderliktir. Entrikalarla değil, silah zoru ile hiç değil. Biyofilyanın tanımı hatırlandığında, bizim medeniyetimizde, Türk İslam medeniyetiyle örtüşen liderliğin yaşam sever liderlik olduğunu teslim etmek gerekir (Alatlı, 2001b: 178).

Alatlı, yaşam sever bir lider duruşunu, kendi tarihimizden vermiş olduğu örneklerle açıklamaya çalışmıştır. Ona göre yaşam sever bir lider, kendisini, var olan yaşamın önüne koyan değil, akışına bırakan liderdir. “Biyofilya hayata ve yaşayan her şeye duyulan şiddetli aşktır. Yani Allah’ın yarattığı her şeye duyulan aşktır, ister bir insanda, ister bir bitkide, ister bir düşüncede, ister bir sosyal grupta gelişmeye katkıda bulunmak istemidir. Bu nedenledir ki, yaşam sever lider, Arnavut İbrahim Paşa gibi, ‘selameti devlet’e katkıda bulunmak yolunda kendisini idam edeni dahi bağışlayacaktır. Biyofilik kişilik, kendine saklamaktansa, inşa etmeyi yeğleyen kişiliktir. Daha çoğa sahip olmaktansa, kendisi daha çok olmak ister. Çünkü bilgiyi elde ettikten sonra halka söylemeyen, belletmeyen kişi, defineye sahip olan fakat muhtaçları doyuramayan kişidir. Biyofilik kişilik, yaşam serüvenini mutlaktan daha çok sever. Tek tek parçalardan çok bütünü, hülasalardan çok unsurları görür. Sevgi, mantık ve örneklerle biçimlendirmek ister, kaba kuvvetle, şey’leri parçalayarak, insanları şey’lermişçesine bürokratik bir tavırla yöneterek değil” (Alatlı, 2001b: 178).

Alatlı'ya göre bunun bir başka telmihi ise, insanın sahip olduğu farkındalıkta yatmaktadır. “Kişinin yaşam serüvenini kendi ‘mutlak’ından daha çok sevmesi, kendisini aşan bilincinde olması, kendi ‘mutlak’ını dayatmamasıdır. Hallacı Mansur, kendi ‘mutlak’ını dayatmaktansa, kendisini aşanı kabullenmiştir. Hallacı Mansur’un ölümü, türdaşlarını, sevgi ve mantık çerçevesinde, örnek teşkil ederek biçimlendirme çabasının, hasımlarına dahi yaşam hakkı tanımanın en iyi örneklerindendir. Ve nihayet, biyofilik insan, hayattan ve hayatın tüm tezahürlerinden haz duyduğu için, paketlenmiş heyecanların iştahlı bir tüketicisi değildir” (Alatlı, 2001b: 178). Ona göre, maddi olsun ya da olmasın, kendisini yaşamın önüne koyan bir birey, hırslarının kölesi olmuş demektir. Hırslarının kendisini mağlup etmesine boyun eğen bir kişi ise doğal olarak bir ölü-sevicidir. “İster bir madalya, ister bir mevki, ister para, isterse bir fetih, bir buluş için olsun, çağdaş Batı dillerinin aksine, bizde ‘hırs’ övünülecek bir nitelik değildir. Bizde paketlenmiş heyecanların iştahlı tüketiciliği kural değildir. Biz, ‘azıcık aşım, kavgasız başım’ insanlarıyız. ‘Bana dokunmayan yılan bin yaşasın’ kötüyü ululamak değil, kötülüğün biyofilik insanı aşabileceğini, kurtuluş yolunun ona bulaşmamak olduğunu söyler. Ulysses’e, Ulysses’leşmeden karşı durulamayacağının bilincidir... Biz’de ister padişah olsun, ister ordu komutanı, liderlik ettiklerine yabancılaştığı an, işi bitikti. Osmanlı’nın çözülmesi padişahların saraylarına kapılıp zevk-ü sefaya dalmaları, firavunlaşmaları ile doğru orantılıdır. Ama sokaktaki Türk, köle rolünü kabullenmez. Gözle bak, devlet bize yabancılaşırsa, biz de ona yabancılaşır, kuralları ihlal etmek için elimizden geleni ardımız koymayız. Devletin malı deniz, yemeyen domuz deyişi de, nekes bir devlete, milletin hizmetinde olmayan bir devlete, tepkinin ifadesidir” (Alatlı, 2001b: 178-179). Alatlı, yaşam sever liderin, çok da uzakta olmadığını, yakın tarihimizdeki bir karakterden yola çıkarak vurgulamıştır. “Belki de bizim son yaşam sever liderimiz Mustafa Kemal’di. Yurtta sulh, cihanda sulh, belki de dış dünya ile ne itaat ne tahakküm, kendi bütünlüğünü bozmadan ilişki kurmak isteminin ifadesidir” (Alatlı, 2001b: 182).

Alatlı, toplumsal açıdan ahlâk kavramının önemine özellikle değinen bir yazardır. O, ahlâkın hiçbir şekilde bilimsel verilerle kanıtlanamayacağını öne sürmüştür (Alatlı, 2003a: 161). Ona göre insanlar, ahlâki değerleri Tanrı’ya, olmadı felsefeye, eğer o da işe yaramazsa devletin kaba gücüne dayandırmaya çalışmışlardır.

Gerçek gücün, bir iddianın olgu ile desteklendiği durumlarda oluştuğunu belirten Alatl, ahlâki iddiaların hiçbir zaman sahici dünyaya dair verilerle desteklenmediğini ortaya koymuştur (Alatl, 2003a: 560-561). Alatl, Türk toplumunda yabancılaşmayla birlikte güç kazanan akıldışı otoritenin, ahlâk kaosundan nemalandığını belirtmiştir. Ahlâk kaosunun öncülleri ise rölativistik ahlâk ve pazar ahlâkıdır. Pazar ahlâkı, her türden verinin, amaca ulaşmak adına yağmalanmasını meşru kılmaktadır. Ona göre rölativistik yani “görecelikçi ahlâk sistemi, ‘maruf üzerinde mutabakat’ın yok olduğu durumdur. Ahlâki değerler üzerinde toplumsal mutabakatın kaybolduğu, maddi ya da manevi günlük çıkarların ahlâki değerleri yeniden tanımlayabildiği, saptırabildiği durumdur ki izleyen kaosu ‘Büyük Yalan’ doldurur” (Alatl, 2006: 132). Alatl, bu durumun, Batılı toplumlardan edinilen kavramların Türk toplumunda adaptasyon sorununa yol açmasıyla ilgili olduğunu ifade etmiştir. Her kavram, oluşumunu gerektirecek bir yaşam deneyimi, bir toplumsal tecrübe gerektirir. İthal kavramların Türkiye’de karşılığını tam olarak bulamaması ve sürekli halde tartışılmasının sebebi de budur. Alatl’ya göre, “laiklik söylemi, Türkiye insanının elinden vahiye dayalı ahlâk anlayışını aldı. Bundan böyle, rüşvet almayı, yalan söylemeyi, zulmü, ‘Müslüman Allah’ı yasakladığı ya da Peygamber öyle söylemediği için yapmamazlık etmeyecektik. Cehennem bizi dizginleyen bir korku olmaktan çıktı. Gökyüzünde bir yerlerde cayır cayır yanan ateşe inanmıyorduk artık. Vahiye dayalı ahlâk sistemi gitti, ama yeri boş kaldı. Onun yerine akla dayalı bir ahlâk sistemi de konmadı. Sonuç, Batılıların nicedir, yakındıkları ‘relativistik’ görecelikçi ahlâk sisteminin yerleşmesi oldu. Herkesin ahlâkının kendine göre olduğu bu düzenlemede, haz veren şey ‘iyi’, haz vermeyen şey ‘kötü’dür diye öğreten hedonist ahlâk yeşerdi. Hedonist ahlâk, tanımı itibariyle öznelidir. Öznel ahlâkın kabul görmesi, ‘güçlü’nün kendi kurallarını dayatmasıyla sonuçlanır. Otoriter ahlâk sistemi yabancılaşmayı, yabancılaşma otoriter ahlâk sistemini güçlendirir, Türkiye insanını dayatılan her değeri kabule zorlayan patolojiyi bu sistemin yerleşmiş olmasında aramak gerekir... Türkiye insanını muhakeme etmekten, davranışlarının sahici sonuçlarını öngörmekten alıkoyan, direnme gücünü elinden alan, sindiren, aciz bırakan, ezen, akıldışı otoritedir” (Alatl, 2007a: 624).

Alatl, günümüzde evrensel mahiyette hâkim olan göreceli ahlâk anlayışının kişiye göre değişmesi sebebiyle neredeyse insancıl hiçbir konuda mutabakata

varamadığını ifade etmiştir. O, ahlâk kavramının sınırlarını çizmeye çalışmış, onu oluşumu içerisinde bir çerçeveye oturtmuştur. “Anamızdan çocuk yapmayız dedik, türümüzü kedilerden, iguanalardan ve eğreltiotlarından ayırdık. Zayıf kollanmalıdır dedik, su kaplumbağalarından, çakallardan ayrı durduk. Ne farkınız var, diye soranlara, ya Darwin’le ya da din kitaplarıyla karşı koyduk. Doğa’dan doğal olmayı talep ettik, insan olduk. İnsanı hayvandan ayıran, ahlâk diye bir değer varlığının bilincinde olmasıdır. Bu bilince din yoluyla varılmazsa, dünyevi yolla varılır. Darwin, dünyevi yolu temsil ediyor. Zekâdan farklı olarak akıl, anlamaya yöneliktir. Görünenin altındakini anlamaya, gerçekliğin özünü bulmaya çalışır. Akıl ahlâktır, fiziki, zihni, ruhani varlığımızı zenginleştirmeye dönüktür. Akıl, insanoğlunun son tahlildeki kaderi ile uğraşır, son tahlildeki kaderi etkilemeyecek gündelik şeylerle, kelimelerle değil” (Alatlı, 2001b: 172-173).

İnsanın herhangi bir konuda ahlâki refleks göstermesi muhakeme yeteneğine bağlıdır. Türk insanının muhakeme gücünün kaybı en başta obskürantizm ve devamında kavram karmaşası ile ilgilidir. Alatlı, Türk toplumunda inançtan beslenen ahlâk kaidelerinin yaptırım gücünü kaybetmesini obskürantizmle ilintilendirmiştir. Bunun yerine ises yasaların yaptırım gücünün geçmesi gereklidir. Türkiye, toplumun her fırsatta bir açığını bularak riayet etmeyeceği Batılı yasaların ithal edildiği bir toplumdur. Batılıların geçirdiği süreci yaşamamış Türk toplumu, yasaların ruhuna da nüfuz etmekte sıkıntı çekmektedir. Ancak Türk insanı, yasaların el verdiği ölçüde pazar ahlâkını ve rölativistik ahlâkı içselleştirme konusunda daha etkin bir duruşa sahiptir. Alatlı’nın, Türk toplumuna gittikçe hâkim olan pazar ahlâkının ne oluşuna ilişkin bir hikayeden bahsetmiştir. Mişonaçi hikayesi. Alatlı, ticaretle uğraşan iki Yahudinin başından geçenini anlatıldığı bu hikâyeye ahlâk kavramının deforme oluşuna dikkati çekmek istemiştir. “Mişonaçi ile Solomon ortaklıklar. Sirkeci’de kötü bir pansiyon işletirken birden işleri büyür. Demeye kalmadan, beş yıldızlı bir otel yaparlar, sonra bir tane daha, bir tane daha. Zamanla çocukları büyür, onları da para ailede kalsın diye birbirleriyle evlendirirler. Nikâhtan önce gelinle damata verdikleri nasihat: Hayatta en hakiki mürşit, dürüstlüktür. Birbirinize karşı dürüst olacaksınız ki, Allah da size verecek. Biz bugünümüzü önce Allah’a, sonra da dürüstlüğümüze borçluyuz. İki ortak birbirimizi bir kez olsun aldatmadık. Sirkeci’deki otelde bir gün odaları temizlerken bir çanta bulduk, müşteri

unutmuş gitmiş. Açtık, bir de ne görelim, çil çil altın. Hemen oturduk, bölüştük. Bir altın bana, bir altın Solomon’a. Ne bir altın fazla bana, ne bir altın fazla Solomon’a. İşte, çocuklar, dürüstlük budur. Bu hikâyedeki dürüstlük bir kelimedenden, bir şey’den ibarettir. Ortakların zekâsı bu şey’i ortak çıkarlarına uyacak şekilde manipüle etmiştir. Paranın aslen kime ait olduğunu sorgulamaz da, paylaşım biçimini sorgular. Esas sahiple temas kurmak şöyle dursun, varlığını düşünmezler bile. Şimdi, bu ruh halini tek Tanrı dinlerinin dünya görüşüne tahvil ettiğinde, otelede bulunan altınların sahibinin, yeryüzündeki her şeyin esas sahibine, Kâinatın Sahibine, paylaşım özgürlüğünün de ateist ya da agnostik ideolojilere tekabül ettiğini görebilirsin. Esas Sahip’in peşine düşenin kaygısı, O’nu bulmaktır, paylaşım biçimini sorgulamak değil. Mülkün esas menşeyini sorgulamayan kapitalist Pazar ahlâkıdır ve yabancılaşmanın en belirgin tezahürlerinden birisidir. Ortaklar, bire bir paylaşımın doğru olduğunda içtenlikle emindirler. Yöntemi dogmalaştırmışlardır, hatta taptıkları bile söylenebilir. Oysa esas Sahip’i arayan, bırak paylaşım uğraşmayı, altınları kaybettiğinin bile farkına varmayandır (Alatlı, 2001b: 176). Alatlı’nın mişonaçi hikayesiyle anlatmaya çalıştığı ahlâk sistemi günümüzde, başta Batı dünyası olmak üzere küresel olarak kabul edilen pazar ahlâkıdır. Alatlı, göreceli ahlâkın başka bir tezahürü olan pazar ahlâkının, insanlar arasında mümkün olabilecek asgari müspet ilişkileri zedelediğini ortaya koymaya çalışmıştır. Pazar ahlâkı, mülkiyetin ya da maddi olanın insana sahip olması anlamına gelir. Alatlı, kapitalizmin insanı esir almasının, maddi olana duyulan şehvet ve manevi olanın derinliğinden yoksunlukla mümkün olabileceğini düşünmektedir. Sahibini kendi olmadan kıpırdamayacak hale getiren bir kölenin, köle olmaktan çıkacağını belirten Alatlı, insanın en kolay mülkiyet yoluyla esir olacağı tespitinde bulunmuştur. Ona göre, para ne kadar çok birikirse vazgeçmesi de bir o kadar zor olur. Belli bir saatten sonra insan parayı değil, para insanı kullanmaya başlar (Alatlı, 2001a: 51).

Alatlı, Türk toplumunun içinde bulunduğu bütün olumsuz koşulların bir alinyazısı olmadığını dile getirmiştir. O, her şeyin pek tabii değiştirilebileceğini savunmuştur. Alatlı, Türk toplumunun yabancılaşmasını, topyekün olarak kurtulmamız gereken bir illet olarak ifade etmiştir. Ona göre, bunlar Türk toplumunun gerçekleridir “ama, kader değil. Her türlü geri kalmışlığımızın nedeni olarak şartlandığımız İslamiyet’in vahiye dayalı ahlâk sistemini reddedeceğiz diye,

özgürlük-kölelik, doğru-yalan, haysiyet-çıkarıcılık, sadakat-ihanet gibi, insanoğlunu mağaradan çıkaran binlerce kavram arasındaki seçimi bireylerin keyfine, demokratik oylamaya bırakamayız. Allah'ın ne olup olmadığı tartışmasını bir yana bırakıp Türkiye insanını, ne Müslümanların, ne Marksistlerin, ne de hümanistlerin onayladığı biçimde eşyalaştıran, yabancılaştıran mekanizmaların maskelerini düşürmek zamanı gelmedi mi? Bugün artık Kabe'de put yok. Put burada: Put para, put güç, put başarı, put yabancılaşma, put Büyük yalan. Müslüman olsak da olmasak da biçimde değil öyle, kurumlarla değil insanlarla ilgilenmenin zamanıdır. Yabancılaşmayı ortadan kaldırıabilirsek, belki aynı camide namaz kılamayız ama daha alçakgönüllü, daha sevgi dolu olacağımız kuşkusuzdur. İnanmayanların, Allah fikrine saldırmaları abes. Yapılacak şey, inandıklarını söyleyenleri, İslamiyet'i ve Allah'ı ciddiye almaya, kardeşliği, dürüstlüğü, adaleti uygulamaya davet etmek olmalıydı. Bu gerçekten mümkün olsaydı yabancılaşmaya karşı verilecek savaşta günümüz Türkiye'sinin en radikal eleştirmenleri olarak onlar da yerlerini alırlardı” (Alatlı, 2007a: 625-626).

Alatlı, Türk toplumunun yaşadığı yabancılaşmadan ve ahlâk kaosundan kurtulmanın reçetesini vermiştir. “Ahlâk kelimesini sürgünden geri getirmeyi, itibarını iade etmeyi öneriyorum. ‘Ahlâk’ kelimesini ‘yaşayan Türkçe’ dedikleri düzenlemeye kazandırmalı, dünya görüşümüzü onun üzerine yeniden yapılandırmalıyız. Geçerli ahlâk kuralları akılla da saptanabilir. Ve bunu, Müslümanlar da yadırgamazlar. Çünkü nihayet akıl, insana Allah'ın bir lütfudur, iyiyi kötüyü ayırt etmekte elbette kullanılacaktır. Akla dayalı, insancı ahlâk, ‘dünyada insandan yüce, insandan daha vakur hiçbir şeyin olmadığı’ anlayışı üzerine yapılır ki, bu insan görüşü, İslam'ın, insanı, yeryüzünde Allah'ın halifesi bilen, Müslüman'a ters düşmez. Batılı dostlarımız akla dayalı, insancı ahlâk sistemini savunmakta zorluk çekerlermiş. İnsanın özde kötü olduğuna inandıkları için, ahlâkın insandan yüce, onu aşan bir otoriteye dayandırılması gerektiğini savunurlar, insanın serpilmesini, yücelmesini savunan bir sistemin ahlâki olmayacağını düşünürlermiş. Erich Fromm, ‘Hayır efendim, insanın komşusunu sevmesi, insanı aşan bir oluşum değil, insanın doğasında olan, ondan neşreden bir oluşumdur’ diye, daha yeni yeni 50’lerde bağırırmış. Ne gam. Biz ne Müslüman geleneğimizde, ne Şaman kültürümüzün tortularında, akıldışı otoritenin dayattığı korku yoktur. Bu şansımızı

kullanmayı öğrenmeliyiz. Ahlâk kuralları, İslamiyet'te de, hümanist ahlâk sisteminde de insanın yaratılıştan sahip olduğu biyofilik eğilimleri üzerine yapılır. 'Sevgi, insana yukarıdan gelen ya da ona verilmiş bir görev değil, insanın kendi içinde olan, dünyayı benimsemesini, sahiplenmesini mümkün kılan güçtür' diyen Batılı psikoanalistlerle, 'İnsan vicdan ve ahlâk sahibidir; vicdanlı bir ahlâk. Bu, hür, bağımsız, dünyadan ve kendisinden sorumlu insanın yaratılışından aldığı ilhamdır' arasında fark yoktur. Bu şansımızı kullanalım artık (Alatlı, 2007a: 626-627).

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Tezimizde, Alatlý'nın düşünce sistemini sosyolojik açıdan tahlil etmeye çalıştık. Alatlý, birçok konuda birden fazla alanda bilgi ve uzmanlık sahibi bir aydınımızdır. Alatlý, sorunlara geniş bir pencereden bakabilmeyi başarmış ender yazarlarımızdan biridir. Onun ufkı geniştir.

Atlalı, Doğu ve Batı medeniyetini, Türk toplumunu ve tarihini, Türk insanının ana özelliklerini doğru anlamamız bakımından önemli bir aydınımızdır. Alatlý, Türk toplumunun temel sorunları üzerine düşünmüş, bilhassa da Batılılaşmanın etkisiyle toplumumuzda öne çıkan sorunlara eğilmiştir. Alatlý, Türk toplumunun Batılılaşmayla birlikte yaşadığı değişimi ve dönüşümü anlamaya çalışmıştır. Alatlý, Türk insanının özüne yönelmiştir.

Atlalı'nın yöntem ve bilim anlayışı günümüzün ana arter bilim yaklaşımına terstir. O, bilimi sadece entelektüel bir bilme merakından öte bir ihtiyaç gibi görmektedir. Ona göre bir ihtiyacı karşılamayan bilgi, değersizdir. Alatlý'nın yönteminde temel nokta, Batılı bilim anlayışından farklılaştığı, mantık anlayışıdır. Alatlý, Aydınlanma'yla birlikte hâkim olan pozitivist Batılı bilimin Antik Yunan'a, özellikle de Aristoteles'e uzanan köklerini takip etmiştir. O, pozitivist bilimin temel yanılgısının Aristoteles'in ikili mantık anlayışından kaynaklandığını ileri sürmüştür. İkili mantık, önermelerin sonucunda “ya – ya da” şeklinde bir ikilemi zorunlu kılar. Bir şey ya doğrudur, ya da yanlıştır. Alatlý, bu mantık anlayışına, gerçek dünyayı yansıtmadığı gerekçesiyle karşı çıkmıştır. Çünkü o, bir önermenin “hem o, hem de bu” olarak tanımlanabildiği bir mantık sistemi olan saçaklı mantığı daha gerçekçi görmektedir. Bulanık ya da Fuzzy de denilen saçaklı mantığın kökleri Uzak Doğulu filozof Buddha'ya kadar uzanır. Alatlý, gerçek dünyada her şeyin birbirine zıt bir şekilde tanımlanıyor olmasının, özünde getireceği ayrılıktan bahsetmiştir. Ancak, Buddhacı mantık anlayışı, zıtlıkları ihtiva eder. İki zıt kutbun arasında kalan binlerce seçeneğe vurgu yapar. Bu anlayışın nazarında bir şey aynı zamanda hem doğru hem yanlış, hem iyi hem de kötü olabilmektedir.

Atlalı, kâinatı anlamlandırabilmek adına bilimi bir araç olarak görmüştür. Ancak bilim sadece bir araçtır. O, bilim için bilim yapılmasına karşıdır. Bilimin dışında bilgiye ulaşmak için farklı yolların da bulunduğunu öne sürmüştür. Ona göre,

manevi seziş, yeri geldiğinde olgulardan hareket eden bilimden daha da ötesine ulaşabilir. Alatlý, bu nedenle pozitivistizmin, kendisinin dışındaki hiçbir çalışmaya tahammül göstermeyişini eleştirmiştir. Alatlý, bir anti-pozitivisttir. Alatlý, pozitivistizmin tek yöntem anlayışına karşı çıkmıştır.

Atlý'nın, bilime yaklaşımında herhangi bir bilim dalını arka planda bırakmamaya özen gösterdiğini belirtmek gerekir. Zira o, günümüzde uzmanlaşmayla birlikte sürekli halde ayrışma çabasında olan anlayışa karşın 'holistik' de denilen bütüncül düşünce akımının bir temsilcisidir. Bu manada Atlý, kâinatı anlamlandırabilmek ve yorumlayabilmek adına her bilim dalının topyekün ele alınması gerektiğini bildirmiştir. Onun eserlerinde sosyolojiden iktisada, ilahiyattan felsefeye, nörolojiden psikolojiye, fizikten tarihe birçok farklı daldan değerlendirmelere rastlamamızın sebebi budur.

Kısacası Atlý, romancı kimliğinden öte sosyal olayları bir bilim adamı titizliğinde yorumlamaya çalışan bir aydındır. Onu, Türkiye'de bilimsel açıdan farklı bir yere koyan özelliğı, birçok farklı bilim dalını bir arada düşünmeyi gerektiren bütüncü düşünce yapısına sahip olmasıdır. Atlý, Türk toplumunun ana özelliklerini, romancı kimliğı sayesinde bireyden hareket ederek ortaya çıkarmaya çalışmıştır.

Atlý, bilhassa nekrofilya ve biyofilya kavramlarının sosyal hayatın içinde nasıl belirleyici olduklarını anlatmaya çalışmıştır. Atlý, ölüsevici karakteri, dikkatini sahiciden kurguya, teoriye, giderek eşyalara, dogmalara kaydıran, ritüellerde ve mutlak doğrularda yoğunlaştıran, güncel gerçekliğe değer vermeyen kurgusal dünyasını tehdit eden her türlü değişimi, doğa yasalarını ihlal eden bir suç gibi gören bir kavram olarak tarif etmiştir (Atlý, 2003a: 390). Atlý, bu özelliklerin modern Batılı bireyi tanımladığını düşünmüştür. Atlý, Batı dünyasının Aydınlanma hareketiyle kazanmış olduğı ivme ve pozitif bilimlerdeki üstünlüğünün kültürel baskıyı da beraberinde getirdiğı fikrindedir. Aydınlanma hareketinin getirmiş olduğı modernizm olgusunun bütün dünyayı şekillendirdiğı görüşündedir. Atlý, modernizmin bir tür kendini beğenmişlik, narsizim, tek tipleşme, tahakküm ve baskı unsurlarını taşıdığını savunmuştur. Ona göre, modernizmin bu özellikleri beraberinde sadizmi, mazoşizmi ve yabancılaşmayı getirmiştir. Atlý, modernizmin yarattığı bu sonuçların nekrofilik olduğunu ileri sürmüştür. Nekrofilyanın gittikçe arttığını dile getiren Atlý, Doğı düşüncesi ve kültürünün, bunun karşısında doğa ve insanla

barışık biyofilik özellikler taşıdığını vurgulamıştır. Bunun yanı sıra Alatlı, İslam dininin de biyofilik bir yapıda olduğunu öne sürmüştür. “Ahimsa, Budizmin hiçbir canlıya zarar vermemek ilkesidir. Bu ilke insanı kabalıktan, iftiradan, bühtandan uzak tutar, diğer yaratıklara karşı merhamet ve duygudaşlık, birleştiricilik ve barıştırıcılığı yüceltir... Ahimsa’nın İslam’daki karşılığı silm’dir. Silm, Allah’la, tabiatla ve diğer insanlarla barış ve uyum içinde yaşamaktır” (Alatlı, 2003a: 391). Alatlı, Türk toplumunun Batılılaşma çabalarıyla nekrofilik bir ruh haline büründüğünü, Doğu düşüncesini ve İslam dinini gerçek manasıyla özümsemesi sayesinde daha sıhhatli bir yapıya bürüneceğini iddia etmiştir.

Alatlı, Türk toplumunun tabiatına ters düşecek biçimde bir yabancılaştırma yaşadığını dile getirmiştir. O, Türk toplumunun tarihsel ve kültürel değerleri açısından yabancılaştırmayı kabullenemeyen bir yazardır. Onun bu durumu kabullenemeyişinin nedeni, Asya kökenleri olan Müslüman bir toplumun, ne toplumsal kökenlerinin ne de dini yaptırımlarının bu denli bir yozlaşmaya izin vereceği düşüncesinde yatmaktadır. Alatlı, bu şekilde yapılanmış bir toplumun yabancılaştırmasını Avrupa’da cereyan eden Aydınlanma akımına bağlamıştır. Aydınlanma akımı, Antik Yunan’ın putperest ve maddeci insan görüşünü bütün dünyaya yeni bir insan gibi tanıtmıştır. Tanıtmaktan da öte Batı dünyası, bilimsel, iktisadi, teknolojik, askeri ve siyasi gücünü bu insan tipini kabul ettirmek için seferber etmiştir. Batı medeniyeti, kendisinin dışında kalan dünyaya, kendi değerlerini ve düşüncelerini, tartışılmaz gerçekler ve reddedilemez bulgular niteliğinde sunmuştur. Batı’nın sahip olduğu güç, bu amacın gerçekleşmesine hizmet etmiştir. Alatlı’nın da belirttiği gibi, gerçeklik hemen hiçbir zaman mantıkî ya da eleştirel bir inceleme sonucu varılan bir sonuç değil, bir genel mutabakat ürünüdür (Alatlı, 2007a: 169). Alatlı, oluşturulan bu gerçekliğin, Türk insanı üzerinde tedavi edilmesi uzun yıllar alacak bir hastalığa sebep olduğunu öne sürmüştür. Bu hastalık, yabancılaştırma. Yabancılaştırma, Türk toplumuna önce obskürantizmle girmiş, Türk insanının toplumsal belleği sıfırlanarak yeniden kavram yazımı işlemi başalmıştır. Boşluklar Batı menşeli kavramlarla ikame edilmiştir. Bu sırada insanların, bu yeni toplumsal düzende bir yerlere gelebilmeleri için tartışılmaz gerçekler bilinçlere enjekte edilmiştir. Gökten zembille inmiş gibi gelen bu anlayış, feodalitenin izlerini taşıyan Türk toplumunda, rasyonel otoritenin silikleşmesine sebep olmuştur. Tıpkı

iktisattaki denetimsiz serbest piyasa misali, büyüklü küçüklü her grubun bir kendi çapında bir diktatörü oluşmuştur. Alatlî'nin akıldışı otorite diye adlandırdığı bu oluşum, nekrofilinin en kaba örneklerini sunmuştur. Akıldışı otorite, başta narsizm ve güç tutkusunun cazibesiyle ahlâk kaidelerini bir engel olarak görmüştür. Nitekim, sosyal açıdan yükselmek için bireyselleşme, narsizm, egoizm, sadizm ve güç tutkusu gibi unsurlar ululanmıştır. Bu kavramlar Türk toplumunun alışık olmadığı, ancak yeni düzende geri kalmamak uğruna derhal uyum sağlamak için çaba sarf edeceği unsurlar olarak öne çıkmıştır. Türk toplumunda Alatlî'nin, önemle üzerinde durduğu ahlâk kavramı da böylelikle dejenere olmuştur. Küresel dünyada, Büyük Makine'nin buyruğu üzerine, hayatta kalmak için dahi büyümek zorunda kalan birey, ahlâk adındaki prangalarından sıyrılmak zorunluluğu hissetmiştir. Alatlî, Türk insanının yaşadığı bu ahlâkî çürümenin tekrar düzeltilmesi için kavramın bir şekilde yeniden tanımlanması ve yaptırım gücünün yeniden tesis edilmesi gerekliliğine değinmiştir. Türk toplumunun içinde bulunduğu söz konusu olumsuz koşullar nekrofilii azdırmış, istisna niteliğinde kalan biyofilik karakterler ve düşünceler yok olmaya yüz tutmuşlardır. Alatlî, Türk insanının, ihtiyacı olan özgünlüğe, derinlerinde saklı olan manevi güçle ulaşabileceğini dile getirmiştir.

Türkiye'nin arka planına duyulan akılcı güven, onun kurtuluşuna tanınan imkân demektir. Alatlî, Türkiye'nin kendi elleriyle yarattığı öldürücü koşullar ağından, yine kendi eliyle kurtulabileceği donanıma sahip olduğuna inanmıştır. İnanmak demek, cesaret demek, düşünülmeyeni düşünmek ancak gerçekçi olanın, imkân dâhilinde olanın sınırları içinde hareket etmek demektir. İnanmak, Mesih'i her gün beklemeye, ama randevu saatinde görünmediği zaman paniklemeye benzer. Bu, her gün, yabancılaşmadan, ben-sevicilikten kurtulduğunu müjdeleyen bir telefon gelecek diye beklemeye benzer. Ama böylesi bir umut, ne edilgen ne de teslimiyetçi bir umuttur. Tersine, sabırsız ve etkendir. Yapılabilecekler kümesindeki her türlü eylemin olanağını araştırır. Hepsinden öte, kendi kişisel gelişim ve bağımsızlığının, cihadının, ıslahatının peşindedir. Toplumsal yapılanma, kişisel cihadı kısıtlar kuşkusuz. Bugün Türkiye'nin koşulları, ister Atatürkçü, ister Marksist, ister liberal, ister Müslüman libas giyinsinler, demagogları, hele de yıkıcılığın albenisine kapılmış demagogları; sadece zekâlarını kullanan, kalpleri katılaşmış siyasileri, onların öz uzman aydınlarını dinlememize izin vermeyecek kadar ciddidir. Eleştirel ve radikal

düşünce, yalnız ve yalnız, insanoğlunun en kıymetli vergisi olan yaşam sevgisi ile biyofilya ile yoğrulduğu zaman meyve verir (Alatlı, 2007a: 628).

Kısacası Alatlı, yüzünü Batı'ya dönen, Batılılaşmaya çalışan Türk toplumunu tahlil etmeye çalışan bir aydınımızdır. Güneşin altında söylenmemiş söz yoktur. Alatlı da, kendisinden önce gelmiş ciddi düşünürlerin görüşlerinden faydalanmış bir yazarımızdır. Ancak onu özel kılan, ilham almış olduğu bütün fikirleri, Türk toplumunun sosyo-kültürel yapısını göz önünde bulundurarak değerlendirme çabasıdır. Alatlı'yı, özgün ve ilerici bir aydın yapan vasfın bu noktada ortaya çıktığı fikrindeyiz.

KAYNAKÇA

- Alatlı, A. (1991). “Işık Doğu’ya Kayarken...”, **Türkiye Günlüğü** (iç.), sayı:15,s.4-9.
- Alatlı, A. (1995). **İşkenceci**, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Alatlı, A. (1998). “‘Doğu-Batı’ İçi Boş Bir Tasnif”, **Doğu Batı** (iç.), sayı: 2, Şubat Mart Nisan, s. 85-87.
- Alatlı, A. (2001a). **Or’da Kimse Var mı? ‘Nuke Türkiye!’**, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Alatlı, A. (2001b). **Or’da Kimse Var mı? ‘O.K. Musti, Türkiye Tamamdır’**, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Alatlı, A. (2002a). **Aydın Despotizmi**, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Alatlı, A. (2002b). “Bana Hakikati Değil, Muradını Ver”, **Zaman Gazetesi**, 7 Mart.
- Alatlı, A. (2002c). “Bütüncü Düşünce Devrimi”, **Zaman Gazetesi**, 13 Şubat.
- Alatlı, A. (2003a). **Schrödinger’in Kedisi ‘Kabus’**, İstanbul: Alfa Yayınları.
- Alatlı, A. (2003b). “Edward Said”, **Zaman Gazetesi**, 26 Eylül.
- Alatlı, A. (2004a). “Dünyayı Okumak”, **Zaman Gazetesi**, 7 Ekim.
- Alatlı, A. (2004b). **Gogol’ün İzinde ‘Aydınlanma Değil, Merhamet’**, İstanbul: Everest Yayınları.
- Alatlı, A. (2004c). “Kelebek Etkisi”, **Zaman Gazetesi**, 12 Ağustos.
- Alatlı, A. (2005a). **Gogol’ün İzinde ‘Dünya Nöbeti’**, İstanbul: Everest Yayınları.
- Alatlı, A. (2005b). “Gogol’un Kafkasya İz”, **Zaman Gazetesi**, 24 Mayıs.
- Alatlı, A. ve Ortaylı, İ. (2005c). “İlber Ortaylı-Alev Alatlı Konferansı”, **Zaman Gazetesi**, 13 Ocak.
- Alatlı, A. (2005d). “Öcü”, **Zaman Gazetesi**, 19 Eylül.
- Alatlı, A. (2006). **Hayır! Diyebilmeli İnsan**, İstanbul: Zaman Kitap.
- Alatlı, A. (2007a). **Or’da Kimse Var mı? ‘Viva La Muerte’**, İstanbul: Everest Yayınları.
- Alatlı, A. (2007b). **Or’da Kimse Var mı? ‘Valla, Kurda Yedirdin Beni’**, İstanbul: Everest Yayınları.
- Alatlı, A. (2007c). **Schrödinger’in Kedisi ‘Rüya’**, İstanbul: Everest Yayınları.
- İstanbul: Alfa Yayınları.

- Alatlı, A. (2007d). **Şimdi Değilse Ne Zaman?**, İstanbul: Zaman Kitap.
- Alatlı, A. (2007e). **Hatırla! Geçmişin Geleceğindir**, İstanbul: Zaman Kitap.
- Alatlı, A. (2008). “Geleneğin Ölümü”, **Zaman Gazetesi**, 8 Eylül.
- Alatlı, A. (2009). **Aklın Yolu da Bir Değildir**, İstanbul: Destek Yayınları.
- Alatlı, A., Kulin, A., Mazıcı, N., Behmoaras, L. (2009). **Yalnız Değilsin**, İstanbul: Destek Yayınları.
- Aras, H. (2009). **Alev Alatlı ve Elif Şafak’ın Romanlarında Kimlik Arayışı**, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Can, E. (2000). **Zamansız Sözler**, İstanbul: Zaman Kitap
- Duygun, F. (2008). “Yeni İnsanoğluna Düşen”, **Zaman Gazetesi**, 8 Eylül.
- Güngör, M. (2006). **Aleksandr Soljenitsin Ve Alev Alatlı’da Özgürlük: Analitik Bir Karşılaştırma**, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Işık, İ. (2004). **Türkiye Yazarlar Ansiklopedisi**, Ankara: Elvan Yayınları.
- Karaca, N. T. (2006). **Edebiyatımızın Kadın Kalemleri**, Ankara: Vadi Yayınları.
- Kılıçbay, M. A. (1998) “Fakir Akrabanın Talihi”, **Doğu Batı** (iç.), sayı: 2, Şubat Mart Nisan, s. 57-64.
- Lukács, G. (1987). **Avrupa Gerçekçiliği**, Çev. Mehmet H. Doğan, İstanbul, Payel Yayınevi.
- Lukács, G. (1986). **Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı**, Çev. C. Çapan, İstanbul, Payel Yayınevi.
- Özmen, L. (2008). **Ters Lale**, İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Sevgili, M. (2005). **Oğuz Atay Ve Alev Alatlı’nın Romanlarında Aydın ve Yabancılaşma Sorunu: Karşılaştırmalı Bir Edebiyat Sosyolojisi Çalışması**, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Sezer, B. (1998) “Doğu Batı Ayrımı”, **Doğu Batı** (iç.), sayı: 2, Şubat Mart Nisan, s. 37-44.
- Yivli, O.(2009). **Alev Alatlı’nın Romancılığı**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Zencirkıran, M. (2004). **Entelektüel Perspektif**, İstanbul: Alfa Yayınları.